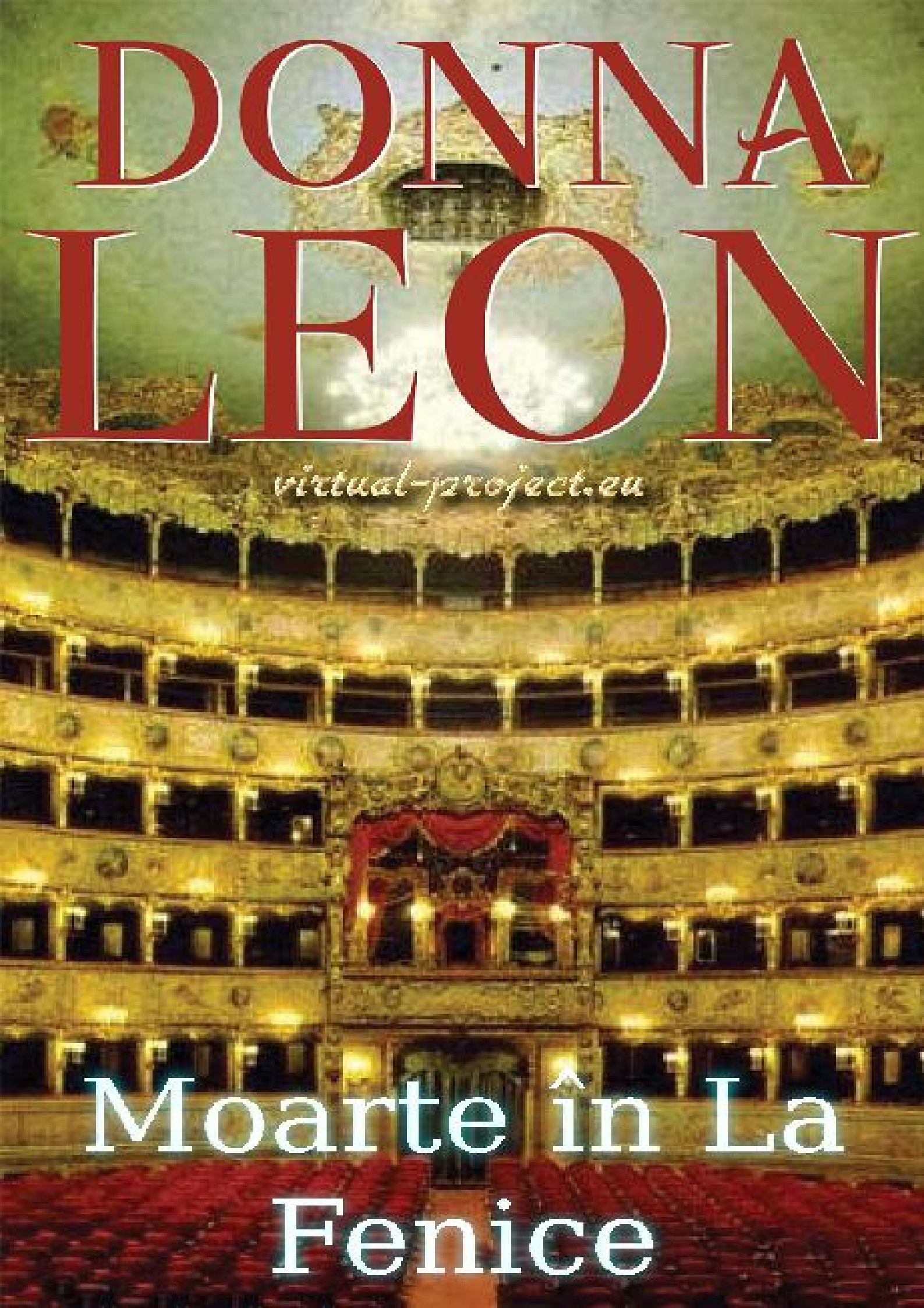
DONNA
LEON
virtual-project.eu
Moarte în La
Fenice

DONNA LEON

MOARTE ÎN LA FENICE

Original: *Death at La Fenice* (1992)

Traducere din limba engleză de:
RUXANDRA DRĂGAN

virtual-project.eu

POLIROM

2009

Ah, signor, sonreadimorte

El amorteiosolvich

iedo;

Ilmiofallotardivedo;

Conquelferrouns

enferrite *Chenonmeritapietà*.

”

Ah, domnule,

sunt vinovată de moarte

Și moartea este cea care

r. Păcatul mi-l vădpreatârziu. Cusabiavoastr

ă i n i m a - m i s t r ă p u n g e ț i , C ă c i n u m e r i t ă n i c i o m i

l
ă
.
"

- *Così Fan Tutte*

1.

În foaierele și barurile Operei La Fenice răsuna discret ecoul celui de-al treilea gong, anunțând continuarea spectacolului. La auzul acestuia, spectatorii și-au stins țigările, și-au terminat băuturile și conversațiile și au început să se reverse către sala de spectacol. Luminată puternic în pauze, sala vuia de vocile celor care se întorceau la locurile lor. Ici și colo bijuteriile scânteiau, femeile își aranjau capele de nurcă pe umerii goi, iar bărbații își înlăturau o urmă imaginară de praf de pe reverele din satin. Întâi s-au umplut locurile de la balcon, apoi locurile din față și, în cele din urmă, cele trei rânduri de loji.

Luminile au slăbit în intensitate, sala se cufundase în întuneric și tensiunea creată de spectacolul în derulare creștea, pe măsură ce spectatorii așteptau revenirea dirijorului pe podium. Încet-încet zumzetul vocilor s-a potolit, membrii orchestrei încetaseră să se mai foiască pe scaune și liniștea atotcuprinzătoare anunța că toată lumea era gata pentru cel de-al treilea și cel din urmă act al spectacolului.

Tăcerea se prelungea, devenind apăsătoare. La primul etaj cineva izbucni într-un acces de tuse; altcineva scăpă pe jos o carte sau poate o geantă; însă ușa din spatele orchestrei rămânea închisă.

Primii au început să discute membrii orchestrei. Vioara a doua se aplecă spre femeia de lângă el și o întrebă dacă și-a făcut planuri de vacanță. Pe rândul al doilea un fagotist îi spunea unui oboist că a doua zi începeau reducerile la Benetton. Cei din primele rânduri ale lojilor, care îi vedeau cel mai bine pe muzicieni, se apucaseră și ei să vorbească încet. Spectatorii de la balcoane li se alăturaseră și apoi cei din rândurile din față, ca și cum lumea

bună ar fi fost ultima care să se preteze la un astfel de comportament.

Murmurul se transformase într-un zumzet. Minutele treceau. Deodată, faldurile de catifea verde închis ale cortinei au fost date la o parte și Amadeo Fasini, directorul artistic al teatrului, ieși stângaci prin deschizătura îngustă. Neștiind ce se petrece, tehnicianul din camera de lumini de deasupra celui de-al doilea rând de balcoane se hotărî să fixeze un reflector puternic asupra bărbatului din mijlocul scenei. Orbit, Fasini își ridică brațul ca să-și protejeze privirea de lumina puternică. Continuând să-și țină brațul ridicat, ca și cum ar fi încercat să se apere de o lovitură, începu să vorbească:

— Doamnelor și domnilor, și apoi se opri, făcând gesturi disperate către tehnician, care, dându-și seama de greșeală, stinse reflectorul.

Scăpat de lumina orbitoare, bărbatul de pe scenă reluă:

— Doamnelor și domnilor, regret să vă aduc la cunoștință că *Maestro* Wellauer se află în imposibilitatea de a continua spectacolul.

Din rândurile spectatorilor se înălțară șoapte, întrebări și foșnete de mătase, în timp ce capetele se întorceau nedumerite, dar el continuă să vorbească acoperind zgomotul:

— Locul său va fi luat de *Maestro* Longhi.

Înainte ca vocea să îi fie înghițită de zumzetul din sală, întrebă pe un ton voit calm:

— Există printre dumneavoastră un doctor?

Întrebarea a fost urmată de o pauză lungă, după care lumea începu să se uite în jur: cine era dispus să își ofere serviciile? Trecuse aproape un minut. În cele din urmă o femeie de pe unul din rândurile din față ridică mâna, sculându-se de pe scaun. Fasini făcu semn unuia dintre plasatorii în uniformă din fundul sălii și tânărul se îndreptă în grabă spre capătul rândului, unde femeia aștepta acum în picioare.

— Dacă sunteți amabilă, *Dottoressa,* spuse Fasini cu o voce care sugera că el ar fi cel suferind și ar avea nevoie de un doctor. Vă rog, urmați-l pe plasator în culise.

Privi în sus spre sala în formă de potcoavă încă învăluită în întuneric, încercă să zâmbească, nu reuși și renunță să mai încerce.

— Ne cerem scuze, doamnelor și domnilor, pentru deranj. Spectacolul se va relua acum.

Întorcându-se, directorul artistic bâjbâi trăgând de cortină, incapabil, pentru o clipă, să găsească locul prin care ieșise pe scenă. Două mâini s-au materializat din spatele cortinei, dând-o la o parte, și directorul se strecură prin deschizătură, trezindu-se în podul gol unde în curând avea să moară Violetta. Din primele rânduri se auzeau răzbătând aplauzele cu jumătate de inimă care îl întâmpinau pe dirijorul secund ce își luase acum locul pe podium.

Cântăreți, coriști, ajutoare de scenă s-au strâns de peste tot în jurul directorului, la fel de curioși ca și spectatorii, dar mult mai gălăgioși. Deși poziția sa superioară îl ferea de obicei să aibă de-a face personal cu angajații companiei cu un statut inferior, acum nu mai era în stare să îi evite, să le evite întrebările, șoaptele.

— Nu-i nicio problemă, nu-i nimic, spuse fără să se adreseze cuiva anume, apoi făcu un gest adresat tuturor, încercând să-i împrăștie de pe scena unde se îngrămădiseră.

Muzica preludiului se apropia de sfârșit; curând, cortina avea să se dea la o parte, dezvăluind-o pe Violetta din acea seară, care acum stătea îngrijorată pe marginea patului din mijlocul scenei. Fasini își agită mâinile și mai tare, iar cântăreții și ajutoarele de scenă se îndreptară către culise, continuând să șoptească între ei. Directorul mârâi furios către ei *„Silenzio”* și așteptă ca spusele sale să-și facă efectul. Când văzu că se deschide cortina, mări pasul, grăbindu-se să se alăture

directorului de scenă, care stătea la celălalt capăt, lângă doctoriță. O femeie scundă, cu tenul măsliniu, aceasta aștepta sub un semn pe care scria „Nu fumați”, cu o țigară neaprinsă în mână.

— Bună seara, doamnă doctor, spuse Fasini, făcând un efort să zâmbească. Femeia strecură țigara într-un buzunar al taiorului și dădu mâna cu el.

— Ce s-a întâmplat? întrebă în cele din urmă, în timp ce Violetta tocmai citea scrisoarea de la Germont tatăl.

Fasini își frecă energic mâinile, ca și cum gestul îl putea ajuta să se hotărască ce să spună.

— *Maestro* Wellauer a fost… începu el, dar nu găsi nicio modalitate satisfăcătoare de a termina propoziția.

— Îi este rău? întrebă doctorița cu nerăbdare.

— Nu, nu, nu-i este rău, spuse Fasini, din nou fără să știe cum să continue. Începu iar să-și frământe mâinile.

— Poate ar fi mai bine să merg să-l văd, spuse ea, pe un ton întrebător. E aici în clădire?

Când Fasini se arătă incapabil să deschidă gura, întrebă:

— A fost dus altundeva?

De data aceasta întrebarea provocă o reacție din partea directorului.

— Nu, nu. E în cabina sa.

— Atunci n-ar fi mai bine să mergem acolo?

— Da, desigur, doamnă doctor, se arătă de acord Fasini, bucuros de sugestie.

O conduse spre dreapta, pe lângă un pian de concert și o harpă acoperită cu o învelitoare de un verde șters, de-a lungul unui coridor îngust. Se opri la capătul lui, în fața unei uși închise. Un bărbat înalt stătea în fața ușii.

— Matteo, începu Fasini, întorcându-se spre doctoriță. Aceasta este doamna doctor…

— Zorzi, completă ea scurt. Nu era momentul pentru o prezentare oficială.

La sosirea superiorului său și a cuiva despre care i se spusese că e doctor, Matteo, directorul de scenă adjunct, se arătă mai mult decât fericit să se dea la o parte din dreptul ușii. Fasini trecu pe lângă el, deschise ușa pe jumătate, se uită peste umăr și apoi îi făcu loc doctoriței să intre în cameră înaintea lui.

Moartea tulburase trăsăturile bărbatului prăbușit pe scaunul din mijlocul camerei. Ochii lui priveau în gol; gura îi era crispată într-un rânjet înspăimântător. Corpul îi atârna greu într-o parte, cu capul rezemat de speteaza scaunului. O dâră de lichid închis la culoare îi pătase partea din față a cămășii lucioase, apretate. Pentru o clipă, doctoriței i se păru că e sânge. Făcu un pas către el și, înainte să observe, își dădu seama mai degrabă după miros că era cafea; iar mirosul amestecat cu cel de cafea era la fel de distinct, mirosul tăios, de migdală amară, despre care citise doar în cărți.

Era suficient de familiarizată cu moartea ca să nu fie necesar să îi ia pulsul, și totuși întinse degetele de la mâna dreaptă și le puse sub bărbia ridicată a bărbatului. Nicio bătaie, însă observă că pielea era caldă încă. Se dădu un pas înapoi și aruncă o privire în jur. Pe podea, chiar în fața lui, zăceau farfurioara și ceașca în care fusese cafeaua care acum îi păta cămașa. Se aplecă și își lipi degetele de ceașcă, însă o simți rece la atingere.

Ridicându-se, se adresă celor doi bărbați care așteptau în picioare lângă ușă, mulțumiți să o lase pe ea să se ocupe de treburile care țineau de moarte.

— Ați chemat poliția? întrebă.

— Da, da, mormăi Fasini, fără să fi auzit cu adevărat întrebarea.

— *Signore,* spuse ea, vorbind clar și pe un ton ridicat, ca să fie sigură că o aude. Nu am cum să vă ajut în cazul acesta. Este o chestiune care ține de poliție. I-ați chemat?

— Da, repetă el, dar tot nu dădea semne că ar fi auzit sau înțeles ce spunea. Stătea în picioare, holbându-se la cadavrul bărbatului, încercând să priceapă grozăvia a ceea ce vedea și proporțiile scandalului ce avea să urmeze.

Brusc, doctorița își croi drum pe lângă el și ieși pe coridor. Directorul adjunct o urmă.

— Chemați poliția, îi ordonă ea. Când acesta încuviință din cap și se depărtă ca să facă ce i se spusese, femeia băgă mâna în buzunar, căutând țigara pe care o strecurase acolo, o îndreptă și o aprinse. Trase un fum adânc în piept și aruncă o privire la ceasul de mână cu Mickey Mouse. Limba cea mare era undeva între zece și unsprezece, iar minutarul arăta fix șapte. Se rezemă de perete, așteptând să sosească poliția.

2.

Pentru că aceasta era Veneția, poliția a sosit cu barca, lumina sirenei scăpărând fulgere albastre de pe acoperișul cabinei din față. Barca a oprit la bordura micului canal din spatele operei și din ea au coborât patru bărbați, trei în uniformă albastră și unul îmbrăcat civil. Urcară rapid *la calle,* străduța îngustă care mergea de-a lungul operei, și pătrunseră în clădire pe la intrarea actorilor, unde *il portiere,* care fusese anunțat de sosirea lor, apăsă pe butonul ce debloca bara în cruce, permițându-le să ajungă în culise. Fără să spună un cuvânt, le arătă cu mâna spre o scară.

La capătul primului șir de trepte îi întâmpină Fasini, aflat încă în stare de șoc. Încercă să întindă mâna spre bărbatul în civil, care părea să aibă comanda, dar își uită gestul și se răsuci pe loc, aruncându-le peste umăr un „Pe aici". Înaintând pe un coridor scurt, ajunse la ușa care dădea în cabina dirijorului. Acolo se opri și, incapabil să schițeze mai mult de un gest, arătă spre interior.

Guido Brunetti, un *commissario* al poliției municipale, intrase primul. Văzu corpul prăbușit pe scaun și ridică mâna, făcând semn ofițerilor în uniformă să nu înainteze în cameră. Bărbatul era, în mod evident, mort, cu corpul răsucit spre spate, cu chipul schimonosit grotesc. Nu mai era nevoie să verifice dacă mai este în viață, nu mai dădea niciun semn că ar putea fi.

Decedatul îi era la fel de cunoscut lui Brunetti precum majorității celor din lumea occidentală, dacă nu pentru că îl văzuseră personal pe podium, atunci măcar pentru că, timp de mai bine de patruzeci de ani, pe copertele revistelor și pe primele pagini ale ziarelor apărea constant chipul său cu trăsături fine, tipic germane, încadrat de părul prea lung, care îi rămăsese negru ca pana

corbului mult timp după ce trecuse de șaizeci de ani. Brunetti îl văzuse dirijând de două ori, cu ani în urmă, când se trezise în timpul spectacolului că îl urmărește pe dirijor, în loc să fie atent la orchestră. Ca posedat de un demon sau de o zeitate, trupul lui Wellauer se legăna înainte și-napoi pe podium, cu mâna stângă pe jumătate încleștată, ca și cum ar fi vrut să smulgă sunetul din viori. În mâna dreaptă, bagheta, ca o armă, scăpăra ici și colo, un fulger ce trezea la viață valuri de sunete. Dar acum, prins în ghearele morții, își pierduse aura supranaturală și tot ce mai rămăsese era masca demonului cu căutătura piezișă.

Brunetti își mută privirea de la el și se uită prin cameră. Văzu ceașca pe podea, cu farfurioara ce zăcea la un pas mai încolo. Asta explica petele închise la culoare de pe cămașă și, comisarul era convins, trăsăturile schimonosite oribil.

Aflat încă la intrarea în cameră, Brunetti rămase nemișcat și-și lăsă privirea să se plimbe, înregistrând tot ce vedea, nesigur de ce ar putea să însemne toate acele lucruri, curios. Era un bărbat surprinzător de îngrijit: avea cravata înnodată cu atenție, părul tuns mai scurt decât o cerea moda; până și urechile îi erau lipite de cap, ca și cum nu voiau să atragă atenția asupra lor. După îmbrăcăminte, vedeai clar că este italian. După cadența vocii, se simțea că este venețian. Ochii erau tipici pentru un polițist.

Întinse mâna spre încheietura mortului, însă cadavrul era rece, iar pielea se simțea uscată la atingere. Mai aruncă o ultimă privire în jur și se întoarse spre unul dintre bărbații din spatele lui. Îi ordonă să îi cheme pe medicul legist și pe fotograf. Unui al doilea ofițer îi ceru apoi să coboare și să vorbească cu *il portiere.* Cine s-a aflat în culise în această seară? Să i se ceară portarului să facă o listă. Celui de-al treilea îi spuse că voia numele fiecărei persoane care vorbise cu maestrul în acea

seară, fie înainte de spectacol, fie în timpul pauzelor.

Făcu un pas la stânga și deschise ușa care dădea într-o mică baie. Singura fereastră era închisă, cum era și cea din cabină. În dulap atârnau un palton închis la culoare și trei cămăși albe, apretate.

Reveni în cabină și se îndreptă spre cadavru. Cu partea exterioară a degetelor dădu la o parte reverele sacoului, să arunce o privire la buzunarul din interior. Descoperi o batistă și o trase încet afară, ținând-o de un colț. Nu mai găsi nimic altceva în buzunar. În același mod examină și buzunarele laterale, găsind în ele lucrurile obișnuite: câteva mii de lire în bancnote mici; o cheie de care atârna o plăcuță de plastic, probabil cheia de la această cameră; un pieptene, încă o batistă. Nu voia să miște cadavrul până când nu era fotografiat, așa că lăsă buzunarele de la pantaloni pentru mai târziu.

Satisfăcuți că exista o victimă care să poată fi constatată, cei trei polițiști plecaseră să îndeplinească ordinele lui Brunetti. Directorul teatrului se făcuse nevăzut. Brunetti ieși pe coridor, sperând să-l găsească și să-și facă o idee cam când fusese descoperit cadavrul. În loc de asta, dădu peste o femeie scundă, cu tenul închis la culoare, care stătea rezemată de perete și fuma. Din spatele lor muzica se revărsa în valuri grave.

— Ce se cântă? întrebă Brunetti.

— *La Traviata,* răspunse femeia simplu.

— Știu, spuse el. Înseamnă că au continuat spectacolul?

— Și dacă s-ar nărui lumea întreagă, spuse ea pe tonul grav și apăsat cu care se spun de obicei citatele.

— Asta e din *Traviata*? întrebă el.

— Nu, din *Turandot,* răspunse ea cu o voce calmă.

— Bun, dar totuși, protestă el. Din respect pentru acest om…

Femeia ridică din umeri, aruncă țigara pe ciment și o stinse cu piciorul.

— Și cine sunteți dumneavoastră? întrebă el în cele din urmă.

— Barbara Zorzi, răspunse ea, apoi se corectă, deși el nu insistase. Doctor Barbara Zorzi. Mă aflam în sală când au spus că au nevoie de un doctor, așa că am venit până aici și l-am găsit… la ora zece treizeci și cinci fix. Era cald încă, prin urmare aș spune că a murit cu mai puțin de jumătate de oră înainte. Ceașca de cafea de pe podea era rece.

— Ați atins-o?

— Doar cu partea exterioară a degetelor. M-am gândit că ar putea să fie important dacă mai era caldă. Nu era.

Doctorița scoase încă o țigară din geantă, îi oferi și lui una, fără să fie surprinsă când acesta o refuză, și și-o aprinse.

— Altceva, doamnă doctor?

— Se simte miros de cianură, răspunse ea. Am citit despre ea și am lucrat o dată cu ea, la farmacologie. Profesorul nu ne-a lăsat să o mirosim; a spus că până și vaporii emanați sunt periculoși.

— Chiar atât de toxică este? întrebă el.

— Da. Nu mai țin minte cât de puțină era suficientă ca să omoare un om; cred că mult mai puțin de un gram. Iar efectul e instantaneu. Pur și simplu se opresc toate – inima, plămânii. Probabil că a murit sau cel puțin și-a pierdut cunoștința înainte ca ceașca să atingă podeaua.

— Îl cunoșteați? întrebă Brunetti.

Femeia clătină din cap.

— Nu mai mult decât oricine altcineva căruia îi place opera. Sau care citește *Gente,* adăugă ea, menționând numele unei reviste de scandal pe care lui îi veni greu să creadă că o femeie ca ea ar citi-o.

Se uită în sus la el și-l întrebă:

— Pot să vă mai ajut cu ceva?

— Da, doamnă doctor, cred că da. Ați fi dispusă, eventual, să lăsați numele dumneavoastră unuia din oamenii mei, ca să mai putem lua legătura, dacă e nevoie?

— Zorzi, Barbara, spuse ea, câtuși de puțin impresionată de tonul și maniera lui oficială. Sunt singura din cartea de telefon.

Aruncă țigara și călcă pe ea, apoi îi întinse mâna.

— Atunci, la revedere. Sper ca situația să nu se complice prea tare.

Brunetti nu reuși să-și dea seama dacă se referea la maestru, la operă, la oraș sau la el personal, așa că se limită la a înclina din cap în semn de mulțumire și la a-i strânge mâna. După ce plecă, comisarul se trezi gândindu-se cât de ciudat de asemănătoare erau meseria lui și cea de doctor. Se întâlneau lângă un cadavru, amândoi întrebându-se „De ce?”. Și după ce aflau răspunsul la întrebare, drumurile lor se despărțeau, doctorul privind înapoi în timp, în încercarea de a descoperi cauzele fizice, iar el privind înainte, în căutarea vinovatului.

Un sfert de oră mai târziu sosi medicul legist, împreună cu fotograful și doi brancardieri în halate albe, a căror treabă era să transporte cadavrul la Spitalul Civil. Brunetti îl întâmpină călduros pe doctorul Rizzardi, oferindu-i toate detaliile pe care le aflase despre ora probabilă a decesului. Se întoarseră împreună în cabină. Rizzardi, un bărbat îmbrăcat pretențios, își puse mănușile de chirurg, verifică automat ora și se lăsă în genunchi lângă cadavru. Brunetti îl urmărea examinând victima, impresionat, fără să știe de ce, să-l vadă tratând cadavrul cu același respect cu care ar fi tratat un pacient în viață, atingându-l delicat și, când era necesar, întorcându-l cu blândețe, ajutându-l cu îndemânare în mișcările stângace ale trupului pe cale să înțepenească.

— Poți să-i scoți lucrurile din buzunare, doctore? îi ceru Brunetti, dat fiind că el nu avea mănuși și nu voia să-și adauge amprentele la ce s-ar fi putut descoperi.

Doctorul îi dădu ascultare, dar nu găsi decât un portofel subțire, care părea din piele de aligator, pe care îl scoase, apucându-l de un colț, și-l așeză lângă el pe masă.

Se ridică în picioare și își scoase mănușile.

— Otravă. Clar. Cred că cianură; de fapt, sunt sigur că așa e, deși nu pot să declar asta oficial decât după autopsie. Dar după felul în care i s-a îndoit corpul, nu poate să fie altceva. Brunetti observă că doctorul închisese ochii mortului și încerca să-i coboare colțurile gurii schimonosite. E Wellauer, nu-i așa? întrebă doctorul, deși nu mai avea niciun rost.

Când Brunetti încuviință din cap, doctorul exclamă:

— *Maria Vergine,* asta n-o să-i pice deloc bine primarului.

— Atunci să descopere primarul cine e vinovat, îi răspunse scurt Brunetti.

— Da, am spus o prostie. Îmi pare rău, Guido. Ar trebui să ne gândim, înainte de toate, la familia sa.

Ca și cum i-ar fi venit rândul pe scenă, unul dintre cei trei polițiști în uniformă apăru la ușă și îi făcu semn lui Brunetti. Când acesta ieși din cameră, îl văzu pe Fasini în picioare lângă o femeie, despre care presupuse că era fiica maestrului. Era înaltă, mai înaltă decât directorul, mai înaltă chiar decât Brunetti și la statura ei mai adăugase și o cunună de păr blond. Ca și maestrul, avea pomeții ușor oblici, slavoni și ochii de un albastru atât de limpede, încât aproape păreau de gheață.

Când îl văzu pe Brunetti ieșind din cabină, se desprinse iute de director:

— Ce s-a întâmplat? întrebă într-o italiană cu accent pronunțat. Ce s-a întâmplat?

— Îmi pare rău, *signorina,* începu Brunetti.

Fără să-l audă, îi tăie brusc vorba și-l întrebă pe un ton poruncitor:

— Ce s-a întâmplat cu soțul meu?

Deși surprins, Brunetti avu prezența de spirit să facă un pas la dreapta, împiedicând-o prompt să intre în cameră.

— *Signora,* îmi pare rău, însă ar fi mai bine să nu intrați.

De ce știau întotdeauna ce urma să le spui? Era din cauza tonului sau exista un instinct primar care ne face să percepem moartea în vocea celui ce aduce vestea?

Femeia se clătină într-o parte, ca și cum ar fi fost lovită. Se izbi cu șoldul de claviatura pianului și coridorul răsună de sunete distonante. Se sprijini să nu cadă întinzând mâna și lovind cu palma clapele, producând o disonanță și mai mare. Apoi spuse ceva într-o limbă pe care Brunetti nu o înțelegea și își duse mâna la gură într-un gest atât de melodramatic, încât nu putea fi decât natural.

Lui Brunetti i se părea în acest moment că își petrecuse toată viața făcând numai asta, spunându-le oamenilor că cineva drag lor murise sau, și mai rău, că fusese omorât. Fratele lui, Sergio, era tehnician radiolog și trebuia să poarte o plăcuță metalică prinsă de rever care se colora ciudat dacă era expusă la cantități mari de radiații. Să fi avut și el o plăcuță asemănătoare, care să reacționeze la suferință, durere sau moarte, și-ar fi schimbat culoarea definitiv de multă vreme.

Femeia deschise ochii și se uită la el:

— Vreau să-l văd.

— Cred că ar fi mai bine dacă nu l-ați vedea, răspunse el, știind că acesta era adevărul.

— Ce s-a întâmplat?

Femeia se strădui să-și recapete calmul și reuși.

— Cred că a fost otrăvit, spuse el, deși, de fapt, știa cu siguranță că așa e.

— A fost omorât? întrebă ea cu o uimire care părea să fie autentică. Sau exersată.

— Îmi pare rău, *signora.* Nu pot să vă dau niciun răspuns acum. E cineva aici care să vă conducă acasă?

Din spatele lor se auziră brusc aplauze, revărsându-se în valuri. Ea nu dădea niciun semn că ar fi auzit zgomotul sau întrebarea lui, pur și simplu se uita lung la el și își mișca buzele fără să scoată vreun sunet.

— E cineva în sală care poate să vă conducă acasă, *signora*?

Încuviință din cap, înțelegând în cele din urmă ce i se spunea.

— Da, da, zise, adăugând mai încet: Trebuie să stau jos.

Comisarul se aștepta la asta, trezirea bruscă la realitate care urmează după șocul inițial. Era momentul în care tragedia te dobora.

O luă de braț și o conduse în culise. Deși înaltă, era atât de zveltă, încât îi era ușor să o sprijine. Singurul loc pe care îl observase era o cămăruță pe partea stângă, încărcată de panouri de lumină și echipamente pe care nu le cunoștea. O așeză pe scaunul din fața panoului și făcu semn unui ofițer în uniformă apărut dintr-o parte a scenei ce acum roia de oameni în costume, care făceau plecăciuni și se adunau în grupuri imediat cum se lăsa cortina.

— Du-te până la bar și adu un pahar cu coniac și unul cu apă, îi ordonă polițistului.

Signora Wellauer stătea pe scaunul de lemn cu spătar drept, cu mâinile încleștate pe marginile lui, privind în gol spre podea. Clătina din cap în semn de refuz sau ca răspuns la o discuție pe care o purta cu sine.

— *Signora, signora,* prietenii dumneavoastră sunt în sală?

Îl ignoră, continuându-și dialogul mut.

— *Signora,* repetă el, de data aceasta punându-i o mână pe umăr. Prietenii dumneavoastră sunt aici?

— Welti, zise ea, fără să privească în sus. Le-am spus să ne întâlnim aici.

Ofițerul reveni cu două pahare. Brunetti îl luă pe cel mai mic și i-l întinse.

— Beți asta, *signora.*

Îl luă și îl bău, absentă, până la fund, apoi făcu același lucru cu apa, când Brunetti îi întinse și celălalt pahar, ca și cum nu ar fi fost nicio diferență între ele.

El îi luă paharele din mână și le puse deoparte.

— Când l-ați văzut, *signora*?

— Poftim?

— Când l-ați văzut?

— Pe Helmut?

— Da, *signora.* Când l-ați văzut?

— Am venit aici împreună. În seara asta. Apoi m-am întors după… Vocea i se stinse.

— După ce, *signora*? întrebă el.

Îi studie pentru o clipă fața, înainte de a-i răspunde.

— După al doilea act. Dar nu am vorbit. Am ajuns prea târziu. Mi-a spus doar… nu, nu mi-a spus nimic.

El nu reușea să-și dea seama dacă zăpăceala ei era cauzată de șoc sau de dificultatea de a se exprima într-o limbă străină, dar era sigur că trecuse de punctul la care mai putea fi întrebată ceva.

Din spatele lor răsunau noi valuri de aplauze, crescând și scăzând în intensitate, pe măsură ce cântăreții continuau să fie rechemați la rampă. Femeia își desprinse privirea de pe fața comisarului și lăsă capul în jos, deși părea să fi terminat discuția cu sine.

Brunetti îi spuse ofițerului să rămână cu ea, adăugând că urmau să o caute niște prieteni. Când aveau să vină, era liberă să plece cu aceștia.

Lăsând-o acolo, se întoarse în cabină, unde medicul legist și fotograful, care sosise în timp ce Brunetti vorbea cu *signora* Wellauer, se pregăteau să plece.

— Pot să te mai ajut cu ceva? îl întrebă doctorul Rizzardi pe Brunetti, când acesta intră.

— Nu. Autopsia?

— Mâine.

— Tot tu o s-o faci?

Rizzardi se gândi o clipă înainte să răspundă.

— Nu am program, dar din moment ce eu am examinat cadavrul, probabil că *il questore* îmi va cere mie să fac și autopsia.

— La ce oră?

— În jur de unsprezece. Ar trebui să termin pe la începutul după-amiezii.

— Trec eu pe acolo, spuse Brunetti.

— Nu e nevoie, Guido. Nu trebuie să vii până la San Michele. Poți să suni sau o să sun eu la tine la birou.

— Mulțumesc, Ettore, dar chiar aș vrea să trec pe acolo. E multă vreme de când n-am mai fost. Aș vrea să văd și mormântul tatei.

— Cum dorești. Și-au strâns mâinile și Rizzardi se îndreptă spre ușă. Ezită un moment, apoi adăugă: A fost ultimul dintre cei mari, Guido. N-ar fi trebuit să moară așa. Îmi pare rău că s-a întâmplat asta.

— Și mie, Ettore, și mie.

Doctorul ieși, urmat de fotograf. Imediat după plecarea lor, unul dintre cei doi brancardieri care stăteau în picioare lângă fereastră, fumând și uitându-se la lumea care trecea prin micul *campo* de afară, se întoarse și se îndreptă spre cadavru, care acum zăcea pe o targă așezată direct pe jos.

— Putem să îl luăm acum? întrebă el pe un ton indiferent.

— Nu, spuse Brunetti, așteptați până pleacă toți din sală.

Brancardierul care rămăsese lângă fereastră își azvârli țigara pe geam, apoi veni la celălalt capăt al tărgii.

— Asta o să mai dureze ceva vreme, nu-i așa? întrebă el, fără să facă vreun efort pentru a-și ascunde iritarea. Scund și îndesat, vorbea cu un accent napolitan ușor de recunoscut.

— Nu știu cât o să dureze, dar așteptați până se golește sala.

Napolitanul își dădu la o parte mâneca halatului alb și se uită ostentativ la ceas.

— Păi, tura noastră se termină la miezul nopții și dacă mai stăm mult, n-o să ajungem la spital decât dup-aia.

Primul brancardier se băgă și el în discuție:

— Regulamentul sindicatului nostru spune că nu e voie să fim ținuți peste tură, decât dacă suntem anunțați cu douăzeci și patru de ore înainte. Nu știu ce-ar trebui să facem în cazul ăsta. Arătă spre targă cu vârful pantofului, de parcă ar fi găsit-o pe stradă.

Pentru un moment, Brunetti a fost tentat să încerce să le explice. Dar își reveni repede.

— Voi doi rămâneți aici și nu deschideți ușa de la camera asta decât dacă vă zic eu. Cei doi nu răspunseră, așa că îi întrebă din nou: Ați înțeles? Amândoi? Tot nu primi niciun răspuns. Ați înțeles? repetă el.

— Dar regulamentul sindicatului…

— La dracu’ cu sindicatul și la dracu’ și cu regulamentul ăsta, explodă Brunetti. Luați-l de-aici înainte să vă spun eu și o să ajungeți după gratii cu prima ocazie în care scuipați pe trotuar sau înjurați în public. Nu vreau circ când îl scoateți din clădire. Așa că așteptați până vă spun eu că puteți pleca. Fără să se mai obosească să-i întrebe dacă au înțeles, Brunetti se întoarse și ieși din cameră, trântind ușa.

În spațiul deschis de la capătul coridorului îl întâmpina haosul. Oameni încă costumați sau care

abia apucaseră să se schimbe se vânzoleau pe acolo; din privirile curioase pe care le aruncau spre ușa cabinei își dădu seama că vestea despre moartea dirijorului se răspândise deja. Urmări cum se transmite și mai departe, urmări cum două capete se apropie și apoi unul dintre ele se întoarce brusc să se holbeze la ușa de la capătul coridorului, în spatele căreia se petrecuse ceva despre care ei nu puteau decât să-și dea cu presupusul. Voiau să se uite la cadavru? Sau voiau doar ceva despre care să vorbească a doua zi prin baruri?

Comisarul se întoarse la *signora* Wellauer și o găsi în compania unui bărbat și a unei femei, amândoi cu mult mai în vârstă; femeia, stând pe vine lângă ea, o luase în brațe pe văduvă, care acum plângea fără reținere. Ofițerul în uniformă se apropie de Brunetti.

— Ți-am zis că pot să plece, îi spuse Brunetti.

— Vreți să îi însoțesc, domnule?

— Da. Ți-a spus unde stă?

— Lângă San Moisè, domnule.

— Bun. E destul de aproape, spuse Brunetti, adăugând apoi: Nu-i lăsa să vorbească cu nimeni – se gândea la reporteri, care cu siguranță aflaseră deja. Nu o scoate pe la intrarea actorilor. Vezi dacă e posibil să traversezi sala.

— Da, domnule, răspunse ofițerul, salutând atât de prompt, încât Brunetti și-ar fi dorit să fie de față și cei doi brancardieri, ca să-l poată vedea.

— Domnule? auzi o voce din spate, se răsuci și-l văzu pe caporalul Miotti, cel mai tânăr dintre cei trei ofițeri pe care îi adusese cu el.

— Ce este, Miotti?

— Am o listă cu lumea care a fost aici în seara asta: corul, orchestra, echipa tehnică și cântăreții.

— Câți sunt?

— Mai bine de o sută, domnule, spuse el oftând, ca și cum și-ar fi cerut scuze pentru sutele de ore de muncă impuse de acea listă.

— Eh, făcu Brunetti, după care ridică din umeri, ca pentru a și-o îndepărta din minte. Du-te la *il portiere* și află cum poți să treci peste barele alea de-acolo. Ce fel de documente îți trebuie? Caporalul mâzgălea de zor într-o agendă, în timp ce Brunetti continua să vorbească. Cum altfel se mai poate intra aici? E posibil să ajungi aici direct din sală? Cu cine a venit în seara asta? La ce oră? A intrat careva în cabina lui în timpul spectacolului? Și cafeaua – a fost luată de la bar sau adusă din afara clădirii? Se opri o clipă, gândindu-se. Și vezi ce poți să afli despre orice mesaje, scrisori, telefoane.

— Altceva, domnule? întrebă Miotti.

— Sună la *Questura* și pune pe cineva să sune la poliția germană. Înainte ca Miotti să protesteze, adăugă: Spune-le s-o cheme pe traducătoarea aia de germană… cum o cheamă?

— Boldacci, domnule.

— Da. Spune-le s-o cheme și pune-o să sune la poliția germană. Nu-mi pasă cât e de târziu. Spune-i să ceară dosarul complet al lui Wellauer. Pentru mâine-dimineață, dacă se poate.

— Da, domnule.

Brunetti încuviință din cap. Ofițerul îl salută și se întoarse cu agenda în mână către șirul de trepte care dădeau spre intrarea actorilor.

— Și caporal, strigă Brunetti după el.

— Da, domnule? întrebă acesta, oprindu-se la capătul scărilor.

— Fii politicos.

Miotti dădu din cap că a înțeles, se răsuci în loc și dispăru. Faptul că putea să-i spună asta unui ofițer, fără ca acesta să se simtă jignit, îl făcu pe Brunetti să se gândească din nou cu recunoștință la transferul lui înapoi la Veneția, după cinci ani petrecuți la Napoli.

Deși ultimele chemări la rampă se produseseră cu mai bine de douăzeci de minute în urmă, lumea din culise nu dădea semne că ar vrea să plece. O

seamă de persoane care păreau a avea cât de cât un scop se plimbau printre ceilalți, strângând tot felul de lucruri: piese de recuzită, curele, bastoane, peruci. Un bărbat trecu drept prin fața lui Brunetti, purtând în brațe ceea ce părea a fi un animal mort. Brunetti se uită mai bine și văzu că brațele bărbatului gemeau de peruci. Din partea cealaltă a scenei, din spatele cortinei, îl văzu apărând pe Follin, ofițerul pe care îl trimisese să-l sune pe medicul legist.

Veni lângă Brunetti și spuse:

— M-am gândit că s-ar putea să vreți să vorbiți cu soliștii, domnule, așa că i-am rugat să aștepte la etaj. Și i-am spus același lucru și regizorului. Nu părea să le convină, dar le-am explicat ce s-a întâmplat și au fost de acord să stea. Dar, oricum, nu le-a picat bine.

Soliști de operă, se trezi gândindu-se Brunetti, repetând apoi în gând, soliști de operă.

— Ai făcut o treabă bună. Unde sunt?

— În capătul scărilor, domnule, spuse el, arătând spre șirul scurt de trepte care duceau la etajele superioare ale operei. Îi dădu lui Brunetti un exemplar din programul serii respective.

Brunetti aruncă o privire pe lista de nume, recunoscând unul sau două, apoi o luă în sus pe scări.

— Care dintre ei părea să fie cel mai agitat, Follin? întrebă Brunetti când ajunseră la etaj.

— Soprana, *signora* Petrelli, răspunse ofițerul, arătând către o ușă de la capătul coridorului din dreapta.

— Bun, spuse Brunetti, cotind-o spre stânga. Atunci o lăsăm pe *signora* Petrelli la urmă. Zâmbetul lui Follin îl făcu pe Brunetti să se întrebe cum o fi decurs întâlnirea dintre polițistul conștiincios și primadona revoltată.

„Francesco Dardi – Giorgio Germont”, scria pe dreptunghiul de carton prins de ușa primei cabine

de pe partea stângă. Bătu la ușă de două ori și auzi imediat: *Avanti*!

Așezat la măsuța de toaletă și ocupat să-și șteargă machiajul de pe față, se afla un bariton al cărui nume Brunetti îl recunoscuse. Francesco Dardi era un bărbat scund, cu un abdomen proeminent pe care și-l apăsa cu putere de măsuță când se apleca în față ca să vadă ce face.

— Scuzați-mă, domnilor, dacă nu mă ridic să vă întâmpin, spuse el, ștergându-și atent cu un prosop machiajul negru din jurul ochiului stâng.

Brunetti răspunse cu o înclinare din cap, dar nu rosti niciun cuvânt.

După o clipă, Dardi întoarse capul de la oglindă și privi către cei doi bărbați.

— Ei bine? întrebă, după care reveni la machiaj.

— Ați auzit ce s-a întâmplat astă-seară? zise Brunetti.

— Vă referiți la Wellauer?

— Da.

Când văzu că nu primește decât un răspuns monosilabic la întrebare, Dardi puse jos prosopul și se întoarse să se uite la cei doi polițiști.

— Pot să vă ajut cu ceva, domnilor? întrebă el, adresându-se lui Brunetti.

Pentru că asta era o reacție mai pe placul lui, Brunetti zâmbi și răspunse amabil:

— Da, s-ar putea. Se uită în jos la bucata de hârtie pe care o ținea în mână, ca și cum avea nevoie să-și amintească numele bărbatului. *Signor* Dardi, după cum ați auzit deja, maestrul Wellauer a murit în seara asta.

Solistul confirmă vestea cu o ușoară înclinare din cap, dar nimic mai mult.

Brunetti continuă:

— Aș vrea să știu tot ce puteți să-mi spuneți despre această seară, despre ce s-a petrecut în timpul primelor două acte ale spectacolului. Făcu o scurtă pauză, însă Dardi încuviință din cap încă o dată, fără să spună nimic.

— Ați vorbit cu maestrul astă-seară?

— L-am văzut în trecere, spuse Dardi, răsucindu-se pe scaun și revenind la ocupația inițială de înlăturare a machiajului. Când am ajuns aici, discuta cu unul dintre tehnicienii de la lumini, ceva despre primul act. I-am spus*, „Buona sera”,* după care am urcat aici ca să mă machiez. După cum vedeți, spuse el, arătând către imaginea sa din oglindă, îmi ia o grămadă de timp.

— La ce oră l-ați văzut? întrebă Brunetti.

— Era în jur de șapte, cred. Poate puțin mai târziu, poate șapte și un sfert, dar cu siguranță nu mai târziu de atât.

— Și l-ați mai văzut după aceea?

— Vreți să spuneți aici sus sau în culise?

— În oricare din locuri.

— Singura dată când l-am văzut după aceea a fost de pe scenă, când era pe podium.

— Când l-ați văzut, pe parcursul serii, maestrul era însoțit de cineva?

— V-am spus că era cu cineva din echipa de lumini.

— Da, îmi aduc aminte. Însă a mai fost și cu altcineva?

— Cu Franco Santore. La bar. Au schimbat câteva vorbe, dar tocmai când eu plecam.

Deși recunoscuse numele, Brunetti întrebă:

— Și cine este acest *signor* Santore?

Dardi nu se arătă deloc surprins de ignoranța lui Brunetti. La urma urmei, de ce ar trebui ca un polițist să recunoască numele unuia dintre cei mai renumiți regizori de teatru din Italia?

— Este regizorul, explică Dardi. Își termină treaba cu prosopul și-l aruncă pe masă, în fața lui. El pune în scenă acest spectacol. Solistul luă o cravată de mătase de pe partea dreaptă a mesei, de la margine, o strecură pe sub gulerul cămășii și o legă cu atenție. Pot să vă mai ajut cu ceva? întrebă, pe un ton neutru.

— Nu, cred că asta este tot. Mulțumim pentru ajutor. Dacă dorim să mai vorbim cu dumneavoastră, *signor* Dardi, unde vă putem găsi?

— La Gritti. Solistul îi aruncă o privire scurtă și confuză lui Brunetti, ca și cum s-ar fi întrebat dacă mai există și alte hoteluri în Veneția, dar ceva îl reținu să rostească întrebarea.

Brunetti îi mulțumi și ieși pe coridor cu Follin.

— Hai să vedem cum merge cu tenorul, da? sugeră el, aruncând un ochi pe programul din mână.

Încuviințând din cap, Follin îl conduse de-a lungul coridorului până la o ușă de pe partea cealaltă.

Brunetti bătu, se opri o clipă, nu auzi nimic. Bătu din nou și auzi un zgomot dinăuntru, pe care binevoi să îl interpreteze drept un îndemn să poftească. Când intră, dădu peste un bărbat scund și slab, așezat, complet îmbrăcat, cu haina peste brațul scaunului, într-o postură deprinsă la orele de actorie, menită să exprime „nerăbdare enervată”.

— Ah, *signor* Echeveste, izbucni Brunetti, grăbindu-se către el și întinzându-i mâna în așa fel încât celălalt să nu trebuiască să se ridice în picioare. Este o mare onoare să vă cunosc. Dacă Brunetti ar fi fost înscris la aceleași ore, ar fi avut ca temă de lucru ipostaza „venerație față de un talent cutremurător”.

Ca un pârâu înghețat la început de martie, enervarea lui Echeveste se topi sub căldura lingușelii lui Brunetti. Cu oarecare dificultate, tânărul tenor se ridică de pe scaun și făcu o plecăciune scurtă, formală, înaintea lui Brunetti.

— Și pe cine am onoarea să cunosc? întrebă într-o italiană cu un ușor accent.

— *Commissario* Brunetti, domnule. Sunt reprezentantul poliției în acest caz extrem de neplăcut.

— Ah, da, răspunse celălalt, ca și cum auzise cândva de poliție, cu mult timp în urmă, dar

aproape că uitase cu ce se ocupă. Deci sunteți aici din cauza acestei situații… spuse și se opri, gesticulând fără vlagă, așteptând parcă să-i sugereze cineva cuvântul potrivit. Invocat, cuvântul îi veni: …a acestei istorii nefericite cu maestrul.

— Da. Extrem de nefericită, extrem de regretabilă, îngăimă Brunetti, privind țintă, în tot acest timp, la tenor. V-ar deranja foarte tare dacă mi-ați răspunde la niște întrebări?

— Nu, desigur că nu, răspunse Echeveste și se lăsă cu grație înapoi pe scaun, dar nu înainte de a-și ridica pantalonii în dreptul genunchilor, pentru a nu strica cuta dreaptă ca lama de cuțit. Mi-ar plăcea să vă fiu de folos. Dispariția sa este o mare pierdere pentru lumea muzicii.

În fața unei platitudini atât de flagrante, Brunetti nu putu face altceva decât să-și plece capul pentru o clipă, apoi să-l ridice pentru a întreba:

— La ce oră ați ajuns la teatru?

Echeveste se gândi un moment înainte de a răspunde.

— Cred că în jur de șapte și jumătate. Am întârziat. Am fost reținut. Înțelegeți…? Și cumva, prin întrebare, reuși să sugereze ideea că se strecurase fără tragere de inimă de sub niște așternuturi mototolite, renunțând la farmecele unei femei.

— Și de ce ați întârziat? întrebă Brunetti, știind că nu trebuia și așteptând să vadă în ce fel întrebarea avea să îi modifice fantezia.

— Eram la frizer și mă tundeam, răspunse tenorul.

— Și cum se numește frizerul dumneavoastră? întrebă politicos Brunetti.

Tenorul menționă numele unui frizer care se afla la numai câteva străzi depărtare de teatru. Brunetti îi aruncă o privire lui Follin, care își notă. Avea să verifice a doua zi.

— Și când ați ajuns la teatru, l-ați văzut pe maestru?

— Nu, nu, nu am văzut pe nimeni.

— Și deci era cam șapte și jumătate când ați ajuns?

— Da, cam așa îmi amintesc că era.

— Ați văzut pe cineva sau ați vorbit cu cineva când ați ajuns?

— Nu. Cu nimeni.

Înainte ca Brunetti să apuce să comenteze ciudățenia acestui fapt, Echeveste explică:

— Vedeți, n-am intrat pe la intrarea actorilor. Am intrat pe la orchestră.

— Nu știam că se poate, spuse Brunetti, interesat de faptul că se putea ajunge în culise și pe acolo.

— Păi, spuse Echeveste, privindu-și mâinile, de obicei nu se poate, dar am un prieten care este plasator și el mi-a dat drumul pe acolo, ca să nu trebuiască să folosesc intrarea actorilor.

— Ați putea să-mi spuneți de ce ați procedat așa, *signor* Echeveste?

Tenorul făcu un gest cum că nu avea importanță și-și lăsă mâna să coboare moale pentru o clipă, sperând ca prin gest să șteargă întrebarea sau să răspundă la ea. Nu a avut niciun efect. Își așeză mâna peste cealaltă și spuse simplu:

— Mi-a fost teamă.

— Teamă?

— De maestru. Întârziasem deja la două repetiții și se supărase foarte tare, țipase chiar. Putea fi foarte dezagreabil când era supărat. Și nu voiam să mai trec prin așa ceva încă o dată. Brunetti bănui că numai din respect pentru mort nu rostise un cuvânt mai dur decât „dezagreabil”.

— Așa că ați intrat pe acolo ca să-l evitați?

— Da.

— L-ați văzut sau ați vorbit cu el cu altă ocazie? Adică în vreun moment când nu erați pe scenă?

— Nu.

Brunetti se ridică în picioare și-și reluă zâmbetul teatral.

— Vă mulțumesc foarte mult pentru timpul acordat, *signor* Echeveste.

— Cu plăcere, răspunse celălalt, ridicându-se de pe scaun. Se uită la Follin, apoi la Brunetti și întrebă: Acum pot să plec?

— Desigur. Însă dacă ați fi amabil să-mi spuneți unde stați…?

— La Gritti, răspunse cu aceeași privire confuză ca și Dardi.

Era suficient să te facă să te întrebi dacă într-adevăr mai existau și alte hoteluri în oraș.

3.

Când Brunetti părăsi cabina, îl găsi afară pe Miotti, care îl aștepta. Tânărul ofițer îl informă că Franco Santore, regizorul, refuzase să aștepte, spunând că cine voia să vorbească cu el îl putea găsi în apropiere, la hotelul Fenice, pe aceeași parte a străzii cu opera. Brunetti dădu din cap, aproape fericit că mai existau și alte hoteluri în oraș.

— Înseamnă că ne rămâne soprana, spuse Brunetti luând-o în jos pe coridor.

Obișnuita plăcuță de carton era prinsă și de această ușă. „Flavia Petrelli – Violetta Valéry.” Dedesubt era un rând scris cu ceea ce păreau a fi caractere chinezești, schițate cu un stilou negru cu penița fină. Bătu la ușă și le făcu semn din cap celorlalți doi că puteau să rămână afară.

— *Avanti*! auzi și deschise ușa.

În cameră îl așteptau două femei și rămase surprins să descopere că nu-și putea da seama care dintre ele era soprana. Ca toată lumea din Italia, auzise de „La Petrelli”. Brunetti o văzuse cântând doar o dată, cu câțiva ani în urmă, și își amintea vag că îi văzuse poza în ziare.

Femeia cu tenul mai închis stătea în picioare cu spatele la măsuța de toaletă, iar cealaltă stătea jos pe un scaun din lemn cu spătarul drept, rezemat de peretele din fund. Niciuna dintre ele nu rosti niciun cuvânt când intră Brunetti și acesta profită de tăcere ca să le studieze.

Își zise că femeia care stătea în picioare se apropia de treizeci de ani sau abia trecuse de treizeci. Era îmbrăcată cu un pulover violet și o fustă neagră, lungă, care îi ajungea până la cizmele negre, de piele. Cizmele aveau tocuri joase și erau dintr-o piele fină ca mănușa și Brunetti își aminti vag că trecuse împreună cu soția pe lângă vitrina

de la Fratelli Rossetti și o auzise exclamând că era curată nebunie să cheltuiești o jumătate de milion de lire pentru o pereche de cizme. Părul negru îi ajungea până la umeri și era ondulat natural, ceea ce îi permitea să arate perfect, chiar dacă l-ar fi tăiat neîngrijit. Ochii ei contrastau cu tenul măsliniu, aveau o nuanță de verde limpede ce îl duse cu gândul la sticlă, dar apoi, aducându-și aminte de cizme, îi asemui cu două smaralde.

Femeia care stătea jos părea a fi cu câțiva ani mai în vârstă și-și purta părul ușor înspicat tăiat scurt, în stilul împăraților romani de pe vremea căderii imperiului. Tunsoarea severă îi accentua finețea osaturii și a nasului. Comisarul înaintă câțiva pași spre femeia de pe scaun și făcu un gest care putea trece drept o plecăciune.

— *Signora* Petrelli? întrebă. Aceasta încuviință din cap, dar nu rosti niciun cuvânt. Este o onoare să vă cunosc și singurul meu regret este că se întâmplă tocmai în aceste împrejurări nefericite.

Dat fiind că era una din cele mai de seamă soliste ale acelui moment, nu putea rezista tentației de a i se adresa în limbajul exagerat al celor de la operă, ca și cum ar fi jucat un rol.

Femeia înclină din nou din cap, fără să facă nimic ca să-i ușureze sarcina de a o interoga.

— Aș vrea să discutăm despre moartea maestrului Wellauer. Se uită și spre cealaltă femeie și adăugă: Și cu dumneavoastră, profitând de ocazie pentru a afla și numele ei.

— Brett Lynch, răspunse solista. Prietena și secretara mea.

— Este un nume american? o întrebă pe femeia care îl purta.

— Da, răspunse *signora* Petrelli în locul ei.

— Atunci v-ar conveni mai mult să vorbim în engleză? întrebă el, mândru de ușurința cu care putea trece de la o limbă la alta.

— Ar fi mai ușor dacă am vorbi în italiană, spuse americanca, adresându-se pentru prima dată

într-o italiană fără cea mai mică urmă de accent. Reacția lui complet involuntară a fost remarcată de ambele femei. Asta dacă nu doriți să vorbim în venețiană, adăugă ea, trecând cu degajare la dialectul local, pe care îl vorbea perfect. Însă în cazul ăsta s-ar putea ca Flaviei să îi fie greu să ne urmărească. Aruncă ultima remarcă cu o față complet lipsită de expresie, însă Brunetti își dădu seama că avea să treacă multă vreme până să mai facă paradă de engleza lui.

— În italiană, atunci, spuse el, întorcându-se spre *signora* Petrelli. Sunteți amabilă să-mi răspundeți la câteva întrebări?

— Desigur, răspunse ea. Nu vreți să luați loc, *signor*…

— Brunetti, completă el. *Commissario* de poliție.

Femeia nu păru câtuși de puțin impresionată de titlu.

— Nu vreți să luați loc, *Dottor* Brunetti?

— Nu, mulțumesc. Își scoase agenda din buzunar și luă stiloul dintre pagini, ca să le dea senzația că ia notițe, deși rar făcea asta, preferând să-și lase privirea și mintea să cutreiere libere în timpul primului interogatoriu.

Signora Petrelli așteptă să scoată capacul stiloului, apoi întrebă:

— Ce anume ați dori să aflați?

— L-ați văzut pe maestru sau ați vorbit cu el în seara aceasta? Apoi, înainte ca ea să apuce să răspundă, continuă: Lăsând la o parte momentele când ați fost pe scenă, desigur.

— Doar cât i-am spus*, „Buona sera”,* când am venit și ne-am urat *„In boca al lupo”.* Nu mai mult de atât.

— Și aceasta a fost singura ocazie când ați vorbit cu maestrul?

Înainte să răspundă, aruncă o privire către cealaltă femeie. El nu își mută privirea de la soprană, așa că nu avea idee ce se citea pe fața

celeilalte. Tăcerea se prelungi, dar înainte să apuce să repete întrebarea, soprana îi răspunse în sfârșit:

— Nu, nu l-am mai văzut după aceea, l-am văzut de pe scenă, desigur, după cum singur ați menționat, dar nu am mai vorbit.

— Nicio clipă?

— Nu, nicio clipă, îi răspunse prompt.

— Și în pauze? Unde ați fost?

— Aici. Cu *signorina* Lynch.

— Și dumneavoastră, *signorina* Lynch? întrebă el, pronunțându-i numele fără pic de accent, deși trebuia să facă un efort ca să îi reușească. Unde ați fost în timpul spectacolului?

— Aici, în cabină, în cea mai mare parte a primului act. Am coborât pentru *Sempre libera,* dar apoi m-am întors aici. Și aici am rămas până la sfârșitul spectacolului, îi răspunse ea calmă.

Se uită prin cameră, căutând să găsească ceva care să o fi ținut ocupată în tot acel timp. Ea îi surprinse privirea și scoase din buzunarul de la fustă un mic volum. Pe copertă scria ceva cu litere chinezești, precum cele pe care le văzuse pe cartonașul de la intrare.

— Am citit, explică ea, întinzându-i cartea. Îi zâmbi prietenoasă, ca și cum era gata acum să discute cu el despre carte, dacă asta dorea.

— Și ați vorbit cu maestrul Wellauer în această seară?

— După cum v-a spus *signora* Petrelli, am vorbit cu el la venire, dar după aceea nu l-am mai văzut. Stăpânindu-și pornirea de a-i spune că nu, *signora* Petrelli nu menționase că ele au venit împreună, Brunetti o lăsă să continue. Nu l-am văzut de unde am stat eu în culise… și în rest am fost aici în cabină în timpul ambelor pauze.

— Împreună cu *signora* Petrelli?

De data aceasta americanca aruncă o privire spre cealaltă femeie înainte de a răspunde:

— Da, împreună cu *signora* Petrelli, după cum v-a spus.

Brunetti își închise agenda, în care nu făcuse decât să mâzgălească numele americancei, ca și cum ar fi încercat să surprindă oroarea unui nume compus din cinci consoane.

— În caz că mai sunt și alte întrebări, ați putea să îmi spuneți unde vă pot găsi, *signora* Petrelli?

— Cannaregio, 6134, spuse ea, luându-l prin surprindere când menționă numele unui cartier rezidențial din oraș.

— Acolo este apartamentul dumneavoastră, *signora*?

— Nu, este al meu, interveni cealaltă femeie. Mă găsiți și pe mine acolo.

Brunetti deschise din nou agenda și notă adresa. Fără să facă nicio pauză, întrebă:

— Și numărul de telefon?

I-l dădu și pe acesta, menționând că nu se găsea în cartea de telefoane, apoi adăugă că adresa era lângă Bazilica Santi Giovanni e Paolo.

Afișând un aer formal, Brunetti făcu o ușoară plecăciune și spuse:

— Vă mulțumesc amândurora, doamnelor, și regretele mele pentru situația dificilă în care vă aflați.

Dacă vreuneia din ele i se păruse ciudată această remarcă, n-au lăsat să se vadă că ar fi așa. După încă o serie de schimburi de replici politicoase, comisarul ieși din cabină și, însoțit de cei doi ofițeri care îl așteptau afară, coborî treptele înguste ce duceau în culise.

La capătul scării îi aștepta cel de-al treilea ofițer.

— Ei bine? îl întrebă Brunetti.

Acesta îi zâmbi, mulțumit că are ceva de raportat.

— Atât Santore, regizorul, cât și La Petrelli au vorbit cu el în cabina lui. Santore a fost acolo înainte de începerea spectacolului, iar ea s-a dus acolo după primul act.

— De unde știi?

— De la unul din ajutoarele de scenă. Mi-a spus că Santore părea supărat când a plecat, dar poate că i s-a părut doar. Nu a auzit voci ridicate sau altceva de genul ăsta.

— Și *signora* Petrelli?

— Ei, omul nu era sigur că a fost La Petrelli, dar a văzut că femeia purta un costum albastru.

Miotti îi întrerupse:

— Are un costum albastru în primul act.

Brunetti îi aruncă o privire amuzată.

Oare Miotti chiar își plecase capul înainte să vorbească sau a fost doar o impresie?

— Am fost la o repetiție săptămâna trecută, domnule. Și chiar poartă o rochie albastră în primul act.

— Mulțumesc, Miotti, spuse Brunetti pe un ton neutru.

— Datorită prietenei mele, domnule. Verișorul ei e în cor și ne face rost de bilete.

Brunetti încuviință din cap zâmbind, dar își dădu seama că ar fi preferat ca Miotti să nu-i fi spus acest lucru.

Ofițerul care îi dădea raportul își dădu mâneca la o parte și se uită la ceas.

— Continuă, îi spuse Brunetti.

— Mi-a spus că a văzut-o ieșind de la el spre sfârșitul pauzei și a zis că era supărată, foarte supărată.

— La sfârșitul primei pauze?

— Da, domnule. De asta era absolut sigur.

Înțelegând aluzia polițistului, Brunetti spuse:

— E târziu și nu cred că mai putem face ceva aici, nu în seara asta. Ceilalți s-au uitat înjur la sala care se golise. Vedeți mâine dacă mai găsiți pe cineva care poate s-o fi zărit. Sau care a văzut pe altcineva intrând. Se luminaseră cu toții la față când l-au auzit vorbind de a doua zi. Am încheiat treaba în seara asta. Puteți pleca. Când s-au întors să plece, comisarul strigă: Miotti, au luat cadavrul să-l ducă la spital?

— Nu știu, domnule, spuse acesta aproape cu un aer de vinovăție, ca și cum s-ar fi temut că acest lucru ar anula cuvintele de laudă pe care tocmai le primise.

— Așteaptă-mă aici că mă duc să văd, îi spuse Brunetti.

Se întoarse la cabină și deschise ușa, fără să se deranjeze să bată mai întâi. Cei doi brancardieri stăteau pe scaunele cu spătar drept, cu picioarele pe masa dintre ei. Lângă ei, pe podea, acoperit cu un cearșaf, complet nebăgat în seamă, zăcea unul dintre cei mai mari muzicieni ai secolului.

Au ridicat ochii către Brunetti când l-au văzut intrând, dar fără să-i adreseze vreun cuvânt.

— Puteți să-l duceți la spital acum, spuse acesta, după care se întoarse și ieși din cameră, atent să închidă ușa după el.

Miotti era acolo unde îl lăsase și se uita într-o agendă foarte asemănătoare celei pe care o avea Brunetti.

— Hai să mergem să bem ceva, spuse comisarul. Probabil că hotelul e singurul loc deschis la ora asta. Oftă, cuprins de oboseală. Și mi-ar prinde bine ceva de băut.

Porni spre stânga, dar se trezi mergând înapoi spre scenă. Scara părea să fi dispărut. Umblase prin clădire atâta vreme, în sus și în jos pe scări, de-a lungul coridoarelor înainte și-napoi, încât acum era complet dezorientat și habar nu avea cum să iasă de acolo.

Miotti îi atinse ușor brațul și îi spuse:

— Pe aici, domnule. Îl conduse spre stânga și în jos pe scările pe care urcaseră la venire, cu mai bine de două ore în urmă.

La capătul scărilor, *il portiere,* văzându-l pe Miotti în uniformă, întinse mâna sub tejgheaua unde stătea și apăsă pe butonul care debloca bara în cruce de la ieșirea din clădire. Le făcu semn cu mâna că doar trebuiau să o împingă. Știind că Miotti deja îl interogase despre cine intrase și

ieșise din clădire în acea seară, Brunetti nu se mai deranjă să îl ia la întrebări, ci trecu direct pe lângă el, ieșind din clădire în curtea goală.

Înainte să pornească în sus pe străduța îngustă care ducea către hotel, Miotti întrebă:

— Vreți să vă însoțesc, domnule?

— Nu trebuie să-ți faci probleme că bei când ești încă în uniformă, îl liniști Brunetti.

— Nu, nu asta e problema, domnule.

Poate că tânărul era pur și simplu obosit.

— Atunci ce e?

— Vedeți, domnule, *il portiere* este prieten cu tata, așa că m-am gândit că, dacă mă întorc acum acolo și îl invit la un pahar, poate îmi spune mai multe ca înainte. Când Brunetti nu răspunse, adăugă repede: Era doar o idee, domnule. Nu vreau să…

— Nu, e o idee bună. Foarte bună. Du-te înapoi și vorbește cu el. Ne vedem mâine-dimineață. Nu cred că e nevoie să vii mai devreme de nouă.

— Mulțumesc, domnule, spuse Miotti cu un zâmbet larg. Îl salută scurt, la care Brunetti îi răspunse fluturând superficial din mână și tânărul se întoarse spre teatru și la meseria lui de polițist.

4
.

Brunetti se îndreptă pe jos spre hotelul scăldat încă în lumină chiar și la această oră când restul orașului era cufundat în întuneric și dormea. Odinioară capitala desfrâului de pe întregul continent, Veneția ajunsese un orășel de provincie adormit, care practic înceta să mai existe după ora nouă sau zece seara. În lunile de vară își aducea aminte de trecutul ei de curtezană și strălucea, atâta timp cât turiștii plăteau și vremea bună ținea cu ei, dar iarna se transforma într-o hârcă obosită, ce aștepta cu nerăbdare să se târască devreme în pat, lăsându-și străzile pustii pe seama pisicilor și a amintirilor.

Însă acestea erau orele când pentru Brunetti orașul devenea încântător, când el, venețian get-beget, putea percepe ceva din gloria ei trecută. Bezna nopții ascundea mușchiul care înghițea treptele acelor *palazzi* înșirate de-a lungul Marelui Canal, umbrea crăpăturile din pereții bisericilor și acoperea bucățile de tencuială căzute de pe fațadele clădirilor publice. Ca multe femei care ajungeau la o anumită vârstă, orașul avea nevoie de lumina înșelătoare ca să-și recapete frumusețea pierdută. O barcă ce în timpul zilei transporta pudră de săpun sau varză noaptea devenea o apariție supranaturală, plutind spre o destinație misterioasă. Negura obișnuită în aceste zile de iarnă preschimba oamenii și obiectele, până și pe tinerii cu părul lung ce zăboveau pe la colțuri de stradă împărțind o țigară, în fantome ale trecutului învăluite în mister.

Privi în sus la stelele ce se distingeau clar deasupra întunericului de pe străzile neluminate și le remarcă frumusețea. Păstrându-le imaginea în minte, își continuă drumul spre hotel.

Holul de la intrare era gol și avea aerul părăsit al locurilor publice în miez de noapte. În spatele biroului de la recepție stătea portarul de noapte, pe un scaun rezemat de perete, și în fața lui avea ziarul din acea zi deschis la paginile rozalii ale secțiunii de sport. Un om în vârstă cu un șorț în dungi verzi și negre împrăștia rumeguș pe podeaua de marmură a holului și apoi îl mătura. Brunetti văzu că pășise peste așchiile fine de lemn și că nu putea traversa holul fără să lase în urma lui o dâră de rumeguș pe partea deja măturată a podelei; se uită la bătrân și spuse: *Scusi.*

— Nu face nimic, îi răspunse acesta și porni pe urma lui cu mătura. Bărbatul care se ascundea după ziar nici nu se obosi să-și ridice privirea la el.

Brunetti continuă să înainteze în holul hotelului. În jurul unor măsuțe joase erau trase șase sau șapte grupuri de scaune mari, tapisate. Brunetti își croi drum printre ele și se alătură singurei persoane prezente în cameră. Dacă era să dai crezare presei, bărbatul care stătea acolo era cel mai bun regizor ce lucra la ora respectivă în Italia. Cu doi ani în urmă, Brunetti îi văzuse punerea în scenă a unei piese de Pirandello la Teatrul Goldoni și rămăsese impresionat, mai mult de regie decât de interpretare, care fusese mediocră. Era un lucru cunoscut faptul că Santore era homosexual, însă în lumea teatrului, unde căsătoria dintre un bărbat și o femeie era considerată o ciudățenie, viața sa personală nu reprezentase niciodată o piedică în calea succesului. Iar acum se spunea că fusese văzut părăsind supărat cabina unui om care murise violent la scurt timp după aceea.

Santore se ridică în picioare când îl văzu pe Brunetti apropiindu-se. Și-au strâns mâinile și s-au prezentat. Santore era un bărbat de statură și greutate medie, însă avea fața unui boxer la sfârșitul unei cariere lipsite de noroc. Nasul îi era turtit, pielea cu porii mari. Și o gură mare, cu buzele groase și umede, îl întrebă pe Brunetti dacă

nu ar vrea ceva de băut și cuvintele ce ieșiseră din gura aceea au fost rostite cu cel mai pur accent florentin, pronunțate cu claritatea și eleganța unui actor. Brunetti se gândi că așa trebuie să fi vorbit Dante.

Comisarul se arătă de acord cu sugestia acestuia de a servi un coniac și Santore plecă să-l aducă. Rămas singur, Brunetti aruncă o privire la cartea pe care celălalt bărbat o lăsase deschisă pe masa din fața lui și apoi o trase spre el.

Santore se întoarse cu două pahare de coniac umplute cu generozitate.

— Mulțumesc, spuse Brunetti, acceptând paharul și luând o înghițitură lungă. Arătă spre carte și se hotărî să înceapă mai degrabă cu asta, decât cu obișnuitele întrebări despre unde fusese, ce făcuse. Eschil?

Santore zâmbi la întrebare, ascunzând orice semn de surprindere că un polițist știa să citească titlul în greacă.

— O citiți de plăcere sau pentru muncă?

— Presupun că ați putea-o numi muncă, răspunse Santore și sorbi din coniac. Trebuie să încep lucrul la punerea în scenă a lui *Agamemnon,* la Roma, peste trei săptămâni.

— În greacă? întrebă Brunetti, dar era clar că întrebarea nu era serioasă.

— Nu, în traducere. Santore tăcu pentru o clipă, dar apoi își dădu frâu liber curiozității. Cum se face că un polițist știe să citească în greacă?

Brunetti învârti lichidul din pahar.

— Patru ani de greacă. Însă cu mult timp în urmă. Am uitat aproape tot ce știam.

— Dar tot puteți să-l recunoașteți pe Eschil?

— Recunosc literele. Mă tem că mai mult de atâta nu mai sunt în stare. Mai luă o înghițitură din pahar și adăugă: întotdeauna mi-a plăcut asta la greci, că păstrau violența departe de scenă.

— Spre deosebire de noi? întrebă Santore, apoi adăugă: Spre deosebire de ce s-a întâmplat în seara

asta?

— Da, spre deosebire de seara asta, recunoscu Brunetti, fără ca măcar să se întrebe de unde o fi aflat Santore că moartea fusese violentă. Teatrul era mic, așa că probabil aflase acest lucru chiar înaintea polițiștilor, chiar înainte să fie chemată poliția.

— Ați vorbit cu el în această seară? Nu era nevoie să menționeze numele.

— Da. Am avut o dispută înainte de primul act. Ne-am întâlnit la bar și ne-am întors la el în cabină. Acolo am început să ne certăm. Santore vorbi fără să ezite. Nu îmi amintesc dacă am țipat unul la altul, dar am ridicat amândoi vocea.

— Și de ce v-ați certat? întrebă Brunetti, la fel de calm ca și când ar fi vorbit cu un vechi prieten și sigur în egală măsură că avea să i se spună adevărul.

— Aveam o înțelegere verbală în legătură cu acest spectacol. Eu îmi ținusem promisiunea. Helmut a refuzat să și-o țină pe a lui.

În loc să îi ceară lui Santore să explice acea observație, Brunetti își termină coniacul și puse paharul pe masă între ei, așteptându-l să continue.

Făcându-și mâinile cupă în jurul paharului, Santore îl roti încet în ambele direcții.

— Am fost de acord să regizez acest spectacol pentru că mi-a promis că o să-l ajute pe un prieten de-al meu să capete o slujbă în vara asta la Festivalul Halle. Nu e un festival de seamă, iar rolul pe care urma să-l obțină nu era unul important, dar Helmut a fost de acord să vorbească cu regizorii și să le ceară să-i dea prietenului meu acest rol. Helmut urma să dirijeze acolo singurul spectacol de operă. Santore își duse paharul la buze și sorbi. De-asta ne-am certat.

— Ce i-ați spus în timpul disputei?

— Nu sunt sigur că-mi amintesc tot ce-am zis sau ce-a zis el, dar îmi aduc aminte că am spus că, din moment ce eu mi-am ținut promisiunea, ceea

ce a făcut el este necinstit și imoral. Oftă. De câte ori vorbeai cu Helmut ajungeai inevitabil să vorbești ca el.

— Și ce răspuns v-a dat la asta?

— A râs.

— De ce?

Înainte să răspundă, Santore întrebă:

— Mai doriți un pahar? Eu mă duc să-mi mai iau unul.

Brunetti încuviință din cap recunoscător. De data aceasta, cât Santore lipsi, își lăsă capul pe speteaza scaunului și închise ochii.

Îi deschise când îl auzi pe Santore apropiindu-se. Luă paharul pe care acesta i-l întinse și întrebă, ca și cum nu și-ar fi întrerupt conversația:

— De ce a râs?

Santore se lăsă jos pe scaun, de data aceasta ținând o singură mână cupă în jurul paharului.

— Parțial, presupun, pentru că Helmut se credea mai presus de moralitatea obișnuită. Sau poate că-și imagina că își crease propria moralitate, diferită de a noastră, superioară. Brunetti nu comentă, așa că acesta continuă: Aproape ca și cum doar el avea dreptul să definească moralitatea, ca și cum credea că nimeni altcineva în afara lui nu avea dreptul să folosească termenul. Fără îndoială, credea că eu, cel puțin, nu am dreptul să-l folosesc. Ridică din umeri, apoi sorbi din pahar.

— De ce ar fi crezut așa?

— Din cauza homosexualității mele, răspunse celălalt firesc, lăsând să se înțeleagă că nu consideră acest subiect mai important decât alegerea unui ziar.

— Acesta e motivul pentru care a refuzat să vă ajute prietenul?

— În ultimă instanță, da, spuse Santore. La început a spus că era din cauză că Saverio nu e suficient de bun, că nu are suficientă experiență de scenă. Dar adevăratul motiv a ieșit la suprafață mai târziu, când m-a acuzat că îi cer o favoare pentru

iubitul meu. Se aplecă în față și își puse paharul pe masă. Helmut întotdeauna s-a văzut pe sine drept un apărător al moralei publice, spuse el, apoi precizează: Când trăia.

— Și chiar este? întrebă Brunetti.

— Este ce, cine? spuse Santore, încurcând gramatica în confuzia lui.

— Cântărețul acesta chiar este iubitul dumneavoastră?

— Oh, nu. Nu este. Din păcate.

— E homosexual?

— Nu, nici asta.

— Atunci de ce v-a refuzat Wellauer?

Santore se uită țintă la el și-l întrebă:

— Cât de multe știți despre el?

— Foarte puține, și mai mult despre viața lui ca muzician, și-apoi doar ce s-a scris în ziare și în reviste în toți acești ani. Dar despre el ca persoană nu știu nimic.

Și asta, își dădu seama Brunetti, începea să-l intereseze foarte tare, căci misterul morții sale trebuia să se lege de un asemenea lucru, așa cum se întâmpla mereu.

Santore nu zise nimic, așa că Brunetti îl încurajă:

— Să nu-i vorbești niciodată de rău pe morți, *vero*? Asta e problema?

— Și să nu vorbești niciodată de rău pe cineva cu care s-ar putea să lucrezi din nou, adăugă Santore.

Brunetti se trezi spunând:

— Oricum nu prea este cazul aici. Ce s-ar putea spune de rău despre el?

Santore se uita la polițist, examinându-i chipul; îl cântărea din priviri, așa cum ar fi făcut cu un actor sau cu un cântăreț, când se hotăra cum să-l folosească în spectacol.

— Sunt mai mult zvonuri, spuse el în cele din urmă.

— Ce fel de zvonuri?

— Că a fost nazist. Nimeni nu știe sigur sau, dacă cineva a știut vreodată, acum nu vorbește despre asta sau poate ce s-a știut în trecut a fost dat uitării, îngropat în acel loc unde memoria nu răzbate. A dirijat pentru ei cât au fost la putere. Se spune că a dirijat chiar și pentru Führer. Dar susținea că a trebuit să facă asta ca să salveze niște oameni din orchestră, care erau evrei. Și chiar au supraviețuit războiului cei care erau evrei – și au reușit să cânte în orchestră pe tot parcursul anilor de război. Și la fel și el, a dirijat și a supraviețuit. Și, cumva, reputația lui nu a avut niciodată de suferit din cauza acelor ani sau din cauza concertelor speciale pentru Führer. După război, continuă Santore pe un ton ciudat de calm, povestea că totuși „s-a opus din punct de vedere moral" și că a dirijat împotriva voinței sale. Luă o înghițitură mică din pahar. Habar n-am ce este adevărat din toate astea, dacă a fost sau nu membru al partidului, în ce a constat implicarea lui. Și nici nu îmi pasă.

— Atunci de ce mai vorbiți despre asta? întrebă Brunetti.

Santore izbucni într-un hohot de râs puternic și camera răsună de vocea lui.

— Probabil pentru că îmi imaginez că este adevărat.

Brunetti zâmbi:

— Poate că așa este.

— Și probabil pentru că de fapt îmi pasă?

— Și asta, a fost de acord Brunetti.

Pentru un moment au lăsat să se aștearnă tăcerea între ei, apoi Brunetti întrebă:

— Cât de multe știți cu adevărat?

— Știu că a dat toate acele concerte în timpul războiului. Și mai știu că, într-un caz, fiica unuia dintre muzicienii lui s-a dus la el în particular și l-a implorat să-i ajute tatăl. Și știu că muzicianul a supraviețuit războiului.

— Și fiica?

— Și fiica a supraviețuit războiului.

— Ei, și atunci? întrebă Brunetti.

— Și-atunci nimic, presupun. Santore ridică din umeri. În plus, întotdeauna a fost ușor să lași în urmă trecutul omului și să te gândești doar la geniul lui. Nu mai era nimeni ca el și mă tem că nici n-o să mai existe vreun dirijor de talia lui.

— Acesta este motivul pentru care ați fost de acord să-i regizați spectacolul, pentru că vă era ușor să-i uitați trecutul?

Era o întrebare, nu o jignire, și Santore o interpretă evident ca atare.

— Da, răspunse încet. Am ales să regizez spectacolul ca prietenul meu să aibă șansa să cânte sub bagheta lui. Așa că mi-a convenit să uit tot ceea ce știam sau suspectam sau măcar să ignor. Nu sunt sigur că mai contează așa de tare, nu acum.

Brunetti urmări cum pe chipul lui Santore se înfiripă o idee.

— Dar acum nu o să mai aibă niciodată șansa să cânte cu Helmut, și adăugă, ca să-i arate lui Brunetti că nu-i scăpase nicio clipă din vedere scopul conversației: Ceea ce poate dovedi că nu am avut niciun motiv să îl ucid.

— Da, asta pare a fi concluzia logică, a fost de acord Brunetti, în aparență fără interes, după care spuse: Ați mai lucrat cu el până acum?

— Da, acum șase ani. La Berlin.

— Și homosexualitatea dumneavoastră nu a ridicat nicio problemă atunci?

— Nu. Niciodată nu a reprezentat cu adevărat o problemă, odată ce am ajuns suficient de renumit ca să-și dorească să lucreze cu mine. Poziția lui Helmut, de înger păzitor al moralității Occidentului sau al preceptelor biblice, era destul de bine cunoscută, dar nu poți să supraviețuiești foarte mult în lumea asta dacă refuzi să lucrezi cu homosexuali. Helmut pur și simplu a ajuns la un compromis moral cu noi.

— Și dumneavoastră ați făcut la fel cu el?

— Desigur. Ca muzician, s-a apropiat de perfecțiune atât cât este posibil. A meritat să suport persoana, ca să pot lucra cu muzicianul.

— A mai fost și altceva ce nu ați putut accepta la el ca persoană?

Santore se gândi îndelung înainte să răspundă la această întrebare.

— Nu, nimic altceva din ce știam despre el nu m-a făcut să-l displac. Nu sunt de părere că nemții sunt genul care să-ți trezească simpatia, iar el era neamț până în vârful degetelor. Dar aici nu e vorba despre plăcut sau neplăcut. E vorba de acest aer de superioritate morală care părea să-l înconjoare în permanență, ca o lumină – de fapt, el era – o lumină în întuneric. Santore făcu o grimasă când rosti ultima frază. Nu, nu m-am exprimat bine. Probabil că din cauza orei târzii sau a coniacului. În plus, era un om în vârstă, iar acum este mort.

Revenind la o chestiune anterioară, Brunetti întrebă:

— Ce i-ați spus când v-ați certat?

— Ce spui de obicei când te cerți, răspunse Santore obosit. L-am făcut mincinos și el m-a făcut poponar. Apoi am spus niște chestii neplăcute despre spectacol, despre muzică și despre cum dirija, iar el a spus chestii similare despre cum regizasem eu. Ce se spune de obicei. Tăcu din gură și se lăsă pe scaun.

— L-ați amenințat?

Santore făcu ochii mari la Brunetti, fără să-și poată ascunde șocul produs de întrebare.

— Era un om în vârstă.

— Vă pare rău că a murit?

Aceasta era o altă întrebare pe care regizorul nu era pregătit să o audă. Se gândi o vreme înainte să răspundă.

— Nu, nu-mi pare rău că a murit. Îmi pare rău pentru soția lui. O să fie… începu să zică, dar nu termină propoziția. Îmi pare rău de moartea

muzicianului, da, regret nespus asta. Era în vârstă și ajunsese la sfârșitul carierei. Cred că știa și el.

— Ce vreți să spuneți cu asta?

— Felul în care dirija… nu mai avea strălucirea de altădată, își pierduse focul. Nu sunt muzician, așa că nu pot să explic clar cum vine asta. Dar ceva îi lipsea. Se opri și clătină din cap. Nu, poate e doar supărarea mea.

— Ați mai vorbit cu cineva despre asta?

— Nu – nimeni nu se plânge de Dumnezeu. Făcu o pauză, după care spuse: Da, de fapt m-am plâns. I-am povestit despre asta Flaviei.

— *Signorei* Petrelli?

— Da.

— Și ce-a spus?

— Mai lucrase înainte cu el; de mai multe ori, cred. Era deranjată de schimbarea lui, mi-a vorbit despre asta odată.

— Și ce a spus?

— Nimic deosebit; doar că era ca și cum ar fi lucrat cu un dirijor tânăr, cu puțină experiență.

— A mai spus și altcineva asta?

— Nu, nimeni. Cel puțin nu mie.

— Prietenul dumneavoastră, Saverio, a fost în seara asta în clădire?

— Saverio este la Napoli, răspunse Santore cu răceală.

— Înțeleg. Pusese o întrebare greșită. Atmosfera de intimitate confortabilă dispăruse. Cât mai stați la Veneția, *signor* Santore?

— De obicei plec după ce primul spectacol se încheie cu succes. Dar moartea lui Helmut schimbă lucrurile. Probabil că o să mai stau aici câteva zile, până ce noul dirijor se obișnuiește cu spectacolul. Când Brunetti nu răspunse, întrebă: Mi se va permite să mă întorc la Florența?

— Când?

— Peste trei zile. Patru. Trebuie să rămân cel puțin la încă un spectacol cu noul dirijor. Dar după aceea aș vrea să mă duc acasă.

— Nu există niciun motiv pentru care să nu puteți pleca, spuse Brunetti și apoi se ridică în picioare. Trebuie doar să ne lăsați o adresă unde să vă putem contacta, însă puteți să o dați unuia dintre oamenii mei care or să fie mâine la teatru.

Îi întinse mâna. Santore se ridică în picioare și i-o strânse.

— Mulțumesc pentru coniac. Și succes cu *Agamemnon.*

Santore îi zâmbi în semn de mulțumire, fără să mai adauge altceva, și Brunetti plecă.

5.

Brunetti se hotărî să meargă pe jos până acasă, ca să se bucure de puzderia de stele de pe cer și de străzile pustii. Se opri în fața hotelului, calculând distanța. Harta orașului prezentă în mintea oricărui venețian îi arăta că cel mai scurt drum era peste podul Rialto. Tăie Campo San Fantin și se afundă în labirintul de străzi înguste care duceau întortocheat la pod. Nu mai trecea nimeni pe lângă el și avea sentimentul bizar că e singur în tot orașul adormit. La San Luca trecu pe lângă farmacie, unul din puținele locuri care țineau deschis toată noaptea, cu excepția gării, unde dormeau săracii și nebunii.

Și-apoi se trezi la marginea apei, cu podul la dreapta lui. Cât de venețian arăta de la depărtare, impunător și eteric, dar dezvăluind unui ochi cercetător că e bine ancorat în mâlul orașului.

Traversă podul și trecu prin piața acum pustie. De obicei era un chin să străbați strada aglomerată, împingându-te și croindu-ți drum prin marea de turiști înghesuiți între standurile de legume de o parte și magazinele pline de cele mai stupide chestii pentru vizitatori de cealaltă, dar în noaptea asta era singur și putea să înainteze nestingherit. În fața lui stăteau, în mijlocul străzii, o pereche de îndrăgostiți, lipiți unul de celălalt, orbi la frumusețea din jurul lor sau poate, în fond, inspirați de ea.

Când ajunse la ceas, o luă înspre stânga, bucuros că mai avea puțin până acasă. În cinci minute ajunse la magazinul lui preferat, florăria Biancat, ale cărei vitrine ofereau zi de zi orașului o explozie de splendoare. În noaptea aceasta, prin sticla aburită vedeai glastrele cu trandafiri galbeni dichisiți, iar în spatele lor ridicându-se un nor de iasomie palidă. Trecu repede pe lângă a doua

vitrină, încărcată de orhidee sângerii, care întotdeauna îi păruseră asemănătoare cu plantele carnivore.

Intră în acel *palazzo* în care locuia, îmbărbătându-se, ca întotdeauna când era obosit, să urce cele nouăzeci și patru de trepte care duceau la apartamentul lor de la etajul patru. Fostul proprietar construise apartamentul ilegal cu mai bine de treizeci de ani în urmă; pur și simplu mai adăugase un etaj la clădire fără să se deranjeze să obțină vreo aprobare oficială. Acest lucru fusese cumva pierdut din vedere când Brunetti cumpărase casa, în urmă cu zece ani, și de atunci trăia cu teama permanentă că va trebui să legalizeze situația. Tremura la gândul muncii herculeene de a obține aprobările care ar fi confirmat atât existența apartamentului, cât și dreptul lui de a locui acolo. Simplul fapt că cei patru pereți existau și că el locuia între ei nu ar fi fost socotit relevant. Mita necesară avea să îl aducă la sapă de lemn.

Deschise ușa, bucuros de căldura și de mirosul pe care îl asocia cu apartamentul: lavandă, ceară, aroma a ceva ce se gătea în bucătăria din fund; era un amestec care pentru el marca, într-un mod pe care nu-l putea explica, existența unei fărâme de sănătate mintală în nebunia reprezentată de munca lui.

— Guido, tu ești? strigă Paola din sufragerie.

Comisarul se întrebă pe cine altcineva aștepta ea oare la două dimineața, dar nu dădu glas întrebării.

— Da, îi răspunse, aruncându-și pantofii din picioare și dându-și jos haina. Abia acum își dădea seama cât este de obosit.

— Vrei niște ceai? Paola veni în hol și îl sărută în fugă pe obraz.

El îi făcu semn din cap că da, fără să încerce să-și ascundă starea de epuizare. Urmând-o din hol până în bucătărie, se așeză pe un scaun, în timp ce ea umplu un ibric cu apă și-l puse la fiert pe

aragaz. Scoase dintr-un dulăpior punga cu frunze uscate, o deschise, o mirosi și întrebă:

— Verbină?

— E bună, e bună, răspunse el, prea obosit ca să-l mai intereseze.

Aruncă o mână de frunze uscate în ceainicul de teracotă moștenit de la bunica lui și veni să se așeze lângă el. Îl sărută pe creștet, acolo unde începea să chelească.

— Ce s-a întâmplat?

— La Fenice. Cineva l-a otrăvit pe dirijor.

— Pe Wellauer?

— Da.

Paola îi puse mâinile pe umeri, strângându-l ușor, un gest ce lui i se părea încurajator. Nu era necesar niciun comentariu; amândurora le era clar că presa avea să transforme această moarte într-un eveniment de senzație și avea să ceară imperios ca vinovatul să fie descoperit cât mai repede cu putință. Și el, și Paola ar fi putut scrie editorialele ce aveau să apară în dimineața următoare, editoriale care probabil că erau scrise chiar în acel moment.

Aburul țâșni din ibric șuierând și Paola se duse să toarne apa în vasul ciobit. Ca întotdeauna, simpla ei prezență îl liniștea, găsea alinare în eficiența calmă cu care se mișca și făcea diverse lucruri. Ca multe alte venețiene, Paola avea pielea albă și părul auriu-roșcat, trăsături atât de des întâlnite la femeile din portretele secolului XVII. Fără a fi frumoasă după standardele obișnuite, avea nasul puțin prea lung și o bărbie care sugera puțin cam multă hotărâre. Lui îi plăceau ambele trăsături.

— Ai vreo idee? îl întrebă, întorcându-se la masă cu ceainicul și cu două căni. Se așeză în fața lui, turnă ceaiul aromat, apoi se duse din nou la dulăpior și reveni cu un borcan imens de miere.

— E prea devreme, spuse el, punându-și miere în cană cu o lingură. Amestecă, lovind lingura de

cană, apoi vorbi în ritm cu mișcarea lingurii: N-am decât o soție tânără, o soprană care a mințit că nu l-a văzut înainte să moară și un regizor homosexual care s-a certat cu el înainte să fie ucis.

— Poate că ar trebui să încerci să vinzi povestea. Sună a ceva ce s-ar da la televizor.

— Și un geniu mort, adăugă el.

— Da, ăsta ar putea fi un avantaj. Paola sorbi din ceai, apoi suflă în el ca să-l răcească. Cu cât e mai tânără soția?

— Suficient de tânără cât să-i fie fiică. Aș zice cu vreo treizeci de ani.

— OK, spuse Paola, folosind unul din americanismele care abundau în vocabularul ei. Eu zic că soția e vinovată.

Deși o rugase de nenumărate ori să nu mai facă asta, ea insista să aleagă un suspect la începutul fiecărui caz la care lucra și în general greșea, pentru că întotdeauna îl alegea pe cel mai evident. Odată, adus la exasperare, o întrebase de ce insista să facă asta și ea îi explicase că, din moment ce își făcuse disertația pe Henry James, se considera îndreptățită să-și găsească alinare în descoperirea lucrurilor evidente în viața reală, având în vedere că o găsise în romanele lui. Nimic din ceea ce făcea Brunetti nu o oprea să-și exprime opțiunea și nimic nu avea să o determine vreodată să pună mai multă subtilitate în alegere.

— Ceea ce înseamnă, spuse el continuând să-și amestece ceaiul, că până la urmă se va dovedi că a fost cineva din cor.

— Sau majordomul.

— Îhî, aprobă el, luând o gură de ceai.

Au terminat ceaiul într-o tăcere confortabilă. Apoi Brunetti a luat ambele căni, le-a pus în chiuvetă și a așezat ceainicul la o parte pe tăblia de lângă chiuvetă, departe de orice pericol.

6
.

În dimineața zilei de după descoperirea corpului dirijorului, Brunetti a ajuns la birou cu puțin înainte de ora nouă, unde a aflat ceva aproape la fel de uimitor ca evenimentul petrecut cu o seară înainte: șeful său direct, *il Vice-Questore* Giuseppe Patta, era deja la birou și tot suna după Brunetti de aproape o jumătate de oră. Acest lucru i-a fost adus la cunoștință întâi de portarul care stătea înăuntru, chiar la intrarea în clădire, pe urmă de un ofițer pe care l-a întâlnit pe scări și apoi de secretara care lucra pentru el și pentru ceilalți doi *commissari* ai orașului. Fără să facă vreun efort să se grăbească, Brunetti și-a verificat corespondența, și-a sunat secretara ca să afle dacă primise vreun telefon și în cele din urmă a coborât scările, îndreptându-se spre biroul șefului.

Cavaliere Giuseppe Patta fusese trimis la Veneția în urmă cu trei ani, într-o încercare de a aduce forțe proaspete în sistemul penal. În acest caz, sursa era siciliană și se dovedise a fi incompatibilă cu lumea venețiană. Patta avea un portțigaret din onix și uneori folosea un baston cu măciulie de argint. Deși cel dintâi detaliu îl făcuse pe Brunetti să se holbeze și cel de-al doilea îi stârnise râsul, încercase să nu îl judece până nu lucrase suficient de mult cu el, cât să-și facă o părere despre cât de îndreptățit era să aibă asemenea fasoane. Brunetti avusese nevoie de mai puțin de o lună ca să se decidă că, deși aceste ifose i se potriveau, nu prea avea dreptul să le afișeze. Programul de lucru al acestuia includea o cafea servită fără grabă în fiecare dimineață, în timpul verii pe terasa hotelului Gritti, iar în timpul iernii la Florian. Prânzul îl lua de regulă la piscina Cipriani sau la Harry's Bar și de obicei pe la ora patru se hotăra să-și considere ziua de lucru

„încheiată”. Puțini ar fi fost de acord. Brunetti învățase, de asemenea, repede că lui Patta trebuia să i te adresezi întotdeauna cu *Vice-Questore* sau cu titlul și mai pompos de *Cavaliere*, a cărui proveniență îi rămăsese neclară. Nu numai că insista să i se folosească titlul, dar cerea să i se vorbească formal cu *lei,* lăsând pleava să folosească familiarul *tu* între ei.

Patta prefera să nu fie deranjat de niciunul din amănuntele mai supărătoare ale infracțiunilor sau de orice alte detalii murdare. Unul din puținele lucruri care îl puteau face să-și treacă degetele prin buclele grațioase de la tâmple era o sugestie în presă că poliția a dat dovadă de delăsare în ceea ce privea îndatoririle ei. Nu conta asupra cărui aspect alegea presa să se concentreze: că un copil a reușit să se strecoare printr-un cordon al poliției ca să ofere o floare unui demnitar aflat în vizită sau că s-a remarcat prezența vânzătorilor de stradă africani care comercializează droguri la vedere. Orice aluzie cât de fină că poliția deține altceva decât un control deplin asupra populației orașului îi provoca lui Patta crize de furie, în timpul cărora ploua cu acuzații în special asupra celor trei *commissari.* Mânia lui lua de obicei forma unor lungi note informative adresate acestora, în care gravitatea scăpărilor poliției era făcută să pară mult mai teribilă decât gravitatea infracțiunilor comise de populație.

Era un lucru bine cunoscut că Patta, în urma unor aluzii făcute de presă, declarase mai multe stări de alertă infracțională, în timpul cărora alegea o anumită infracțiune, cam în același mod în care ar fi ales un desert deosebit de savuros de pe masa frumos împodobită cu dulciuri dintr-un restaurant, și anunța în presă că în săptămâna aceea infracțiunea respectivă urma să fie eradicată sau cel puțin redusă. Când citea despre cea mai recentă „stare de alertă infracțională” – căci în general afla despre asta doar din presă – Brunetti nu se putea

abține să nu se gândească la scena din *Casablanca* în care se dădea ordinul să se „adune suspecții obișnuiți”. Ordinul era adus la îndeplinire, câțiva adolescenți erau trimiși la închisoare în jur de o lună și lucrurile reveneau la normal, până când remarcile din presă declanșau o nouă „stare de alertă”.

Brunetti se gândea adeseori că în Veneția rata infracțiunilor era scăzută – una din cele mai scăzute din Europa și cu siguranță cea mai scăzută din Italia – pentru că infractorii, care erau aproape întotdeauna hoți, pur și simplu nu știau cum să se fofileze. Doar un localnic era în stare să se descurce în păienjenișul de străduțe înguste și știa de la bun început care se înfunda și care dădea într-un canal. Iar venețienii, populația locală, tindeau să respecte legea, fie și pentru că tradiția și istoria le insuflaseră un adânc respect pentru proprietatea privată și o nevoie profundă de a o proteja. Prin urmare se comiteau foarte puține infracțiuni, iar când se petrecea un act de violență sau, și mai rar, o crimă, criminalul era prins imediat și fără mare bătaie de cap: soțul, vecinul, partenerul de afaceri. De regulă nu aveau decât să adune suspecții obișnuiți.

Însă Brunetti era conștient că moartea lui Wellauer era altfel. Era o personalitate, fără îndoială cel mai renumit dirijor al epocii și fusese omorât în mica bijuterie a Veneției: clădirea operei. Deoarece cazul îi revenea lui Brunetti, *il Vice-Questore* avea să-l considere pe el direct răspunzător de orice publicitate negativă care s-ar fi făcut poliției.

Bătu la ușă și așteptă să i se spună să intre. Când îl auzi strigând, Brunetti deschise ușa și îl văzu pe Patta acolo unde știa că o să-l vadă, în postura în care știa că o să-l găsească, așezat la biroul uriaș, aplecat peste un document care căpăta importanță datorită atenției cu care îl cerceta. Chiar și în această țară de bărbați arătoși, Patta era șocant de

atrăgător, cu profilul său roman ca sculptat, ochii distanțați și pătrunzători și trupul de atlet, în ciuda faptului că trecuse bine de cincizeci de ani. Când era fotografiat pentru presă, prefera să fie pozat din profil, pe partea stângă.

— Deci până la urmă ai ajuns, spuse Patta, sugerând că Brunetti sosise cu câteva ore bune întârziere, și nu la timp. Am crezut că o să fie nevoie să te aștept toată dimineața, adăugă el, și Brunetti se gândi că merge prea departe cu rolul pe care îl juca.

Când văzu că Brunetti nu răspunde la niciuna dintre remarci, Patta îl întrebă imperios:

— Ce ai aflat?

Brunetti își scoase din buzunar ediția din acea dimineață a lui *Il Gazzettino* și răspunse:

— Uitați ziarul, domnule. Scrie aici pe prima pagină. Apoi, înainte ca Patta să-l poată opri, citi cu voce tare: „Un dirijor de renume a fost găsit mort. Se bănuiește că a fost o crimă”. Îi întinse șefului ziarul.

Patta își păstră controlul asupra vocii, dar ignoră ziarul cu un gest.

— Am citit deja asta. Voiam să știu ce ai aflat tu.

Brunetti băgă mâna în buzunar și își scoase agenda.

Nu avea nimic notat în ea cu excepția numelui, a adresei și a numărului de telefon aparținând americancei, însă atâta timp cât era ținut în picioare în fața șefului care stătea jos, acesta din urmă nu avea cum să vadă că paginile erau practic goale. În mod demonstrativ își umezi un deget și începu să răsfoiască încet paginile.

— Camera nu era încuiată și nu am văzut nicio cheie în ușă. Ceea ce înseamnă că oricine putea să intre sau să iasă oricând în timpul spectacolului.

— Unde a fost pusă otrava?

— În cafea, cred. Dar nu o să știu sigur până nu primesc autopsia și raportul de la laborator.

— Când are loc autopsia?

— În dimineața asta, cred. La unsprezece.

— Bun. Altceva?

Brunetti mai întoarse o pagină, descoperind o nouă filă goală.

— Am vorbit cu soliștii de la operă. Baritonul l-a văzut, dar n-au făcut decât să se salute. Tenorul spune că nu l-a văzut, iar soprana spune că l-a văzut doar când a ajuns la operă. Se uită în jos la Patta, care aștepta să continue. Tenorul spune adevărul. Soprana minte.

— De ce spui asta? îl întrebă scurt Patta.

— Deoarece cred că e adevărat, domnule.

Cu o răbdare exagerată, ca și cum s-ar fi adresat unui copil încet la minte, Patta îl întrebă:

— Și de ce crezi că e adevărat, *commissario*?

— Pentru că a fost văzută intrând în cabina acestuia după primul act. Brunetti nu catadicsi să-l lămurească că aceasta fusese doar o sugestie a unui martor, neconfirmată la acel moment. Din propriul interogatoriu dedusese că femeia nu spunea adevărul, poate în legătură cu acest lucru sau poate în legătură cu altceva. Am vorbit și cu regizorul, continuă Brunetti. S-a certat cu dirijorul înainte de începerea spectacolului. Dar nu l-a mai văzut în timpul spectacolului. Cred că spune adevărul. Patta nu se deranjă să-l întrebe de ce crede asta.

— Altceva?

— Am trimis aseară un mesaj poliției din Berlin. Se opri ca să-și răsfoiască agenda. Mesajul a fost trimis la…

— Lasă asta, îi tăie vorba Patta. Ce au avut de spus?

— Ne vor trimite azi prin fax un raport complet, cu toate informațiile pe care le au despre Wellauer și soția lui.

— Și ce e cu soția? Ai vorbit cu ea?

— Am schimbat doar câteva cuvinte. Era foarte tulburată. Nu se putea discuta cu ea.

— Unde era?

— Când am vorbit?

— Nu, în timpul spectacolului.

— Era în sală, pe unul din locurile din față. A spus că s-a dus să-l vadă după al doilea act, dar a ajuns la cabină prea târziu, așa că nu au mai apucat să vorbească.

— Adică era în culise când el a murit? întrebă Patta cu atâta entuziasm, încât Brunetti aproape crezu că nu mai era mult și urma să ordone arestarea ei pentru crimă.

— Da, dar nu știu dacă l-a văzut, dacă a intrat în cabină.

— Atunci fă-ți un scop din a afla asta. Până și Patta își dădu seama că folosise un ton prea aspru. Adăugă: Ia loc, Brunetti.

— Mulțumesc, domnule, spuse el, închizându-și agenda și strecurând-o în buzunar înainte să ia loc în fața șefului. Știa că scaunul lui Patta era cu câțiva centimetri mai înalt, un amănunt pe care *il Vice-Questore* fără îndoială îl considera drept un fin avantaj psihologic.

— Cât timp a stat în culise?

— Nu știu, domnule. Era foarte tulburată când am vorbit cu ea, așa că versiunea ei nu a fost foarte clară.

— E posibil să se fi dus în cabină? întrebă Patta.

— Se poate. Nu știu.

— Sună ca și cum i-ai căuta scuze, spuse Patta, după care adăugă: E drăguță? Brunetti își dădu seama că Patta probabil că aflase de diferența de vârstă dintre decedat și văduvă.

— Dacă vă plac blondele înalte, spuse Brunetti.

— Ție nu îți plac?

— Nu mă lasă soția, domnule.

Patta ezită, căutând să găsească o modalitate prin care să readucă discuția pe făgașul normal.

— A mai intrat careva în cabină în timpul spectacolului? De unde a luat cafeaua?

— Există un bar la parterul operei. Probabil de acolo.

— Află.

— Da, domnule.

— Acum fii atent, Brunetti. Acesta încuviință din cap. Vreau numele tuturor celor care au intrat în cabină sau au fost prin preajma ei aseară. Și vreau să știu mai multe despre soție. Cât timp au fost căsătoriți, de unde vine, chestii de genul ăsta.

Brunetti încuviință din cap.

— Brunetti? îl atenționă brusc Patta.

— Da, domnule?

— De ce nu iei notițe?

Brunetti își permise un mic zâmbet.

— Oh, nu uit niciodată nimic din ceea ce spuneți, domnule.

Din motive numai de el știute, Patta alese să ia răspunsul acestuia literal.

— Nu cred ce ți-a spus ea, că nu l-a văzut. Oamenii nu încep să facă ceva și apoi pur și simplu se răzgândesc. Sunt convins că e ceva la mijloc. Probabil e legat de diferența de vârstă.

Exista un zvon că Patta petrecuse doi ani studiind psihologia la Universitatea din Palermo înainte să treacă la Drept. Dar era un fapt de netăgăduit că după un parcurs lipsit de distincție ca student, își luase diploma și la scurt timp după aceea, ca urmare a carierei pline de distincție a tatălui său în Partidul Creștin-Democrat, fusese numit vice-comisar de poliție. Iar acum, după mai bine de douăzeci de ani, era *Vice-Questore* al poliției din Veneția.

Cum Patta părea să fi terminat de dat ordine, Brunetti se pregăti pentru ce avea să urmeze, discursul despre onoarea orașului. Așa cum din noapte se face zi, din gândul lui prinseră viață cuvintele lui Patta:

— Poate nu înțelegi, *commissario,* dar vorbim despre unul dintre cei mai renumiți artiști ai epocii noastre. Și a fost ucis aici în orașul nostru, Veneția – care nume nu înceta să sune ridicol pe buzele lui Patta, cu accentul lui sicilian. Trebuie să facem tot ce ne stă în putință ca să rezolvăm acest caz; nu

putem lăsa această crimă să păteze reputația, însăși onoarea orașului nostru.

Existau momente când Brunetti era tentat să ia notițe despre ce spunea șeful său. Pe măsură ce Patta continua pe această linie, Brunetti se hotărî că dacă urma să spună ceva despre gloriosul trecut muzical al orașului, îi va lua Paolei flori în acea după-amiază.

— Acesta este orașul lui Vivaldi. Mozart a fost aici. Avem de plătit o datorie față de lumea muzicii.

Stânjenei, se gândi el. Ăștia îi plăceau cel mai mult. Îi va pune în glastra albastră, înaltă, din sticlă de Murano.

— Vreau să te oprești din orice altceva și să te dedici trup și suflet acestui caz. Mi-am aruncat o privire peste registrul de cazuri, continuă Patta, surprinzându-l pe Brunetti prin faptul că știa de existența unui asemenea registru, și ți-am dat doi oameni ca să te ajute. (Dă, Doamne, să nu fie Alvise și Riverre și promit să-i iau două duzini, își zise Brunetti). Alvise și Riverre. Sunt buni și de nădejde.

În traducere liberă însemna că erau oamenii lui Patta.

— Și vreau să văd că faci progrese. Înțelegi?

— Da, domnule, răspunse Brunetti politicos.

— În regulă, atunci. Asta e tot. Am de lucru și sunt convins că și tu ai o grămadă de treburi de care să te ocupi.

— Da, domnule, repetă Brunetti, ridicându-se și îndreptându-se spre ușă.

Se întrebă care avea să fie replica de la plecare. Nu fusese Patta în vacanță la Londra ultima oară?

— Și noroc la vânătoare, Brunetti.

Da, la Londra.

— Mulțumesc, domnule, spuse el încet și ieși din birou.

7.

Următoarea oră Brunetti și-o petrecu trecând în revistă reportajele despre crimă din cele patru ziare importante. După cum era de așteptat, *Il Gazzettino* umpluse prima pagină cu această știre și sugera că incidentul compromitea cumva orașul și îl punea în pericol. Se comenta în articolul de fond că poliția trebuie să găsească rapid vinovatul, nu atât pentru a-l deferi justiției, cât pentru a înlătura pata de pe onoarea Veneției. Citindu-l, Brunetti se gândi că Patta parcursese acest articol în loc să-și aștepte obișnuitul număr din *L'Osservatore Romano,* care nu ajungea pe tejghea înainte de ora zece.

La Repubblica trata subiectul din perspectiva recentelor evenimente politice și sugera o legătură atât de subtilă, încât numai ziaristul în cauză sau un psihiatru ar fi putut să o perceapă. *Corriere della Sera* reacționa de parcă omul murise în patul lui și dedica o pagină întreagă unei analize obiective a contribuției acestuia la lumea muzicii, atrăgând atenția asupra faptului că îi susținuse pe o seamă de compozitori moderni.

Păstră *L'Unità* pentru la sfârșit. În mod previzibil, vuia de primul lucru care le trecuse prin cap – în acest caz, răzbunarea, care, la fel de previzibil, era confundată cu dreptatea. Un articol de fond făcea vagi aluzii la aceleași vechi secrete din sferele înalte și îl aducea în discuție, în mod deloc surprinzător, pe sărmanul bătrân Sindona, mort în celula sa de închisoare, întrebându-se, evident retoric, dacă nu cumva exista o legătură ascunsă între aceste două cazuri „înspăimântător de asemănătoare". Exceptând faptul că erau doi bătrâni care muriseră otrăviți cu cianură, Brunetti nu vedea prea mare asemănare, înspăimântătoare sau nu.

Nu pentru întâia dată în cariera sa, Brunetti medită asupra posibilelor avantaje care ar fi decurs din cenzurarea presei. În trecut, poporul german se împăcase foarte bine cu un guvern care impusese acest lucru, iar guvernul american părea să se descurce binișor cu o populație care dorea cenzura.

Reveni la articolul lung din *Corriere* și aruncă celelalte trei ziare la coș. Parcurse articolul încă o dată, luând din când în când notițe. Chiar dacă nu era cel mai renumit dirijor din lume, Wellauer era fără îndoială considerat printre cei mai buni. Dirijase pentru prima dată înainte de ultimul război, fiind copilul minune al Conservatorului din Berlin. Nu se menționau prea multe despre perioada războiului, cu excepția faptului că dirijase în continuare în Germania natală. Abia în anii ’50 cariera lui luase avânt și acesta se alăturase elitei sclipitoare din întreaga lume, zburând de pe un continent pe altul ca să dirijeze un anumit concert și zburând apoi spre un al treilea ca să dirijeze o operă.

Înconjurat de strălucire și faimă, rămăsese un muzician desăvârșit, pretinzând atât precizie, cât și delicatețe din partea orchestrei pe care o dirija, insistând asupra fidelității absolute față de partitură. Până și reputația pe care și-o căpătase, de persoană arogantă sau dificilă, pălea în fața admirației generale care îi cinstea devotamentul absolut față de arta sa.

Articolul nu dădea mare atenție vieții personale, menționând doar că actuala soție era cea de-a treia și că a doua își luase viața cu douăzeci de ani în urmă. Se menționa că avea case la Berlin, Gstaad, New York și Veneția.

Fotografia care apărea pe prima pagină nu era de dată recentă. Îl arăta pe Wellauer din profil, discutând cu Maria Callas, care purta costumul de scenă și era, evident, personajul principal din imagine. I se păru ciudat că ziarul publica o fotografie veche de cel puțin treizeci de ani.

Se aplecă și luă înapoi din coș *Il Gazzettino.* Ca de obicei, acesta publica o fotografie a locului unde se petrecuse crima, fațada ștearsă, uniformă a Operei La Fenice. Lângă ea era o fotografie mai mică a intrării actorilor în care erau surprinși doi bărbați îmbrăcați în uniformă cărând ceva. Dedesubt era o fotografie recentă de publicitate a maestrului pozat din față: cravată albă, coama de păr argintiu, pieptănat pe spate, care îi încadra chipul colțuros. Ochii ușor oblici ca la slavi păreau curios de deschiși la culoare sub sprâncenele întunecate ce îi umbreau. Nasul era de-a dreptul prea lung pentru față, dar impactul ochilor era atât de puternic încât acel mic defect aproape că nici nu mai conta. Avea gura mare, cu buze pline, cărnoase, de o senzualitate care contrasta ciudat cu gravitatea privirii. Brunetti încercă să-și amintească fața acestuia așa cum o văzuse cu o seară înainte, împietrită și schimonosită de moarte, dar efectul fotografiei era suficient de puternic cât să înlăture acea imagine. Se uită lung la ochii deschiși la culoare și încercă să-și imagineze o ură atât de puternică încât să provoace distrugerea acestui om.

Reflecțiile lui au fost întrerupte de una din secretare, care intrase cu un raport venit de la poliția din Berlin, tradus deja în italiană.

Înainte să se apuce să îl citească, Brunetti își atrase singur atenția asupra faptului că Wellauer era oarecum o legendă vie, iar nemții erau mereu în căutare de eroi și prin urmare ceea ce avea să citească probabil că va reflecta ambele aspecte. Ceea ce însemna că unele adevăruri vor fi doar sugerate, iar de altele își va da seama doar pentru că au fost omise. Nu fuseseră mulți muzicieni și artiști membri în partidul nazist? Dar cine își mai amintea de asta acum, după atâta amar de vreme?

Deschise raportul și începu să citească textul în italiană, varianta în germană nefiindu-i de niciun folos. Wellauer nu avea cazier, nici măcar o

amendă de circulație. Apartamentul său din Gstaad fusese jefuit de două ori: în niciuna din cele două dăți nu reușise să recupereze nimic, nimeni nu fusese prins și asigurările acoperiseră pierderile, deși sumele la care se ridicaseră erau uriașe.

Brunetti se afundă în alte două paragrafe de precizie nemțească înainte să ajungă la sinuciderea celei de-a doua soții. Aceasta se spânzurase în subsolul apartamentului lor din München la 30 aprilie 1968, după ceea ce raportul numea „o lungă perioadă de depresie”. Nu se găsise niciun mesaj care să îi explice gestul. Lăsase în urmă trei copii, doi băieți gemeni și o fată, la momentul respectiv în vârstă de șapte, respectiv doisprezece ani. Wellauer însuși descoperise cadavrul și, după înmormântare, intrase într-o perioadă de izolare totală care durase șase luni.

Poliția nu îi dăduse atenție până la căsătoria acestuia, în urmă cu doi ani, cu Elizabeth Balintffy, unguroaică de origine, care căpătase cetățenie germană în urma primei căsătorii încheiate cu un divorț, cu trei ani înainte de a se mărita cu Wellauer. Nu avea cazier nici în Germania, nici în Ungaria. Avea un copil din prima căsătorie, o fată, Alexandra, în vârstă de treisprezece ani.

Brunetti se tot uită fără folos după vreo informație despre ce făcuse Wellauer în anii războiului. Se menționa prima lui căsătorie în 1936 cu fata unui industriaș german și divorțul lor după război. Între aceste date, bărbatul părea să nu fi existat, ceea ce lui Brunetti îi spunea multe despre ceea ce făcuse sau măcar susținuse. Aceasta, însă, era doar o bănuială la care nu prea avea șanse să găsească confirmare, mai ales într-un raport oficial venit de la poliția germană.

Pe scurt, Wellauer era pe cât de curat își putea dori un om să fie. Și totuși, cineva îi pusese cianură în cafea. Din experiența sa, Brunetti știa că oamenii omoară în principiu din două motive: bani și sex. Ordinea nu conta, iar cel din urmă motiv era

adeseori numit dragoste, dar în cei cincisprezece ani petrecuți printre criminali întâlnise puține excepții de la regulă.

Termină raportul sosit de la poliția germană cu mult înainte de ora unsprezece. Sună la laborator și află că nu făcuseră nimic, nu luaseră nicio amprentă de pe ceașca de cafea sau de pe alte suprafețe din cabina care rămăsese sigilată, fapt care, a fost el informat, îi făcuse pe cei de la operă să sune de trei ori până atunci. Făcu un pic de scandal, dar știa că nu avea niciun rost. Vorbi scurt cu Miotti, care îi spuse că nu aflase nimic în plus de la *il portiere* cu o seară înainte, cu excepția faptului că dirijorul era „o persoană rece", soția foarte drăguță și prietenoasă, iar La Petrelli deloc pe gustul lui. *Il portiere* nu-i oferi niciun motiv pentru această ultimă afirmație, explicându-i doar că era *antipatica.* Ceea ce pentru Brunetti era suficient.

Nu avea niciun rost să îl trimită pe Alvise sau pe Riverre să ia amprente, până nu descopereau cei de la laborator dacă pe ceașcă mai existau și alte amprente decât cele ale dirijorului. Nu era nicio grabă în privința asta.

Iritat că avea să-și rateze prânzul, Brunetti plecă de la birou la puțin timp după ora douăsprezece și merse pe jos până la barul din colț, unde își luă un sendviș și un pahar cu vin, dar fără să fie mulțumit nici de unul, nici de altul. În ciuda faptului că toată lumea de la bar știa cine este, nimeni nu îl întrebă despre crimă, deși un bătrân își foșni sugestiv ziarul. Brunetti coborî până la stația San Zaccaria și luă șalupa numărul 5 care avea să-l ducă pe insula San Michele, unde se afla cimitirul, tăind-o pe la L'Arsenale și continuându-și traseul prin spatele insulei. Cum nu reușise să-și însușească cultul morților atât de comun la italieni, trecea arareori pe la cimitir.

Mai fusese aici în trecut; de fapt, una din primele sale amintiri era legată de acest loc, unde

era adus ca să ajute la îngrijirea mormântului bunicii sale, omorâtă la Treviso în timpul unui bombardament al aliaților în timpul războiului. Își amintea cât de colorate erau mormintele îmbrăcate în flori și cât de îngrijite erau dreptunghiurile perfecte, separate flecare de fâșii de peluză tunsă scurt. Și, în mijlocul acestora, cât de încruntați erau oamenii, majoritatea femei, care veneau cu brațele încărcate de flori. Cât de murdari și de ponosiți erau, ca și cum toată dragostea lor pentru culoare și curățenie era înghițită de nevoia de a avea grijă de acele spirite îngropate, nemailăsând nimic și pentru sine.

Iar acum, treizeci și cinci de ani mai târziu, mormintele erau la fel de îngrijite, florile continuau să explodeze în culori, însă oamenii care treceau printre morminte arătau ca și cum aparțineau tărâmului celor vii, nu mai erau acele stafii din anii de după război. Mormântul tatălui său era ușor de găsit, neaflându-se prea departe de cel al lui Stravinski. Rusul era în siguranță; avea să rămână acolo, neatins, atâta vreme cât exista cimitirul sau oamenii aveau să-și amintească de muzica lui. Situația tatălui său era mult mai precară, pentru că se apropia momentul când avea să i se deschidă mormântul și oasele urmau să îi fie luate și îngropate într-o urnă, într-unul din zidurile lungi ale cimitirului.

Totuși mormântul era atent îngrijit; fratele lui era mai conștiincios. Garoafele din vaza de sticlă înfiptă în pământ erau proaspete; gerul din urmă cu trei nopți ar fi omorât orice floare pusă acolo mai devreme. Se aplecă și înlătură câteva frunze pe care vântul le lipise de glastră. Se ridică în picioare, după care se aplecă din nou ca să ia un chiștoc de lângă piatra de mormânt. Se ridică iar și se uită la fotografia de pe piatră. Recunoscu ochii, maxilarul și văzu urechile prea mari pe care el și fratele său nu le moșteniseră, dar care trecuseră direct la copiii lor.

„Ciao, Papà”, spuse el, dar apoi nu mai găsi nimic de adăugat. Merse până la capătul șirului de morminte și aruncă mucul de țigară într-un coș mare de metal înfipt în pământ.

La biroul cimitirului, și-a dat numele și gradul și a fost condus într-o mică sală de așteptare de către un bărbat care i-a spus să aștepte, că doctorul va veni imediat. Nu era nimic de citit în cameră, așa că s-a mulțumit să se uite afară pe singura fereastră care dădea spre curtea închisă, împrejmuită de clădirile cimitirului.

La începutul carierei, Brunetti ceruse să fie prezent la autopsia victimei, la prima crimă pe care o investigase, o prostituată omorâtă de proxenetul ei. Urmărise cu atenție cum cadavrul e adus în sala de operație pe o targă, se holbase fascinat când cearșaful alb fusese dat la o parte dezvelind un trup aproape perfect. Iar când doctorul ridicase bisturiul deasupra corpului, pregătindu-se să facă incizia pe lung, Brunetti leșinase și se prăbușise în mijlocul studenților de la medicină de care era înconjurat. Aceștia îl căraseră calmi afară pe hol și-l lăsaseră pe un scaun, ametit, după care se grăbiseră să se întoarcă să asiste. De atunci, văzuse victimele multor crime, văzuse corpul uman distrus de cuțite, arme, chiar și de bombe, dar nu învățase niciodată cum să se uite la el cu calm și nici nu mai putea să își impună să asiste la această violare calculată care era autopsia.

Ușa de la mica sală de așteptare se deschise și intră Rizzardi, îmbrăcat la fel de impecabil ca și cu o seară în urmă. Mirosea a săpun scump și nu a fenol, pe care Brunetti nu putea să nu-l asocieze cu munca lui.

— Bună ziua, Guido, spuse acesta și-i întinse mâna. Îmi pare rău că te-ai deranjat să vii până aici. Puteam foarte ușor să te sun și să-ți povestesc puținul pe care l-am aflat.

— Nu face nimic, Ettore; voiam oricum să vin până aici. Și n-o să am nimic important până nu

primesc un raport de la proștii ăia de la laborator. Și, fără îndoială, e prea devreme ca să vorbesc cu văduva.

— Atunci să-ți spun ce-am aflat eu, zise doctorul, închizând ochii și începând să-i recite din memorie. Brunetti își scoase agenda din buzunar și notă ce auzi: Era într-o excelentă stare de sănătate. Dacă nu i-aș fi știut vârsta, șaptezeci și patru, aș fi zis că e cu cel puțin zece ani mai tânăr, șaizeci și ceva sau poate chiar mai puțin de șaizeci de ani. Tonus muscular excelent, probabil datorită exercițiilor care s-au adăugat la un corp în ansamblu sănătos. Organe interne neafectate de boală. Nu se poate să fi fost băutor; ficatul era perfect. Ciudat să vezi asta la un bărbat de vârsta lui. Nu fuma, deși cred că a fumat cu ani în urmă și s-a lăsat. Cred că ar mai fi trăit încă zece sau douăzeci de ani. Terminând, deschise ochii și se uită la Brunetti.

— Și cauza decesului? întrebă Brunetti.

— Cianură de potasiu. În cafea. Aș zice că a înghițit în jur de treizeci de miligrame, mai mult decât suficient ca să-l omoare. Se opri un moment, apoi adăugă: De fapt, n-am mai văzut asta până acum. Un efect extraordinar. Vocea i se pierdu și căzu într-o visare care îl neliniști pe Brunetti.

După un moment, Brunetti întrebă:

— E chiar așa de rapidă cum am citit?

— Da, cred că este, răspunse doctorul. După cum am mai spus, n-am mai întâlnit un caz de genul ăsta până acum, nu unul adevărat. Doar am citit despre așa ceva.

— Instantanee?

Rizzardi se gândi o clipă înainte de a răspunde:

— Da, presupun că este instantanee sau suficient de rapidă ca să fie același lucru. E posibil să fi avut o clipă cât să-și dea seama de ce se întâmplă, dar probabil s-a gândit că face un atac cerebral sau un infarct. În orice caz, probabil că a

murit cu mult înainte să-și dea seama ce se petrece de fapt.

— Și care e cauza propriu-zisă a decesului?

— Se opresc toate. Pur și simplu încetează toate să mai funcționeze: inima, plămânii, creierul.

— În câteva secunde?

— Da. Cinci. Cel mult zece.

— Nu-i de mirare că o folosesc, spuse Brunetti.

— Cine?

— Spionii, în romanele de spionaj. Au capsule ascunse în măselele cariate.

— Hmm, mormăi Rizzardi. Dacă i se păru ciudată comparația lui Brunetti, nu lăsă să se vadă acest lucru. Da, nu există îndoială că lucrează rapid, dar există alte lucruri mult mai periculoase. Când îl văzu pe Brunetti că ridică întrebător din sprâncene, explică: Bacilul botulinic. Aceeași cantitate care l-a omorât ar putea probabil să omoare jumătate din întreaga Italie.

Nevăzând ce putea câștiga din această discuție, în ciuda entuziasmului evident al doctorului, Brunetti întrebă:

— Mai e și altceva?

— Se pare că urma un tratament de câteva săptămâni. Știi cumva dacă era răcit sau avea gripă sau ceva de genul ăsta?

— Nu, spuse Brunetti, clătinând din cap. Nu știm nimic deocamdată. De ce?

— Am găsit urme de injecție. N-am găsit urme de droguri, așa că îmi imaginez că trebuie să fi fost antibiotice, poate vreo vitamină, o procedură normală. De fapt, urmele erau atât de slabe, încât e posibil să nici nu fi fost injecții; poate au fost niște simple vânătăi.

— Dar nu droguri?

— Nu, e puțin probabil, spuse doctorul. Și-ar fi putut face ușor o injecție în șoldul drept – era dreptaci –, dar un dreptaci nu-și poate face o injecție în brațul drept sau în fesa stângă, cel puțin nu unde am găsit eu urmele. Și după cum am mai

spus, starea lui de sănătate era excelentă. Aș fi găsit urme de droguri, dacă ar fi existat. A făcut o pauză și apoi a adăugat: în plus, nici nu sunt sigur că asta sunt. În raport o să le trec drept simple hemoragii subcutanate. Brunetti își dădu seama din tonul vocii că le considera ceva trivial și deja regreta că le-a menționat.

— Altceva?

— Nu, nimic. Cine a făcut asta l-a văduvit de cel puțin încă zece ani de viață.

După cum îi era felul, Rizzardi nu dădu semne și probabil că nici nu simțea vreo curiozitate apropo de cine putea să fi înfăptuit crima. De câți ani îl cunoștea, Brunetti nu îl auzise niciodată pe doctor punând întrebări despre făptaș. Ocazional, își manifestase interesul, chiar fascinația, față de un mod aparte de ucidere, dar părea să nu-i pese niciodată cine făcuse acel lucru sau dacă persoana în cauză fusese găsită.

— Mulțumesc, Ettore, spuse Brunetti și îi strânse mâna. Ce n-aș da ca și cei de la laborator să lucreze așa de repede!

— Mă îndoiesc că sunt la fel de mânați de curiozitate ca mine, spuse Rizzardi, confirmându-i din nou lui Brunetti gândul că nu avea să-l înțeleagă vreodată pe acest om.

8
.

În barcă, întorcându-se spre oraș, se hotărî să facă o vizită neanunțată, ca să vadă dacă Flavia Petrelli își amintea, poate, acum că vorbise cu maestrul cu o seară înainte. Îmbărbătat de gândul că avea ceva de făcut, coborî din barcă la Fondamente Nuove și se îndreptă pe jos spre spital, care împărțea un perete cu bazilica Santi Giovanni e Paolo. Ca toate adresele din Veneția, cea pe care i-o dăduse americanca era practic fără valoare, într-un oraș cu doar șase nume distincte pentru străzi și un sistem de numerotare stabilit fără vreun plan sau vreo logică. Singura modalitate de a o găsi era să te duci la biserică și să întrebi pe cineva care locuia în zonă. Trebuia să fie ușor de găsit. Străinii obișnuiau să locuiască în părțile mai elegante ale Veneției, nu în această zonă locuită în marea ei parte de clasa de mijloc, și foarte puțini străini reușeau să vorbească de parcă ar fi crescut aici, așa cum vorbea Brett Lynch.

În fața bisericii se interesă mai întâi de adresă, apoi de americancă, dar femeia pe care o întrebase nu avea idee de niciuna. Îi spuse să se ducă să o întrebe pe Maria, rostindu-i numele ca și cum se aștepta ca el să știe exact la cine se referea. Maria, se dovedi mai târziu, era cea care ținea chioșcul cu ziare din fața școlii elementare, și dacă Maria nu știa unde locuiește, atunci americanca nu locuia în zonă.

O găsi pe Maria la capătul podului, în fața bazilicii, o femeie cu părul alb de o vârstă incertă care stătea înăuntru în chioșc, împărțind ziare de parcă erau răvașe de noroc, iar ea Sibila. Îi spuse numărul pe care îl căuta și ea îi răspunse: „Ah, *Signorina* Lynch”, zâmbindu-i și rostind numele în două silabe, cum făceau toți italienii. Drept înainte

pe Calle della Testa, prima la dreapta, a patra sonerie, și l-ar deranja dacă i-ar duce și ziarele?

Brunetti găsi ușa fără mare bătaie de cap. Numele era gravat pe o plăcuță de alamă, zgâriată și lustruită de vreme, care era lipită lângă sonerie. Sună o dată și o clipă mai târziu auzi o voce la interfon întrebând cine este. Rezistă tentației de a spune că venise cu ziarele și își spuse în schimb numele și funcția. Persoana căreia i se adresă nu răspunse, însă ușa se deschise brusc în fața lui, permițându-i să intre în clădire. La dreapta văzu un singur șir de trepte și începu să le urce, remarcând cu plăcere ușoara adâncitură de pe fiecare treaptă săpată de sutele de ani în care fuseseră călcate. Rămase încântat de felul cum îl obliga adâncitura aceea să pășească drept pe mijlocul scării. Urcă un șir lung de trepte, apoi altul. La următorul, scara s-a lărgit brusc și treptele originale, de marmură tocită, au fost înlocuite de lespezi fin tăiate de marmură de Istria. Această parte din clădire fusese serios restaurată, și încă recent.

Treptele se opreau în fața unei uși negre, de metal. Apropiindu-se de ușă, simți că este urmărit prin vizorul minuscul montat deasupra broaștei de sus. Înainte să apuce să ridice mâna ca să bată, Brett Lynch i-a deschis ușa, apoi a făcut un pas în lateral și l-a poftit să intre.

Brunetti rosti mormăind obișnuitul *„Permesso”* fără de care niciun italian nu intră vreodată în casa cuiva. Ea îi zâmbi, dar nu îi întinse mâna și se întoarse cu spatele, conducându-l de-a lungul holului până în camera principală a apartamentului.

Rămase surprins când se trezi într-o încăpere imensă, pe puțin zece pe cincisprezece metri. Podeaua de lemn era făcută din bârne groase de stejar, folosite ca suport pentru cele mai vechi acoperișuri din oraș. Vopseaua și tencuiala fuseseră date jos de pe pereți, lăsând să se vadă cărămida originală de dedesubt. Cel mai remarcabil lucru la

această cameră era lumina extraordinară care se revărsa prin luminatoarele deschise, șase la număr, dispuse în trei perechi de fiecare parte a tavanului, în unghi. Cine căpătase aprobarea să schimbe structura exterioară a unei clădiri atât de vechi, se gândi Brunetti, fie avea prieteni sus-puși, fie îi mituise atât pe primar, cât și pe arhitectul edilitar. Și totul fusese făcut nu cu mult timp în urmă; își dădea seama de asta datorită mirosului de lemn proaspăt.

Își mută atenția de la casă la proprietară. Cu o seară în urmă omisese să remarce cât este de înaltă – înaltă și slabă, cum părea să le placă americanilor, însă trupul ei, remarcă el, nu avea nimic din fragilitatea care adeseori se asocia cu înălțimea. Arăta sănătoasă, în formă, trăsături scoase în evidență de netezimea pielii și de luminozitatea ochilor. Se trezi holbându-se la ea, izbit de inteligența pe care i-o citea în ochi, izbit totodată de faptul că încerca să descopere în ei viclenie. Propriul refuz de a o accepta ca ceea ce părea să fie, o femeie atrăgătoare și inteligentă, îi stârni curiozitatea.

Flavia Petrelli era așezată sau mai degrabă poza, se gândi el, în dreptul uneia din ferestrele înalte care umpleau partea stângă a camerei și prin care se vedea în depărtare clopotnița bazilicii San Marco. Îi arătă că este conștientă de prezența lui doar printr-o ușoară înclinare din cap, la care el răspunse la fel, înainte de a se adresa celeilalte femei:

— V-am adus ziarele.

I le întinse, atent să îi arate prima pagină, întoarsă în așa fel încât ea să vadă fotografiile și să citească titlurile răsunătoare. Aceasta aruncă o privire peste ele, le împături repede și spuse „Mulțumesc” înainte de a se întoarce ca să le arunce pe o măsuță joasă.

— Vă felicit pentru casă, domnișoară Lynch.

— Mulțumesc, răspunse ea scurt.

— E ceva neobișnuit să vezi atâta lumină, atâtea luminatoare la o clădire așa de veche, spuse el iscoditor.

— Da, nu-i așa? răspunse ea politicos.

— Haideți, *commissario,* îi întrerupse Flavia Petrelli, doar nu ați venit aici ca să discutați despre designul interior.

Ca și cum ar fi încercat să acopere bruschețea observației aruncate de prietena sa, Brett Lynch spuse:

— Luați loc, vă rog, *Dottor* Brunetti, și îl invită să se așeze pe o sofa joasă aflată în fața unei mese lungi de sticlă în mijlocul camerei. Doriți niște cafea? îl întrebă ca o gazdă amabilă, de parcă aceasta ar fi fost o simplă vizită de curtoazie.

Deși nu avea chef de cafea, răspunse că da, doar ca să vadă cum reacționează solista la sugestia lui că urmează să petreacă ceva vreme acolo și că nu se grăbește. Aceasta își îndreptă din nou atenția asupra partiturii pe care o avea în poală și-l ignoră, în timp ce prietena ei dispăru să pună de cafea.

Și în timp ce una era ocupată cu cafeaua, iar cealaltă era ocupată să-l ignore, Brunetti se uită cu atenție la apartament. Peretele spre care stătea cu fața era plin de cărți de la podea până în tavan. Le identifică ușor pe cele italienești ale căror titluri se citeau de jos în sus și pe cele englezești cu titlurile de sus în jos. Mai bine de jumătate din cărți erau tipărite cu caractere care, presupuse el, erau chinezești. Toate arătau ca și cum ar fi fost citite mai mult de o dată. Printre ele erau răspândite obiecte de ceramică – vase și mici figurine – care nu i se păreau decât vag orientale. Un raft întreg era ocupat de CD-uri așezate în cutii, ceea ce sugera că erau opere complete. La stânga lor era un aparat audio care arăta foarte sofisticat, iar în cele două colțuri, două boxe mari așezate pe suporturi de lemn. Singurele tablouri de pe pereți erau niște mâzgălituri moderne în culori vii, care nu îi plăceau.

Nu după multă vreme, Lynch se întoarse de la bucătărie cu o tavă mică de argint pe care erau două ceșcuțe de espresso, lingurițe și un vas de argint cu zahăr. Azi, remarcă el, purta o pereche de jeanși care nu văzuseră niciodată lumina Americii și o altă pereche de cizme, de data aceasta maro-roșcat închis. Câte o culoare pentru fiecare zi a săptămânii? Ce anume îl enerva în așa hal la această femeie? Faptul că era o străină care îi vorbea limba la fel de bine ca și el și care locuia într-o casă la care el n-ar fi putut spera vreodată?

Îi așeză ceașca în față și el îi mulțumi, așteptând-o să ia loc de cealaltă parte a mesei. Se oferi să pună zahăr și în a doua ceașcă, însă femeia clătină din cap, refuzând. Își puse două cubulețe în ceașca lui și se lăsă pe spătarul sofalei.

— Tocmai m-am întors de la San Michele, spuse el în semn de introducere. Cauza decesului este cianura.

Ea duse ceașca la buze și sorbi.

— A fost pusă în cafea.

Puse ceașca înapoi pe farfurioară și le așeză pe amândouă pe masă.

Flavia Petrelli ridică privirea de la partitură, însă nu ea, ci cealaltă vorbi:

— Atunci cel puțin s-a petrecut repede. Ce amabil din partea cui o fi făcut asta! Se întoarse către prietena ei. Tu voiai cafea, Flavia?

Brunetti se gândi că e puțin cam prea teatrală, dar o ignoră și puse întrebarea pe care aceasta clar dorise să o anticipeze cu remarca ei:

— Să înțeleg că nu vă plăcea maestrul, domnișoară Lynch?

— Nu, răspunse uitându-se țintă la el. Nu îl plăceam și nici el nu mă plăcea pe mine.

— Există vreun motiv anume?

Flutură din mână în semn că nu conta.

— Nu eram de acord în privința multor lucruri. Asta, presupuse el, trebuie să fi fost un motiv suficient.

Se întoarse către Petrelli.

— Și relația dumneavoastră cu maestrul era diferită de cea a prietenei dumneavoastră?

Închise partitura și o așeză cu grijă la picioare înainte de a răspunde:

— Da, era. Helmut și cu mine întotdeauna am lucrat bine împreună. Aveam un respect profund unul pentru celălalt, pe plan profesional.

— Și pe plan personal?

— Și pe plan personal, desigur, răspunse ea repede. Dar relația noastră era în primul rând profesională.

— Dacă îmi permiteți, ce sentimente aveați față de el?

Chiar dacă era pregătită pentru această întrebare, nu părea totuși că o agreează. Se foia pe scaun și Brunetti a fost izbit de cât de clar lăsa să se vadă că o deranjează întrebarea. Citea despre ea de ani de zile și știa că e o actriță bună. Dacă ar avea ceva de ascuns despre relația ei cu Wellauer, ar ști cum să o facă. N-ar sta acolo ca o școlăriță agitată, când este întrebată despre primul ei prieten.

Brunetti lăsă să persiste tăcerea, omițând intenționat să repete întrebarea. În cele din urmă, aceasta răspunse cu oarecare reticență:

— Nu îmi plăcea de el.

Când văzu că nu mai adaugă nimic, Brunetti spuse:

— Dacă îmi permiteți să repet întrebarea pe care i-am adresat-o și domnișoarei Lynch, aveați vreun motiv anume?

Ce politicoși suntem unii cu alții, își zise el. Bătrânul zace de cealaltă parte a lagunei, rece și golit de măruntaie, și noi stăm aici prinși în gramatica politeții – când cu condiționale, când cu conjunctive. Ați fi amabilă să-mi spuneți? Ați putea, vă rog, să-mi spuneți? Pentru o clipă, își dori să fie înapoi la Napoli, unde petrecuse acei ani îngrozitori având de-a face cu oameni care ignorau

subtilitățile cuvintelor și răspundeau numai la șuturi și lovituri.

Signora Petrelli îl întrerupse din visare, spunând:

— Nu aveam un motiv anume. Pur și simplu era *antipatico.*

Ah, se gândi Brunetti, auzind din nou acest cuvânt, asta sună mult mai bine decât orice subtilitate gramaticală. Scoate pur și simplu din pălărie această explicație pentru orice divergență, că cineva este *antipatico,* că nu s-a găsit nicio modalitate amabilă de comunicare între oameni și totul trebuie să devină clar în mod miraculos. Era un răspuns vag, insuficient, dar se părea că unul mai bun nu avea să capete.

— Și sentimentul era reciproc? întrebă impasibil. Maestrul găsise și el la dumneavoastră ceva care să nu-i placă?

Femeia aruncă o privire spre Brett Lynch, care din nou sorbea din cafea. Dacă își comunicaseră ceva din priviri, Brunetti nu remarcase.

În cele din urmă, ca și cum ar fi fost nemulțumită de rolul pe care îl juca, Petrelli își ridică o mână cu palma întinsă într-un gest pe care el îl recunoscu dintr-o fotografie publicitară a acesteia pentru rolul Normei, apărută în ziarele din dimineața aceea. Cu un gest teatral, mătură aerul cu mâna și spuse:

— *Basta.* Ajunge cu toate astea.

Brunetti rămase fascinat de schimbare, căci gestul îi șterse ani întregi de pe chip. Femeia se ridică în picioare; trăsăturile ei își pierduseră rigiditatea.

Se întoarse către Brunetti.

— Sigur veți auzi despre asta mai devreme sau mai târziu, așa că mai bine vă spun eu. Auzi un zgomot ușor de porțelan ciocnindu-se când cealaltă femeie lăsă farfurioara jos pe masă, dar rămase cu privirea ațintită asupra solistei. M-a acuzat că sunt lesbiană și a zis că Brett este iubita mea. Se opri,

așteptând să vadă ce răspunde. Când acesta nu zise nimic, continuă: Totul a început în a treia zi de repetiții. Nimic direct sau clar; a fost doar felul în care mi se adresa, felul în care se referea la Brett. Din nou se opri, așteptându-l să spună ceva și din nou nu primi niciun răspuns. Înainte să se încheie prima săptămână, eu i-am spus ceva care a degenerat într-o ceartă și la sfârșit mi-a zis că avea de gând să-i scrie soțului meu. Se opri ca să se corecteze. Fostului meu soț. Așteptă să vadă ce efect aveau cuvintele ei asupra lui Brunetti.

Curios, acesta întrebă:

— De ce-ar fi făcut asta?

— Soțul meu este spaniol. Dar divorțul s-a petrecut în Italia. Tot aici s-a dat și hotărârea prin care mi s-a acordat custodia copiilor. Dacă soțul meu ar veni cu o acuzație de genul ăsta în această țară… își coborî vocea, lăsând să se vadă clar care i-ar fi fost șansele să păstreze copiii.

— Și copiii? întrebă el.

Clătină din cap încurcată, neînțelegând întrebarea.

— Copiii. Unde sunt?

— La școală, unde și trebuie să fie. Locuim la Milano și ei merg la școală acolo. Nu cred că este corect să îi târăsc după mine peste tot pe unde cânt.

Se apropie de el, apoi se așeză la capătul sofalei. Când Brunetti aruncă o privire spre prietena ei, văzu că stătea cu fața întoarsă, uitându-se în depărtare la clopotniță, de parcă ce se discuta nu o privea câtuși de puțin.

Nimeni nu rosti nicio vorbă multă vreme. Brunetti se gândea la ceea ce i se spusese și se întreba dacă nu cumva acesta era motivul pentru care luase distanță instinctiv față de americancă. El și Paola aveau destui prieteni de diverse orientări sexuale încât să creadă că nu ăsta era motivul, chiar dacă acuzația era adevărată.

— Ei bine, spuse în cele din urmă solista.

— Ei bine ce? întrebă el.

— Nu mă întrebați dacă e adevărat?

El ignoră întrebarea, clătinând din cap.

— E irelevant dacă e adevărat sau nu. Tot ce contează e dacă ar fi dus până la capăt amenințarea că-i va spune soțului dumneavoastră.

Brett Lynch se întorsese cu fața la el și-l măsura din priviri. Când vorbi, vocea îi suna calmă:

— Ar fi făcut-o. Toți cei care îl știau bine ar fi spus asta. Iar soțul Flaviei e dispus să mute munții din loc ca să capete custodia copiilor. Când îi rosti numele prietenei sale, îi aruncă o privire și pentru o clipă se uitară țintă una la cealaltă. Se așeză la locul ei, își vârî mâinile în buzunare și-și întinse picioarele în față.

Brunetti o studia. Oare cizmele lucioase, luxul neglijent al apartamentului erau cele care îl făceau să aibă ceva împotriva ei? Încercă să-și limpezească mintea, să o vadă ca prima dată, o femeie în jur de treizeci de ani care îi oferise ospitalitatea și care acum părea să îi ofere și încrederea ei. Spre deosebire de șefa ei – dacă asta era Petrelli pentru ea – nu se deranja să facă gesturi teatrale sau să încerce în vreun fel să-și scoată în evidență frumusețea dură, anglo-saxonă a chipului.

Observă că șuvițele părului ei frumos tăiat erau umede la ceafă, ca și cum nu ieșise de mult timp de la duș sau din baie. Întorcându-se spre Flavia Petrelli, se gândi că și ea avea aerul că tocmai ieșise din baie. Se trezi deodată prins într-o fantezie erotică în care cele două femei erau goale, înlănțuite sub duș, cu sânii împingându-se unii într-alții și rămase uimit de violența cu care îl excita această fantezie. Oh, Doamne, cât de bine fusese la Napoli, unde doar îmbrânceai și dădeai cu piciorul.

Americanca îl trezi din visare întrebându-l:

— Asta înseamnă că sunteți de părere că Flavia a făcut asta? Sau eu?

— E mult prea devreme pentru o asemenea discuție, spuse el, deși nu era deloc adevărat. E mult prea devreme ca să vorbim despre suspecți.

— Dar nu e prea devreme să vorbim despre motiv, spuse solista.

— Nu, nu e, se arătă el de acord. Nu mai era nevoie să-i sublinieze că ea avea unul.

— Presupun că asta înseamnă că și eu am avut unul, adăugă prietena ei – o declarație de dragoste de o ciudățenie nemaiîntâlnită de Brunetti până atunci. Sau de prietenie? Sau de loialitate față de patron? Și lumea zicea că italienii sunt complicați.

Se hotărî să tragă de timp.

— După cum am mai spus, e prea devreme ca să vorbim de suspecți. Se decise să schimbe subiectul. Cât timp veți mai fi în oraș, *signora*?

— Până se încheie spectacolele, spuse ea. Asta înseamnă încă două săptămâni. Până la sfârșitul lunii. Totuși aș vrea să mă duc la Milano în weekenduri.

Deși era formulată ca o afirmație, era clar că îi cerea permisiunea. El încuviință din cap, sugerându-i atât că a înțeles, cât și că avea permisiunea poliției să facă acest lucru.

Ea continuă:

— După aceea, nu știu. Nu am alte obligații până… Se opri, uitându-se la prietena ei, care răspunse imediat:

— Covent Garden, pe cinci ianuarie.

— Și veți fi în Italia până atunci? întrebă el.

— Desigur. Ori aici, ori la Milano.

— Și dumneavoastră, domnișoară Lynch? întrebă el, întorcându-se spre ea.

Îl privi calmă, la fel de calmă cum îi și răspunse.

— Am să fiu și eu la Milano. Deși nu mai era necesar, adăugă: Cu Flavia.

Își scoase atunci agenda din buzunar și întrebă dacă puteau să îi dea și adresa de la Milano. Flavia Petrelli i-o dădu și, fără să i se ceară, îi dădu și

numărul de telefon. Le notă pe amândouă, puse agenda la loc în buzunar și se ridică în picioare.

— Vă mulțumesc amândurora pentru timpul acordat, spuse el politicos.

— Veți mai dori să vorbiți cu mine? întrebă solista.

— Asta depinde de ce îmi vor spune alții, răspunse Brunetti, regretând amenințarea, dar nu și sinceritatea vorbelor. Percepând numai amenințarea, ea își luă partitura și o deschise, așezându-și-o în poală. Brunetti încetase să mai prezinte interes pentru ea.

El făcu un pas spre ușă și prin această mișcare păși într-una din razele de lumină care scăldau podeaua. Uitându-se în sus către sursă, se întoarse spre americancă și o întrebă în cele din urmă:

— Cum ați reușit să obțineți luminatoarele?

Ea i-o luă înainte și se duse în hol, se opri în fața ușii și îl întrebă:

— Vă referiți la cum am obținut luminatoarele propriu-zise sau aprobarea să le instalez?

— Aprobarea.

Zâmbind, răspunse:

— L-am mituit pe arhitect.

— Cât i-ați dat? întrebă el automat, calculând suprafața totală a ferestrelor. Șase în total, fiecare cam de un metru pătrat.

Evident că locuia la Veneția de suficient de multă vreme cât să nu se simtă jignită de lipsa de delicatețe a întrebării. Îi zâmbi și mai larg și răspunse:

— Douăsprezece milioane de lire, de parcă îi spunea care e temperatura afară.

Brunetti calculă că asta însemna cam jumătate din salariul lui pe o lună pentru o singură fereastră.

— Dar asta se întâmpla acum doi ani, adăugă ea ca o explicație. Mi s-a spus că prețurile au crescut de atunci.

El încuviință din cap. La Veneția, până și mita era afectată de inflație.

Au dat mâna la ușă și Brunetti a fost surprins de căldura zâmbetului ei, ca și când discuția despre mită îi apropiase cumva. Ea i-a mulțumit pentru vizită, deși nu era nevoie. El i-a răspuns la fel de politicos și s-a trezit că i se adresează cu o amabilitate sinceră. Atât de puțin îi trebuise ca să-l câștige? Etalarea coruptibilității sale o făcuse mai umană? Spunându-i la revedere, reflecta asupra acestei ultime întrebări în timp ce cobora scările, bucuros să le simtă din nou sub picioare lipsa de netezime.

9
.

Întorcându-se la *Questura,* află că ofițerii Alvise și Riverre se duseseră la apartamentul maestrului și-i căutaseră prin lucruri, revenind cu documente și hârtii care erau în acel moment traduse în italiană. Sună la laborator, dar încă nu aveau niciun rezultat în privința amprentelor, deși confirmaseră ceea ce era evident, anume că otrava fusese pusă în cafea. De Miotti nu reuși să dea pe nicăieri; din câte se părea, era încă la operă. Nemaiștiind ce să facă, conștient că va trebui să vorbească cât de curând cu ea, Brunetti o sună pe văduva maestrului și o întrebă dacă era posibil să-l primească în acea după-amiază. După ce inițial se arătă reticentă, ceea ce era de înțeles, îl invită să treacă pe acolo pe la patru. Cotrobăi prin sertarul de sus al biroului și găsi un pachet de *bussolai,* niște covrigei sărați venețieni după care se dădea în vânt. Îi mâncă în timp ce arunca o privire peste notițele luate după raportul poliției germane.

Plecă de la birou cu o jumătate de oră înainte de întâlnirea cu *signora* Wellauer și merse agale pe jos până la Piazza San Marco. Pe drum se opri să se uite la vitrine, șocat ca întotdeauna când se afla în centrul orașului de cât de repede se schimba conținutul acestora. I se părea că toate magazinele care deserveau populația locală – farmacii, ateliere de pantofi, băcănii – dispăreau încet și inexorabil, iar locul lor era luat de buticuri elegante și magazine de suvenire destinate turiștilor, pline de gondole de plastic fluorescent din Taiwan și de măști din *papier mâché* fabricate în Hong Kong. Dorințelor celor în trecere și nu nevoilor locuitorilor le răspundeau acum negustorii. Se întrebă cât avea să mai dureze până când întreg orașul se va transforma într-un muzeu animat, un

loc pe care doar să-l vizitezi, dar nu și în care să locuiești.

Ca o confirmare a reflecțiilor sale, un grup de turiști veniți în afara sezonului trecură pe lângă el, conduși de o umbrelă înălțată în aer. Cu apa tot la stânga lui, străbătu piața, uluit de lumea care părea să găsească porumbeii mai interesanți decât bazilica.

Traversă podul după Campo San Moise, o coti la dreapta, apoi încă o dată la dreapta și intră pe o *calle* îngustă care se oprea în fața unei uși mari de lemn.

Sună și auzi o voce mecanică, acorporală, care întrebă cine este. Își spuse numele și câteva secunde mai târziu auzi declicul broaștei. Intră într-un hol recent renovat, cu bârnele de pe tavan curățate până la lemnul original și lustruite ca să strălucească puternic. Podeaua, remarcă el cu ochi de venețian, era făcută din plăcuțe de marmură incrustate dispuse într-un model geometric de valuri și vârtejuri. Din ușoara denivelare a acestuia deduse că era podeaua originală a clădirii, poate de la începutul secolului al cincisprezecelea.

Începu să urce treptele late care iroseau inutil din spațiu. La fiecare etaj era câte o singură ușă de metal; unicitatea denota bogăție, iar metalul, dorința de a proteja această bogăție. Plăcuțele gravate îi indicară că trebuie să continue să urce. Treptele se opriră cu cinci etaje mai sus, în fața unei alte uși de metal. Sună la sonerie și câteva clipe mai târziu era întâmpinat de femeia cu care vorbise la operă cu o seară în urmă, văduva maestrului.

Îi strânse mâna întinsă, murmură *„Permesso”* și intră în apartament.

Dacă dormise cu o noapte înainte, acest lucru nu era vizibil pe chipul ei. Nu era machiată, ceea ce îi accentua paloarea feței, la fel ca și cearcănele întunecate de sub ochi. Dar chiar și cu toată oboseala, frumusețea ei impresionantă nu trecea

neremarcată. La ce osatură a feței avea, urma să îmbătrânească frumos, iar linia nasului avea să păstreze mereu un profil după care să întoarcă lumea capul.

— Sunt *commissario* Brunetti. Am vorbit aseară.

— Da, îmi amintesc, răspunse ea. Poftiți înăuntru, vă rog. Îl conduse de-a lungul unui coridor într-un birou spațios. Într-un colț era un șemineu în care ardea focul. În fața acestuia erau două scaune despărțite de o masă. Îi făcu semn să se așeze pe unul dintre ele și ea luă loc pe celălalt. Pe masă se afla o scrumieră plină în care ardea o țigară. În spatele femeii era o fereastră mare prin care se vedeau acoperișurile în nuanțe de ocru ale orașului. Pe pereți atârnau ceea ce copiii lui insistau să numească picturi „adevărate".

— Doriți ceva de băut, *Dottor* Brunetti? Sau poate niște ceai? Repetă frazele în italiană de parcă le învățase mecanic dintr-o carte de gramatică, dar ce i se păru lui interesant era faptul că îi știa titlul.

— Vă rog, nu vă deranjați, *signora,* spuse el, răspunzându-i în aceeași manieră.

— Doi dintre ofițerii dumneavoastră au fost aici azi de dimineață. Au plecat cu niște lucruri. Era clar că italiana pe care o știa nu îi permitea să numească lucrurile pe care le luaseră.

— V-ar ajuta dacă am vorbi în engleză? întrebă el în această limbă.

— Oh, da, spuse ea zâmbind pentru întâia oară și lăsându-l să vadă cât de frumoasă este cu adevărat. Mi-ar fi mult mai ușor. Liniile feței i se îndulciră și de pe chip îi dispăru o parte din urmele de oboseală. Până și trupul păru să i se relaxeze odată înlăturată bariera de comunicare. Am fost aici la Veneția doar de câteva ori și mi-e rușine de cât de prost vorbesc italiana.

În alte împrejurări, situația l-ar fi obligat să nege acest lucru și să o laude pentru cât de bine se descurcă în italiană. În loc de asta, spuse:

— Îmi dau seama, *signora,* cât de greu vă este în acest moment și vreau să-mi exprim condoleanțele, dumneavoastră și familiei dumneavoastră – de ce oare cuvintele cu care înfruntăm moartea sună atât de nepotrivite, atât de evident de goale? A fost un mare muzician și moartea sa este o mare pierdere pentru lumea muzicii. Dar sunt sigur că pierderea dumneavoastră e și mai mare. Împiedicat și artificial, mai bine de atât nu știa cum să se exprime.

Observă că lângă scrumieră erau mai multe telegrame, unele deschise, altele nu. Probabil că auzise lucruri asemănătoare toată ziua, dar nu dădu vreun semn că ar fi fost așa și în schimb spuse simplu:

— Mulțumesc.

Băgă mâna în buzunarul de la jachetă și scoase un pachet de țigări. Luă una din pachet și o duse spre buze, însă apoi observă țigara care ardea în scrumieră. Aruncă țigara nouă și pachetul pe masă și o luă din scrumieră pe cea aprinsă deja. Trase adânc din ea, ținu fumul în piept ceva vreme, după care îl eliberă cu evidentă reticență.

— Da, lumea muzicii îi va simți lipsa, spuse ea. Înainte ca el să apuce să se gândească la ciudățenia acestui răspuns, adăugă: Și noi la fel. Deși scrumul nu avea mai mult de un milimetru grosime, își scutură țigara în scrumieră, după care se aplecă în față și o răsuci de pereții scrumierei ca și cum ar fi fost un creion pe care voia să-l ascută.

El băgă mâna în buzunar, își scoase agenda și o deschise la o pagină pe care își notase o listă de cărți noi pe care voia să le citească. Observase cu o seară în urmă că este aproape frumoasă, că fără îndoială ar părea așa din anumite unghiuri și într-o anumită lumină. Sub epuizarea care îi stăpânea chipul azi această frumusețe continua să fie evidentă. Avea ochii albaștri, distanțați, și părul

blond natural, pe care acum îl purta strâns la ceafă într-un coc simplu.

— Știți ce anume l-a omorât? întrebă ea.

— Am vorbit cu patologul azi de dimineață. Cauza a fost cianura de potasiu. A fost pusă în cafeaua pe care a băut-o.

— Deci s-a întâmplat repede. Măcar atât.

— Da, aprobă el. Efectul trebuie să fi fost aproape instantaneu. Mâzgăli ceva în agendă, apoi întrebă: Cunoașteți această otravă?

Îi aruncă o privire rapidă înainte de a răspunde:

— În aceeași măsură în care o cunosc și ceilalți doctori.

Dădu o pagină.

— Patologul a sugerat că cianura nu este ușor de găsit, minți el.

Ea nu spuse nimic, așa că întrebă:

— Ce impresie v-a făcut soțul dumneavoastră aseară, *signora*? Ați văzut ceva ciudat sau ieșit cumva din comun în comportamentul lui?

Continuând să-și șteargă țigara de marginea scrumierei, îi răspunse:

— Nu; m-am gândit că e la fel ca întotdeauna.

— Și cum anume, dacă îmi permiteți să întreb?

— Puțin încordat, închis în sine. Nu-i plăcea să vorbească cu nimeni înainte de spectacol sau în pauze. Nu îi plăcea să fie distras de nimic.

Asta i se păru destul de normal.

— V-a părut aseară mai agitat decât de obicei?

Ea se gândi puțin la acest lucru.

— Nu, nu pot să spun asta. Am mers pe jos până la operă pe la șapte. E foarte aproape. El încuviință din cap. Eu m-am dus la locul meu, deși era devreme. Plasatorii erau obișnuiți cu mine de la repetiții, așa că m-au lăsat să intru. Helmut s-a dus în culise să se schimbe și să se mai uite peste partitură.

— Scuzați-mă, *signora,* dar cred că am citit într-unul din ziare că soțul dumneavoastră era renumit pentru că dirija fără partitură.

Ea îi zâmbi când îl auzi.

— Oh, da, da. Dar întotdeauna avea una în cabină și se uita peste ea înainte de spectacol și în pauze.

— De aceea nu voia să fie întrerupt în pauze?

— Da.

— Ați spus că v-ați dus aseară în culise ca să vorbiți cu el. Ea nu comentă, așa că întrebă: A fost ceva normal?

— Nu; după cum v-am spus, nu-i plăcea să vorbească cu nimeni în timpul unui spectacol. Spunea că îi afectează concentrarea. Dar aseară m-a rugat să mă duc la el după al doilea act.

— Erați cu cineva când v-a rugat?

Vocea îi căpătă o notă dură.

— Vreți să știți dacă am un martor că m-a rugat? Brunetti încuviință din cap. Nu, *Dottor* Brunetti, nu am niciun martor. Dar am rămas surprinsă.

— De ce?

— Pentru că Helmut arareori făcea lucruri care erau… nu știu exact ce cuvânt să folosesc… neobișnuite. Rareori făcea lucruri care nu făceau parte din rutina lui. Așa că am fost surprinsă când m-a rugat să mă duc să-l văd în timpul spectacolului.

— Dar v-ați dus?

— Da, m-am dus.

— De ce voia să vă vadă?

— Nu știu. M-am întâlnit cu niște prieteni în foaier și m-am oprit să vorbesc cu ei câteva minute. Uitasem că în timpul spectacolului nu poți să ajungi în culise de la orchestră, că trebuie să urci la loji. Așa că atunci când am ajuns în culise și la cabina lui, deja se anunța sfârșitul pauzei.

— Ați vorbit cu el?

Făcu o pauză lungă înainte de a-i răspunde.

— Da, dar doar l-am salutat și l-am întrebat ce voia să-mi spună. Dar apoi am auzit… Se opri la acest punct și își stinse țigara. Făcu acest lucru fără grabă, plimbând cotorul stins prin scrumieră. În

cele din urmă îi dădu drumul și continuă, deși ceva se schimbase în vocea ei: Am auzit al doilea gong. Nu mai aveam timp să vorbim. I-am spus că ne vedem după spectacol și m-am întors la locul meu. Am ajuns chiar când începeau să se stingă luminile. Am așteptat să se ridice cortina, să continue spectacolul, dar știți… știți ce s-a întâmplat.

— Atunci v-ați gândit prima oară că ceva e în neregulă?

Ea întinse mâna după pachet și scoase o nouă țigară. Brunetti luă bricheta de pe masă și i-o aprinse.

— Mulțumesc, spuse ea, suflând fumul departe de el.

— Și atunci ați realizat prima oară că ceva e în neregulă? repetă el.

— Da.

— În ultimele săptămâni comportamentul soțului dumneavoastră a fost diferit în vreun fel? Când ea nu răspunse, îi oferi sugestii: Agitat, iritabil în vreun fel?

— Am înțeles întrebarea, spuse ea răstit, apoi se uită la el încurcată și-i spuse: Mă iertați.

El se hotărî că mai bine nu zicea nimic decât să îi accepte scuzele.

Ea se opri pentru o clipă și apoi răspunse:

— Nu, a părut la fel, mai mult sau mai puțin, întotdeauna a iubit *Traviata* și a iubit acest oraș.

— Și repetițiile au decurs bine? Fără incidente?

— Nu sunt sigură că înțeleg întrebarea.

— Soțul dumneavoastră a avut vreo problemă cu alte persoane care participă la acest spectacol?

— Nu, cel puțin nu știu eu, răspunse ea după o scurtă pauză.

Brunetti se hotărî că venise momentul să treacă la întrebări mai personale. Dădu câteva pagini din agendă, aruncă o privire la ele și întrebă:

— Cine locuiește aici, *signora*?

Dacă era surprinsă de schimbarea bruscă de subiect, nu lăsă să se vadă acest lucru.

— Soțul meu cu mine și cu menajera care doarme aici.

— De cât timp lucrează pentru dumneavoastră?

— Lucrează pentru Helmut cam de douăzeci de ani, cred. Eu am cunoscut-o abia când am venit la Veneția prima dată.

— Și asta s-a întâmplat când?

— Acum doi ani.

— Da? insistă el.

— Locuiește aici în apartament tot anul, cât timp suntem plecați. Se corectă imediat: Cât timp eram plecați.

— Și cum se numește?

— Hilda Breddes.

— Nu este italiancă?

— Nu, este belgiancă.

El își notă acest lucru.

— Cât timp ați fost căsătorită cu maestrul?

— Doi ani. Ne-am întâlnit la Berlin, unde lucram.

— În ce împrejurări?

— El dirija *Tristan.* M-am dus în culise cu niște prieteni de-ai mei care erau prieteni și cu el. Am fost toți să luăm masa după spectacol.

— Cât timp ați fost împreună înainte să vă căsătoriți?

— Cam șase luni. Își făcu de lucru ascuțindu-și țigara.

— Ați spus că lucrați la Berlin, și totuși sunteți unguroaică. Când ea nu a făcut niciun comentariu, întrebă: Nu este așa?

— Da, sunt unguroaică la origine. Dar acum am cetățenie germană. Primul meu soț, sunt sigură că ați fost informat de asta, era neamț și am obținut cetățenia când ne-am mutat în Germania, după căsătorie.

Își stinse țigara și se uită la Brunetti, ca și cum i-ar fi declarat că era dispusă acum să acorde toată

atenția întrebărilor lui. Se mira că tocmai asupra acestor fapte se hotărâse să se concentreze, căci toate erau chestiuni cunoscute publicului larg. Toate răspunsurile ei referitoare la cele două căsătorii fuseseră adevărate; știa asta pentru că Paola, care era ahtiată după presa de scandal, îl informase asupra detaliilor în acea dimineață.

— Și nu este ceva neobișnuit? întrebă el.

— Ce să fie neobișnuit?

— Că vi s-a permis să vă mutați în Germania și să obțineți cetățenia?

Ea zâmbi auzind asta, dar nu amuzată, reflectă el.

— Nu pe-atât de neobișnuit cum pare a crede lumea din Occident. (Citea oare dispreț în vocea ei?) Eram femeie măritată, măritată cu un neamț. El își terminase lucrul în Ungaria și s-a întors în țara lui. Eu am cerut aprobare să-mi însoțesc soțul și am obținut-o. Chiar și sub vechiul regim, nu eram niște sălbatici. Familia este foarte importantă la unguri.

Din felul în care o spusese, Brunetti trase concluzia că probabil în viziunea ei familia are o importanță minoră la italieni.

— El este tatăl copilului dumneavoastră?

Rămase evident surprinsă de întrebare.

— Cine?

— Primul dumneavoastră soț.

— Da. Întinse mâna după o altă țigară.

— Locuiește încă în Germania? întrebă Brunetti aprinzându-i țigara, deși știa că bărbatul preda la Universitatea din Heidelberg.

— Da.

— Este adevărat că înainte de a vă căsători cu maestrul lucrați ca medic?

— *Commissario,* începu ea, cu vocea încărcată de o enervare pe care nu se chinui să și-o stăpânească sau să o ascundă, și acum sunt medic și întotdeauna voi fi medic. În prezent nu îmi

practic profesia, dar credeți-mă, tot medic se cheamă că sunt.

— Îmi cer scuze, doamnă doctor, spuse el cu sinceritate și regretându-și prostia. Schimbă repede subiectul. Fiica dumneavoastră locuiește aici?

Văzu cum întinde mâna instinctiv spre pachetul de țigări, după care urmări cum îi alunecă spre țigara aprinsă și o ridică pe aceea în loc.

— Nu, locuiește cu bunicii la München. Ar fi prea complicat pentru ea să meargă la o școală străină cât timp suntem aici, prin urmare ne-am hotărât că ar fi mai bine să rămână la școală la München.

— Stă cu părinții fostului soț?

— Da.

— Câți ani are fiica dumneavoastră?

— Treisprezece.

Și fiica lui, Chiara, era de aceeași vârstă și își dădu seama cât de lipsit de considerație ar fi din partea lui să o forțeze să meargă la școală într-o țară străină.

— Și acum vă veți relua cariera?

Ea se gândi o vreme înainte să-i răspundă.

— Nu știu. Poate. Aș vrea să vindec lumea. Dar e prea devreme să mă gândesc la asta.

Brunetti înclină din cap, indicând în tăcere că e de acord.

— Dacă îmi permiteți, *signora,* și poate mă iertați de la bun început pentru întrebare, însă ați putea să-mi spuneți dacă aveți idee ce dispoziții financiare a lăsat soțul dumneavoastră?

— Vreți să știți ce urmează să se întâmple cu banii, răspunse ea, remarcabil de directă.

— Da.

Și imediat adăugă:

— Știu doar ce mi-a spus Helmut. Nu am avut vreo înțelegere oficială, nu există nimic scris, cum face lumea în ziua de azi când se căsătorește. Din ton reieșea că nu este de acord cu asemenea

practici. Din câte am înțeles, cinci persoane îi moștenesc averea.

— Și cine sunt aceste persoane?

— Copiii din căsătoriile anterioare. Are unul din prima căsătorie și trei din a doua. Și eu.

— Și fiica dumneavoastră?

— Nu, răspunse ea imediat. Doar copiii naturali.

I se păru destul de normal ca un om să dorească să-și lase banii propriilor copii.

— Aveți idee despre ce sumă vorbim?

De obicei văduvele aveau idee și tot de obicei spuneau că nu știu.

— Cred că e vorba de mulți bani. Dar impresarul sau avocatul lui pot să vă spună mai multe decât mine.

În mod ciudat, i se păru că ea chiar nu știe cât. Și mai ciudat, i se păru că nu îi pasă.

Semnele de oboseală pe care le remarcase la venire deveniseră și mai evidente în timpul discuției. Nu își mai ținea umerii la fel de drept; de la nas porneau două linii care îi brăzdau fața până la gură.

— Mai am numai câteva întrebări, spuse el.

— Doriți ceva de băut? Era clar că nu încerca decât să fie politicoasă.

— Mulțumesc, nu. Am să vă pun aceste întrebări și apoi vă las.

Ea încuviință din cap obosită, aproape ca și cum ar fi știut că acestea erau întrebările pe care venise să le pună.

— *Signora,* aș vrea să știu ceva despre relația dintre dumneavoastră și soțul dumneavoastră. O văzu cum devine vizibil mai distantă și mai precaută. Încuviință din cap. Diferența de vârstă dintre dumneavoastră era considerabilă.

— Da, era.

Comisarul păstră tăcerea, așteptând. În cele din urmă îi răspunse pe un ton declarativ și nu ca și cum ar fi recunoscut, și o admiră pentru asta:

— Helmut era cu treizeci și șapte de ani mai în vârstă decât mine.

Asta însemna că femeia avea doar cu câțiva ani mai mult decât crezuse el și deci era de vârsta Paolei. Wellauer avea doar cu opt ani mai puțin decât bunicul lui Brunetti. Oricât de ciudat i se păru acest gând, încercă să nu și-l trădeze. Cum era viața acestei femei, cu un bărbat cu aproape două generații mai în vârstă? Văzu că se foiește stânjenită de intensitatea privirii lui și se uită pentru o clipă într-o parte, ca și când s-ar fi gândit cum să formuleze următoarea întrebare.

— Diferența de vârstă v-a creat neplăceri în căsătorie?

Cât de transparent era norul eufemistic care învăluia negreșit o asemenea relație. Deși politicoasă, întrebarea ar fi stat mai bine pe buzele unui *voyeur* și se simți rușinat.

Rămase tăcută atât de multă vreme, încât nu știa dacă tăcerea îi exprimă dezgustul față de curiozitatea lui sau enervarea în fața artificialității cu care și-o exprimase. Părând deodată epuizată, răspunse:

— Din cauza diferențelor de vârstă și de generație, vedeam lumea diferit, dar ne-am căsătorit pentru că eram îndrăgostită de el.

Brunetti simți instinctiv că aude adevărul, dar același instinct îl atenționă că aude doar singularul. Bunul-simț îl împiedică să întrebe despre omisiune.

În semn că terminase, își închise agenda și o strecură înapoi în buzunar.

— Vă mulțumesc, *signora.* Ați fost foarte amabilă că m-ați primit tocmai acum. Se întrerupse, nedorind să alunece din nou în platitudini și eufemisme. Ați făcut pregătirile pentru înmormântare?

— Mâine. La zece. La San Moisè. Helmut iubea acest oraș și întotdeauna a sperat că va avea privilegiul să fie înmormântat aici.

Din puținul pe care îl auzise și îl citise despre dirijor, Brunetti se îndoia că răposatul ar fi considerat un privilegiu orice altceva decât ceea ce putea acorda el, dar poate că Veneția era suficient de grandioasă ca să reprezinte o excepție.

— Sper că nu vă deranjează dacă vin și eu.

— Nu, desigur că nu.

— Mai am o singură întrebare, una dureroasă. Știți cumva cine ar fi vrut să-i facă rău soțului dumneavoastră? S-a certat recent cu cineva, a existat cineva de care avea motive să-i fie teamă?

Îi zâmbi șters, dar îi zâmbi totuși.

— Adică, întrebă ea, dacă știu pe cineva care ar fi vrut să-l omoare?

Brunetti încuviință din cap.

— A avut o carieră foarte lungă și sunt sigură că de-a lungul ei a jignit multă lume. Unii nu îl plăceau, evident. Dar nu îmi vine în minte nimeni care să fi vrut să facă asta. Pierdută, își plimbă un deget pe brațul scaunului. Și nimeni care iubește muzica nu putea face așa ceva.

El se ridică în picioare și îi întinse mâna.

— Vă mulțumesc, *signora,* pentru timpul acordat și pentru răbdare. Se ridică și ea și îi strânse mâna. Vă rog, nu vă deranjați, spuse el, sugerându-i că, nu e nevoie să fie condus.

Ea îi ignoră sugestia clătinând din cap și îl conduse în hol. La ușă își strânseră din nou mâinile fără ca vreunul dintre ei să spună ceva. Părăsi apartamentul deranjat de discuție, fără să știe exact dacă motivul era politețea sa exagerată sau platitudinile pe care le spusese, ori altceva ce îi scăpase din prostie.

10.

Pe când era în apartament, afară se lăsase întunericul, brusc și devreme cum se întâmplă iarna, întuneric ce sporea aerul de paragină ce se abătea asupra orașului până la venirea primăverii. Se hotărî să nu se întoarcă la birou, nefiind dispus să riște să se enerveze dacă tot nu sosise raportul de la laborator și nefiind interesat să citească din nou raportul trimis de poliția germană. Pe drum, se gândi cât de puține lucruri aflase despre victimă. Nu, avea o grămadă de informații, dar toate erau ciudat de disparate, prea oficiale și impersonale. Geniu, homofob, adorat de lumea muzicii, un bărbat pe care o femeie care avea jumătate din vârsta lui era dispusă să-l iubească, și totuși un bărbat a cărui substanță îi scăpa. Brunetti cunoștea o serie de fapte, dar habar nu avea de realitate.

Continuă să meargă și să se gândească la mijloacele prin care își căpătase informațiile. Avea la dispoziția sa resursele Interpolului, se bucura de deplina cooperare a poliției germane și avea un grad suficient de mare cât să poată apela la întregul sistem polițienesc din Italia. Prin urmare, era evident că cel mai sigur mod de a obține informații corecte despre el era să apeleze la sursa fără greș a tuturor informațiilor – bârfa.

Ar fi fost o exagerare să spui că lui Brunetti nu îi plăceau părinții Paolei, contele și contesa Falier, dar ar fi fost la fel de exagerat să spui că erau pe placul său. Îl nedumereau în aceeași măsură în care cineva obișnuit să arunce alune porumbeilor din parc ar fi fost nedumerit de o pereche de cocori țipători. Aparțineau unei specii rare și elegante și Brunetti, care îi cunoștea de aproape două decenii, se vedea obligat să admită că avea sentimente contradictorii față de inevitabila lor dispariție.

Contele Falier, care din partea mamei avea în familie doi dogi, își putea trasa linia ascendentă, și chiar făcea acest lucru, până în secolul al zecelea. În arborele genealogic al familiei sale stăteau atârnați cruciați, unul sau doi cardinali, un compozitor de mâna a doua și un fost ambasador la curtea regelui Zog al Albaniei. Mama Paolei se născuse la Florența, deși familia ei se mutase în orașul din nord la scurt timp după aceea. Susțineau că se trăgeau din familia de Medici și, într-un joc de șah genealogic care exercita o ciudată fascinație asupra celor din cercul lor, mama Paolei egala dogii soțului cu un papă și un milionar din industria textilelor, pe cardinal cu un văr de-al lui Petrarca, pe compozitor cu un *castrato* renumit (despre care, din păcate, nu existau informații) și pe ambasador cu bancherul lui Garibaldi.

Locuiau într-un *palazzo* care aparținea familiei Falier de cel puțin trei secole, o cavernă imensă și întortocheată pe Canal Grande care era practic imposibil de încălzit pe timp de iarnă și care mai stătea în picioare doar datorită îngrijirii permanente a armatelor mereu prezente de zidari, constructori, instalatori și electricieni, toți alăturându-se de bunăvoie contelui Falier în eterna luptă a venețienilor împotriva forțelor neîndurătoare ale timpului, fluxului și poluării industriale.

Brunetti nu numărase niciodată camerele acelui *palazzo* și întotdeauna se simțise prost să întrebe câte erau. Cele patru etaje erau înconjurate din trei părți de canale, iar spatele clădirii se rezema de o biserică secularizată. Intra acolo doar de sărbători: în ajunul Crăciunului, când se duceau să mănânce pește și să facă schimb de cadouri, de ziua numelui contelui Orazio, când, dintr-un motiv oarecare, mâncau fazan și din nou ofereau cadouri; și de Sărbătoarea Mântuitorului, când se duceau să mănânce *pasta fagioli* și să se uite la artificiile care se înălțau deasupra Pieței San Marco. Copiii lui

adorau să-și viziteze bunicii cu aceste prilejuri și știa că se duceau să-i viziteze și în timpul anului, fie singuri, fie cu Paola. Îi plăcea să creadă că era din cauza acelui *palazzo* și a posibilităților de a-l explora, dar avea o bănuială că își iubeau bunicii și le plăcea compania lor, două fenomene care îl lăsau pe Brunetti cu gura căscată.

Contele era „în domeniul finanțelor”. În cei șaptesprezece ani de când era Brunetti căsătorit cu Paola, aceasta fusese singura descriere pe care o auzise despre profesia tatălui ei. Nu era descris ca fiind „afacerist”, fără îndoială pentru că asta ar fi putut sugera o muncă manuală, cum ar fi număratul banilor sau mersul la birou. Nu, contele era „în domeniul finanțelor”, la fel cum clanul de Beers avea afaceri „în domeniul minelor” sau Von Thyssen-ii se ocupau cu „domeniul oțelului”.

Contesa, pe de altă parte, se ocupa de „viața mondenă”, ceea ce însemna că se ducea la premierele celor patru mari opere din Italia, organiza concerte de binefacere pentru Crucea Roșie Italiană și dădea un bal mascat pentru patru sute de invitați în fiecare an în timpul Carnavalului.

În ceea ce-l privea pe Brunetti, acesta câștiga puțin peste trei milioane de lire pe lună în calitate de *commissario* de poliție, o sumă care, calculase el, era doar puțin mai mare decât cea pe care socrul său o plătea pentru dreptul de a-și ține șalupa în fața casei. Cu zece ani în urmă, contele încercase să-l convingă să plece din poliție și să i se alăture într-o carieră în domeniul bancar. Nu înceta să menționeze că Brunetti nu ar trebui să-și irosească viața în compania evazioniștilor fiscali, a celor care își băteau soțiile, a proxeneților, a hoților și a perverșilor. Ofertele se opriseră brusc cu ocazia unui Crăciun când, exasperat peste măsură, Brunetti îi sugerase că, deși el și contele păreau să lucreze cu același fel de oameni, el cel

puțin avea consolarea că putea să îi aresteze, pe când contele nu putea decât să-i invite la cină.

Prin urmare, doar cu o mare strângere de inimă o întrebă Brunetti pe Paola în seara aceea dacă ar fi posibil să participe la petrecerea organizată de părinții ei în seara următoare pentru a sărbători vernisajul unei noi expoziții de pictură franceză impresionistă la Palatul Dogilor.

— Dar de unde știi de petrecere? îl întrebă Paola uimită.

— Am citit în ziare.

— Vorbim de părinții mei, și tu ai citit despre ea în ziare? Asta păru să ofenseze concepția atavică a Paolei despre familie.

— Da, dar vrei să îi rogi?

— Guido, de obicei trebuie să te amenințe doar ca să te fac să mergi să iei masa de Crăciun cu ei și acum brusc vrei să mergi la una din petrecerile lor. De ce?

— Pentru că vreau să vorbesc cu genul de oameni care merg la genul ăsta de eveniment.

Paola, care citea și corecta lucrările studenților când intrase el, își puse cu atenție stiloul jos și îi aruncă o privire pe care de obicei o rezerva pentru alegerile nefericite de cuvinte. Deși acestea nu erau rare în lucrările care îi ajungeau pe mână, nu era obișnuită să audă așa ceva din partea soțului. Se uită lung la el, formulând unul din acele răspunsuri care lui întotdeauna îi plăceau, dar de care îi era și groază:

— Mă îndoiesc că ne-ar refuza, dată fiind eleganța rugăminții tale, spuse ea, după care luă din nou stiloul în mână și se aplecă la loc asupra lucrărilor.

Era târziu și știa că era obosită, așa că Brunetti își făcu de lucru la masă, pregătind o cafea.

— Știi bine că nu mai dormi dacă bei cafea la ora asta, spuse ea, dându-și seama de ceea ce făcea după sunetele auzite în jur.

Trecu pe lângă ea, îndreptându-se spre aragaz, îi ciufuli părul și spuse:

— O să găsesc eu ceva cu care să îmi ocup timpul.

Ea bombăni, tăie o propoziție cu o linie și îl întrebă:

— De ce vrei să cunoști tocmai genul ăsta de oameni?

— Ca să aflu cât pot de multe despre Wellauer. Am citit ce geniu era, am aflat despre cariera lui, despre neveste, dar nu am nici cea mai vagă idee despre el ca persoană.

— Și crezi că genul ăsta de oameni, comentă ea accentuând ultimele cuvinte, care merg la petrecerile părinților mei, știu asta despre el?

— Vreau să aflu despre viața lui personală, iar ei sunt exact oamenii care ar putea ști genul de lucruri care mă interesează.

— Despre astfel de lucruri poți să citești în *STOP*.

Era întotdeauna surprins că o persoană care preda literatura engleză la universitate putea avea o asemenea aplecare spre presa de scandal.

— Paola, spuse el, vreau să aflu despre el lucruri care sunt adevărate. *STOP* e genul de revistă în care citești despre avorturile Maicii Tereza.

Ea bombăni din nou și dădu o pagină, lăsând în urmă o dâră furioasă de cerneală albastră.

El deschise frigiderul și scoase laptele, turnă puțin într-un ibric și-l puse la încălzit pe aragaz. Din experiență știa că Paola o să refuze să bea o cană de cafea, indiferent cât de mult lapte punea în ea, susținând că după aceea nu mai poate dormi. Dar odată ce își făcea cafea pentru el, ea începea să ia câte o gură și până la urmă bea cea mai mare parte, după care dormea buștean. Scoase din dulap o pungă de biscuiți pe care îi cumpărau pentru copii și aruncă un ochi înăuntru, ca să vadă câți mai sunt.

Când se făcu cafeaua, o turnă într-o cană, adăugă laptele aburind, puse mai puțin zahăr decât îi plăcea lui și se duse să se așeze în fața Paolei, de partea cealaltă a mesei. Fără să-și dea seama ce face, încă absorbită de lucrarea din fața ei, aceasta întinse mâna și luă o gură din cafea, înainte ca el să apuce să facă același lucru. După ce o așeză înapoi pe masă, el apucă cana, însă fără să o ridice. Paola întoarse încă o pagină, întinse mâna după cană și ridică ochii spre el, când acesta refuză să-i dea drumul.

— Eh? întrebă ea.

— Nu, până nu promiți să o suni pe maică-ta.

Încercă să-i dea mâna la o parte. Când refuză să o miște, îi scrise un cuvânt urât pe mână cu stiloul.

— O să trebuiască să mergi la costum.

— Întotdeauna merg la costum când ne vedem cu părinții tăi.

— Da, dar nu arăți niciodată fericit că ești îmbrăcat la costum.

— Foarte bine, spuse el, zâmbind. Promit să îmi pun costumul și să arăt și fericit că îl am pe mine. Deci, o suni pe maică-ta?

— Foarte bine, cedă ea. Cât despre costum, am vorbit serios.

— Da, comoara mea, o alintă el, apoi dădu drumul căniii, împingând-o către ea. După ce mai luă o sorbitură, Brunetti scoase un biscuit din pungă și îl scufundă în cafea.

— Ești dezgustător, spuse ea, după care zâmbi.

— Sunt un om simplu de la țară, se arătă el de acord, îndesându-și biscuitul în gură.

Paola nu prea vorbea despre cum era să crești într-un *palazzo,* cu o dădacă englezoaică și un stol de servitori, dar, dacă soțul ei știa ceva despre toți acei ani, atunci era faptul că nu i se dăduse niciodată voie să își înmoaie biscuiții. El considera asta un neajuns în educația ei și insistase să-și lase copiii să facă acest lucru. Ea fusese de acord, dar fără prea mare tragere de inimă. Iar el nu rata nicio

ocazie să adauge că niciunul dintre copii nu dăduse semne de decădere morală sau fizică drept urmare a acestui fapt.

După felul în care mâzgălea un comentariu în partea de jos a paginii, își dădu seama că era pe punctul de a ajunge la capătul răbdării în seara aceea.

— Așa m-am săturat de mințile lor înguste, Guido, spuse ea, punând capacul la stilou și aruncându-l pe masă. Aproape că aș prefera să am de-a face cu criminali. Ei, cel puțin, pot fi pedepsiți.

Nu mai era cafea, așa că nu mai avu ce să împingă spre ea. În loc de asta, se ridică și luă o sticlă de *grappa* din dulap. Era singurul mod de relaxare la care se putea gândi în acel moment.

— Excelent, spuse ea. Întâi cafea și acum *grappa.* Nici că mai dormim.

— Să încercăm se ne ținem treji unul pe celălalt? întrebă el.

Ea se lumină la față.

11.

A doua zi de dimineață ajunse la serviciu la opt cu ziarele din acea zi, pe care le răsfoi rapid. Nu prea erau informații noi; majoritatea apăruseră cu o zi înainte. Articolele despre cariera lui Wellauer erau mai lungi, îndemnurile ca asasinul să fie deferit justiției mai sforăitoare, dar nu apăruse nimic despre care Brunetti să nu știe deja.

Raportul de la laborator îl aștepta pe masă. Singurele amprente de pe cană, pe care se găsiseră urme de cianură de potasiu, îi aparțineau lui Wellauer. În cabină fuseseră descoperite zeci de alte amprente, prea multe ca să le poată verifica. Se hotărî să nu ceară să fie analizate. Din moment ce singurele de pe cană erau ale lui Wellauer, nu prea avea sens să le identifice pe toate cele descoperite în cameră.

Pe lângă raportul despre amprente mai era și o listă cu obiectele găsite în cabină. Își aminti că le văzuse pe majoritatea: partitura *Traviatei,* cu fiecare pagină umplută de note înghesuite făcute de dirijor cu scrisul lui ascuțit, gotic; un pieptene, un portofel, mărunțiș; hainele pe care le purta și cele din dulap; o batistă și o cutiuță cu dropsuri de mentă. Mai descoperiseră și un Rolex Oyster, un stilou și un carnețel de adrese.

Ofițerii care fuseseră să arunce o privire acasă la dirijor – nu prea se putea numi percheziție – făcuseră un raport, dar din moment ce nu avuseseră idee ce anume trebuiau să caute, Brunetti nu avea prea mari speranțe să găsească ceva interesant sau important în raport. Îl luă totuși și-l citi cu atenție.

Maestrul avusese o garderobă remarcabil de cuprinzătoare, pentru un om care petrecea doar câteva săptămâni pe an în oraș. Se minună de

precizia cu care fuseseră notate detaliile despre haine: „Jachetă de cașmir neagră cu tăietură dublă (Duca D'Aosta); pulover albastru cobalt și terra-de-Sienna închis, măsura 52 (Missoni)". Pentru o clipă se întrebă dacă nu cumva fusese transportat în spațiu și se afla acum într-un butic Valentino, în loc de secția de poliție. Dădu la ultima pagină și găsi, după cum se și temuse, semnăturile lui Alvise și Riverre, cei doi ofițeri care scriseseră, cu doi ani în urmă, despre un cadavru care fusese pescuit din mare pe plaja Lido: „Pare să fi murit prin sufocare".

Reveni la raport. *La signora,* arăta acesta, nu părea să fie la fel de interesată de haine cum fusese răposatul soț. Pe de altă parte, din ce citi, nu rezulta că Alvise și Riverre apreciau gusturile acesteia. „Cizme Varese, doar o singură pereche. Haină de lână neagră, fără etichetă de firmă." Cu toate acestea, păreau să fi fost impresionați de bibliotecă, pe care o descriau ca fiind „vastă, cu cărți în trei limbi, dintre care una pare a fi maghiară".

Mai dădu o pagină. Apartamentul avea două camere pentru oaspeți, fiecare cu baie proprie. Prosoape curate, dulapuri goale, săpun de la Christian Dior.

Nu exista nicio urmă a fiicei *signorei* Wellauer; nimic din raport nu sugera prezența unui al treilea membru al familiei în apartament. Niciuna din cele două camere în plus nu conținea haine, cărți sau alte obiecte care ar fi aparținut unei adolescente. Știind bine cum tot timpul se lovea de dovezi ale existenței fiicei sale, Brunetti găsi acest lucru ciudat. Mama ei îi explicase că mergea la școală în München. Dar trebuie să fi fost un copil excepțional, dacă reușea să-și ia toate lucrurile cu ea.

Mai găsi o descriere a camerei menajerei din Belgia, pe care cei doi ofițeri păreau să o considere mobilată mult prea simplu, și una a menajerei

însăși, pe care o catalogaseră drept tăcută, dar dornică să le fie de folos. Ultima cameră pe care o descriau era biroul maestrului, unde găsiseră niște „documente”. Unele dintre ele, după cum reieșea, fuseseră aduse la poliție și cercetate de traducătorul de germană, care explica într-o pagină atașată la raport că marea majoritate erau contracte și documente de afaceri. Inspectaseră, de asemenea, și o agendă de întâlniri, pe care o considerau lipsită de importanță.

Brunetti se hotărî să se ducă în căutarea autorilor raportului, fiind astfel scutit de enervarea de a trebui să aștepte ca ei să-i onoreze cererea de a-i face o vizită în birou. De vreme ce era aproape nouă, știa că avea să îi găsească în apropiere, la barul de pe partea cealaltă a podului Ponte dei Greci. Nu ora anume, ci faptul că era înainte de prânz îl făcea să tragă această concluzie inevitabilă.

Deși pe Brunetti îl apuca groaza de câte ori se trezea cu cei doi ca ajutoare, la orice caz la care lucra, nu avea cum să nu îi considere simpatici. Alvise era un bărbat scund care bătea spre cincizeci de ani, aproape o caricatură a sicilianului smead, doar că era din Tarvisio, de la granița cu Austria. Era recunoscut drept expertul local în materie de muzică populară, asta pentru că în urmă cu cincisprezece ani obținuse autograful Minei, regina legendară a muzicii populare italiene, pe un program de spectacol. Odată cu trecerea anilor, acest eveniment căpătase proporții și înflorise – la fel ca și Mina – fiind povestit și repovestit, până când, mai nou, Alvise lăsa să se înțeleagă, cu ochii strălucind de satisfacția dorinței împlinite, că mult mai multe se petrecuseră între cei doi. Repovestirea nu părea să sufere deloc de pe urma faptului că persoana în cauză era cu un cap mai înaltă decât Alvise și cântărea acum aproape de două ori mai mult ca el.

Riverre, partenerul lui, era un roșcat din Palermo care dădea impresia că nu-l interesează altceva în viață decât fotbalul și femeile, în această ordine. Cea mai de seamă realizare din viața lui de până atunci era faptul că supraviețuise revoltei de pe stadionul de fotbal din Bruxelles. Își înflorea relatarea despre ceea ce făcuse acolo înainte să sosească poliția belgiană cu povești despre femeile, de obicei străine, care, susținea el, îi căzuseră în brațe ca snopii de grâu, secerate de farmecul său.

Brunetti îi găsi, așa cum se și așteptase, stând în picioare la bar. Riverre citea un ziar sportiv și Alvise vorbea cu Arianna, proprietara barului. Niciunul nu remarcă sosirea lui Brunetti până ce acesta nu ajunse la bar și comandă o cafea. Alvise îl întâmpină zâmbind, iar Riverre se rupse de ziar suficient cât să-și salute superiorul.

— Încă două cafele, Arianna, spuse Alvise, și trece-le pe toate în contul meu.

Brunetti recunoscu mișcarea, menită să-l facă să se simtă dator. Până să sosească cele trei cafele, Riverre li se alăturase, iar ziarul fusese cumva înlocuit de un dosar cu coperți albastre, care stătea acum deschis pe tejghea.

Brunetti își puse două linguriță de zahăr și învârti lingurița în ceașcă.

— Voi doi ați fost la casa maestrului?

— Da, domnule, răspunse Alvise entuziast.

— Și ce casă! se băgă și Riverre.

— Tocmai v-am citit raportul.

— Arianna, adu-ne niște brioșe.

— L-am citit cu mare interes.

— Mulțumim, domnule.

— Mai ales comentariile despre garderobă. Înțeleg că nu v-au plăcut toate costumele alea englezești.

— Nu, domnule, răspunse Riverre, ca de obicei fără să priceapă aluzia. Cred că au cracul croit prea larg.

Întinzând mâna peste tejghea, ca și cum ar fi vrut să umble la dosar, Alvise îi trase din greșeală un cot partenerului, poate puțin mai tare decât era absolut necesar.

— Altceva, domnule? întrebă el.

— Da. Cât ați stat în casă, ați observat vreo urmă că ar locui și fiica *signorei* acolo?

— Are și o fiică?

Întrebarea, după cum era de așteptat, venea din partea lui Riverre.

— De asta vă întreb. Ați văzut vreun indiciu că ar sta un copil acolo? Cărți? Haine?

Amândoi părură să cadă pe gânduri. Riverre se uită în zare, care pentru el părea să fie mult mai aproape decât pentru restul lumii, iar Alvise se uită în jos la podea, cu mâinile băgate în buzunarele de la uniformă. Trecu minutul corespunzător, înainte ca ei să răspundă: „Nu, domnule” în același timp, de parcă ar fi exersat acest lucru.

— Niciun indiciu?

Din nou avu parte de reacțiile lor distincte și apoi de răspunsul simultan: „Nu, domnule”.

— Ați vorbit cu menajera, belgianca?

Riverre a dat ochii peste cap când își aminti de menajeră, sugerând că orice clipă petrecută cu femeia aceea slăbănoagă era o clipă irosită, chiar dacă era străină. Alvise s-a mulțumit să răspundă: „Da, domnule”.

— Și v-a spus ceva ce ar putea fi important?

Riverre trase aer în piept, pregătindu-se să dea un răspuns, dar înainte să apuce să facă asta, partenerul lui spuse:

— N-a spus nimic important în cuvinte, domnule. Dar am rămas cu impresia că nu îi place de *signora.*

Riverre nu putu să rateze ocazia și întrebă, zâmbind înfiorător:

— Ce poate să nu îți placă la ea? subliniind ultimul cuvânt.

Brunetti îi aruncă o privire severă și-l întrebă pe partenerul acestuia:

— De ce?

— Nu e nimic ce aș putea indica cu precizie, începu el.

Riverre pufni a dispreț, anulând efectul privirii severe a lui Brunetti.

— După cum spuneam, domnule, n-a fost nimic precis, dar părea mult mai politicoasă când era și *signora* de față. Era greu să fie mai politicoasă decât a fost cu noi, dar pur și simplu așa mi s-a părut. A părut să devină, nu știu, mai distantă cât a fost *signora* acolo, mai ales când a trebuit să vorbească cu ea.

— Și când s-a întâmplat asta?

— La început, când am intrat. Am întrebat dacă o deranjează să aruncăm o privire prin apartament, la lucrurile lui. După cum ne-a răspuns, mă refer la *signora,* domnule, mi s-a părut că nu prea agrea ideea. Dar ne-a zis că putem să începem, după care a chemat-o pe menajeră și i-a spus să ne arate unde erau lucrurile. Atunci, când au vorbit între ele, mi s-a părut că menajera este, cum să zic, rece. Mai târziu, când a vorbit cu noi, a părut mai degajată. Nu că s-a însuflețit dintr-odată sau ceva de genul ăsta – la urma urmei, e belgiancă –, dar s-a purtat mai bine cu noi, a fost mai caldă decât a fost față de cealaltă.

— Ați mai vorbit după aceea cu *signora*?

— Doar înainte să plecăm, domnule. Aveam documentele la noi. Nu i-a plăcut ideea că urma să le luăm. Nu a fost decât o privire, dar este vorba de cum ne-a făcut să ne simțim. Am întrebat-o dacă putem să luăm documentele. Era necesar, ăsta e regulamentul.

— Da, știu, răspunse Brunetti. Altceva?

— Da, interveni Riverre.

— Ce?

— Nu a deranjat-o când ne-am uitat prin hainele și dulapurile lui. A trimis-o pe menajeră cu noi,

nici măcar nu s-a deranjat să vină ea. Dar când am intrat în cealaltă cameră, unde erau documentele, atunci ne-a însoțit și i-a spus menajerei să aștepte afară. Nu i-a convenit că ne-am uitat prin lucrurile alea, domnule, prin hârtii și diverse chestii.

— Și ce hârtii erau?

— Arătau a documente oficiale, domnule. Erau toate în germană și le-am adus aici ca să fie traduse.

— Da, am văzut raportul. Ce s-a întâmplat cu documentele după ce au fost traduse?

— Nu știu, domnule, răspunse Alvise. Ori sunt încă la traducător, ori i-au fost trimise înapoi.

— Riverre, poți să te duci să afli ce s-a întâmplat cu ele?

— Acum, domnule?

— Da, acum.

— Da, domnule. Schiță ceva ce semăna a salut și plecă de la bar, mișcându-se intenționat încet.

— Și, Riverre, strigă Brunetti după el. Riverre se întoarse, sperând să fie chemat înapoi și astfel să fie scutit de un drum până la secție și în sus pe scări două etaje. Dacă mai au documentele, spune-le să le aducă la mine în birou.

Brunetti luă o brioșă de pe farfurie și mușcă din ea. Îi făcu semn Ariannei să îi mai aducă o cafea.

— Cât timp ai fost acolo, i se adresă lui Alvise, ai mai observat și altceva?

— Ce anume, domnule? Ca și cum nu trebuiau să vadă decât lucrurile pe care fuseseră trimiși să le caute.

— Orice. Vorbeai de tensiunea dintre cele două femei. Părea vreuna dintre ele să se poarte ciudat?

Alvise se gândi pentru un moment, mușcă dintr-o brioșă și răspunse:

— Nu, domnule. Văzând că Brunetti e dezamăgit de răspuns, adăugă: Doar când am luat documentele.

— Ai idee de ce?

— Nu, domnule. Doar că s-a purtat diferit față de cum a reacționat când ne-am uitat prin lucrurile lui personale, ca și cum asta nu ar fi contat deloc. Mă gândeam că nimănui nu îi face plăcere așa ceva, să scotocești prin lucrurile cuiva. Dar o hârtie e până la urmă doar o hârtie. Văzând că această ultimă remarcă i-a stârnit clar interesul lui Brunetti, se entuziasmă: Dar poate e din cauză că era un geniu. Evident, eu unul nu știu nimic despre genul ăsta de muzică. Brunetti se pregăti pentru inevitabil. Singura cântăreață pe care o cunosc personal este Mina, iar ea nu a cântat niciodată cu el. După cum spuneam, dacă era renumit, atunci poate că hârtiile sunt importante. Poate conțin chestii despre, știți dumneavoastră, muzică.

În acel moment reapăru Riverre.

— Îmi pare rău, domnule, dar hârtiile au fost trimise înapoi.

— Cum? Prin poștă?

— Nu, domnule, traducătorul le-a înapoiat personal. A zis că, probabil, văduva o să aibă nevoie de o parte din ele.

Brunetti plecă de la bar ca să își ia portofelul. Puse zece mii de lire pe tejghea, înainte ca vreunul dintre cei doi bărbați în uniformă să apuce să protesteze.

— Mulțumim, domnule, spuseră amândoi.

— E o nimica toată.

Când se întoarse ca să plece, niciunul nu se mișcă să-l însoțească, deși amândoi îl salutară.

— *Gesù, bambino,* exclamă Brunetti în barbă, o expresie pe care o învățase de la mama lui, care, la fel ca și el, o folosea numai când avea răbdarea pusă la grea încercare.

Când ajunse la ușa comandantului, bătu și avu grijă să aștepte să i se strige „*Avanti!*” înainte de a intra. După cum se aștepta, îl găsi pe Patta așezat la birou, cu un maldăr de dosare împrăștiate în fața lui. Îl ignoră pe Brunetti pentru o clipă, continuând să citească documentul pe care îl ținea în mână.

Brunetti se mulțumi să contemple urmele vagi ale unei fresce pictate cândva pe tavan.

Patta își ridică brusc privirea, se prefăcu a fi surprins că îl vede pe Brunetti și-l întrebă:

— Unde ai ajuns?

Brunetti se prefăcu la fel de nedumerit ca și Patta, ca și când i se părea bizară întrebarea, dar nu voia să atragă atenția asupra acestui lucru.

— În biroul dumneavoastră, domnule.

— Nu, nu, unde ai ajuns cu cazul?

Făcându-i semn cu mâna lui Brunetti să se așeze pe unul din scaunele joase, aurite din fața biroului, luă stiloul în mână și începu să bată ritmic cu el în masă.

— Am interogat-o pe văduvă și alte două persoane care au fost în cabină. Am vorbit cu doctorul și știu acum care a fost cauza decesului.

— Știu toate astea, spuse Patta, bătând și mai repede darabana cu stiloul, fără să facă nicio încercare de a-și ascunde enervarea. Cu alte cuvinte, nu ai aflat nimic important?

— Nu, domnule, cred că se poate spune și așa.

— Știi, Brunetti, m-am gândit îndelung la cazul ăsta și cred că ar fi o idee bună să ți-l iau.

Vocea lui Patta era plină de amenințare, ca și cum și-ar fi petrecut noaptea dinainte răsfoind un exemplar din Machiavelli.

— Da, domnule.

— Aș putea, cred, să-l dau altcuiva să se ocupe de el. Poate atunci s-ar vedea ceva progrese.

— Nu cred că Mariani lucrează la ceva în acest moment.

Numai printr-un mare efort, care îi puse la grea încercare stăpânirea de sine, reuși Patta să nu se strâmbe la auzul numelui celui mai tânăr dintre ceilalți doi *commissari* de poliție, un tip cu un caracter ireproșabil și de o nemărginită prostie, despre care se știa că obținuse postul ca parte din zestrea adusă de soție, aceasta fiind nepoata fostului primar. Celălalt coleg al lui, Brunetti știa

bine, lucra în acel moment la un caz de trafic de droguri în portul Marghera.

— Sau poate vă ocupați chiar dumneavoastră de el, sugeră, și apoi adăugă cu vădită întârziere: domnule.

— Da, e și asta o posibilitate, spuse Patta, fie nebăgând de seamă impolitețea, fie hotărându-se să o ignore.

Luă din sertar un pachet de țigări rusești cu hârtia maronie și-și potrivi una în portțigaret. Ce drăguț, se gândi Brunetti, se asortează cu celelalte culori.

— Te-am chemat pentru că am primit niște telefoane din partea presei și de la niște Persoane Sus-Puse, zise el, având grijă să accentueze cuvintele importante. Și sunt foarte îngrijorați că nu ai făcut nimic. De data aceasta accentul căzu pe verbul la singular. Trase delicat din țigară și se uită lung la Brunetti. M-ai auzit? Nu sunt deloc încântați.

— Îmi dau seama că așa trebuie să fie, domnule. M-am trezit cu un geniu mort și nu am pe cine să dau vina.

Se înșela sau chiar îl văzuse pe Patta mișcându-și buzele, ca și cum ar fi rostit în gând această ultimă remarcă, poate pregătindu-se să o arunce și el mai târziu în timpul prânzului?

— Da, exact, spuse Patta. Își mișcă din nou buzele. „Și nu am pe cine să dau vina.” Vocea îi deveni mai puternică. Vreau să se schimbe situația asta. Vreau să existe cineva pe care să dau vina.

Brunetti nu îl mai auzise niciodată exprimând atât de clar ideea lui despre dreptate. Poate că Brunetti însuși o să arunce *asta* la masă mai târziu.

— De-acum încolo, Brunetti, vreau un raport scris pe birou în fiecare dimineață până în – se opri, încercând să-și aducă aminte la ce oră începea lucrul – până la opt, spuse el, nimerind-o.

— Da, domnule. Mai doriți și altceva?

Puțin îi păsa lui Brunetti dacă raportul trebuia dat verbal sau în scris; tot nu avea să aibă ceva de raportat până nu căpăta o idee mai clară despre cel care fusese omorât. Geniu sau nu, răspunsul pornea întotdeauna de la asta.

— Da, mai e ceva. Ce ai în plan pentru astăzi?

— Am de gând să mă duc la înmormântare. Care urmează să aibă loc cam în douăzeci de minute. Și vreau să arunc personal o privire peste hârtiile lui.

— Asta-i tot?

— Da, domnule.

Patta pufni a dispreț.

— Nu e de mirare că nu ajungem nicăieri.

Această remarcă păru să semnaleze sfârșitul discuției, așa că Brunetti se ridică în picioare și se îndreptă spre ușă, întrebându-se cât o să apuce să se apropie de ea înainte ca Patta să îi reamintească de raportul scris. Socoti că mai avea trei pași până la ușă, când îl auzi:

— Ține minte, ora opt.

Întâlnirea cu Patta îl făcu pe Brunetti să ajungă la biserica San Moise doar cu câteva minute înainte de ora zece. Șalupa neagră care adusese sicriul acoperit de flori era deja ancorată la chei și trei bărbați îmbrăcați în costume bleumarin tocmai puneau sicriul de lemn pe suportul din metal cu roți pe care urmau să-l folosească pentru a-l duce până la ușa bisericii. În mulțimea de oameni care se îngrămădiseră în fața bisericii, Brunetti recunoscu câteva personalități, pe obișnuiții reporteri și fotografi de la ziare, dar nu o văzu pe văduvă; probabil că intrase deja în biserică.

Când cei trei bărbați ajunseră la ușă, li se alătură un al patrulea și împreună ridicară sicriul, îl așezară pe umeri cu ușurința specifică meseriei și urcară cele două trepte joase de la intrarea în biserică. Brunetti se numără printre cei care îi urmară înăuntru. Îi urmări cum cară sicriul de-a

lungul naosului și îl așază pe un catafalc jos, înaintea altarului principal.

Brunetti luă loc la capătul unui rând din spatele bisericii aglomerate. Abia vedea, printre capetele celor din fața lui, primul rând, unde văduva, îmbrăcată în negru, stătea jos între un bărbat și o femeie, amândoi cu părul cărunt, probabil cei pe care îi văzuse cu ea la operă. În spatele ei, singură pe o bancă, stătea o altă femeie în negru, despre care Brunetti presupuse că era menajera. Deși nu se așteptase la o slujbă deosebită, Brunetti rămase surprins de simplitatea ceremoniei. Cel mai izbitor lucru i se păru absența totală a muzicii, nu se cântă nici măcar la orgă. Deasupra capetelor mulțimii se revărsară obișnuitele cuvinte, se spuseră rugăciunile dintotdeauna și se dădu cu tămâie. Fiind atât de simplă, slujba se termină repede.

Brunetti aștepta la capătul rândului când sicriul trecu pe lângă el, apoi zăbovi încă o vreme până când familia îndoliată părăsi biserica. Afară, văduva a fost asaltată de reporteri și de blițurile aparatelor de fotografiat și s-a refugiat lângă bărbatul în vârstă care o însoțea.

Fără să se gândească, Brunetti își croi drum prin mulțime până la ea și o luă de celălalt braț. Îi recunoscu pe câțiva dintre fotografi, văzu că și aceștia știau cine este el și le ordonă să se dea la o parte. Cei care o înconjuraseră pe văduvă s-au dat un pas înapoi, lăsând calea liberă spre șalupele de la celălalt capăt al pieței. Sprijinind-o, o conduse până la șalupă, o ajută să coboare pe punte și apoi o urmă până în cabina pasagerilor.

Cei doi care o însoțiseră la operă veniră și ei în cabină; femeia cu părul cărunt își trecu brațul pe după umerii femeii mai tinere, iar bărbatul se mulțumi să stea jos lângă ea și să o țină de mână. Brunetti se postă la ușa cabinei și urmări cum șalupa ridică ancora și începe să se miște încet de-a lungul canalului. Când se depărtară de biserică și de mulțime și ajunseră în siguranță, intră înapoi în

cabină, având grijă să-și plece capul în dreptul pragului.

— Mulțumesc, spuse *signora* Wellauer, fără a încerca să-și ascundă lacrimile.

Nu avea ce să răspundă.

Șalupa pătrunse pe Canal Grande și coti la stânga, spre San Marco, pe lângă care trebuiau să treacă în drum spre cimitir. Brunetti se întoarse la ușa cabinei, scutindu-i pe cei îndurerați de privirea lui scormonitoare. Înaintară pe lângă *campanile,* apoi pe lângă fațada dreptunghiulară cu striații a Palatului Ducal și în cele din urmă pe lângă domurile luminoase, lipsite de griji. Când se apropiară de canalul L'Arsenale Brunetti urcă pe punte și îi ceru căpitanului să oprească la debarcaderul de la Palasport. Reveni în cabină și îi auzi pe cei trei vorbind pe un ton scăzut.

— *Dottor* Brunetti, spuse văduva.

Se răsuci de la ușă spre ea și o privi.

— Mulțumesc. Ar fi fost mai mult decât puteam suporta.

Înclină din cap a încuviințare. Șalupa cotea larg spre stânga, îndreptându-se spre canalul L'Arsenale.

— Aș dori să mai vorbim o dată, spuse el, oricând aveți timp.

— E neapărat necesar?

— Da, cred că da.

Motorul începu să hârâie mai puternic când șalupa se apropie de debarcaderul de pe partea dreaptă a canalului.

— Când?

— Mâine?

Dacă rămase surprinsă sau dacă ceilalți se simțiră jigniți, niciunul nu lăsă să se vadă acest lucru.

— Foarte bine, spuse ea. După-amiază.

— Mulțumesc, spuse Brunetti pe când șalupa făcea manevre lângă puntea de debarcare din lemn. Nimeni nu îi răspunse, așa că ieși din cabină, sări

de pe șalupă pe punte și rămase acolo în picioare, în timp ce șalupa se depărtă, urmărind cu privirea sicriul care se avânta în apele mai adânci din lagună.

12.

Ca mai toate palatele de pe Canal Grande, Palazzo Falier fusese construit în așa fel, încât să ajungi la el cu barca, iar oaspeții trebuiau să intre urcând cele patru trepte înguste care duceau la debarcader. Dar această intrare fusese de mult închisă cu un grilaj masiv din metal care era dat la o parte numai când se aduceau obiecte mari cu șalupa. În aceste vremuri decadente, oaspeții veneau pe jos de la Ca'Rezzonico, cea mai apropiată stație de *vaporetto,* sau din alte părți ale orașului.

Brunetti și Paola ajunseră la *palazzo* pe jos, trecând prin fața universității, apoi tăind Campo San Barnaba și cotind la stânga de-a lungul unui canal care îi scoase la o intrare laterală în *palazzo.*

Au sunat la poartă și au fost poftiți în curte de un tânăr pe care Paola nu îl mai văzuse până atunci. Probabil angajat numai pentru seara aceea.

— Cel puțin nu poartă pantaloni până la genunchi și perucă, remarcă Brunetti în timp ce urcau scara exterioară.

Tânărul nu se deranjase să îi întrebe cine erau sau dacă fuseseră invitați. Fie memorase lista de invitați și îi putea recunoaște pe toți cei care soseau, fie, mult mai probabil, pur și simplu nu îi păsa cui dă drumul în *palazzo.*

În capul scărilor auziră muzica revărsându-se dinspre stânga, unde se aflau trei saloane de recepție uriașe. Urmând sunetul muzicii, străbătură un coridor cu pereții îmbrăcați în oglinzi, însoțiți de propriile lor imagini reflectate stins. Ușile imense de stejar de la prima încăpere erau deschise. De dincolo de ele se revărsau lumini, muzică și aromă de parfumuri scumpe și de flori.

Lumina care scălda sala provenea de la două candelabre din sticlă de Murano, împodobite cu îngerași și cupidoni, ce atârnau de tavanul acoperit de fresce, și de la suporturile încărcate de lumânări aliniate de-a lungul pereților. Muzica venea de la un trio postat discret într-un colț, care cânta o piesă scrisă de Vivaldi într-una din perioadele sale mai repetitive. Iar aroma era emanată de puzderia de femei care împodobeau încăperea, îmbrăcate în culori aprinse și discutând și mai aprins.

La câteva minute după ce îi văzu intrând, contele veni la ei, se aplecă să o sărute pe Paola pe obraz și-i întinse mâna ginerelui. Era un bărbat înalt care bătea spre șaptezeci de ani și care, fără să încerce să ascundă faptul că era pe cale să chelească, își purta părul scurt și cu tonsură, din care motiv arăta ca un călugăr deosebit de studios. Paola moștenise de la el ochii căprui și gura largă, dar, din fericire, nu și nasul imens, de aristocrat, care era trăsătura centrală a feței sale. Smochingul pe care îl purta era atât de bine croit, încât și dacă ar fi fost roz, singurul lucru pe care l-ar fi remarcat lumea ar fi fost croiala.

— Mama ta este extrem de încântată că ați putut veni *amândoi.* Sublinierea subtilă făcea aluzie la faptul că aceasta era întâia dată când Brunetti venea la una din petrecerile lor. Sper să vă distrați.

— Cu siguranță, răspunse Brunetti pentru amândoi.

De șaptesprezece ani evita să i se adreseze socrului său în vreun fel anume. Nu putea să îi folosească titlul și nici nu se putea convinge să-l numească *papà.* „Orazio”, numele de botez, era prea personal, ca un urlet prelung la luna egalității sociale. Așa că Brunetti înfrunta pas cu pas fiecare situație, fără să i se adreseze în vreun fel, nici măcar cu *signore.* Totuși făceau un compromis, adresându-se unul altuia cu familiarul *tu,* deși nici acesta nu le părăsea ușor buzele.

Contele își zări soția venind spre ei dinspre partea cealaltă a sălii și-i zâmbi, făcându-i semn să li se alăture. Aceasta străbătu cu îndemânare mulțimea cu o combinație de grație și fler social pe care Brunetti le invidia, oprindu-se din când în când să sărute un obraz sau să strângă ușor un braț. Brunetti chiar o îndrăgea pe contesă, înțepată și extrem de ceremonioasă în șiragurile ei de perle și valurile de sifon negru. Ca de obicei, avea în picioare pantofi cu vârful ascuțit ca un stilet și tocuri la fel de înalte ca pietrele de caldarâm, care însă tot nu reușeau să o ridice la aceeași înălțime cu umărul soțului său.

— Paola, Paola, exclamă ea, fără să-și ascundă bucuria de a-și vedea unicul copil. Sunt așa de bucuroasă că ai reușit în cele din urmă să-l aduci și pe Guido cu tine. Se opri o clipă, ca să îi sărute pe amândoi. Sunt așa de fericită să vă văd aici, nu doar de Crăciun sau când sunt artificiile acelea odioase. Evident, contesa nu era genul care să se abțină de la a spune lucrurilor pe nume.

— Vino, spuse contele. Hai să te servesc cu ceva de băut, Guido.

— Mulțumesc, răspunse el, după care se întoarse spre Paola și mama ei: Vreți ceva de băut?

— Nu, nu. *Mamma* și cu mine o să ne luăm ceva puțin mai târziu.

Contele Falier îl conduse pe Brunetti în cealaltă parte a sălii, oprindu-se din când în când să salute câte o cunoștință sau să schimbe câteva cuvinte. La bar comandă șampanie pentru el și un scotch pentru ginere.

Întinzându-i băutura, îl întrebă:

— Presupun că ești aici cu probleme de serviciu. Corect?

— Da, răspunse Brunetti, bucuros că celălalt era atât de direct.

— Bun. Atunci nu mi-am irosit timpul degeaba.

— Poftim? spuse Brunetti.

Înclinând din cap către o femeie corpolentă care se postase în fața pianului, contele spuse:

— Știu de la Paola că ți s-a dat cazul Wellauer. Nu face bine acestui oraș o asemenea crimă. Vorbind, nu reuși să-și ascundă o expresie de dezaprobare față de dirijor pentru că se lăsase ucis, mai ales în timpul sezonului monden. În orice caz, când a sunat Paola și mi-a spus că vreți să veniți amândoi în seara aceasta, am dat niște telefoane. Am presupus că ai fi interesat să afli câte ceva despre situația lui financiară.

— Da, corect.

Oare exista vreo informație de care să nu poată face rost doar punând mâna pe telefon și sunând unde trebuia?

— Îmi poți spune ce ai aflat?

— Nu era atât de bogat pe cât se credea în general că este. Brunetti așteptă să îi traducă informația în cifre pe care să le poată înțelege. El și contele cu siguranță aveau păreri diferite despre ceea ce însemna „bogat”. Averea sa totală, în acțiuni, obligațiuni și imobile, probabil că nu se ridică la mai mult de zece milioane de mărci. Are patru milioane de franci elvețieni în Elveția, la Union Bank în Lugano, dar mă îndoiesc că fiscul german va auzi de ei. Pe când Brunetti calcula că lui i-ar lua aproape trei sute cincizeci de ani ca să câștige o asemenea sumă, contele adăugă: Veniturile din spectacole și înregistrări probabil că îi aduc cel puțin trei sau patru milioane de mărci pe an.

— Înțeleg, spuse Brunetti. Și testamentul?

— N-am reușit să obțin o copie, spuse contele pe un ton de scuze. Având în vedere că persoana în cauză nu murise decât de două zile, Brunetti se gândi că poate trece cu vederea o asemenea scăpare. Dar averea se împarte în mod egal între copii și soție. Se zvonește însă că a încercat să ia legătura cu avocații cu câteva săptămâni înainte de

a muri; nu știe nimeni de ce și nu e obligatoriu să fi avut legătură cu testamentul.

— Cum adică „a încercat să ia legătura”?

— A sunat la biroul avocaților lui la Berlin, dar se pare că nu funcționa rețeaua și nu a mai sunat după aceea.

— A comentat vreunul dintre cei cu care ai vorbit ceva despre viața lui personală?

Paharul contelui se opri înainte să-i ajungă la buze, atât de brusc, încât o parte din lichidul deschis la culoare se vărsă pe reverul hainei. Șocat, aruncă către Brunetti o privire mânioasă care parcă spunea că toate rezervele pe care le avea față de el de aproape douăzeci de ani se adeveriseră acum.

— Ce crezi că sunt, spion?

— Îmi pare rău, spuse Brunetti, oferindu-i contelui batista lui ca să-și curețe reverul. Deformație profesională. Mereu uit.

— Da, văd și eu, aprobă contele, deși din ton nu părea să fie de acord. Mă duc să văd dacă le găsesc pe Paola și pe mama ei. Plecă, păstrând batista, iar Brunetti se temu că aceasta avea să fie spălată, apretată, călcată și trimisă înapoi printr-un curier special.

Brunetti plecă de la bar și își croi drum prin marea de oameni, ca să o caute el singur pe Paola. Îi cunoștea pe mulți dintre cei care erau în sală, dar, cum s-ar spune, doar din auzite. Deși nu făcuse cunoștință cu mulți dintre aceștia, era la curent cu scandalurile, istoriile, relațiile lor, atât financiare, cât și amoroase. Parte din informații le știa pentru că era polițist, dar majoritatea se datorau faptului că locuia în ceea ce era în realitate un orășel de provincie, în care bârfa era religia de bază și unde, dacă nu ar fi fost măcar cu numele un oraș creștin, zeitatea principală ar fi fost cu siguranță Zvonul.

În cele peste cinci minute cât îi luă să o găsească pe Paola, făcu schimb de amabilități cu o serie de persoane și refuză repetate oferte de a mai servi o

băutură. Contesa dispăruse fără urmă; fără îndoială că soțul o avertizase de riscul de infecție morală care îi bântuia salonul.

Când Paola veni la el, îl apucă de braț și îi șopti la ureche:

— Am găsit exact ce căutai.

„O cale să plecăm de aici?" își spuse doar în sinea lui. Față de ea se arătă mai cumpătat:

— Ce anume?

— Vocea bârfei, cea adevărată. Am fost împreună la universitate.

— Cine? Unde? întrebă el, devenind interesat de cei din jur pentru prima dată în acea seară.

— E acolo, lângă ușa de la balcon.

Îi făcu semn cu cotul și arătă, ridicând din bărbie, spre un bărbat care stătea în picioare în partea cealaltă a încăperii, la ferestrele din mijloc ce dădeau spre canal. Bărbatul arăta cam de aceeași vârstă cu Paola, deși era evident că trecuse prin mult mai multe. De la distanța la care se afla, Brunetti nu putea distinge decât o barbă scurtă, înspicată cu fire cenușii și un sacou negru care părea să fie din catifea.

— Haide să te prezint, îl îndemnă Paola, trăgându-l de braț și conducându-l spre bărbat, care zâmbi când își dădu seama că cea care venea spre el era Paola.

Avea nasul turtit, ca și cum ar fi fost sfărâmat cândva și ochii triști, ca și cum și inima i-ar fi fost sfărâmată. Arăta ca un hamal care scria poezie.

— Ah, încântătoarea Paola, spuse când aceasta ajunse lângă el. Își trecu paharul în mâna stângă, îi luă mâna Paolei cu dreapta și se aplecă sărutând aerul deasupra ei. Iar acesta, spuse el, întorcându-se spre Brunetti, trebuie să fie faimosul Guido, de care eram toți sătui să auzim în urmă cu câțiva ani, mult mai sătui decât ar fi discret din partea mea să menționez. Îl apucă pe Brunetti de mână și o strânse cu putere, fără să încerce să ascundă interesul cu care îl măsura din priviri.

— Potolește-te, Dami, și încetează să te mai holbezi la Guido de parcă ar fi un tablou.

— Forța obiceiului, comoara mea, măsor și iscodesc totul, observ. După asta fără îndoială că o să-i smulg haina ca să văd unde este semnat.

Brunetti nu pricepea nimic din schimbul de replici și nedumerirea lui probabil că deveni evidentă amândurora, căci bărbatul se grăbi să-i explice:

— Din câte văd, Paola nu o să facă vreodată prezentările și se pare că a ales să-ți ascundă fosta noastră legătură.

Înainte ca Brunetti să apuce să răspundă la aluzie, continuă:

— Sunt Demetriano Padovani, fost coleg de clasă al frumoasei tale soții și în prezent critic al tuturor lucrurilor artistice.

Făcu o ușoară plecăciune.

Lui Brunetti îi era cunoscut numele, ca majorității italienilor. Acesta era un nou și strălucit critic de artă, teroarea pictorilor și a directorilor de muzeu deopotrivă. El și Paola îi citiseră articolele, bucurându-se împreună de ele, dar habar nu avea că fusese împreună cu Paola la universitate.

Interlocutorul înhață un nou pahar de băutură de la un chelner care trecu pe lângă ei.

— Trebuie să îmi cer scuze, Guido – dacă îmi permiți să îți spun Guido de la prima întâlnire și să îți vorbesc cu *tu,* o dovadă a promiscuității lingvistice și sociale crescânde – și să-ți mărturisesc că mi-am petrecut ani întregi din viață urându-te.

Nedumerirea lui Brunetti la auzul acestei remarci îi provocă o reală plăcere.

— În acele vremuri de restriște când eram studenți și eram cu toții îndrăgostiți de Paola ta la disperare, eram roși de gelozie și, trebuie să recunosc, de o ură profundă față de acest Guido care părea să fi coborât din ceruri ca să îi fure inima și să o ducă departe de noi. Mai întâi voia să

știe totul despre el, apoi începuse cu „Oare o să mă invite la o cafea?”, care a devenit rapid „Crezi că mă place?”, până când toți, deși o iubeam pe fata asta sărită, am fost pe punctul de a o strânge de gât într-o noapte întunecată și de a o arunca în canal, doar ca să scăpăm de zburătorul malefic numit Guido și să fim lăsați în pace să învățăm pentru examene.

Încântat de aerul evident de stânjeneală al Paolei, continuă:

— Și apoi s-a măritat cu el. Cu tine, adică. Spre fericirea noastră, căci nu există remediu mai eficient împotriva exceselor demente ale iubirii – și aici se opri ca să soarbă din pahar înainte să adauge – decât căsătoria.

Satisfăcut că a făcut-o pe Paola să se înroșească și pe Brunetti să se uite în jur după un alt pahar, spuse:

— Chiar a fost un lucru bun că te-ai căsătorit cu ea, Guido, altfel niciunul dintre noi nu am fi reușit să ne trecem examenele, la cât de înnebuniți eram după ea.

— Asta a fost unicul meu scop când m-am însurat cu ea, răspunse Brunetti.

Padovani pricepu.

— Și pentru acest act de bunăvoință dă-mi voie să te servesc cu o băutură. Ce-ai dori?

— Scotch pentru amândoi, răspunse Paola, după care adăugă: Dar întoarce-te repede. Vreau să vorbesc ceva cu tine.

Padovani înclină din cap în semn de falsă supunere și se depărtă în căutarea unui chelner, croindu-și drum prin mulțime ca un adevărat epitom al politeții. Reveni într-o clipă cu trei pahare în mână.

— Mai scrii încă pentru *L’Unità*? îl întrebă Paola când acesta îi întinse paharul.

La auzul numelui, Padovani își lăsă capul în jos ca și cum ar fi fost îngrozit și aruncă priviri

conspirative în jur. Șuieră dramatic printre dinți și le făcu semn să vină mai aproape, șoptindu-le:

— Să nu care cumva să mai rostiți numele ăsta aici, altfel o să mă trezesc aruncat în stradă de servitorii tatălui tău.

Deși era clar din ton că Padovani glumește, Brunetti bănuia că este mai aproape de adevăr decât și-ar fi închipuit.

Criticul își îndreptă spinarea, luă o înghițitură din pahar și-și schimbă vocea, rostind pe un ton aproape bombastic:

— Dragă Paola, oare chiar ți-ai abandonat idealurile din tinerețe și ai încetat să mai citești vocea proletară a Partidului Comunist? Pardon, se corectă el, a Partidului Democrat de Stânga?

La auzul numelui lumea începu să întoarcă capetele, însă acesta continuă:

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu-mi spune că te-ai împăcat cu vârsta și ai început să citești *Corriere* sau, și mai rău, *La Repubblica,* vocea necuratei clase de mijloc deghizată în vocea necuratei clase de jos?

— Nu, noi citim *L'Osservatore Romano,* spuse Brunetti, numind ziarul oficial al Vaticanului, care continua să tune și să fulgere împotriva divorțului, a avortului și a mitului periculos al egalității dintre femei și bărbați.

— Cât de înțelept din partea voastră, îi lăudă mieros Padovani. Dar din moment ce citiți acele pagini înflăcărate, n-aveți cum să știți că eu sunt vocea judecății artistice a maselor muncitoare, cât de umilă…

Continuă pe un ton grav, imitând perfect inflexiunile bombastice ale prezentatorilor de știri de la RAI când anunțau ultima cădere de guvern:

— Eu sunt reprezentantul muncitorului clarvăzător. În mine îl vedeți pe criticul aspru și din topor care scormonește prin haosul modernității, după valorile adevăratei arte proletare.

Înclină din cap salutând tăcut pe cineva care trecu pe lângă ei și continuă:

— Mare păcat că nu sunteți la curent cu ceea ce fac. Poate pot să vă trimit niște copii după ultimele articole pe care le-am scris. Păcat că nu le am cu mine, dar presupun că și un geniu trebuie să dea dovadă de modestie, chiar și prefăcută.

Începuseră toți să se simtă bine, așa că spuse mai departe:

— Ultimul articol preferat este o bucată minunată pe care am scris-o luna trecută despre o expoziție de artă cubaneză – știți, tractoare și ananași care rânjesc.

Își țuguie buzele a îngrijorare, până își aminti exact cuvintele din recenzie.

— I-am lăudat – oare cum am spus? — „simetria minunată a formei rafinate și onestitatea plină de tâlc”.

Se aplecă înainte și-i șopti Paolei la ureche, dar atât de tare, încât Brunetti nu a trebuit să facă eforturi pentru a auzi ce spune:

— Am luat asta dintr-o recenzie pe care am scris-o acum doi ani despre niște sculpturi în lemn ale unor polonezi, unde am lăudat, dacă îmi aduc bine aminte, „simetria rafinată a formei pline de tâlc”.

— Și așa te duci îmbrăcat la birou? întrebă Paola, uitându-se la sacoul lui de catifea.

— Cât de fermecător de ticăloasă ai rămas, Paola. Râse, aplecându-se să o sărute ușor pe obraz. Dar ca să îți răspund la întrebare, îngerul meu, nu, nu cred că se face să afișez atâta opulență pe coridoarele clasei muncitoare. Mă înveșmântez în haine mult mai corespunzătoare, adică niște pantaloni oribili pe care bărbatul menajerei mele a refuzat să îi mai poarte și un sacou pe care nepotul meu urma să-l doneze săracilor. Și nici – ridică o mână ca să împiedice să fie întrerupt sau întrebat ceva – nu mai merg la serviciu în Maserati. M-am gândit că asta nu o să dea bine; în plus, a devenit

așa o problemă să găsești loc de parcare în Roma. Am rezolvat problema pentru o vreme, împrumutând Fiatul menajerei ca să mă duc cu el la serviciu. Dar ajunsese să fie îngropat sub amenzile de parcare și apoi am pierdut ore în șir scoțându-l pe comisarul de poliție la masă, ca să mă asigur că mă scapă de ele. Așa că acum pur și simplu iau un taxi de acasă și îl rog pe șofer să mă lase la colț, înainte de clădirea unde am biroul și unde las articolul pe care îl scriu săptămânal, discut furios despre nedreptatea socială și apoi o iau pe stradă în jos și mă duc la o cofetărie unde mă tratez cu ceva bun și teribil de savuros. Apoi mă duc acasă și petrec mult timp în baie, zăcând în apă fierbinte și citindu-l pe Proust. „Și-așa, de fiecare parte, e slutul adevăr ucis", spuse el, citând un vers dintr-un sonet shakespearian, unul din textele cărora le închinase șapte ani din viață petrecuți studiind literatura engleză la Oxford. Dar trebuie să vreți ceva, vreo informație, scumpa mea Paola, spuse el cu o franchețe neobișnuită sau, cel puțin, nepotrivită pentru personajul pe care îl interpreta. Mai întâi mă sună tatăl tău personal ca să mă invite la petrecere și apoi vii tu și te lipești de mine ca timbrul de scrisoare și mă îndoiesc că ai face asta, dacă nu ai vrea să obții ceva de la mine. Și cum încântătorul Guido este aici cu tine, tot ce poți să dorești, la modul legal, de la mine este o informație. Și din moment ce știu cum își câștigă pâinea Guido, nu pot decât să deduc că are de-a face cu scandalul care a zguduit frumosul nostru oraș, a lăsat fără replică lumea muzicii și a șters totodată de pe fața pământului *un individ dubios*[1].

Alegerea acestei expresii britanice avu efectul scontat, lăsându-i pe amândoi cu gura căscată. El își duse mâna la gură și chicoti din pură plăcere.

— Oh, Dami, ai știut de la bun început. Atunci de ce n-ai spus?

Deși Padovani își controlă vocea când răspunse, Brunetti îi remarcă ochii care străluceau, poate din cauza alcoolului, poate din alt motiv. Pentru el conta prea puțin care era motivul, atâta vreme cât tipul îi explica această ultimă remarcă.

— Haide, îl încurajă Paola. Ai fost singurul la care m-am putut gândi – care nu avea cum să nu știe despre el.

Padovani o fixă cu privirea.

— Și te aștepți din partea mea să întinez amintirea unui om al cărui trup nici nu s-a răcit încă în mormânt?

După cum sunau lucrurile, Brunetti se gândi că asta l-ar putea face pe Padovani și mai amuzant.

— Mă mir că ți-a luat atâta timp, spuse Paola.

Padovani tratã remarca Paolei cu atenția cuvenită.

— Ai dreptate, Paola. O să vă spun tot ce știu – adică, dacă încântătorul Guido se duce și ne aduce trei pahare cu ceva de băut. Dacă nu face asta în curând, s-ar putea să încep să vociferez împotriva plictiselii previzibile la care m-au supus încă o dată părinții tăi și, remarc cu mirare, jumătate din cei care trec drept cei mai celebri oameni din acest oraș.

Apoi, întorcându-se spre Brunetti:

— Sau și mai bine, Guido, dacă ai reușit poate să faci rost de o sticlă întreagă, am putea toți trei să ne furișăm de aici într-una din nenumăratele camere oribil decorate care din păcate abundă în casa părinților tăi. Înainte să încheie se întoarse spre Paola. Și acolo, folosindu-ți frumusețea ca să mă lingușești, în timp ce soțul tău își folosește îngrozitoarele metode polițienești, ați putea să scoateți împreună de la mine adevărul meschin, murdar și dezgustător. După care, dacă asta vă e intenția, tu sau poate – se întrerupse și aruncă o privire lungă spre Brunetti – amândoi ați putea să vă faceți de cap cu mine.

Deci așa stăteau lucrurile, își dădu brusc seama Brunetti, surprins că reușise să rateze toate indiciile.

Paola îi aruncă lui Brunetti o privire, încercând să-l avertizeze complet inutil. Îi plăceau exagerările tipului. Nu avea nicio îndoială că sugestia, oricât de nebunește fusese făcută, era complet sinceră, dar nu era un motiv suficient ca să te facă să te simți jignit. Plecă, după cum fusese rugat, ca să vadă dacă poate găsi o sticlă de scotch.

Faptul că i se dădu o sticlă de Glenfiddich doar pentru că o ceruse spunea multe fie despre ospitalitatea contelui, fie despre indolența personalului. Când se întoarse la ei, îi găsi ținându-se de braț și șușotind ca doi conspiratori. Padovani îi ceru Paolei să tacă și-i explică lui Brunetti:

— Tocmai o întrebam dacă m-ai sălta ca să mă duci la secție și să mă bați bine, până aș mărturisi, dacă ar fi să comit o fărădelege cu adevărat oribilă, de exemplu să îi spun contesei ce cred despre draperii.

— Cam cum îți imaginezi că am obținut asta? îl întrebă Brunetti arătându-i sticla.

Padovani și Paola izbucniră amândoi în râs.

— Du-ne, Paola, îi ordonă scriitorul, într-un loc unde ne putem face de cap cu asta, dacă nu unul cu celălalt, spuse aruncând o privire tandră spre Brunetti.

Mereu practică, Paola îi răspunse scurt:

— Putem să mergem în camera de cusut, după care îi conduse afară din salonul principal, deschizând o serie de uși duble din lemn masiv.

Apoi, precum Ariadna, îi duse fără greș de-a lungul unui coridor, coti la stânga, mergând de-a lungul altuia, prin bibliotecă, până la o încăpere mai mică, unde în jurul unui televizor uriaș erau așezate în semicerc un număr de scaune delicate acoperite cu brocart.

— Camera de cusut? întrebă Padovani.

— Dinainte de „Dinastia”, explică Paola.

Padovani se trânti pe cel mai trainic scaun din încăpere, își săltă picioarele încălțate în pantofi de lac pe masa gravată și spuse:

— Așa, dragilor, dați-i drumul, fără îndoială trecând pe engleză datorită simplei prezențe a televizorului. Când niciunul dintre ei nu puse nicio întrebare, îi îndemnă: Ce vreți să aflați despre răposatul maestru, pe care nici măcar un singur om nu-l regretă, din câte știu eu?

— Cine ar putea să-i dorească moartea? întrebă Brunetti.

— Ești foarte direct, nu? Nu e de mirare că Paola a cedat așa de repede. Dar ca să-ți răspund la întrebare, ți-ar trebui o carte de telefoane ca să capeți o listă de nume. Încetă să mai vorbească și întinse paharul după niște whisky. Brunetti îi turnă o porție generoasă, își puse și lui puțin și apoi turnă o cantitate mai mică în paharul Paolei.

— Vrei să-ți fac lista în ordine cronologică sau poate în funcție de naționalitate sau vrei o clasificare pe categorii de voce sau orientare sexuală?

Își așeză paharul pe brațul scaunului și continuă:

— Are un trecut lung acest Wellauer, iar motivele pentru care îl ura lumea merg și ele adânc în trecut. Probabil că ai auzit zvonurile că ar fi fost nazist în timpul războiului. Îi era cu neputință să-i oprească, așa că pur și simplu i-a ignorat, ca un bun german ce era. Și nu pare să fi interesat pe nimeni. Nici cât negru sub unghie. Nimănui nu-i mai pasă, nu-i așa? Uită-te la Waldheim.

— Am auzit zvonurile, spuse Brunetti.

Padovani luă o înghițitură din pahar, gândindu-se cum să-și aleagă mai bine cuvintele.

— Bine atunci, ce-ați zice să ne luăm după naționalitate? Aș putea înșira cel puțin trei americani, doi germani și o jumătate de duzină de italieni care s-ar fi bucurat să-l vadă dând colțul.

— Dar asta nu înseamnă că l-au și omorât, spuse Paola.

Padovani aprobă din cap, recunoscând acest lucru, își aruncă pantofii pe jos și își îndoi picioarele sub el pe scaun. Chiar dacă era dispus să înfiereze gusturile contesei, nu i-ar fi murdărit niciodată noua tapițerie de brocart.

— A fost nazist. Puteți fi siguri de asta. Cea de-a doua soție s-a sinucis, ceea ce ar merita cercetat. Prima l-a părăsit după șapte ani și, deși tatăl ei era unul din cei mai bogați oameni din Germania, Wellauer i-a oferit o rentă deosebit de generoasă. La vremea respectivă au existat zvonuri despre niște chestii urâte, treburi legate de sex, dar asta s-a întâmplat, adăugă el, sorbind din nou din pahar, într-o vreme când încă existau chestii legate de sex care puteau fi urâte. Dar înainte să apucați să mă întrebați, nu, nu știu la ce se refereau.

— Ne-ai spune dacă ai ști? îl întrebă Brunetti.

Padovani ridică din umeri.

— Acum în ceea ce privește partea profesională. Era un șantajist renumit care alerga după favoruri sexuale. Orice listă cu sopranele și mezzosopranele care au cântat sub bagheta lui ar trebui să vă dea o idee despre asta; tot felul de tinere necunoscute și șarmante care s-au trezit interpretând o Tosca sau o Dorabella, după care la fel de brusc au dispărut din peisaj. Era atât de bun, încât i se permiteau asemenea scăpări. În plus, majoritatea oamenilor oricum nu fac diferența între o interpretare extraordinară și una competentă, așa că puțini au remarcat și nimeni nu a avut prea mult de suferit. Și trebuie să recunosc că cele pe care le alegea erau întotdeauna cel puțin competente. Câteva chiar au mers mai departe și au devenit mari soliste, dar probabil că ar fi reușit și fără el.

Pentru Brunetti, ăsta nu părea un motiv suficient ca să se ajungă la crimă.

— Astea au fost carierele pe care le-a sprijinit, dar sunt tot atât de multe cele pe care le-a distrus, în special cele ale bărbaților care îmi împărtășeau preferințele și, adăugă, sorbind din pahar, ale unor

femei cu înclinații de același gen. Răposatul maestru era incapabil să accepte că existau femei care nu erau atrase de el. Dacă aș fi în locul vostru, m-aș uita la tot ceea ce e legat de sex. Poate că nu găsiți răspunsul acolo, dar ar fi un punct de pornire bun. Însă asta, spuse el, arătând cu paharul spre uriașul televizor care trona în fața lor, s-ar putea să fie numai o reacție la faptul că suntem suprasaturați…

Păru să-și dea seama cât de insuficiente erau informațiile pe care le dăduse, așa că adăugă:

— În Italia sunt cel puțin trei persoane care aveau motive întemeiate să-l urască. Dar niciuna dintre ele nu este într-o poziție care să îi permită să-i facă vreun rău. Unul cântă în cor la Opera din Bari. Ar fi putut deveni un bariton important, specializat pe Verdi, dacă nu ar fi făcut greșeala de a nu se deranja să-și ascundă orientarea sexuală față de maestru în acei oribili ani ’60. Am auzit că ar fi comis eroarea fatală de a-l fi abordat chiar pe maestru, dar nu îmi vine să cred că cineva putea fi atât de prost. Probabil e doar un mit. Indiferent de cauză, se spune că Wellauer a menționat numele acestuia față de un ziarist cu care era prieten, după care au început imediat să apară articolele. De-asta cântă la Bari. În cor. Cea de-a doua persoană predă teorie muzicală la Conservatorul din Palermo. Nu sunt sigur de ce s-a întâmplat între ei, dar acesta era un dirijor care se bucura de o publicitate excelentă. Asta se întâmpla acum vreo zece ani, după care cariera lui a luat brusc sfârșit, în urma unor articole dezastruoase care s-au scris despre el, câteva luni la rând. În cazul ăsta recunosc că nu am informații directe de la vreo sursă, dar numele lui Wellauer a fost menționat în legătură cu aceste articole. Cea de-a treia e doar o bârfa vagă pe care mi-o amintesc, însă se referă la cineva care se spune că locuiește aici.

Când le remarcă surpriza, se corectă:

— Nu, nu în *palazzo.* În Veneția. Dar nu se pune problema să fi putut să facă ceva, pentru că are aproape optzeci de ani și se spune că trăiește retrasă. Și nici nu sunt sigur că detaliile sunt corecte sau că îmi aduc bine aminte.

Când văzu expresia de pe fața Paolei, își ridică paharul în semn de scuză și explică:

— E din cauza chestiei ăsteia. Îți distruge neuronii. Sau îi roade.

Învârti lichidul în pahar, urmărind micile valuri create de mișcare, așteptând ca ele să-i deschidă zăgazurile memoriei.

— O să vă spun ce îmi aduc aminte sau ceea ce cred că îmi aduc aminte. Se numește Clemenza Santina. Când niciunul dintre ei nu dădu semne că ar recunoaște numele, le explică: A fost una din cele mai renumite soprane chiar înainte de război. I s-a întâmplat același lucru care i s-a întâmplat și Rosei Ponselle în America – a descoperit că are talent, cântând împreună cu cele două surori ale ei într-un vodevil, și la câteva luni după aceea cânta deja la Scala. O voce din acelea perfecte, naturale, care apar doar de câteva ori într-un secol. Dar nu a făcut niciodată vreo înregistrare, așa că singura amintire despre ea e ceea ce a auzit lumea, ce își aduce aminte.

Îi văzu că își pierd răbdarea, așa că reveni la subiect:

— S-a petrecut ceva între ea și Wellauer sau între el și una dintre surori. Nu-mi amintesc ce anume sau cine mi-a spus, dar e posibil să fi încercat să-l omoare sau să-l amenințe că o să-l omoare.

Își flutură paharul în aer și Brunetti își dădu seama cât este de beat.

— Oricum, cred că cineva a fost omorât sau a murit, sau poate a fost doar o amenințare. Poate o să-mi aduc aminte mâine-dimineață. Sau poate că nu contează.

— Ce te-a făcut să te gândești la ea? întrebă Brunetti.

— Faptul că a interpretat-o pe Violetta sub bagheta lui. Înainte de război. Cineva cu care vorbeam, nu-mi aduc aminte cine, mi-a spus că a încercat să o intervieveze cu puțin timp în urmă. Lasă-mă o clipă să mă gândesc.

Din nou își consultă băutura și din nou amintirile îl năpădiră.

— Narciso, el a fost. Scria un articol despre mari soliste din trecut și s-a dus să o viziteze, dar a refuzat să discute cu el, a fost foarte nepoliticoasă. Nici măcar nu i-a deschis ușa, cred că așa mi-a spus. Și atunci mi-a zis povestea pe care a auzit-o despre ea și Wellauer, de dinainte de război. S-a întâmplat la Roma, cred.

— Ți-a spus unde locuiește?

— Nu, nu mi-a spus. Dar pot să-l sun mâine-dimineață să-l întreb.

Lui Padovani îi pierea entuziasmul fie din cauza băuturii, fie din cauza conversației care își pierdea din intensitate. Brunetti urmărea cum îi dispare aerul de îngâmfare și se transformă într-un bărbat între două vârste cu o barbă deasă și un început serios de burtică, așa cum stătea cu picioarele adunate sub el, lăsând la vedere o fâșie din pulpă deasupra ciorapilor negri de mătase. Paola, observă el, arăta obosită sau pur și simplu se săturase să mențină nivelul de bârfă de facultate cu fostul ei coleg de clasă? Iar Brunetti simți că ajunsese în acel punct în care, dacă bea în continuare, avea să intre rapid într-o stare de relaxare și mulțumire, iar dacă se oprea, urma să se trezească la fel de repede și să devină ursuz. Alegând cea de-a doua cale, își puse paharul pe podea sub scaun, convins că unul din servitorii care bântuiau pe acolo o să-l găsească înainte să se lumineze de ziuă.

Paola își puse și ea paharul jos și se așeză pe marginea scaunului. Aruncă o privire către

Padovani, așteptând să se miște el primul, însă acesta le făcu semn cu mâna să plece și luă de pe masă sticla. Își turnă o porție generoasă și spuse:

— O să termin asta înainte să mă întorc la petrecere.

Brunetti se întrebă dacă era la fel de plictisit de ficțiunea conversației spumoase cum părea a fi Paola. Cei trei schimbară cu entuziasm câteva nimicuri, iar Padovani promise să-l sune a doua zi dimineață, dacă reușea să facă rost de adresa sopranei.

Paola îl conduse pe Brunetti înapoi, prin labirintul palatului, spre lumini și muzică. Revenind în salonul principal, observară că sosise și mai multă lume, iar muzica crescuse în volum, încercând să țină pasul cu zgomotul conversației.

Brunetti se uită în jur, deja plictisit să-i vadă și să-i audă pe acești oameni care se îmbrăcau bine, mâncau bine și în general se descurcau bine. Simți că Paola și-a dat seama de starea lui și că e pe punctul de a-i sugera să plece amândoi, când văzu pe cineva cunoscut. În picioare la bar, cu un pahar într-o mână și o țigară în cealaltă, stătea doctorița care îl examinase prima pe Wellauer și constatase decesul. La vremea respectivă, Brunetti se întrebase cum cineva care purta blugi reușise să obțină locuri în primele rânduri. În seara aceasta era îmbrăcată cam la fel, niște pantaloni gri și un sacou negru, etalând o nepăsare evidentă față de cum arăta, pe care Brunetti ar fi crezut-o imposibilă la o italiancă.

Îi spuse Paolei că a văzut pe cineva cu care voia să discute și ea îi răspunse că se duce să încerce să-și găsească părinții, ca să le mulțumească pentru invitația la petrecere. Se despărțiră și el traversă încăperea, îndreptându-se spre doctorița al cărei nume îl uitase. Aceasta nu făcu nicio încercare să mascheze faptul că îl recunoscuse și că își aducea aminte de el.

— Bună seara, *commissario,* spuse când ajunse lângă ea.

— Bună seara, doamnă doctor, răspunse el și apoi adăugă, ca și cum respectaseră suficient regulile de politețe: Numele meu este Guido.

— Iar al meu, Barbara.

— Ce mic e orașul, remarcă el, banalitatea observației permițându-i lui, o persoană politicoasă, să evite alegerea între a i se adresa cu *lei* sau cu *tu.*

— Mai devreme sau mai târziu, toată lumea ajunge să cunoască pe toată lumea, aprobă ea, evitând cu aceeași pricepere să i se adreseze direct.

Hotărându-se să îi vorbească cu *lei,* Brunetti spuse:

— Îmi pare rău că nu v-am mulțumit pentru ajutor ultima dată.

Ea ridică din umeri în semn că nu contează și-l întrebă:

— Am dat un diagnostic corect?

— Da, spuse el, întrebându-se dacă este posibil să nu fi citit despre asta în fiecare ziar din țară. A fost pusă în cafea, așa cum ați spus.

— M-am gândit eu. Dar trebuie să vă mărturisesc că am recunoscut mirosul numai pentru că am citit Agatha Christie.

— Și eu la fel. A fost singura dată când am mirosit-o în viața reală. Amândoi ignorară stânjeneala produsă de ultimele cuvinte.

Ea își stinse țigara într-un ghiveci cu un palmier de mărimea unui portocal.

— Cum se poate face rost de așa ceva? întrebă ea.

— Asta voiam să vă întreb eu, doamnă doctor.

Ea se opri să se gândească câteva clipe, înainte de a sugera:

— De la o farmacie sau un laborator, dar sunt sigură că este o substanță interzisă.

— Este și nu este.

Fiind italiancă, înțelese imediat.

— Deci ar putea să dispară și acest fapt să nu fie niciodată declarat la poliție sau chiar să nu se remarce că a dispărut?

— Da, așa cred. Unul din oamenii mei verifică farmaciile din oraș, dar nu ne putem face speranțe că o să reușească vreodată să verifice toate fabricile din Marghera sau din Mestre.

— Se folosește la developat, nu-i așa?

— Da, și pentru anumite produse petrochimice.

— Omul dumneavoastră are de verificat o grămadă de locuri de acest fel în Marghera.

— Mă tem că o să-i ia zile în șir, recunoscu el.

Observând că avea paharul gol, o întrebă:

— Mai doriți ceva de băut?

— Nu, mulțumesc. Cred că am consumat suficient din șampania contelui pe seara asta.

— Ați mai fost aici și în alte seri? întrebă el cu o curiozitate sinceră.

— Da, am fost de câteva ori. Mereu mă invită și dacă sunt liberă, încerc să vin.

— De ce?

Întrebarea îi scăpă de pe buze înainte să apuce să se gândească la ce spune.

— E pacientul meu.

— Sunteți medicul lui? Brunetti era mult prea surprins ca să o ascundă.

Ea izbucni în râs. Mai mult, amuzamentul ei era complet firesc și fără pică.

— Dacă este pacientul meu, atunci presupun că trebuie să fiu medicul lui. Se hotărî să-i explice: Am cabinetul de partea cealaltă a acestui *campo.* La început am fost medicul servitorilor, dar apoi, în urmă cu aproximativ un an, l-am cunoscut pe conte când am venit în vizită la unul din ei și am început să vorbim.

— Despre ce?

Brunetti era uimit de posibilitatea ca acesta să fie capabil de ceva atât de firesc cum era o discuție, în special cu cineva atât de lipsit de pretenții cum era această femeie.

— Prima dată am vorbit despre unul dintre servitori, care era bolnav de gripă, dar când am revenit, am început cumva să vorbim despre poezia greacă. Și asta a condus la o discuție, dacă îmi aduc bine aminte, despre istoricii greci și romani. Contelui îi place în mod deosebit Tucidide. Din moment ce am urmat un *liceo* de filologie clasică, am fost în stare să discut despre ei fără să mă fac de râs, așa că probabil s-a gândit că sunt un medic competent. Acum vine în vizită la cabinet destul de des și vorbim despre Tucidide și Strabon. Doctorița se rezemă de perete și-și puse un picior în fața celuilalt. Seamănă foarte mult cu ceilalți pacienți ai mei. Majoritatea vin să discute despre boli de care nu suferă sau despre dureri pe care nu le simt. Contele e un interlocutor mult mai interesant, dar cred că diferența dintre ei nu e chiar atât de mare. E singur și bătrân, ca și ei, și are nevoie de cineva cu care să vorbească.

Brunetti rămase mut de uimire când o auzi cum îl caracterizează. Singur? Un om care putea să pună mâna pe telefon și să doboare secretomania băncilor elvețiene? Un om care putea afla ce conține testamentul cuiva, înainte chiar ca acesta să fie îngropat? Atât de singur, încât să fie dispus să se ducă să discute despre istoricii greci cu medicul lui?

— Uneori vorbește și despre dumneavoastră, spuse ea. Despre voi toți.

— Serios?

— Da. Are poze cu voi pe care le ține în portofel. Mi le-a arătat de câteva ori. Cu dumneavoastră, cu soția dumneavoastră, cu copiii.

— De ce îmi spuneți asta, doamnă doctor?

— După cum v-am spus, este un bătrân singur. Și îmi este pacient, așa că încerc să fac tot ce pot ca să îl ajut. Când văzu că Brunetti era pe cale să obiecteze, adăugă: Tot ce pot, în măsura în care cred că-i poate fi de ajutor.

— Doamnă doctor, e normal să aveți și pacienți privați?

Dacă își dăduse seama unde ducea această întrebare, nu lăsă să se vadă.

— Majoritatea pacienților mei provin din sistemul de sănătate publică.

— Câți pacienți privați aveți?

— Nu cred că vă privește, *commissario.*

— Nu, presupun că nu, recunoscu el. Sunteți dispusă să-mi spuneți ce apartenență politică aveți? Era o întrebare care în Italia încă mai avea sens, având în vedere că partidele continuau să nu fie trase la indigo.

— Sunt comunistă, evident, chiar și în ciuda noului nume.

— Și totuși acceptați drept pacient pe unul dintre cei mai bogați oameni din Veneția? Probabil unul dintre cei mai bogați oameni din țară?

— Desigur. De ce nu?

— Tocmai v-am spus. Pentru că este un om foarte bogat.

— Și ce are asta de-a face cu faptul că-l accept ca pacient sau nu?

— M-am gândit că…

— Că ar trebui să-l refuz ca pacient pentru că este bogat și-și poate permite doctori mai buni? Asta ați vrut să spuneți, *commissario*? întrebă ea, nefăcând nimic pentru a-și ascunde enervarea. Nu numai că un asemenea lucru mă jignește personal, dar pe de altă parte arată că aveți o viziune foarte simplistă asupra lumii. Nu sunt surprinsă de niciunul din aspecte, de fapt. Această ultimă remarcă îl făcu să se întrebe ce i-o fi povestit contele despre el.

Simți că scăpase de sub control firul discuției. Nu intenționase să o jignească, nu dorise să-i sugereze că existau doctori mai buni la care contele s-ar fi putut duce. Uimirea lui se lega strict de faptul că acest medic îl acceptase drept pacient.

— Doamnă doctor, vă rog, spuse el, ridicând mâna împăciuitor. Îmi pare rău, dar lumea în care lucrez eu *este* una simplistă. Există oameni buni – îl asculta, așa că îndrăzni să adauge, zâmbindu-i – ca noi. Ea avu bunătatea să-i întoarcă zâmbetul. Și apoi există oameni care încalcă legea.

— Ah, acum înțeleg, spuse ea, fără să-i fi dispărut, de fapt, supărarea. Și asta ne dă dreptul tuturor să împărțim lumea în două categorii, cea în care suntem noi și restul? Iar eu nu trebuie să-i tratez decât pe cei care au aceeași părere ca și mine și să-i las pe toți ceilalți să moară? Sună a filme cu cowboy – băieții buni și răufăcătorii, și nu e niciodată greu să spui care sunt unii și care sunt ceilalți.

Într-un efort de a se apăra, el spuse:

— N-am menționat care lege; am spus doar că încalcă legea.

— Nu există doar o singură lege în lumea dumneavoastră simplistă – legea statului? întrebă ea, manifestându-și disprețul pe față, iar el speră că ceea ce disprețuia nu era persoana lui, ci legea statului.

— Nu, nu cred, răspunse el.

Femeia își ridică mâinile:

— Dacă ăsta e punctul în care sărmanul Dumnezeu e smuls din ceruri și târât în discuție, mă duc să-mi mai iau niște șampanie.

— Nu, dați-mi mie voie, spuse el și-i luă paharul din mână. Reveni rapid cu un alt pahar de șampanie și niște apă minerală pentru el. Ea îi acceptă paharul și-i mulțumi cu un zâmbet normal și absolut prietenos.

Sorbi din pahar, după care îl întrebă:

— Și cum e cu legea aceasta a dumneavoastră? O spusese cu un interes atât de autentic și cu o asemenea lipsă de resentiment, încât ultimul schimb de replici a fost dat uitării cu totul. De amândoi, își dădea el seama.

— Evident că cea pe care o avem nu e îndeajuns, începu el, surprins să se audă afirmând un asemenea lucru, pentru că aceasta era legea pe care își petrecuse o carieră întreagă apărând-o. Avem nevoie de o lege mai umană sau poate mai omenoasă. Se opri, conștient că ceea ce spunea îl făcea să se simtă caraghios. Și, mai rău, era convins de ceea ce spunea.

— Asta ar fi cu siguranță ceva minunat, comentă ea pe un ton politicos care l-a făcut imediat să devină bănuitor. Dar nu ar intra în conflict cu meseria dumneavoastră? La urma urmei, treaba dumneavoastră e să vă asigurați că se aplică cealaltă lege, legea statului.

— De fapt sunt unul și același lucru. Dându-și seama cât de stupid și de lipsit de temei suna ceea ce spusese, adăugă: De obicei.

— Dar nu întotdeauna?

— Nu, nu întotdeauna.

— Și când nu sunt același lucru?

— Încerc să descopăr unde se intersectează, unde devin unul și același lucru.

Ea izbucni în râs atât de spontan, încât el i se alătură, conștient că sunase ca John Wayne înainte de confruntarea finală.

— Îmi cer scuze că te-am provocat, Guido; chiar îmi pare rău. Dacă te consolează cu ceva, e același gen de decizie pe care noi, doctorii, trebuie să o luăm, deși nu prea des, când ceea ce considerăm noi că este corect nu e același lucru cu ceea ce spune legea că ar fi corect.

A fost salvat, de fapt amândoi au fost salvați, de Paola, care veni la el și-l întrebă dacă e gata de plecare.

— Paola, spuse el, întorcându-se să o prezinte celeilalte femei. Aceasta este doctorița tatălui tău, zise, sperând să o ia prin surprindere.

— Ah, Barbara, exclamă Paola. Sunt așa de încântată să te cunosc. Tata vorbește mereu despre

tine. Îmi pare rău că ne-a luat atâta să ajungem să facem cunoștință.

Brunetti le urmări și le ascultă în timp ce vorbeau, uimit de ușurința cu care femeile lăsau să se înțeleagă că se plac, uimit de încrederea nemărginită pe care și-o acordau reciproc, chiar de la prima întâlnire. Unite de grija comună față de un om pe care el dintotdeauna îl considerase rece și distant, cele două discutau de parcă se cunoșteau de ani de zile. Nu exista nicio urmă din examinarea morală dură la care se supuseseră reciproc el și doctorița. Ea și Paola se măsuraseră instantaneu și fuseseră imediat satisfăcute de ceea ce observaseră. Adeseori remarcase acest fenomen, dar se temea că nu îl va înțelege vreodată. Avea aceeași capacitate de a se împrieteni imediat cu un bărbat, dar cumva apropierea nu depășea superficialul. Această apropiere imediată pe care o observa acum mergea departe, în adâncime, înainte să se oprească. Și evident că nu se oprise încă; fusese doar întreruptă până la următoarea întâlnire.

Începuseră să discute despre Raffaele, unicul nepot al contelui, înainte ca Paola și Barbara să-și aducă aminte că mai era și Brunetti prin preajmă. Paola și-a dat seama din modul în care se legăna de pe un picior pe celălalt că este obosit și ar dori să plece, așa că spuse:

— Îmi pare rău, Barbara, că îți spun toate astea despre Raffaele. Acum o să ai două generații pentru care să îți faci griji, în loc de una.

— Nu, e bine să obții și o altă perspectivă asupra copiilor. El își face griji mereu pentru ei. Dar e așa de mândru de voi amândoi. Îi luă ceva lui Brunetti, înainte să-și dea seama că se referă la el și la Paola. Asta chiar se dovedea a fi o seară a surprizelor.

Fără să-și dea seama cum se ajunsese aici, cele două femei hotărâră că era timpul să plece cu toții. Doctorița își puse paharul pe masă lângă ea, iar Paola se întoarse în aceeași clipă să-l ia de braț. Și-

au luat la revedere unii de la alții și din nou a fost izbit de faptul că doctorița se arătă mult mai amabilă față de Paola decât față de el.

13.

După cum se întâmpla de obicei, chiar a doua zi de dimineață trebuia să prezinte primul raport pe biroul lui Patta „până la opt”. Deschise ochii și se uită la ceas, iar cum acesta arăta opt și un sfert, era clar că avea să-i fie imposibil să facă asemenea lucru.

O jumătate de oră mai târziu, simțind că redevine om, intră în bucătărie și o găsi pe Paola citind *L'Unità,* ceea ce îi aminti că este marți. Din motive pe care nu le înțelesese niciodată, ea citea în fiecare zi alt ziar; toate adunate acopereau spectrul politic de la dreapta la stânga și limbile de la franceză la engleză. Cu ani în urmă, când abia se cunoșteau și o înțelegea și mai puțin, o întrebase în legătură cu asta. Răspunsul ei, își dăduse seama abia câțiva ani mai târziu, era perfect logic: „Vreau să văd în câte feluri se pot spune aceleași minciuni”. Nimic din ceea ce citise în anii următori nu reușise să-i demonstreze că viziunea ei era greșită. Azi avea parte de minciuna comuniștilor; mâine venea rândul creștin-democraților.

Se aplecă și o sărută pe ceafă. Ea mormăi ceva, dar nu se deranj a să-și ridice privirea. În tăcere, îi arătă cu mâna spre stânga, unde pe masă era o farfurie cu brioșe proaspete. În timp ce dădea o pagină, el își turnă o ceașcă de cafea, adăugă cu linguriță trei cubulețe de zahăr și se așeză pe scaun în fața ei.

— Ceva știri? o întrebă, mușcând din brioșă.

— Oarecum. Începând de ieri după-amiază nu mai avem guvern. Președintele încearcă să formeze unul, dar se pare că nu are nicio șansă. Iar la pâine azi de dimineață toată lumea nu vorbea decât despre cât de rece s-a făcut afară. Nu-i de

mirare că avem guvernul pe care-l avem; îl merităm. Sau, spuse ea, oprindu-se la fotografia ultimului președinte în funcțiune, poate că nu e așa. Nimeni nu merită asta.

— Altceva? întrebă el, urmând ritualul vechi de zece ani. Îi permitea să afle ce se întâmplă, fără să trebuiască să citească ziarele și totodată îi dădea de obicei o bună idee despre dispoziția în care se afla ea.

— Săptămâna viitoare intră în grevă cei de la căile ferate, în semn de protest față de concedierea unui mecanic care s-a îmbătat și a intrat cu trenul într-un altul. Cei care lucrau cu el se plângeau de el de câteva luni bune, dar nimeni nu le-a acordat nicio atenție. Așa că au murit trei oameni. Iar acum, pentru că a fost concediat, aceiași care s-au plâns de el amenință să intre în grevă pentru că a fost concediat. Mai dădu o pagină. El mai luă o brioșă. Încă o amenințare de atac terorist. Poate că asta o să-i țină departe pe turiști. O recenzie la premiera de la Opera din Roma. Un dezastru. Un dirijor execrabil. Dami mi-a spus aseară că orchestra se plângea de el de săptămâni, din timpul repetițiilor, dar nimeni nu i-a ascultat. Este perfect logic. Nimeni nu îi ascultă pe cei care conduc trenurile, așa că de ce i-ar asculta cineva pe muzicienii care au parte să-l audă pe tot parcursul repetițiilor?

Își puse cana pe masă atât de brusc încât o parte din cafea se vărsă. Singura reacție a Paolei a fost să tragă ziarul înspre ea.

— Ce-ai spus?

— Eh? întrebă ea, fără să fie cu adevărat atentă.

— Ce-ai spus despre dirijor?

Ridică privirea spre el din cauza tonului, nu a ceea ce întrebase.

— Poftim?

— Despre dirijor, ce-ai spus chiar acum?

Așa cum se întâmpla cu mai toate comentariile pe care le făcea în fiecare dimineață, și acesta

părea să fi fost dat uitării imediat ce îl exprimase. Reveni la pagina unde apăruse articolul și se uită din nou la el.

— Ah, da, orchestra. Dacă li s-ar fi dat atenție celor din orchestră, ar fi știut că e un dirijor execrabil. La urma urmei, ei sunt cei mai în măsură să judece cât de bun este un muzician, nu?

— Paola, spuse el, trăgându-i ziarul în jos, dacă nu am fi căsătoriți, mi-aș părăsi nevasta pentru tine.

Se bucură să vadă că a surprins-o; era ceva ce reușea arareori. O lăsă așa, scrutându-l cu privirea peste ochelarii de citit, deloc sigură de ceea ce făcuse.

Coborî în goană toate cele nouăzeci și patru de trepte, nerăbdător să ajungă la serviciu și să înceapă să dea telefoane.

Când ajunse acolo un sfert de oră mai târziu, Patta încă nu dăduse vreun semn de viață, așa că dictă un paragraf scurt și-l trimise ca să fie pus pe biroul superiorului său. Odată făcut acest lucru, sună la redacția principală a ziarului *Il Gazzettino* și ceru să vorbească cu Salvatore Rezzonico, principalul lor critic muzical. I se spuse că nu era la birou, dar că putea fi găsit fie acasă, fie la conservator. Când în cele din urmă dădu de el acasă și îi explică ce voia, Rezzonico acceptă să se întâlnească cu el mai târziu la conservator, unde avea ore la unsprezece. Apoi Brunetti sună la dentist; acesta îi vorbise la un moment dat de un văr care era vioara întâi în orchestra operei La Fenice. Se numea Traverso și Brunetti îl sună și aranjă să se întâlnească cu el înainte de spectacolul din seara aceea.

Își petrecu următoarea jumătate de oră vorbind cu Miotti, care nu aflase cine știe ce în plus la operă, în afară de faptul că mai găsise un martor din cor care era sigur că o văzuse pe Flavia Petrelli intrând în cabina dirijorului după primul act. Miotti mai aflase și motivul pentru care *il portiere*

o antipatiza atât de evident pe soprană: era convins că avea o relație cu *„l'americana".* Mai mult de atât Miotti nu aflase. Brunetti îl trimise la arhivele ziarului *Il Gazzettino,* ca să caute orice avea legătură cu un scandal în care erau implicați maestrul și o cântăreață italiană, cândva „înainte de război". Evită privirea lui Miotti când auzi cât de vagă este indicația și sugeră că s-ar putea să existe un sistem de arhivare care să-i ușureze sarcina.

Brunetti plecă acum de la birou și traversă pe jos orașul până la conservator, care era înghesuit într-un mic *campo* lângă podul Accademia. După ce întrebă în mai multe părți, găsi clasa profesorului la etajul al treilea și pe profesor stând acolo, fie în așteptarea lui, fie în așteptarea studenților.

Cum se întâmpla adeseori la Veneția, Brunetti îl recunoscu pentru că trecuse de multe ori pe lângă el când fusese în acea parte a orașului. Deși nu mai schimbaseră vreo vorbă până atunci, felul călduros în care acesta îl salută arătă clar că și el îl cunoștea pe Brunetti din același motiv. Rezzonico era un bărbat scund cu tenul palid și cu unghiile tăiate frumos. Proaspăt bărbierit, cu părul tăiat foarte scurt, purta un costum gri închis și o cravată închisă la culoare, ca și cum se îmbrăca intenționat pentru rolul de profesor.

— Cu ce pot să vă ajut, *commissario*? întrebă el după ce Brunetti se prezentă și se așeză într-una dintre băncile care umpleau sala.

— E în legătură cu maestrul Wellauer.

— Ah, da, răspunse Rezzonico, vocea devenindu-i previzibil gravă. O mare pierdere pentru lumea muzicii. Profesorul era, la urma urmei, cel care îi scrisese necrologul.

Brunetti așteptă să treacă cele câteva clipe de tăcere obligatorii, după care continuă:

— Urma să scrieți o recenzie pentru ziar la *Traviata,* domnule profesor?

— Da.

— Dar recenzia nu a mai apărut?

— Nu, ne-am hotărât, adică redactorul a hotărât, ca din respect pentru maestru și pentru că spectacolul nu a fost dus la bun sfârșit, să așteptăm primul spectacol al noului dirijor și apoi să publicăm o recenzie.

— Și ați scris-o?

— Da, a apărut în dimineața asta.

— Îmi pare rău, domnule profesor, dar nu am avut timp să o citesc. Îmi puteți spune dacă a fost una favorabilă?

— În ansamblu, da. Soliștii sunt buni, iar Petrelli este superbă. E probabil singura soprană care cântă Verdi în prezent, singura adevărată, adică. Tenorul e mai puțin bun, dar e încă foarte tânăr și cred că vocea i se va maturiza.

— Iar dirijorul?

— După cum am scris și în recenzie, orice nou-venit în asemenea situație are o sarcină deosebit de dificilă. Nu e lucru ușor să conduci o orchestră care a repetat cu altcineva.

— Da, este de înțeles.

— Dar având în vedere toate greutățile pe care le-a întâmpinat, continuă profesorul, s-a descurcat remarcabil. Este un tânăr foarte talentat și pare să-l simtă foarte bine pe Verdi.

— Iar maestrul Wellauer?

— Poftim?

— Dacă ați fi scris o recenzie despre premieră, despre spectacolul început de Wellauer, ce ați fi spus?

— Despre spectacol în ansamblu sau despre maestru?

— Despre oricare. Și despre unul, și despre celălalt.

Era evident că întrebarea îl nedumerea pe profesor.

— Nu prea știu cum să răspund la asta. Moartea maestrului a făcut ca totul să devină inutil.

— Dar dacă ați fi scris-o, ce ați fi spus despre felul în care a dirijat?

Profesorul se lăsă pe spate cu scaunul și-și împleti degetele la ceafă, la fel cum își amintea Brunetti că făceau și profesorii lui. Rămase așa ceva vreme, meditând asupra întrebării, după care reveni cu scaunul, trântindu-l de podea.

— Mă tem că recenzia ar fi sunat diferit.

— În ce sens, domnule profesor?

— În ceea ce privește soliștii, ar fi fost cam la fel. *Signora* Petrelli este mereu magnifică. Tenorul a cântat bine, după cum am spus, și cu siguranță că va fi și mai bun, odată ce va căpăta experiență pe scenă. La premieră au cântat cam la fel, dar rezultatul a fost diferit.

Văzând că Brunetti nu înțelege, încercă să-i explice:

— Vedeți, sunt atâția ani de dirijat pe care ar trebui să-i dau la o parte. Mi-a fost greu să ascult muzica în acea seară fără să las toți acei ani de interpretări geniale să interfereze cu ceea ce auzeam de fapt. Haideți să vă explic așa. În timpul unui spectacol, dirijorul este cel care ține lucrurile sub control, se asigură că soliștii mențin tempoul corect, că orchestra îi susține, că intrările în scenă se fac la momentul oportun, că nimeni nu o ia înainte. Și mai trebuie să se asigure că orchestra nu cântă prea tare, că liniile crescendo capătă amploare și dramatism, dar, pe de altă parte, nu îi înecă pe soliști. Când un dirijor aude ceva de genul ăsta, îi poate stăpâni cu o singură mișcare din încheietură sau cu un deget dus la gură.

Ca să ilustreze, muzicianul îi arătă gesturile pe care Brunetti le văzuse pe scenă în timpul multor concerte și spectacole de operă.

— Și trebuie, în fiecare clipă, să aibă sub control totul: corul, soliștii, orchestra, păstrând perfect armonia dintre ei. Dacă nu face asta, atunci tot ansamblul se destramă și nu se mai aud decât părțile separat, nu opera ca un tot unitar.

— Și în acea seară, în seara în care a murit maestrul?

— Nu a existat acest control. Au fost momente în care orchestra a cântat atât de tare încât nu îi mai auzeam pe soliști și sunt convins că au avut probleme să se audă unii pe alții. Au fost alte ocazii când orchestra a cântat prea repede și soliștii au trebuit să facă eforturi să țină pasul cu ea. Sau invers.

— A mai fost și altcineva în sală care și-a dat seama de asta, domnule profesor?

Rezzonico ridică din sprâncene și pufni dezgustat.

— *Commissario,* nu știu cât de bine cunoașteți publicul venețian, dar singurul compliment pe care i l-aș putea face ar fi că sunt ca o haită de câini. Venețienii nu vin la operă ca să asculte muzica sau ca să audă pe cineva cântând frumos; vin ca să-și etaleze noile haine și să fie văzuți purtându-le de către prietenii lor, iar prietenii lor sunt acolo din aceleași motive. Ai putea să aduci fanfara orașului din cea mai mică așezare din Sicilia și s-o pui să cânte în locul orchestrei și nimeni din public nu o să remarce vreo diferență. Dacă tablourile de scenă sunt complicate și costumele sunt luxoase, atunci ai parte de succes. Dacă opera este modernă și soliștii nu sunt italieni, atunci sigur ai parte de un eșec.

Profesorul își dădu seama că aluneca într-un discurs, așa că își coborî vocea și adăugă:

— Dar ca să vă răspund la întrebare: nu, mă îndoiesc că au fost prea mulți în sală care și-au dat seama de ce se întâmplă.

— Ceilalți critici?

Profesorul pufni din nou.

— În afară de Narciso de la *Repubblica,* niciunul nu e muzician cu adevărat. Unii pur și simplu se duc la repetiții și apoi își scriu recenziile. Unii nici măcar nu sunt în stare să urmărească o partitură. Nu, nu sunt în stare să judece.

— Care credeți că ar fi putut să fie cauza eșecului maestrului Wellauer, dacă se poate numi așa?

— Orice. O noapte proastă. La urma urmei, era un om în vârstă. Se poate să fi fost supărat, poate din cauza a ceva ce s-a întâmplat înainte de spectacol. Sau, oricât de ridicol ar suna, s-ar putea să fi fost doar o simplă indigestie. Dar oricare ar fi cauza, nu a controlat muzica în acea seară. I-a scăpat din mână; orchestra a făcut ce a vrut, iar soliștii au încercat să-i urmeze indicațiile. Dar nu prea au avut ce să urmeze.

— Altceva, domnule profesor?

— Adică legat de muzică?

— De asta sau de orice altceva.

Rezzonico se gândi pentru o clipă, de data aceasta împletindu-și degetele în poală, și în cele din urmă spuse:

— Poate că asta o să vi se pară ciudat. Și mi se pare și mie ciudat, pentru că nu știu de ce spun asta sau de ce o cred. Dar am impresia că era conștient.

— Poftim?

— Wellauer. Cred că era conștient.

— De muzică? De ceea ce se întâmpla?

— Da.

— De ce spuneți asta, domnule profesor?

— S-a întâmplat după scena din al doilea act, când Germont o imploră pe Violetta.

Se uită la Brunetti să vadă dacă acesta știa intriga. Brunetti înclină din cap aprobator și profesorul continuă:

— Este o scenă întotdeauna urmată de aplauze îndelungi, mai ales dacă soliștii sunt așa buni precum Dardi și Petrelli; așa că au avut parte de aplauze prelungite. În timpul aplauzelor l-am urmărit pe maestru. Și-a pus bagheta pe podium și am avut impresia ciudată că se pregătea să plece, pur și simplu să coboare de pe podium și să plece. Ori am văzut asta, ori mi s-a părut, dar tocmai părea pe punctul de a face acel pas când aplauzele

au încetat și primele viori și-au ridicat arcușurile. I-a văzut, a înclinat din cap către ei și a luat în mână bagheta. Și spectacolul a continuat, dar tot am senzația ciudată că dacă nu le-ar fi văzut mișcarea, pur și simplu ar fi plecat de-acolo.

— A mai observat cineva asta?

— Nu știu. Nimeni din cei cu care am vorbit nu a vrut să comenteze spectacolul, iar puținul pe care l-au spus a fost foarte vag. Stăteam pe unul din primele rânduri de la loji, undeva pe partea stângă, așa că îl vedeam bine. Presupun că toți ceilalți se uitau la soliști. Mai târziu, când am auzit anunțul că nu poate continua, am crezut că poate a făcut un atac sau ceva de genul ăsta. Dar nu mi-am închipuit că a fost omorât.

— Și ce-au spus acești oameni cu care ați vorbit?

— După cum v-am zis, au fost, ei bine, aproape precauți, nedorind să spună ceva împotriva lui, acum că a murit. Dar câțiva dintre cei de aici au spus cam același lucru, că spectacolul a fost dezamăgitor. Nimic mai mult.

— V-am citit articolul despre cariera lui, domnule profesor. Ați vorbit în termeni foarte elogioși despre el.

— A fost unul dintre marii muzicieni ai acestui secol. Un geniu.

— Nu menționați ultimul lui spectacol în articol, domnule profesor.

— Nu condamni un om pentru o seară proastă, *commissario,* mai ales când cariera lui în ansamblu este atât de strălucită.

— Da, știu; nu pentru o singură seară proastă și nici pentru un singur lucru greșit.

— Exact, se arătă de acord profesorul, și-și îndreptă atenția spre două tinere care intrară în clasă, fiecare cu o partitură groasă în brațe. Vă rog să mă scuzați, *commissario,* dar îmi vin studenții și trebuie să-mi încep ora.

— Desigur, domnule profesor, spuse Brunetti, ridicându-se în picioare și întinzându-i mâna. Vă mulțumesc foarte mult atât pentru timpul acordat, cât și pentru ajutor.

Celălalt a mormăit ceva drept răspuns, dar Brunetti văzu bine că atenția lui se concentra acum asupra studenților. Ieși din clasă și coborî treptele late care dădeau în Campo San Stefano.

Era un *campo* pe care îl străbătea adeseori și ajunsese să-i cunoască nu numai pe cei care lucrau acolo în baruri și magazine, dar până și câinii care se plimbau sau se jucau acolo. Lăfăindu-se în lumina palidă a soarelui era un buldog alb-rozaliu care îi provoca lui Brunetti un sentiment de neliniște, ori de câte ori îl vedea fără botniță. Apoi mai era și acea arătare, de origini asiatice, care parcă crescuse dintr-un ghem de mațe învelite în blană și se transformase într-o creatură de o urâțenie neîntrecută. Iar în fața magazinului de ceramică văzu potaia neagră cu limba atârnândă, care stătea atât de nemișcată toată ziua, încât mulți oameni ajunseseră să creadă că făcea parte din marfa aflată la vânzare.

Se hotărî să-și ia o cafea la Caffè Paolin. Mai erau încă mese afară, dar singurii care stăteau așezați la ele în ziua aceea erau străini, încercând cu disperare să se convingă că era suficient de cald afară, cât să servească un cappuccino la o masă în aer liber. Oamenii cu cap se duceau înăuntru.

Se salută cu barmanul, care dădu dovadă de tact și nu-l întrebă dacă avea vreo noutate în privința cazului. Într-un oraș în care nu existau secrete de niciun fel, lumea își dezvoltase capacitatea de a evita să pună întrebări directe sau de a face vreo remarcă despre orice altceva decât despre nimicuri. Știa că indiferent de cât se întindea cazul, niciunul dintre cei cu care interacționa la acest nivel – barman, vânzător de ziare, funcționar la bancă – nu avea să aducă vreodată asta în discuție.

După ce dădu peste cap cafeaua, se simți agitat și fără pofta de mâncare care părea să-i îndemne pe cei din jur să se îndrepte spre locul unde luau prânzul. Dădu un telefon la birou, unde i se aduse la cunoștință că sunase *signor* Padovani, care îi lăsase un nume și o adresă. Niciun mesaj, doar numele: Clemenza Santina; și adresa: Corte Mosca, Giudecca.

14.

Insula Giudecca era o parte din Veneția unde Brunetti se ducea numai arareori. Vizibilă din Piazza San Marco, vizibilă, de fapt, de pe toată partea din spate a insulei, pe alocuri la nu mai mult de o sută de metri distanță, își ducea totuși existența într-o ciudată izolare față de restul orașului. Poveștile macabre care apăreau în ziare jenant de frecvent despre copii mușcați de șobolani sau despre oameni găsiți morți din cauza unei supradoze păreau mereu să se petreacă în Giudecca. Nici măcar prezența pe insulă a unui monarh detronat și a unei vedete de cinema din anii ’50 nu avea efectul de a o ridica în ochii conștiinței publice, care o vedea ca pe un loc sinistru și înapoiat unde se întâmplau tot felul de ticăloșii.

Brunetti, la fel ca o mare parte din locuitorii orașului, mergea acolo în iulie, în timpul Sărbătorii Mântuitorului, care celebra sfârșitul epidemiei de ciumă din 1576. Timp de două zile, un pod de vase unea Giudecca de insula principală, permițându-le credincioșilor să traverseze apa ca să meargă la Biserica Mântuitorului și să-i mulțumească pentru încă un exemplu de intervenție divină care părea să fi salvat sau să fi cruțat orașul atât de frecvent.

Pe când șalupa numărul 8 înainta cu plescăit de ape, tăind valurile agitate, el rămase pe punte uitându-se în depărtare la infernul industrial de pe Marghera, unde coșurile de uzină aruncau în aer nori pufoși de fum ce în timp aveau să se furișeze peste lagună, ca să se înfrupte din marmura albă de Istria a Veneției. Se întrebă ce intervenție divină putea salva orașul de pelicula uleioasă, această ciumă modernă care acoperea apele lagunei și distrusese deja milioane din crabii care îi năpădeau

coșmarurile copilăriei. Ce Mântuitor putea veni și salva orașul de giulgiul de fum verzui care încetul cu încetul transforma marmura în bezea? Cum era un om fără prea multă credință, nu își putea imagina nicio salvare, divină sau umană.

Coborî la stația Zitelle, coti la stânga și merse de-a lungul apei, căutând intrarea în Corte Mosca. De partea cealaltă a apei se întindea orașul, scânteind în lumina palidă a soarelui de iarnă. Trecu pe lângă biserică, închisă acum pentru siesta de după-amiază a Domnului, și văzu chiar dincolo de ea intrarea în curte. Îngust și jos, coridorul înghițit de umbre mirosea a urină de pisică.

La capătul tunelului de piatră, se trezi la marginea unei grădini în paragină care creștea sălbatică în mijlocul curții interioare. Într-o parte, o creatură care ar fi putut să fie o pisică rodea ceva cu pene. La sunetul pașilor lui, pisica se retrase sub o tufă de trandafiri, târând după ea și ceea ce mânca. De partea cealaltă a curții văzu o ușă din lemn deformată. Traversă curtea, eliberându-se din când în când de câte un ciulin care se agăța de el, și ciocăni, după care bătu cu putere în ușă.

După minute bune, ușa se deschise numai cât un lat de palmă și doi ochi se ațintiră asupra lui. Se apucă să explice că o căuta pe *signora* Santina. Ochii îl cercetară, mijind a nedumerire, după care se retraseră puțin în bezna din casă. Din respect pentru neajunsurile vârstei, repetă întrebarea, de data asta aproape strigând. La aceasta, dedesubtul ochilor se deschise un orificiu și o voce de bărbat îi spuse că *signora* locuia acolo, de partea cealaltă a curții.

Brunetti se întoarse și se uită în partea cealaltă a grădinii. Lângă intrarea în tunel, dar aproape ascunsă de o grămadă de vreascuri și paie putrezite, văzu o altă ușă joasă. Se întoarse să-i mulțumească bărbatului, dar se trezi cu o ușă trântită în față. Traversă grădina cu grijă și bătu la cealaltă ușă.

De data asta a avut de așteptat și mai mult. Când se deschise ușa, văzu doi ochi la aceeași înălțime ca și ceilalți și se întrebă dacă această creatură nu reușise cumva să alerge dintr-o parte în cealaltă a clădirii. Dar o privire mai atentă îl convinse că acești ochi erau mai deschiși la culoare și fața din jurul lor aparținea clar unei femei, deși era la fel de crestată de riduri și de înfrigurată ca și prima.

— Da? întrebă femeia, uitându-se în sus la el.

Era o persoană micuță, înfofolită strâns în straturi de pulovere și șaluri. De sub partea de jos a fustei ieșea ceea ce părea a fi marginea unei cămăși de noapte din flanel. Purta o pereche de papuci groși din lână, la fel ca aceia pe care îi purta și bunica lui. Deasupra tuturor celorlalte haine avea un pardesiu de bărbat, care-i atârna deschis în față.

— *Signora* Santina?

— Ce dorești?

Vocea îi era înaltă și ascuțită de vârstă, făcând greu de crezut că aparținea uneia dintre cele mai mari cântărețe de dinaintea războiului. Și în acea voce se putea citi și toată rezerva față de autorități, care era aproape instinctivă la italieni, mai ales la cei bătrâni. Acea rezervă îl învățase să amâne, cât putea de mult, momentul când le spunea cine este.

— *Signora,* spuse el aplecându-se în față și vorbind clar și răspicat. Aș dori să vorbesc cu dumneavoastră despre maestrul Helmut Wellauer.

Nu-i citi pe față nimic care să indice că auzise de moartea lui.

— Nu e nevoie să țipi. Nu sunt surdă. Ce ești, ziarist? La fel ca și celălalt?

— Nu, *signora.* Nu sunt. Dar aș dori să vorbesc cu dumneavoastră despre maestru. I se adresă atent acum, concentrându-se pe efect. Știu că ați cântat sub bagheta lui. În zilele dumneavoastră de glorie. La auzul acestor cuvinte, privirea ei se ridică brusc și în ochi i se strecură o urmă de blândețe.

Îl măsură cu privirea, căutând muzicianul din spatele sobrei cravate albastre.

— Da, am cântat cu el. Dar asta s-a întâmplat cu mult timp în urmă.

— Da, *signora,* știu asta. Dar ar fi o mare onoare pentru mine dacă ați accepta să vorbiți despre cariera dumneavoastră.

— Atâta vreme cât este vorba despre cariera mea cu el, vrei să spui?

Brunetti își dădu seama de momentul precis când femeia realiză cine sau ce era.

— Ești de la poliție, nu-i așa? întrebă ea, ca și cum informația îi venise sub forma unei senzații, nu ca o idee. Își strânse pardesiul în față, încrucișându-și brațele peste piept.

— Da, *signora,* sunt, dar întotdeauna am fost un admirator de-al dumneavoastră.

— Atunci de ce nu te-am mai văzut până acum? Mincinosule. O spuse ca și când l-ar fi descris, nu cu supărare. Dar am să vorbesc cu tine. Dacă nu fac asta, atunci ai să te întorci cu hârtii.

Se întoarse brusc și păși înapoi în întuneric.

— Intră, intră. Nu-mi permit să încălzesc toată curtea.

Intră în spatele ei, simțindu-se imediat asaltat de frig și de umezeală. Nu știa dacă era o reacție la faptul că fusese izolat de soare, dar apartamentul părea mult mai rece decât fusese curtea în aer liber. Ea se strecură pe lângă el și închise ușa împingând-o, tăind complet lumina și amintirea căldurii. Cu piciorul împinse la loc un sul gros de flanel peste crăpătura îngustă din partea de jos a ușii. Apoi încuie ușa, trăgând zăvoarele. Cu un polițist în casă, ea încuia ușa de două ori.

— Pe aici, bombăni și porni în jos pe coridorul lung. Brunetti trebui să aștepte până ce ochii i se obișnuiră cu întunericul, înainte de a o urma de-a lungul holului plin de igrasie până într-o bucătărie mică și întunecată, în mijlocul căreia trona o plită antică cu kerosen. La baza ei, pâlpâia o flacără

minusculă; un jilț greu, la fel de încărcat de pături pe cât era ea încărcată de pulovere, stătea așezat lângă plită.

— Cred că n-o să refuzi o cafea, spuse ea închizând ușa de la bucătărie, din nou împingând cu piciorul niște cârpe făcute sul în dreptul crăpăturii de sub ușă.

— Ar fi foarte amabil din partea dumneavoastră, *signora,* spuse el.

Îi arătă cu mâna spre un scaun cu spătarul drept care se afla în fața jilțului și Brunetti se duse să se așeze pe el, deși nu înainte de a observa că scaunul din răchită împletită era mâncat sau ros în mai multe locuri. Se așeză cu grijă și aruncă o privire în jur. Observă semnele unei sărăcii lucii: chiuveta din ciment cu un singur robinet, lipsa unui frigider sau a unui aragaz, petele de igrasie de pe pereți. Mai mult mirosi decât văzu sărăcia, o mirosi în aerul închis, în duhoarea de canal care domnea la toate parterele Veneției, în mirosul de salam și brânză lăsate desfăcute pe masă, fără a fi ținute vreodată la frigider; o simți în mirosul puternic de nespălat care i se strecura sub nas, emanat de păturile și șalurile puse grămadă pe scaunul bătrânei.

Cu mișcări încetinite de vârstă și de lipsa de spațiu, ea turnă cafea dintr-un ibric de expresso într-o oală mică, se duse cu pași mărunți până la plita cu kerosen și o așeză pe el. Încet se întoarse la raftul de ciment de lângă chiuvetă și reveni cu două ceșcuțe ciobite pe care le puse pe masă lângă scaunul ei. Apoi se duse din nou, ca să revină cu un vas mic de cristal pentru zahăr în mijlocul căruia era o grămăjoară de zahăr solidificat și murdar. Băgându-și un deget în ibric și considerând că se încălzise cafeaua, o turnă în cele două ceșcuțe, după care pe una o împinse brusc spre el. Își linse degetul.

Se aplecă să dea la o parte cuverturile de pe jilț și apoi, ca o persoană pe punctul de a se strecura în

pat, se lăsă în jos pe scaun. Automat, ca și cum ar fi fost învățate, cuverturile alunecară de pe spătarul și de pe brațele jilțului ca s-o acopere.

Întinse mâna în lateral ca să-și ia ceșcuța de pe masă și el observă că mâinile îi erau noduroase și deformate de artrită în așa hal, încât stânga părea să fi devenit un fel de cârlig din care ieșea degetul mare. Își dădu seama că aceeași boală era răspunzătoare pentru încetineala cu care se mișca. Și apoi, în timp ce frigul și umezeala îi asaltau corpul, se gândi cam cum trebuie să fie viața pentru ea, nevoită să trăiască în acest apartament.

Niciunul nu rosti o vorbă cât se făcu cafeaua. Acum stăteau într-o tăcere aproape confortabilă, până când ea se aplecă înainte și spuse:

— Pune-ți niște zahăr.

Nu schiță vreun gest să se dezvelească, așa că Brunetti luă singura lingură de pe masă și crestă o bucățică de zahăr.

— Dați-mi voie, *signora,* spuse el, și puse zahărul în ceșcuța ei, folosindu-se de lingură ca să amestece în cană.

Mai crestă o bucată și o puse în cana lui, unde rămase solidă și de nedizolvat. Lichidul pe care îl sorbi era gros, călduț și letal. O bucată de zahăr îi pocni între dinți, fără a face nimic să îndepărteze gustul amar al cafelei. Mai luă o înghițitură, după care puse ceșcuța jos pe masă. *Signora* Santina nu se atinsese de a ei.

Brunetti se lăsă pe spate în scaun și, fără să încerce să-și mascheze curiozitatea, aruncă o privire prin cameră. Dacă se așteptase să găsească vreo dovadă a unei cariere la fel de meteorice pe cât fusese de scurtă, se înșelase. Niciun afiș de la vreo premieră nu atârna pe pereți, nicio fotografie a solistei în costum. Singurul obiect care ar fi putut marca trecutul ei era o fotografie-portret mare într-o ramă argintie, care stătea pe un birou din lemn scrijelit. Aranjate în obișnuitul V artificial erau trei

tinere femei, fete de fapt, care stăteau jos și zâmbeau spre aparat.

Ignorând în continuare cana din dreptul ei, femeia îl întrebă brusc:

— Ce vrei să știi?

— E adevărat că ați cântat sub bagheta lui, *signora*?

— Da. În stagiunea din 1937. Dar nu aici.

— Unde?

— La München.

— Și ce operă, *signora*?

— *Don Giovanni.* Nemții erau întotdeauna înnebuniți după compozitorii lor. Și austriecii la fel. Așa că le-am servit Mozart. Adăugă pufnind ușor a dispreț: Și Wagner. Evident că le-a servit Wagner. Îl iubea pe Wagner.

— Cine? Wellauer?

— Nu. *L'imbianchino*, spuse ea, folosind termenul de „zugrav" și prin el exprimând sentimentele care îi costaseră pe nenumărați oameni viața.

— Și maestrului îi plăcea Wagner?

— Îi plăcea orice îi plăcea și celuilalt, spuse ea cu un dispreț pe care nu făcu niciun efort să-l ascundă. Dar Wagner îi plăcea și lui personal. Toți îl plac pe Wagner. E din cauza melancoliei și a suferinței. Le face să vibreze o coardă sensibilă. Cred că le place suferința. A lor sau a altora.

Ignorând comentariul, o întrebă:

— L-ați cunoscut bine pe maestru, *signora*?

Își mută privirea de la Brunetti și se uită într-o parte spre fotografie, apoi la propriile ei mâini, pe care avea grijă să le țină departe una de cealaltă, ca și cum cea mai mică atingere între ele îi putea provoca durere.

— Da, l-am cunoscut bine, spuse ea într-un final.

După o pauză care păru să nu se mai termine, o întrebă:

— Ce îmi puteți spune despre el, *signora*?

— Era orgolios, spuse ea în cele din urmă. Dar avea motive. A fost cel mai mare dirijor cu care am lucrat vreodată. Nu am cântat sub bagheta tuturor; cariera mea a fost mult prea scurtă. Dar dintre toți cei cu care am cântat, el a fost cel mai bun. Nu știu cum reușea, însă putea lua orice bucată muzicală, indiferent cât de cunoscută, și o putea face să pară nouă, ca și cum nu mai fusese cântată sau auzită până atunci. Muzicienii nu-l plăceau, de obicei, dar îl respectau. Era în stare să-i facă să cânte ca îngerii.

— Ați spus că ați avut o carieră mult prea scurtă. Ce anume i-a pus capăt?

Se uită atunci la el, dar nu-l întrebă cum se făcea că cineva care pretindea că este un admirator de-al ei nu îi cunoștea povestea. La urma urmei, era polițist și ei mereu mințeau. Despre tot.

— Am refuzat să cânt pentru *Il Duce.* S-a întâmplat la Roma, la deschiderea stagiunii din 1938. *Norma.* Directorul a venit în culise chiar înainte să înceapă spectacolul și mi-a spus că aveam onoarea de-a cânta pentru Mussolini în acea seară. Și… Tăcu din gură, căutând să găsească un mod de a explica…Eu eram tânără și curajoasă și am spus că refuz să cânt. Eram tânără și celebră și m-am gândit că pot să fac așa ceva, că celebritatea mă va proteja. Am crezut că italienii iubesc suficient de mult arta și muzica, cât să-mi permită să fac asta și să fiu în siguranță. Clătină din cap la acest gând.

— Ce s-a întâmplat, *signora*?

— Nu am cântat. Nu am cântat în seara aceea și nu am mai cântat niciodată în public după aceea. Nu mă puteau omorî pentru asta, pentru că nu am cântat, dar mă puteau aresta. Am rămas în casa mea din Roma până la sfârșitul războiului și când acesta s-a încheiat, când s-a încheiat, nu am mai cântat. Se răsuci în jilț. Nu vreau să vorbesc despre asta.

— Despre maestru, atunci. Vă mai amintiți și altceva despre el? Deși niciunul dintre ei nu îi menționase moartea, amândoi vorbeau despre el ca despre un mort.

— Nu, nimic.

— Este adevărat, *signora,* că ați avut probleme personale cu el?

— L-am cunoscut acum cincizeci de ani. Oftă. Cum poate fi asta important?

— *Signora,* nu vreau decât să-mi fac o idee despre ce fel de om era. Tot ce știu despre el se leagă de muzică, care este frumoasă, și de cadavrul lui, pe care l-am văzut și care nu era așa. Cu cât aflu mai multe despre el, cu atât o să am mai multe șanse de a înțelege cum a murit.

— De la otravă, nu-i așa?

— Da.

— Bun.

Nu era nicio urmă de răutate sau de venin în vocea ei. Putea la fel de bine să fi vorbit despre un pasaj muzical sau despre mâncare, la cât entuziasm se simțea în tonul ei. Brunetti observă că-și ținea mâinile împreunate acum, cu degetele agitate atingându-i-se repetat.

— Dar îmi pare rău că a fost omorât. Pentru că mi-ar fi plăcut să se fi sinucis, în așa fel încât nu doar să moară, dar să-și condamne și sufletul.

Până la urmă cum s-o fi întâmplat, se întrebă el singur. Vocea ei rămăsese la același nivel, imparțială.

Brunetti simți cum îl trece un fior, începuseră să-i clănțăne dinții în gură. Aproape involuntar se ridică de pe scaun și începu să se plimbe prin bucătărie, încercând să-și dezmorțească membrele. Când ajunse la birou, se opri în fața fotografiei și o studie. Cele trei fete erau îmbrăcate după moda exagerată a anilor ’30: rochii lungi din dantelă care se revărsau pe podea, pantofi desfăcuți în față cu niște tocuri imense. Toate trei aveau aceleași buze închise la culoare, în formă de inimioară, și

sprâncene subțiri ca lama. Dincolo de machiaj și de părul ondulat, văzu că erau foarte tinere. Erau așezate în ordine descrescătoare ca vârstă, cea mai mare la stânga. Aceasta arăta ca și cum abia trecuse de douăzeci de ani, cea de la mijloc părea să aibă cu câțiva ani mai puțin. Cea mai mică arăta aproape ca o copiliță, poate la începutul adolescenței.

— Care sunteți dumneavoastră, *signora*?

— Cea din mijloc. Am fost a doua ca vârstă.

— Și celelalte două?

— Clara. Ea era mai mare. Și Camilla. Ea era cea mai mică. Eram o familie italiană adevărată. Mama mea a avut șase copii în doisprezece ani, trei fete și trei băieți.

— Și surorile dumneavoastră cântau?

Oftă, apoi pufni de parcă nu-i venea să creadă.

— A existat o vreme când toată lumea din Italia știa cine sunt cele trei surori Santina, Camilla, Clara și Clemenza. Dar asta s-a întâmplat cu mult timp în urmă, așa că tu nu ai de ce să știi asta.

Remarcă felul în care se uita la fotografie și se întrebă dacă în mintea ei încă mai erau așa cum arătau în poză, tinere și frumoase.

— Am început să cântăm în săli de spectacol după filme. Familia mea nu prea avea bani, așa că noi, fetele, cântam și făceam ceva bani. Și apoi am devenit cunoscute, așa că ne-au venit și mai mulți bani. Cumva am descoperit că aveam cu adevărat voce, așa că am început să cânt la operă, dar Camilla și Clara au continuat să cânte în sălile de spectacol. Se opri și-și luă cafeaua de pe masă, o bău pe toată din trei înghițituri, după care își ascunse mâinile sub căldura păturilor.

— Problemele pe care le-ați avut cu el au de-a face cu surorile dumneavoastră, *signora*?

Vocea îi sună brusc obosită și bătrână.

— Asta s-a întâmplat cu mult prea mult timp în urmă. Contează?

— Au de-a face cu surorile dumneavoastră, *signora*?

Timbrul vocii i se ridică brusc la registrul de soprană.

— De ce vrei să știi? Ce contează? E mort. Ele sunt moarte. Toți sunt morți.

Trase păturile căzute mai strâns în jurul ei, protejându-se de frig și de vocea lui rece. El o aștepta să continue, dar nu mai auzi decât pufăitul și sâsâitul grav al plitei cu kerosen care își făcea auzit efortul inutil de a ține frigul ucigător afară din încăpere.

Trecură minute în șir. Brunetti continua să simtă în gură gustul amar al cafelei și nu putea face nimic ca să mai oprească frigul care i se strecura în oase. În cele din urmă, femeia vorbi pe un ton categoric:

— Dacă ți-ai terminat cafeaua, poți să pleci.

El reveni la masă, luă cele două ceșcuțe și le duse la chiuvetă. Când se întoarse, ea se ridicase de sub pături și era deja la ușa de la bucătărie. Porni înaintea lui, târșâindu-și picioarele, și străbătu coridorul care, dacă era posibil așa ceva, devenise și mai rece cât timp stătuseră ei în cameră. Încet, bâjbâind la încuietori cu mâinile ei deformate, trase zăvoarele și îi deschise ușa cât să se strecoare pe ea. Când se întoarse să-i mulțumească, auzi cum zăvoarele erau trase la loc. Deși iarna era doar la început și afară era frig, oftă ușurat și încântat când simți atingerea slabă a soarelui de după-amiază pe spate.

15.

În timp ce șalupa îl ducea înapoi către insula principală, încercă să se gândească cine i-ar putea povesti despre ce se petrecuse între cântăreață și Wellauer. Și între el și surorile ei. Singura persoană la care se putea gândi era Michele Narasconi, un prieten de-al lui care locuia la Roma și care reușea cumva să-și câștige traiul ca autor de cântece și de cărți de călătorie. Tatăl lui Michele, acum pensionar, făcuse același lucru, deși cu mult mai mult succes. Timp de douăzeci de ani fusese un reporter de marcă a tot ceea ce era superfluu în Italia, o țară care cerea un flux constant de informații de acel gen. Bătrânul scrisese ani la rând rubrici săptămânale atât în *Gente,* cât și în *Oggi* și milioane de cititori deveniseră dependenți de reportajele lui – în care acuratețea informației nu era obligatorie – despre nenumăratele scandaluri ale familiei Savoia, despre vedetele scenei și ale ecranului și despre hoarda fără număr de prințișori care insistau să se refugieze în Italia, atât înainte cât și după abdicare. Deși lui Brunetti nu îi era clar ce vrea să afle, știa că tatăl lui Michele era persoana ideală la care să se intereseze.

Așteptă până ajunse înapoi la birou ca să sune. Nu mai vorbise de atâta vreme cu Michele, încât se văzu nevoit să îi ceară numărul operatoarei. În timp ce telefonul suna, încercă să se gândească la o modalitate de a obține ce voia, fără să-și jignească prietenul.

— *Pronto.* Narasconi, răspunse o voce de femeie.

— *Ciao,* Roberta, spuse el. Guido la telefon.

— Ah, Guido, ce mă bucur să te aud. Ce mai faci? Și Paola? Copiii?

— Suntem toți bine, Roberta. Ia spune-mi, Michele e pe-acolo?

— Da; stai să mă duc să-l chem.

O auzi pe Roberta cum pune jos receptorul și își strigă soțul. Apoi auzi niște trosnete și pocnete și în cele din urmă, vocea lui Michele:

— *Ciao,* Guido. Ce mai faci și ce vrei? Râsetul care urmă după întrebare îi arătă că nu fusese pusă cu răutate.

Brunetti se hotărî să nu-și mai cheltuiască timpul sau energia, încercând să pară că se rușinează.

— Michele, de data asta sunt nevoit să fac apel la memoria tatălui tău. E vorba de ceva ce s-a petrecut cu prea mult timp în urmă ca să-ți aduci tu aminte. Ce mai face?

— Încă muncește. Cei de la RAI i-au cerut să facă un program despre începuturile televiziunii. Dacă îl face, o să te anunț să-l vezi. Și ce vrei să știi?

Reporter în adevăratul sens al cuvântului, Michele nu pierdea vremea.

— Vreau să știu dacă își aduce aminte de o solistă de operă, Clemenza Santina. A cântat chiar înainte de război.

Michele scoase un sunet nedefinit.

— Numele îmi sună vag cunoscut, deși nu-mi amintesc de ce. Dacă s-a întâmplat în vremea războiului, atunci *papà* o să-și aducă aminte.

— Au mai fost încă două surori. Cântau toate, explică Brunetti.

— Da, îmi aduc aminte acum. „Cele trei privighetori” sau „Cele trei grații”, ceva de genul ăsta. Ce vrei să știi despre ele?

— Orice, orice își aduce aminte.

— Are legătură cu Wellauer? întrebă Michele dintr-un instinct care arareori dădea greș.

— Da.

Michele fluieră lung în semn că pricepe situația.

— E cazul tău?

— Da.

Din nou fluieră.

— Nu te invidiez, Guido. Presa o să te mănânce de viu dacă nu afli cine a făcut asta. Scandal în republică. Crimă împotriva artei. Toate chestiile astea.

Brunetti, care avusese deja parte de trei zile de asemenea comentarii, îi spuse simplu:

— Știu.

Răspunsul lui Michele veni imediat.

— Îmi pare rău, Guido, îmi pare sincer rău. Ce vrei să-l întreb pe *papà*?

— Dacă au existat vreodată discuții despre Wellauer și surori.

— Discuțiile obișnuite?

— Da – sau orice alt fel de discuții. Pe vremea aia era căsătorit. Nu știu dacă asta contează.

— Cu cea care s-a sinucis?

Deci și Michele citise ziarele.

— Nu, aia a fost a doua. Era încă însurat cu prima. Și nu m-ar deranja dacă tatăl tău și-ar aminti ceva și despre asta. Însă asta s-a întâmplat chiar înainte de război, prin ’38 sau ’39.

— Nu cumva a fost implicată într-un scandal politic? L-a insultat pe Hitler sau ceva de genul ăsta?

— Pe Mussolini. A petrecut toată perioada războiului în arest la domiciliu. Dacă l-ar fi insultat pe Hitler, ar fi fost executată. Vreau să știu ce legătură a avut cu Wellauer. Și dacă se poate, ce legătură au avut surorile ei cu el.

— Și cât de repede îți trebuie informația, Guido?

— Foarte repede.

— În regulă. M-am întâlnit cu *papà* azi de dimineață, dar pot să trec pe la el diseară. O să fie încântat. O să-l facă să se simtă important, dacă ne bazăm pe amintirile lui. Știi cât îi place să povestească despre trecut.

— Da, știu. A fost singurul la care m-am putut gândi, Michele.

Prietenul lui izbucni în râs când îl auzi. Lingușirea tot lingușire era, chiar dacă ce spunea se întâmpla să fie adevărat.

— Am să-i spun ce-ai zis, Guido. Apoi, potolindu-se din râs, îl întrebă: Și Wellauer? Mai direct de atât Michele nu și-ar fi permis să-l întrebe.

— Nimic deocamdată. Erau mai bine de o mie de oameni la operă în seara când s-a întâmplat.

— Are vreo legătură cu Santina?

— Nu știu, Michele. Nu o să știu până nu aud ce are de spus tatăl tău.

— În regulă. Te sun eu diseară după ce vorbesc cu el. Probabil că o să fie târziu. Să te sun totuși?

— Da, o să fiu acasă. Sau o să fie Paola. Și mulțumesc, Michele.

— Nicio problemă, Guido. În plus, *papà* o să fie mândru că te-ai gândit la el.

— E singurul.

— O să țin minte să-i spun asta.

Niciunul dintre ei nu se deranjă să sugereze că ar trebui să se întâlnească cât de curând; niciunul nu avea timp să străbată jumătate de țară ca să se vadă cu un vechi prieten. În loc de asta, își spuseră la revedere și își urară toate cele bune.

Când termină de vorbit cu Michele, își dădu seama că era timpul să se ducă la Wellauer acasă ca să vorbească din nou cu văduva. Îi lăsă un mesaj lui Miotti, în care îl anunța că nu se întoarce la birou în după-amiaza aceea și mâzgăli un bilet scurt, rugând-o pe una din secretare să-l pună pe biroul lui Patta a doua zi dimineață la opt.

Ajunse la apartamentul maestrului cu o întârziere de câteva minute. De data aceasta îi deschise menajera, femeia care stătuse pe al doilea rând la slujba de înmormântare. Se prezentă, îi dădu haina și o întrebă dacă poate să o deranjeze cu câteva întrebări, după ce vorbea cu *signora.* Ea

încuviință din cap și nu îi spuse altceva decât „*Si*”, după care îl conduse în camera unde vorbise cu văduva cu două zile în urmă.

Aceasta se ridică și veni din partea cealaltă a camerei ca să dea mâna cu el. Timpul nu se arătase îndurător față de ea de când se văzuseră ultima oară, se gândi Brunetti, remarcându-i cearcănele negre de la ochi și pielea care i se uscase, devenind mai aspră. Se întoarse la locul de unde se ridicase și Brunetti observă că nu era nimic în jurul ei, nicio carte, nicio revistă, nimic de cusut. Din câte se părea, stătuse acolo și așteptase să vină el sau să treacă timpul. Se așeză și își aprinse o țigară. Îi întinse pachetul, oferindu-i una.

— Îmi pare rău, am uitat că nu fumați, spuse ea în engleză.

El se așeză pe același scaun ca și la întâlnirea anterioară, însă de data aceasta nu se deranjă să-și scoată agenda.

— *Signora,* trebuie să vă pun niște întrebări, spuse el. Ea nu reacționă în niciun fel, așa că urmă: Sunt întrebări delicate și aș prefera să nu trebuiască să le pun, mai ales acum.

— Dar vreți să aflați răspunsul la ele?

— Da.

— Atunci mă tem că va trebui să le puneți, *Dottor* Brunetti.

Își dădu seama că nu îi făcea niciun reproș, pur și simplu urma firul logic al discuției, așa că nu zise nimic.

— De ce trebuie să îmi puneți aceste întrebări?

— Pentru că s-ar putea să mă ajute să descopăr cine se face vinovat de moartea soțului dumneavoastră.

— Contează? întrebă ea.

— Ce anume să conteze, *signora*?

— Cine l-a omorât.

— Pentru dumneavoastră nu contează, *signora*?

— Nu, nu contează. Nu a contat nicio clipă. E mort și nu-l mai putem aduce înapoi. Ce-mi pasă

mie cine a făcut asta sau de ce?

— Nu doriți răzbunare? întrebă el înainte de a-și aminti că nu este italiancă.

Ea își lăsă capul pe spate și îl măsură cu privirea prin fumul de țigară.

— Oh, da, *commissario,* îmi doresc foarte tare să mă răzbun. Dintotdeauna mi-am dorit asta. Cred că lumea trebuie pedepsită pentru răul pe care îl face.

— Și asta nu este același lucru cu răzbunarea? întrebă el.

— Sunteți mai în măsură decât mine să hotărâți dacă este așa, *Dottor* Brunetti. Își mută privirea de la el.

Înainte să-și dea seama ce face, vorbi cu nerăbdarea-i caracteristică:

— *Signora,* aș dori să vă pun niște întrebări și mi-ar plăcea să-mi răspundeți cinstit la ele.

— Atunci puneți întrebările, indiferent cum ar fi, și am să vă răspund.

— Am spus că aș dori să-mi răspundeți cinstit.

— Foarte bine. Atunci am să vă răspund cinstit.

— Aș vrea să știu care era părerea soțului dumneavoastră despre anumite orientări sexuale.

Întrebarea o surprinse în mod evident.

— Ce vreți să spuneți?

— Mi s-a spus că soțul dumneavoastră avea ceva în mod special împotriva homosexualității.

Își dădu seama că nu se așteptase la această întrebare.

— Da.

— Aveți idee din ce motiv?

Își stinse țigara și se rezemă de spătarul scaunului, încrucișându-și brațele.

— Ce faceți aici, psihologie? Mai urmează să-mi spuneți că Helmut a fost de fapt homosexual și că în toți acești ani și-a ascuns vina la modul clasic, urându-i pe homosexuali?

Brunetti întâlnise des asemenea situații în cariera sa, dar nu credea că așa stăteau lucrurile în

acest caz și prin urmare nu comentă. Ea râse fals, în semn de dispreț față de idee.

— Credeți-mă, *commissario,* nu a fost cum credeți că a fost.

Brunetti știa bine că puțini erau așa cum păreau. Rămase tăcut, curios să audă ce avea să-i spună mai departe.

— Nu neg că nu îi plăceau homosexualii. Toți cei care lucrau cu el aflau asta imediat. Dar nu pentru că se suspecta pe sine de asta. Am fost căsătoriți timp de doi ani și nu am văzut nimic homosexual la el, vă asigur. Cred că avea ceva împotrivă pentru că intra în conflict cu ideea lui despre cum e ordonat universul, cu un ideal platonic despre comportamentul uman. Brunetti, evident, avusese parte de motive mult mai bizare decât acesta.

— Și avea aceleași sentimente și față de lesbiene?

— Da, dar tindea să fie mai categoric în cazul bărbaților, poate din cauză că adesea comportamentul lor e mai scandalos. Presupun că față de lesbiene avea cel mult o curiozitate bolnăvicioasă. Majoritatea bărbaților sunt așa. Dar nu e un subiect pe care l-am discutat vreodată.

De-a lungul carierei, Brunetti vorbise cu multe văduve, interogase multe, dar puține reușiseră să-și caracterizeze soțul la fel de obiectiv ca această femeie. Se întrebă dacă motivul ținea de ea personal sau de bărbatul după care nu părea să plângă.

— A existat vreun bărbat, vreun homosexual despre care să vorbească în mod special cu dispreț?

— Nu, răspunse ea imediat. Părea să depindă de cel cu care lucra la momentul respectiv.

— Lăsa ca prejudecățile lui împotriva lor să îi afecteze relațiile profesionale?

— Asta ar fi imposibil în acest mediu. Sunt mult prea mulți. Helmut îi disprețuia, dar reușea să

lucreze cu ei când o cerea situația.

— Și când lucra cu ei, îi trata diferit de cum îi trata pe alții?

— *Commissario,* sper că nu încercați să construiți un scenariu din care să reiasă că Helmut a fost omorât de un homosexual, pentru că i-a adresat un cuvânt urât sau i-a anulat un contract.

— Unii au fost omorâți și pentru mai puțin.

— Nu merită să discutăm așa ceva, spuse ea tăios. Mai aveți și alte întrebări?

Brunetti ezită, el însuși rușinat de următoarea întrebare pe care trebuia să i-o adreseze văduvei. Își spunea în sinea lui că este ca un preot, ca un doctor și că tot ce îi spunea lumea nu mergea mai departe, dar știa că nu era adevărat, că nu avea să respecte niciun secret, dacă asta îl ajuta să-l găsească pe cel pe care îl căuta.

— Următoarea întrebare nu are un caracter general și nu privește părerile lui. Nu spuse mai multe, sperând că ea va înțelege și-i va oferi voluntar informația. Nu primi niciun ajutor. Mă refer în mod specific la relația dumneavoastră cu soțul. A existat ceva ciudat la ea?

O urmări cum se luptă să-și înfrângă pornirea de a se ridica de pe scaun. În loc de asta își frecă de câteva ori degetul mijlociu de la mâna dreaptă de buze, ținându-și cotul sprijinit de brațul scaunului.

— Să înțeleg că vă referiți la relația noastră sexuală. El încuviință din cap. Și presupun că m-aș putea enerva și aș putea să vă întreb ce înțelegeți prin „ciudat” în zilele noastre. În loc de asta am să vă spun simplu că nu, nu a fost nimic „ciudat” în relația noastră sexuală și asta e tot ce sunt dispusă să vă spun.

Îi răspunsese la întrebări. Dacă acum cunoștea adevărul, era o altă problemă și alese să nu se gândească la ea acum.

— A părut să întâmpine vreo dificultate din partea vreunui solist din acest spectacol? Sau din partea oricui altcuiva implicat în el?

— Nu mai mult ca de obicei. Despre regizor se știe că este homosexual, iar acum există zvonuri asemănătoare despre soprană.

— Îi cunoașteți?

— N-am vorbit niciodată cu Santore, în afară de momentele când l-am salutat la repetiții. Pe Flavia o cunosc, deși nu bine, pentru că ne-am întâlnit la petreceri și am schimbat câteva vorbe.

— Ce credeți despre ea?

— Cred că este o solistă extraordinară și la fel credea și Helmut, răspunse, interpretându-i în mod deliberat greșit întrebarea.

— Și ca persoană?

— Ca persoană, cred că este încântătoare. Poate că uneori îi lipsește simțul umorului, dar este o persoană plăcută cu care poți petrece câteva ore. Și este surprinzător de inteligentă. Majoritatea soliștilor nu sunt așa. Era evident că alegea în continuare să-i interpreteze greșit întrebările și nu dorea să-i dea ceea ce voia până nu întreba direct.

— Și zvonurile?

— Nu le-am crezut vreodată suficient de importante cât să le iau în considerare.

— Și soțul dumneavoastră?

— Cred că el le dădea crezare. Nu, mint. Știu sigur că le dădea crezare. A spus ceva în sensul ăsta într-o seară. Nu-mi aduc acum aminte exact ce-a spus, dar a arătat clar că le dă crezare.

— Însă nu a fost îndeajuns ca să vă convingă și pe dumneavoastră?

— *Commissario,* spuse ea cu o răbdare exagerată, nu sunt sigură că ați înțeles ce spun. Problema nu este dacă Helmut a reușit sau nu să mă convingă de adevărul acestor zvonuri. Problema este că nu a reușit să mă convingă că într-adevăr contează. Așa că am uitat de asta până nu mi-ați zis dumneavoastră acum.

Brunetti nu făcu vreun gest că a înțeles și, în schimb, o întrebă:

— Și Santore? Soțul dumneavoastră a făcut vreun comentariu anume despre el?

— Niciunul de care să-mi amintesc. Își aprinse o altă țigară. A fost un subiect asupra căruia nu am căzut de acord. Eu nu aveam răbdare pentru prejudecățile lui și știa asta, așa că de comun acord evitam orice discuție pe această temă. Helmut era suficient de consacrat muzicii, cât să-și poată lăsa deoparte sentimentele personale. A fost unul din lucrurile pe care le-am iubit la el.

— I-ați fost credincioasă, *signora*?

Era o întrebare la care în mod evident se așteptase.

— Da, cred că da, spuse ea după un moment lung de tăcere.

— Mă tem că este o remarcă pe care nu pot să o interpretez.

— Depinde, cred, de ceea ce înțelegeți prin „credincioasă”.

Da, presupuse că așa era, dar se gândi și că înțelesul acestui cuvânt era relativ clar, chiar și în Italia. Brusc simți că s-a săturat.

— Ați întreținut relații sexuale și cu altcineva cât timp ați fost căsătorită cu el?

Îi răspunse imediat.

— Nu.

Știa că aștepta următoarea întrebare, așa că spuse:

— Atunci de ce ați spus că doar credeți că i-ați fost credincioasă?

— Așa. Pur și simplu mă săturasem de întrebări previzibile.

— Și eu de răspunsuri imprevizibile, îi trânti el.

— Da, îmi imaginez că așa trebuie să fie. Îi zâmbi în semn de împăcare.

Din moment ce nu se mai deranjase să joace toată șarada cu agenda, nu putea să îi dea acum de înțeles că își încheiase interogatoriul, punându-și agenda în buzunar. Așa că se ridică în picioare și spuse:

— Încă un lucru.

— Da?

— Documentele lui v-au fost înapoiate ieri-dimineață. Aș vrea să-mi permiteți să mă mai uit o dată peste ele.

— Nu asta trebuia să faceți cât timp au fost la dumneavoastră? întrebă ea, fără să încerce să-și ascundă enervarea.

— S-a produs o neînțelegere la *Questura.* Traducătorii le-au văzut, apoi v-au fost returnate înainte să le văd și eu. Îmi cer scuze de deranj, dar aș vrea să arunc o privire peste ele acum, dacă se poate. Aș dori totodată să vorbesc și cu menajera. Am vorbit cu ea scurt la venire, dar sunt o serie de întrebări pe care aș vrea să i le pun.

— Documentele sunt la Helmut în birou. A doua ușă pe stânga. Alese să-i ignore întrebarea referitoare la menajeră și rămase jos, fără să se deranjeze să-i întindă mâna. Îl urmări cum iese din cameră, după care se întoarse la ocupația de dinainte, să aștepte să treacă timpul.

Brunetti străbătu holul ajungând la a doua ușă. Primul lucru pe care îl remarcase de la intrarea în încăpere era plicul galben pal de la *Questura* care stătea nedeschis și umflat de documente pe birou. Se așeză la birou și trase plicul spre el. Doar atunci aruncă o privire pe fereastră și observă acoperișurile care se revărsau peste tot orașul. În depărtare, văzu clopotnița ascuțită a bazilicii San Marco și la stânga lui fațada mohorâtă a clădirii operei. Își mută atenția de la fereastră și rupse plicul, desfăcându-l.

Puse într-o parte documentele pe care le citise deja în traducere. Se refereau, după cum știa, la contracte, întâlniri, înregistrări și le clasase deja ca fiind lipsite de importanță.

Scoase trei fotografii din plic. În mod previzibil, raportul pe care îl citise nu menționa nicio fotografie, probabil pentru că nu era nimic scris pe ele. Prima era a lui Wellauer cu soția, făcută lângă

un lac. Arătau bronzați și plesnind de sănătate și Brunetti își aminti că bărbatul trebuie să fi avut peste șaptezeci de ani când făcuse această fotografie, pentru că nu arăta mai în vârstă decât el, se gândi el. În cea de-a doua fotografie era o tânără în picioare lângă un cal, un animal mic și blând și la fel de rotunjor pe cât era de înalt. Fata avea o mână întinsă spre căpăstru și un picior în aer îndreptat spre scara de la șa. Ținea capul întors într-un unghi ciudat, probabil că fusese luată prin surprindere de fotograf, care o strigase tocmai când era pe cale să se urce pe cal. Era înaltă și zveltă și cu părul deschis la culoare ca al mamei sale, care îi atârna în două cozi împletite de sub cască. Luată prin surprindere, nu avusese timp să zâmbească și arăta ciudat de serioasă.

Cea de-a treia fotografie îi înfățișa pe toți trei. Fata, aproape la fel de înaltă ca și mama ei, dar stângace chiar și când stătea nemișcată, era în picioare la mijloc, iar adulții stăteau îmbrățișați, puțin în spatele ei. Copila părea puțin mai mică decât în cealaltă fotografie. Toți trei zâmbeau studiat către aparat.

Singurul lucru rămas în plic era o agendă îmbrăcată în piele, cu anul gravat în auriu pe copertă. O deschise și o răsfoi. Numele zilelor erau în germană și în dreptul mai multora erau trecute mențiuni în scrisul gotic aplecat pe care și-l amintea de pe partitura *Traviatei.* Multe dintre însemnări erau nume de locuri și opere sau concerte, abrevieri pe care le deslușì cu ușurință: „Salz – D.G.”; „Viena – Ballo”; „Bonn – Moz 40”; „Ldn – Così”. Altele păreau a avea un caracter personal sau cel puțin nu aveau legătură cu muzica: „Von 5 – 5PM”; „Erich & H – 8”; „D&G ceai – Demel – 4”.

Porni de la data decesului dirijorului și dădu paginile înapoi una câte una acoperind trei luni. Descoperi un program care ar fi dus la epuizare un om cu jumătate din vârsta lui Wellauer, o listă de

obligații care creștea în mărime pe măsură ce mergea înapoi în timp. Interesat de această creștere gradată, deschise agenda la luna august și citi de acolo înainte; astfel văzu cum decurge sistemul invers, o scădere gradată a numărului de cine, ceaiuri, prânzuri. Luă o foaie de hârtie dintr-unul din sertarele de la birou și se lămuri rapid care era sistemul: întâlnirile personale la dreapta, cele legate de muzică la stânga. În august și septembrie, cu excepția a două săptămâni în care nu era trecut aproape nimic, avusese întâlniri aproape zilnic. În octombrie numărul lor începea să scadă, iar la sfârșitul lunii nu exista aproape nicio ieșire mondenă. Chiar și obligațiile profesionale se reduseseră, de la cel puțin două pe săptămână, la doar una sau două la câteva săptămâni.

Brunetti sări la anul următor, de care Wellauer nu avea să se mai bucure și găsi notat pentru sfârșitul lui ianuarie: „Ldn – Così”. Un mic semn, imediat după numele operei îi atrase atenția. Era un semn de întrebare sau doar un accent pus neglijent?

Luă o altă foaie de hârtie și făcu o a doua listă cu însemnările personale pe care le găsi începând cu luna octombrie. La data de 6 octombrie scria: „Erich & H – 9 p.m.”. Deja familiarizat cu numele, putea înțelege ce reprezintă însemnarea. Pe 7: „Erich – 8 a.m.”. Pe 15: „Petra & Nikolai – 8 p.m.”, și apoi nimic până pe 27, unde se menționa: „Erich – 8 a.m.”. I se păru o oră ciudată pentru o întâlnire cu un prieten. Ultima însemnare de acest fel fusese făcută cu două zile înainte să plece la Veneția: „Erich – 9 a.m.”.

Acestea erau toate, cu excepția unei însemnări pe care Brunetti o găsi pe pagina zilei de 13 noiembrie: „Veneția – Trav”.

Închise agenda și o strecură înapoi în plic, laolaltă cu fotografiile și documentele. Împături foile pe care își luase notițe și se întoarse în

camera unde o lăsase pe *signora* Wellauer. O găsi așa cum o lăsase, așezată în fața focului, fumând.

— Ați terminat? spuse ea când intră.

— Da. Ținând în continuare foile în mână, spuse: Am remarcat, uitându-mă prin agenda soțului dumneavoastră, că în ultimele luni a fost cu mult mai puțin ocupat decât înainte. A existat vreun motiv anume?

Ea ezită o clipă înainte de a-i răspunde.

— Helmut a spus că se simte obosit, că nu mai are energia de altădată. Ne-am văzut cu câțiva prieteni, dar nu cu la fel de mulți ca înainte, după cum ați remarcat. Însă nu trecea în agendă tot ce făceam.

— N-am știut asta. Dar mă interesează această schimbare la el. Nu ați spus nimic despre asta, când v-am întrebat despre el.

— După cum vă aduceți aminte, *commissario,* m-ați întrebat despre relațiile mele sexuale cu soțul meu. Din păcate nu sunt trecute în agendă.

— Am observat că numele Erich apare frecvent.

— Și de ce ar fi asta important?

— N-am spus că este important, *signora*; am spus pur și simplu că numele apare cu regularitate în ultimele luni. Apare des, împreună cu inițiala H, dar apare și singur.

— V-am spus că nu toate întâlnirile noastre erau trecute în agendă.

— Dar acestea au fost suficient de importante ca soțul dumneavoastră să simtă nevoia să le noteze. Pot să vă întreb cine este acest Erich?

— Erich. Erich și Hedwig Steinbrunner. Sunt cei mai vechi prieteni ai lui Helmut.

— Nu și ai dumneavoastră?

— Au devenit și prietenii mei, dar Helmut îi știa de mai bine de patruzeci de ani, iar eu doar de doi, așa că e logic să mă gândesc la ei ca fiind mai degrabă prietenii lui Helmut, nu ai mei.

— Înțeleg. Ați putea să îmi dați adresa lor?

— *Commissario,* nu înțeleg de ce este important.

— V-am explicat de ce consider asta un lucru important. Dacă nu sunteți dispusă să îmi dați adresa, sunt sigur că mai există alți prieteni de-ai soțului dumneavoastră care ar putea să mi-o dea.

Îi înșiră rapid o adresă și-i menționă că era din Berlin, apoi se opri în timp ce el își scoase stiloul și se pregăti să scrie pe hârtia pe care o ținea încă în mână. Când văzu că e gata, ea îi repetă adresa vorbind rar, dictându-i totul pe litere, chiar și *Strasse,* ceea ce, se gândi el, era o insinuare exagerată, referitoare la prostia lui.

— Mai doriți și altceva? întrebă ea când văzu că a terminat de scris.

— Da, *signora.* Mulțumesc. Acum aș putea să vorbesc cu menajera dumneavoastră?

— Nu sunt sigură că înțeleg de ce e necesar.

El o ignoră și întrebă:

— E aici în apartament?

Fără să scoată vreun cuvânt, *signora* Wellauer se ridică în picioare și se duse într-o parte a camerei unde de-a lungul peretelui atârna un cordon. Trase de el fără să spună nimic și se duse la fereastra care dădea spre acoperișurile orașului.

La scurt timp se deschise ușa și intră în cameră menajera. Brunetti așteptă ca *signora* Wellauer să spună ceva, însă aceasta rămase într-o postură rigidă în fața ferestrei, ignorându-i pe amândoi. Neavând încotro, Brunetti vorbi în așa fel, încât ea să audă ce îi spune menajerei.

— *Signora* Breddes, aș dori să vorbesc puțin cu dumneavoastră dacă se poate.

Menajera încuviință din cap, dar nu zise nimic.

— Poate să mergem în biroul maestrului, spuse el, dar văduva refuză încăpățânată să se întoarcă de la fereastră. El se duse până la ușă unde se opri, făcându-i semn menajerei să iasă înaintea lui. O urmă de-a lungul holului până în biroul de-acum familiar. Odată intrați, închise ușa și îi făcu semn

să ia loc. Ea se așeză, iar el luă loc pe scaunul pe care îl ocupase când se uitase peste documente.

Femeia era trecută bine de cincizeci de ani și purta o rochie neagră, care putea să-i indice fie ocupația, fie faptul că este în doliu. Lungimea rochiei, până la jumătatea gambei, nu mai era de mult la modă, iar croiala îi scotea în evidență corpul osos, umerii înguști și pieptul mic. Fața era pe măsura trupului, ochii îi erau puțin prea apropiați și nasul puțin prea lung. Așa cum stătea dreaptă pe marginea scaunului, îi amintea de una din acele păsări de mare cu picioare lungi și gâtul alungit care se așezau pe piloții canalelor.

— Aș dori să vă pun câteva întrebări, *signora* Breddes.

— *Signorina,* îl corectă ea.

— Sper că nu este vreo problemă dacă vorbim în italiană, spuse el.

— Bineînțeles că nu. Locuiesc aici de zece ani. O spuse într-o manieră care sugera că se simțea jignită de remarca lui.

— Cât timp ați lucrat pentru maestru, *signorina*?

— Douăzeci de ani. Zece ani în Germania și acum zece ani aici. Când maestrul a cumpărat acest apartament, m-a rugat să vin să am grijă de el. Am acceptat. M-aș fi dus oriunde pentru maestru. Din felul în care spuse acest lucru, Brunetti deduse că pentru ea să locuiască la Veneția în acest apartament cu zece camere era o tortură pe care era dispusă să o îndure, doar pentru că îi era dedicată trup și suflet celui pentru care lucra.

— Dumneavoastră vă ocupați de această casă?

— Da. Am venit aici la scurt timp după ce a cumpărat-o. A fost și el aici și mi-a dat instrucțiuni despre mobilă și zugrăvit. Eu m-am ocupat de organizare și apoi am avut grijă de casă cât era plecat.

— Și când era aici?

— Da, și atunci.

— Cât de des venea la Veneția?

— De două sau de trei ori pe an. Rareori de mai multe ori.

— Venea ca să lucreze? Ca să dirijeze…

— Uneori. Dar venea și ca să-și viziteze prietenii, ca să meargă la Bienală. Reuși să facă totul să sune ca o simplă vanitate fără rost.

— Și când era aici, care vă erau responsabilitățile?

— Mă ocupam de gătit, deși când dădea petreceri angaja un bucătar italian. Eu alegeam florile. Supravegheam femeile de la curățenie. Sunt italience.

Asta, presupuse el, explica de ce era nevoie de supraveghere.

— Cine făcea cumpărăturile în casă? Cine lua mâncarea? Vinul?

— Cât era maestrul aici, eu planificam mesele și trimiteam femeile la Rialto în fiecare dimineață ca să cumpere legume proaspete.

Brunetti se gândi că acum era pregătită să răspundă la întrebările serioase.

— Deci maestrul s-a căsătorit când dumneavoastră lucrați pentru el?

— Da.

— Și asta a produs vreo schimbare? Când venea la Veneția, evident.

— Nu înțeleg ce vreți să spuneți, zise ea, deși era clar că pricepe.

— În ceea ce privește conducerea casei. Vi s-au schimbat îndatoririle după căsătoria maestrului?

— Nu. Uneori gătea *signora,* dar nu des.

— Altceva?

— Nimic.

— Prezența fiicei *signorei* v-a creat neplăceri?

— Nu. Mânca foarte multe fructe. Dar nu făcea probleme.

— Aha, înțeleg, spuse Brunetti, scoțând din buzunar o bucățică de hârtie și mâzgălind fără rost câteva cuvinte pe ea. Spuneți-mi, *signorina,* în

ultimele săptămâni cât a fost maestrul aici, ați observat ceva, cum să zic, ceva diferit în comportamentul lui, ceva ce vi s-a părut ciudat?

Ea rămase tăcută, cu mâinile împreunate în poală, în cele din urmă spuse:

— Nu înțeleg.

— Vi s-a părut cumva ciudat? Tăcere. Sau, mă rog, dacă nu ciudat – și îi zâmbi, cerându-i să înțeleagă cât de greu îi venea să facă asta – atunci neobișnuit, ieșit din comun? Când ea continuă să rămână tăcută, adăugă: Sunt sigur că ați fi remarcat orice era ieșit din comun, din moment ce îl cunoșteați pe maestru de atâția ani și erați cu siguranță mai obișnuită cu el decât oricine altcineva din casă.

Era o încercare nerușinată de a o linguși, dar asta nu însemna că nu putea să dea roade.

— Vă referiți la munca lui?

— Ei bine, începu el și îi zâmbi complice, legat de muncă sau de orice altceva, poate de ceva personal, ceva ce nu avea nicio legătură cu cariera sau cu muzica lui. După cum am spus, sunt sigur că faptul că îl cunoșteați atât de bine pe maestru v-ar fi făcut cu atât mai sensibilă la orice schimbare.

Urmărind cum i se plimbă momeala pe la nas, trase de undiță ca s-o aducă și mai aproape.

— Din moment ce îl cunoșteați de atâta vreme, ați fi putut remarca lucruri ce altora le-ar fi scăpat.

— Da, este adevărat, recunoscu ea.

Își umezi buzele, agitată, apropiindu-se și mai mult de momeală. El rămase tăcut, nemișcat, nedorind să facă valuri. O văzu cum se joacă absentă cu unul din nasturii de la rochie, răsucindu-l înainte și înapoi în semicerc. În cele din urmă spuse: A fost ceva, dar nu știu dacă este important.

— Păi, poate că este. Rețineți, *signorina,* orice îmi puteți spune îi va fi de ajutor maestrului. Ghici cumva că nu se va prinde de stupizenia inimaginabilă a acestei afirmații.

Își puse stiloul jos și-și încrucișă brațele, ca un preot, așteptând-o să vorbească.

— Au fost două lucruri. De când a venit aici de data asta, a părut să fie din ce în ce mai distras, ca și cum se gândea mereu la altceva. Nu, de fapt nu e așa, nu tocmai. A fost ca și cum nu îi mai păsa de ce se petrece în jurul lui. Tăcu din gură, nemulțumită.

— Poate reușiți să-mi dați un exemplu, o încurajă el.

Ea clătină din cap, deloc încântată de cum se exprima.

— Nu, nu explic cum trebuie. Nu știu cum să spun. Pe vremuri, întotdeauna mă întreba ce s-a mai întâmplat cât a fost plecat, mă întreba de casă, de femeile de la curățenie și despre ce-am mai făcut. (Oare chiar se înroșise?) Maestrul știa că îmi place foarte mult muzica, că mă duceam la concerte și la operă cât era dânsul plecat și întotdeauna avea grijă să mă întrebe despre ele. Dar de data asta când a venit, nu a mai fost deloc așa. M-a salutat când a venit și m-a întrebat ce mai fac, dar nu părea să-l intereseze ce îi răspund. De câteva ori… nu, o singură dată. A trebuit să mă duc la dânsul în birou să-l întreb la ce oră voia să servesc masa. Avea o repetiție în după-amiaza aceea și nu știam la ce oră trebuia să se termine, așa că m-am dus la dânsul în birou să-l întreb. Am bătut la ușă și am intrat, așa cum făceam întotdeauna. Dar nu m-a băgat în seamă, ca și cum nu eram acolo, m-a ținut să aștept câteva minute până a terminat de scris ceva. Nu știu de ce a făcut asta, dar m-a ținut acolo să aștept ca pe o servitoare. În cele din urmă m-am simțit atât de prost, încât m-am întors ca să plec. După douăzeci de ani, cum putea să-mi facă așa ceva, să mă țină să aștept ca un criminal în fața judecătorului.

Pe măsură ce vorbea, Brunetti observă cum durerea îi scapără din nou în priviri.

— În cele din urmă, când m-am întors ca să plec, a ridicat privirea și s-a prefăcut că tocmai atunci mă observă. Se purta de parcă i-am răsărit din senin înaintea ochilor ca să-l întreb ceva. L-am întrebat când plănuia să se întoarcă. Mă tem că i-am vorbit cu supărare. Am ridicat vocea în fața dânsului, pentru prima dată în douăzeci de ani. Dar s-a prefăcut că nu remarcă și doar mi-a spus la ce oră urma să se întoarcă. Și apoi presupun că i-a părut rău de cum s-a purtat cu mine, pentru că mi-a spus cât de frumoase erau florile. Întotdeauna îi plăcea să aibă flori în casă când era aici. Își pierdu șirul, adăugând fără vreun rost: Ne sunt livrate de la Biancat. Tocmai de dincolo de Canal Grande.

Brunetti nu știa dacă ce aude reflecta revolta sau suferința sau, poate, ambele sentimente. După douăzeci de ani în serviciul cuiva, cu siguranță că îți câștigai dreptul de a nu fi tratat ca un servitor.

— Au mai fost și alte lucruri, dar nu le-am dat importanță în acel moment.

— Ce lucruri?

— Părea… spuse ea, gândindu-se pe măsură ce vorbea cum să spună și totuși să nu spună un anume lucru. Părea îmbătrânit. Știu că nu îl mai văzusem de un an, dar schimbarea mi se părea mai evidentă. Dintotdeauna a fost atât de tânăr, atât de plin de viață. Dar de data asta arăta ca un bătrân. Ca să dovedească adevărul celor spuse adăugă: începuse să poarte ochelari. Dar nu pentru citit.

— Asta vi s-a părut ciudat, *signorina*?

— Da; oamenii de vârsta mea, spuse ea sincer, încep să aibă nevoie de ei pentru citit, mai ales de aproape, dar el nu îi purta pentru citit.

— De unde știți asta?

— Pentru că uneori îi duceam după-amiaza ceaiul și-l găseam citind, dar nu îi purta atunci. Când mă vedea, îi lua de pe masă și și-i punea sau doar îmi făcea semn să las tava jos, ca și cum nu voia să fie întrerupt sau deranjat. Se opri.

— Ați spus că au fost două lucruri, *signorina.* Îmi puteți spune care a fost cel de-al doilea?

— Cred că aș prefera să nu vorbesc despre asta, răspunse ea agitată.

— Dacă nu este important, atunci nu o să conteze. Dar dacă este, s-ar putea să ne ajute să descoperim cine a făcut asta.

— Nu sunt sigură; nu e ceva de care să fiu sigură, spuse ea începând să cedeze. E doar ceva ce am simțit că se petrece. Între ei.

Felul în care rosti ultimul cuvânt îi arătă clar care era a doua persoană la care se referea. Brunetti nu spuse nimic, hotărât să o aștepte să termine.

— De data asta s-au purtat altfel. Înainte erau mereu… Nu știu cum să descriu. Erau apropiați, mereu apropiați, discutau, își împărtășeau lucruri, se atingeau. Din ton își dădu seama cât îi displăcea acest fel de comportament la un cuplu căsătorit. Dar de data asta, când au venit, s-au purtat altfel unul cu celălalt. Nu era ceva care să se vadă din afară. Continuau să fie politicoși unul cu celălalt, dar nu se mai atingeau, cum făceau pe vremuri, când nu îi vedea nimeni.

Ci numai când îi putea vedea ea… Femeia ridică ochii la el.

— Nu sunt sigură că are vreun sens ce spun.

— Ba cred că da, *signorina.* Aveți idee ce ar fi putut cauza această răceală?

Îi citi în ochi răspunsul sau cel puțin o urmă de răspuns, dar apoi văzu cum dispare la fel de rapid. Deși îl văzuse, nu era sigur dacă ea își dădea seama de ceea ce tocmai se întâmplase.

— O idee cât de vagă? insistă el. În momentul în care vorbi, își dădu seama că a mers prea departe.

— Nu. Nici cea mai vagă idee. Clătină din cap, revenindu-și.

— Știți dacă vreunul din ceilalți servitori a remarcat asta?

Își îndreptă spatele și mai mult.

— Asta nu e un subiect pe care să-l discut cu servitorii.

— Desigur, desigur, murmură el. Vă asigur că nu asta am vrut să sugerez.

Își dădu seama că regreta deja și puținul pe care i-l spusese. Ar fi fost o idee bună să-i sugereze că nu conta prea mult ce îi dezvăluise, în așa fel încât să nu se arate reticentă să repete povestea, dacă devenea necesar sau să mai adauge amănunte, dacă se putea.

— Vă sunt recunoscător pentru cele ce mi-ați spus, *signorina.* Confirmă ceea ce-am auzit din alte surse. Nu mai este nevoie să vă subliniez că tot ceea ce mi-ați spus este strict confidențial. Dacă vă mai amintiți ceva, vă rog să mă sunați la *Questura.*

— Nu vreau să mă credeți… începu ea, dar nu reuși să numească pe față ceea ce-ar fi putut crede el despre ea.

— Vă asigur că nu vă consider decât o persoană care continuă să-și dovedească loialitatea față de maestru.

Din moment ce era adevărat, măcar atât putea face pentru ea. Fruntea i se descreți puțin. El se ridică în picioare și-i întinse mâna. Mâna ei era mică, delicată, surprinzător de fragilă. Îl conduse de-a lungul holului până la ușa de la intrare, dispăru pentru o clipă și reveni cu haina lui.

— Spuneți-mi, *signorina,* ce plănuiți să faceți acum? Rămâneți la Veneția?

Îi aruncă o privire de parcă ar fi fost un nebun care a oprit-o pe stradă.

— Nu; am de gând să mă întorc la Gent cât mai curând posibil.

— Aveți idee când se va întâmpla asta?

— *Signora* va trebui să se hotărască ce vrea să facă cu apartamentul. Stau până atunci, după care mă întorc acasă, unde îmi este locul. Spunând asta,

îi deschise ușa și apoi o închise fără zgomot după el.

Brunetti coborî scările, se opri la primul etaj și se uită afară pe fereastră. În depărtare, îngerul de pe clopotniță își întindea aripile în semn de binecuvântare asupra orașului și a tuturor celor care locuiau în el. Chiar dacă îți petreci exilul în cel mai frumos oraș din lume, realiză Brunetti, tot exil se cheamă că e.

16.

Din moment ce era deja aproape de operă, se duse direct acolo, oprindu-se doar cât să mănânce un sendviș și să bea un pahar cu bere, fără să îi fie cu adevărat foame, însă simțind vaga senzație de disconfort care îl copleșea ori de câte ori lăsa să treacă prea mult timp fără să mănânce.

La intrarea actorilor își prezentă legitimația și întrebă dacă sosise *signore* Traverso. *Il portiere* îi spuse că *signore* Traverso ajunsese cu un sfert de oră în urmă și că îl aștepta pe *commissario* la barul din culise. Când ajunse acolo, dădu peste un bărbat înalt, cadaveric, care semăna cu vărul său, dentistul lui Brunetti. Zgomotul și vânzoleala produse de trecerea a nenumărați oameni, îmbrăcați sau nu în costume de scenă, îi împiedicau să discute, așa că Brunetti îl întrebă dacă ar putea merge undeva unde era liniște.

— Îmi pare rău, spuse muzicianul. Ar fi trebuit să mă gândesc la asta. Singurul loc în care putem merge este una din cabinele care nu sunt folosite acum. Presupun că putem să mergem acolo.

Bărbatul puse niște bani pe tejgheaua barului și-și luă cutia în care își ținea vioara. Îl conduse înapoi în direcția de unde venise, traversând clădirea, și apoi în sus pe scările pe care urcase Brunetti în prima noapte când fusese acolo. La capătul scărilor le tăie calea o femeie corpolentă, într-un halat albastru, care îi întrebă ce doresc.

Traverso schimbă câteva cuvinte cu ea, explicându-i cine era Brunetti și ce căutau. Scoțând un mănunchi uriaș de chei din buzunar, le deschise o ușă și se dădu un pas înapoi ca să le facă loc să treacă. Intrară într-o cameră mică, din care lipsea strălucirea plină de pompă a operei, cu două scaune de o parte și de alta a unei mese joase

și o bancă în fața unei oglinzi. Se așezară pe scaune, unul în fața celuilalt.

— În timpul repetițiilor ați remarcat ceva ciudat? întrebă Brunetti.

Pentru că nu dorea să-i indice ce anume căuta, își menținu întrebările la un nivel cât mai general, atât de general, își dădu seama, încât erau practic fără sens.

— Vă referiți la spectacol? Sau la maestru?

— La oricare. Și la unul, și la celălalt.

— Spectacolul? La fel ca întotdeauna. Decorurile și punerea în scenă au fost noi, dar am mai folosit costumele de două ori până acum. Însă soliștii sunt buni, cu excepția tenorului. Ar trebui împușcat. Deși nu a fost vina lui. A fost dirijat prost de maestru. Niciunul dintre noi nu prea aveam idee de ceea ce trebuia să facem. Mă rog, nu de la început, dar nici măcar până să se încheie a doua săptămână. Cred că am cântat din memorie. Nu știu dacă înțelegeți.

— Puteți să fiți mai precis?

— Din cauza lui Wellauer; a fost ca și cum l-ar fi doborât brusc vârsta. Am mai cântat sub bagheta lui. De două ori. A fost cel mai bun dirijor cu care am lucrat vreodată. Nu mai există alții ca el în ziua de azi, deși sunt o mulțime care îl imită. Ultima oară am cântat cu el *Così.* Ne-am sincronizat mai bine ca niciodată. Dar nu și de data asta. Brusc a îmbătrânit. Părea că nu mai este atent la ce face. Câteodată, când interpretam un crescendo se înviora brusc și arăta cu bagheta spre cel care rămânea chiar și o optime de bătaie în urmă. Atunci totul ieșea superb. Dar în restul timpului, pur și simplu nu mergea. Însă nimeni nu a spus nimic. Pur și simplu a fost ca și cum ne-am fi pus de acord între noi să interpretăm muzica așa cum a fost scrisă și să ne ghidăm după concertmaistru. Cred că tactica a funcționat. Maestrul părea să fie mulțumit. Dar nu a mai fost ca pe vremuri.

— Credeți că Maestrul își dădea seama?

— Vreți să spuneți dacă își dădea seama cât de prost suna total?

— Da.

— Cu siguranță că și-a dat seama. Nu ajungi cel mai bun dirijor din lume, dacă nu auzi ce-ți face orchestra, nu? Dar mai degrabă dădea impresia că, aproape tot timpul, se gândește la altceva. Ca și cum nu era prezent, de parcă nu era deloc atent.

— Și în seara premierei? Ați remarcat ceva ciudat?

— Nu. Eram toți prea ocupați, încercând să ținem pasul unii cu alții, ca să nu sune prost… cum se putea întâmpla foarte ușor.

— Chiar nimic? Nu a vorbit cu nimeni într-un stil ciudat?

— Nu a vorbit cu nimeni în seara aia. Nu l-am văzut decât când a trecut printre instrumentiști și a urcat pe podium. Se opri, răscolindu-și amintirile. A fost ceva, dar nu merită menționat.

— Ce anume?

— La sfârșitul celui de-al doilea act, imediat după scena aceea importantă când Alfredo îi aruncă banii Violettei. Nu știu cum au reușit soliștii să treacă de ansamblu. Noi îi acopeream pe toți. În sfârșit, s-a terminat totul și publicul – care e total afon – a început să aplaude, iar maestrul, ei bine, a zâmbit vag într-un mod ciudat, ca și cum tocmai i s-ar fi spus o glumă bună. După care a pus jos bagheta. Nu a aruncat-o pe podium, cum făcea de obicei. A așezat-o cu foarte mare grijă și apoi a zâmbit încă o dată. După care a coborât de pe podium și s-a dus în culise. Și asta a fost ultima oară când l-am văzut. Am crezut că zâmbește pentru că se încheiase cel de-al doilea act și poate că restul avea să meargă ușor. Și apoi au schimbat dirijorul pentru cel de-al treilea act. Aruncă o privire la ceasul de la mână. Probabil că nu este genul de informație care să vă intereseze.

Se întinse după vioară și Brunetti spuse:

— Un ultim lucru. Ceilalți din orchestră au remarcat asta? Nu zâmbetul, ci schimbarea lui?

— Câțiva dintre noi am remarcat asta, cei care am mai cântat cu el. Restul, nu știu. Lucrăm cu atâția dirijori execrabili aici, că nu-mi dau seama dacă sunt în stare să facă diferența. Dar poate că e din cauza tatălui meu. Văzu că Brunetti se uită nedumerit și-i explică: Tatăl meu. Are optzeci și șapte de ani. Face exact același lucru, se uită pe deasupra ochelarilor la noi, de parcă i-am ascunde ceva și vrea să știe ce anume. Se uită din nou la ceas. Trebuie să plec. Mai sunt doar zece minute până începe spectacolul.

— Mulțumesc de ajutor, spuse Brunetti, deși nu era sigur de felul în care ar fi putut să folosească ceea ce îi spusese muzicianul.

— Mie mi s-a părut doar o bârfă inutilă. Nimic mai mult. Dar sper să vă fie de folos.

— Ar fi o problemă dacă aș rămâne în clădire pe timpul spectacolului? întrebă Brunetti.

— Nu, nu cred. Doar să îi spuneți Luciei când plecați, ca să încuie ușa. Apoi adăugă în grabă: Trebuie să plec.

— Mulțumesc încă o dată.

— Pentru nimic. Își strânseră mâinile și muzicianul ieși.

Brunetti rămase în cameră, plănuind deja să se folosească de ocazie ca să vadă câtă lume umbla prin culise în timpul unui spectacol și în timpul pauzelor și cât de ușor ar fi să intre și să iasă din cabina dirijorului fără să fie văzut.

Așteptă în cameră un sfert de oră, recunoscător pentru șansa de a fi singur într-un loc liniștit. Încetul cu încetul tot zgomotul care se strecura prin ușă încetă și își dădu seama că soliștii trebuie să fi coborât ca să-și ocupe locurile pe scenă. Totuși mai zăbovi o vreme în cameră, încântat de liniștea din jur.

Auzi uvertura revărsându-se în sus pe scări și prin pereți și se hotărî că venise momentul să caute

cabina dirijorului. Ieși pe hol și se uită în jur după femeia care le dăduse drumul în cameră, dar nu se zărea nicăieri. Pentru că fusese însărcinat să se asigure că se încuie camera, se duse până în capătul holului și se uită în jos pe scări.

— *Signora* Lucia? strigă el, dar nu îi răspunse nimeni.

Se duse la ușa primei cabine și bătu, dar nu primi niciun răspuns. La fel se întâmplă și la a doua ușă. La cea de-a treia, cineva îi spuse: *Avânți!* și el deschise ușa, gata să explice că pleacă și că se poate încuia cabina.

— *Signora* Lucia, spuse când intră în cameră, dar se opri când o văzu pe Brett Lynch așezată confortabil într-un fotoliu, cu o carte deschisă în poală și cu un pahar de vin roșu în mână.

Ea rămase la fel de surprinsă, dar își reveni mai repede.

— Bună seara, *commissario.* Pot să vă ajut cu ceva? Puse paharul jos, pe masa de lângă fotoliu, închise cartea și-i zâmbi.

— Voiam să-i spun *signorei* Lucia că poate să încuie ușa de la cealaltă cabină, explică el.

— Probabil că e jos și urmărește spectacolul din culise. E o mare admiratoare a Flaviei. Când se întoarce sus o să-i spun să încuie. Nu vă faceți griji, nu rămâne neîncuiată.

— Sunteți foarte amabilă. Nu urmăriți și dumneavoastră spectacolul?

— Nu, răspunse ea. Văzându-i reacția, îl întrebă: Sunteți surprins?

— Nu știu dacă sunt sau nu. Dar dacă v-am întrebat, înseamnă că sunt.

Zâmbetul larg pe care i-l aruncă îl încântă atât pentru că nu era un lucru la care să se aștepte din partea ei, cât și datorită felului în care îi îndulcea trăsăturile ascuțite ale feței.

— Dacă îmi promiteți să nu mă spuneți Flaviei, vă mărturisesc că nu mă dau în vânt după Verdi și nici după *Traviata.*

— De ce nu? întrebă el, interesat de faptul că secretara și prietena – nu insistă asupra acestui lucru – celei mai renumite interprete a muzicii lui Verdi din acel moment era dispusă să recunoască faptul că nu îi place muzica.

— Vă rog, luați loc, *commissario,* spuse indicându-i un scaun în fața ei. Nu se întâmplă mai nimic în următoarele – se uită la ceas – douăzeci și patru de minute.

El se așeză pe scaunul pe care i-l arătase, îl întoarse ca să o vadă mai bine și o întrebă:

— De ce nu vă place Verdi?

— Nu e chiar așa. Îmi place o parte din muzica lui. *Otello,* de exemplu. Dar nu mi se potrivește secolul ăsta.

— Ce secol preferați? întrebă el, deși era sigur de ce răspuns avea să primească. Bogată, americancă, atrasă de ce era modern, probabil că prefera muzica secolului în care trăia, secolul care o făcuse așa cum era.

— Al optsprezecelea, spuse ea luându-l prin surprindere. Mozart și Händel, deși Flavia nu simte niciun fel de dorință să-i interpreteze de dragul meu.

— Ați încercat să o convertiți?

Ea își luă paharul și sorbi din el, după care îl puse la loc pe masă.

— Am reușit să o convertesc la anumite lucruri, dar se pare că n-o pot face să renunțe la Verdi.

— Cred că ăsta este marele nostru noroc, răspunse el, adoptând cu ușurință tonul ei, care implica mai multe decât spunea. Norocul dumneavoastră ține de celelalte lucruri.

Ea îl surprinse din nou când începu să chicotească, iar el se surprinse pe sine când începu să râdă împreună cu ea.

— Ei, asta e. Am mărturisit. Acum poate că vom fi în stare să vorbim ca doi oameni normali, și nu ca două personaje dintr-un roman ieftin.

— Mi-ar plăcea foarte mult dacă am face asta, *signorina.*

— Mă cheamă Brett și știu că pe tine te cheamă Guido, spuse ea, adresându-i-se cu *tu* și făcând astfel primul pas către un ton mai familiar. Se ridică din fotoliu și se duse până la o chiuvetă mică aflată în colț. Lângă ea era o sticlă de vin. Turnă puțin într-un alt pahar și se întoarse cu el și cu sticla, întinzându-i paharul.

— Te-ai întors ca să vorbești cu Flavia? întrebă ea.

— Nu, nu asta voiam. Dar o să trebuiască să vorbesc cu ea, mai devreme sau mai târziu.

— De ce?

— Ca s-o întreb ce căuta în cabina lui Wellauer după primul act. Dacă rămase surprinsă de remarcă, nu lăsă să se vadă acest lucru. Tu ai vreo idee?

— De ce spui că a fost acolo?

— Pentru că cel puțin două persoane au văzut-o intrând. După primul act.

— Dar nu după al doilea?

— Nu, nu după al doilea.

— A fost aici la etaj cu mine după al doilea act.

— Ultima dată când am vorbit ai spus că a fost aici cu tine și după primul act. Și nu a fost. Am vreun motiv să cred că îmi spui adevărul acum, când m-ai mințit data trecută?

Luă o gură de vin. Barolo, foarte bun.

— Îți spun adevărul.

— Și de ce-aș crede asta?

— Mi se pare că nu ai niciun motiv întemeiat. Mai sorbi o dată din pahar, de parcă ar fi avut toată seara la dispoziție ca să stea de vorbă. Dar chiar a fost aici. Își goli paharul, după care își mai turnă puțin și spuse: E adevărat că s-a dus să-l vadă după primul act. Mi-a povestit. Se juca cu ea de ceva zile bune, amenințând-o că o să-i scrie bărbatului ei. Așa că în cele din urmă s-a dus să vorbească cu el.

— Mi se pare ciudat momentul pe care l-a ales, în timpul unui spectacol.

— Așa e Flavia. Nu se gândește prea mult la ce face. Pur și simplu acționează, face ce vrea. E unul din motivele pentru care este o mare solistă.

— Îmi imaginez că e greu să trăiești la modul ăsta.

Ea îi zâmbi.

— Da, este. Dar sunt alte lucruri care compensează.

— Ce ți-a povestit? Când o văzu că nu înțelege, adăugă: Despre întâlnirea dintre ei.

— Că s-au certat. El nu voia să îi spună clar dacă îi scrisese lui bărbată-su sau nu. Nu mi-a spus mai mult de atât, dar încă tremura de furie când s-a întors aici. Nu știu cum a reușit să cânte.

— Și i-a scris?

— Nu știu. Nu a mai spus nimic despre asta. Din seara aia. Îi remarcă surprinderea. Ți-am mai spus, așa e ea. Când trebuie să cânte, nu îi place să vorbească despre nimic care ar putea-o deranja. Adăugă cu tristețe: Nu prea îi place să facă asta nici când nu cântă, dar spune că îi distruge concentrarea dacă trebuie să se gândească la orice altceva în afară de muzică. Și presupun că toată lumea a lăsat-o să scape cu scuza asta. Dumnezeu știe că eu așa am făcut.

— Și el ar fi fost în stare să facă asta, să-i scrie soțului?

— Era capabil de orice. Crede-mă. Se considera un fel de apărător al moralei. Parcă nu suporta că cineva poate trăi și fără să se supună definiției lui despre ce e bine și ce e rău. Îl scotea din minți dacă îndrăznea careva. I se părea că are dreptul divin de a-i supune la judecată, judecata lui.

— Dar ea ce era în stare să facă?

— Flavia?

— Da.

Întrebarea nu o luă prin surprindere.

— Nu știu. Nu cred că ar fi putut s-o facă așa, cu sânge rece. Ar face orice să-și păstreze copiii, dar nu cred… nu, nu așa. În plus, nu o văd umblând cu otravă la ea, nu? Păru ușurată că s-a gândit la asta. Dar nu s-a terminat. Dacă se ajunge la judecată sau la o audiere, atunci o să iasă la suprafață, nu, ce-au discutat? Brunetti încuviință din cap. Și asta-i tot ce-i trebuie lui bărbată-su.

— Nu sunt așa sigur de asta, spuse Brunetti.

— Ei, hai, se enervă ea. Trăim în Italia, tărâmul familiei fericite, al sfintei familii. I s-ar permite să aibă câți amanți vrea, atâta vreme cât sunt bărbați. Asta ar însemna că ar exista un tată sau un fel de tată în casă. Dar în clipa în care așa ceva s-ar face public, nu ar mai avea nicio șansă în fața lui.

— Nu crezi că exagerezi?

— Ce să exagerez? se răsti ea. Eu nu am făcut niciodată un secret din viața mea. Am avut dintotdeauna suficienți bani ca să nu conteze ce crede sau ce spune lumea despre mine. Dar asta nu i-a împiedicat să comenteze. Deci și dacă nu se poate dovedi nimic despre noi două, gândește-te numai ce ar putea să facă un avocat deștept cu informația asta: „Soprana cu o secretară milionară”. Nu, ar arăta exact a ceea ce este.

— Ar putea minți, spuse Brunetti, sugerându-i sperjurul.

— Dacă judecătorul este italian, nu cred că asta ar face vreo diferență. În plus, am senzația că nu ar minți. Nu cred că ar fi dispusă. Nu, nu despre așa ceva. Flavia chiar crede că este mai presus de lege. În aceeași clipă păru să regrete că a spus asta. Dar nu e decât gura de ea, ca și pe scenă. Țipă și se înfurie pe oameni, dar nu e decât o fațadă. Nu am văzut-o niciodată să fie violentă, față de nimeni. Doar gura e de ea.

Brunetti, însă, gândea ca un italian; din punctul lui de vedere, vorbele se puteau schimba ușor în altceva, mai ales când era vorba de copiii unei femei, dar își păstră părerea pentru el.

— Te deranjează dacă îți pun niște întrebări personale?

Ea oftă obosită, anticipând ceea ce urma și clătină din cap.

— A încercat vreodată cineva să vă șantajeze, pe tine ori pe ea?

Era clar că nu de o astfel de întrebare se temuse.

— Nu, niciodată. Nici pe mine și nici pe Flavia – sau cel puțin nu mi-a zis niciodată.

— Și copiii? Cum te înțelegi cu ei?

— Destul de bine. Paolo are treisprezece ani, iar Vittoria opt, așa că el cel puțin e posibil să aibă o vagă idee despre ce se petrece. Dar din nou, Flavia nu a spus niciodată nimic, nu a existat niciodată o discuție de genul ăsta. Dădu din umeri, cu palmele deschise și prin gestul acesta încetă să mai fie italiancă și deveni în întregime americancă.

— Și pe viitor?

— Vrei să spui la bătrânețe? Dacă o să sorbim ceai împreună la Florian's?

Era un scenariu mai cuminte decât ce și-ar fi imaginat el, dar mergea. Încuviință din cap.

— N-am nici cea mai vagă idee. Cât sunt cu ea, nu pot să muncesc, așa că trebuie să mă hotărăsc în privința asta, asupra a ceea ce vreau.

— Și cu ce te ocupi?

— Sunt arheolog. Specialist în civilizație chineză. Așa am întâlnit-o pe Flavia. Am ajutat la organizarea expoziției chinezești la Palatul Dogilor acum trei ani. Ștabii au adus-o pentru că pe-atunci cânta *Lucia* la Scala. Și apoi au chemat-o și la petrecerea de după vernisaj. După asta a trebuit să mă întorc la Xian; acolo este situl unde săpăm, unde muncesc. Nu suntem decât trei oameni acolo, trei occidentali. Și deja am lipsit trei luni, așa că trebuie să mă întorc sau mă vor înlocui.

— Soldații? întrebă el, având încă vii în memorie statuile de teracotă pe care le văzuse la expoziție, fiecare perfect individualizată și înfățișând un om.

— Asta e numai începutul, spuse ea. Sunt mii de astfel de statui, mai multe decât știm. Nici măcar nu am început să săpăm după comoara din mormântul principal. E atâta birocrație la guvern. Însă toamna trecută ni s-a permis să pornim lucrul la tumulul unde e comoara. Din puținul pe care l-am văzut, o să fie cea mai importantă descoperire arheologică de la Tutankhamon încoace. De fapt, aceea o să pălească prin comparație, odată ce începem să scoatem la suprafață ce e îngropat acolo.

Întotdeauna crezuse că pasiunea oamenilor de știință era doar o invenție a celor care scriau cărți, o încercare de a-i face să pară mai umani. Văzând-o, își dădu seama cât se înșelase.

— Până și uneltele sunt frumoase, chiar și castronașele din care mâncau muncitorii.

— Și dacă nu te întorci?

— Dacă nu mă întorc, pierd totul. Nu faima. Chinezii sunt cei care merită asta. Însă pierd șansa de a vedea toate acele obiecte, de a le atinge, de a înțelege cum erau cu adevărat oamenii care le-au făcut. Dacă nu mă întorc, pierd toate astea.

— Și asta contează mai mult decât ce e aici? întrebă el, arătând cu mâna către cabină.

— Nu e o întrebare cinstită. Făcu și ea un gest larg care cuprinse fardurile de pe masă, costumele care atârnau după ușă, perucile puse pe suporturi. Genul ăsta de viață nu este viitorul meu. Al meu implică oale și cioburi și fărâme dintr-o civilizație veche de o mie de ani. Iar viitorul Flaviei e aici, în mijlocul acestor lucruri. În cinci ani va deveni cea mai renumită interpretă a muzicii lui Verdi din întreaga lume. Nu cred că am loc în scenariul ăsta. Nu e ceva de care să-și fi dat seama încă, dar ți-am spus cum e. Nu se va gândi la asta decât când o să se întâmple.

— Dar tu te-ai gândit deja?

— Normal.

— Și ce-o să faci?

— Văd ce se întâmplă aici, cu toate astea. Gesticulă din nou, de data aceasta incluzând în gest și crima care se produsese în urmă cu patru seri în clădire. După care o să mă întorc în China. Sau cel puțin așa cred că o să fac.

— Pur și simplu?

— Nu, nu „pur și simplu", dar tot o să mă duc.

— Oare merită? întrebă el.

— Ce să merite?

— China.

Dădu din nou din umeri.

— E munca mea. E ceea ce fac. Și la urma urmei cred că este și ceea ce iubesc. Nu pot să-mi petrec viața zăcând prin cabine și citind poezie chineză, așteptând să se termine spectacolul, ca să pot să-mi trăiesc viața.

— I-ai spus?

— Ce să-mi spună? întrebă imperios Flavia Petrelli, făcându-și o intrare cu adevărat teatrală și trântind ușa în urma ei. Traversă camera trăgând după ea trena rochiei de-un albastru pal. Arăta complet transfigurată, strălucitoare, pe cât de frumoasă văzuse vreodată Brunetti că poate fi o femeie. Și nu costumul sau machiajul erau cauza acestei transformări; era vorba de rolul ei, de ceea ce reprezenta. Asta o făcea să capete altă înfățișare. Mătură cu privirea încăperea, remarcând cele două pahare, aerul lor degajat. Ce să-mi spună? întrebă ea încă o dată.

— Că nu îi place *Traviata,* spuse Brunetti. Am remarcat că e ciudat să o găsesc aici citind, în timp ce dumneavoastră cântați și mi-a explicat că nu e una din operele ei favorite.

— E la fel de ciudat și pentru mine să vă găsesc aici, *commissario.* Și știu că nu e una din operele ei favorite.

Dacă nu îl credea, nu îl lăsă să vadă asta. El se ridicase în picioare când aceasta intrase. Femeia se duse în fața lui, luă unul din paharele de pe masă,

îl umplu cu apă minerală și-l goli din patru înghițituri lungi. Îl umplu din nou și bău jumătate.

— E ca și cum aș fi la saună, cu toate reflectoarele alea. Termină apa și puse paharul jos. Despre ce discutați?

— Ți-a spus, Flavia. Despre *Traviata.*

— Asta e o minciună, spuse solista răspicat. Dar nu am timp să vorbesc despre așa ceva acum. Întorcându-se spre Brunetti, spuse cu o voce încărcată de mânie și ridicată, cum erau vocile tuturor cântăreților după ce cântau. Dacă ați fi amabil să părăsiți cabina, aș dori să-mi schimb costumul pentru următorul act.

— Desigur, *signora,* spuse el politicos, pe un ton de scuză. Înclinând din cap spre Brett – care îi răspunse cu un mic zâmbet, dar rămase în fotoliu – ieși repede din cabină. Afară se opri și ascultă lipindu-și urechea de ușă, deloc rușinat de ceea ce face. Însă orice își spuseseră una alteia, a fost rostit pe un ton imposibil de deslușit.

Femeia în halat albastru apăru în capul scărilor. Brunetti se desprinse de ușă și se îndreptă spre ea. Explicându-i că nu mai are nevoie de cabină, îi zâmbi, îi mulțumi și coborî scările în culise, unde dădu peste un haos care-l lăsă mut de uimire. Femei îmbrăcate în rochii de bal stăteau rezemate de pereți, fumând și râzând. Bărbați în fracuri discutau fotbal. Iar ajutoarele de scenă se învârteau încoace și-ncolo, cărând ferigi din hârtie și tăvi cu pahare de șampanie lipite trainic de ele.

La capătul coridorului din dreapta era ușa de la cabina dirijorului, acum închisă, dincolo de care se afla noul dirijor. Brunetti rămase în picioare la capătul holului cel puțin zece minute, însă nimeni nu se deranjă să-l întrebe cine era sau ce căuta acolo. În cele din urmă se auzi gongul și un bărbat cu barbă îmbrăcat în smoching se perindă prin culise de la grup la grup, arătând în diverse direcții și trimițându-i pe fiecare la treaba lor.

Dirijorul ieși din cabină, închise ușa în urma lui și trecu pe lângă Brunetti, fără să-i acorde nicio atenție. Imediat ce dispăru din zonă, Brunetti traversă degajat holul și intră în cabină. Nimeni nu îl văzu intrând sau dacă îl văzuse careva, nu se deranjă să-l întrebe ce căuta acolo.

Camera arăta la fel ca și cu câteva seri în urmă, doar că pe toaletă era o ceșcuță pe o farfurioară, în loc să zacă pe podea. Zăbovi doar o clipă, după care plecă. Ieșirea lui trecu la fel de neobservată ca și intrarea și asta la numai patru zile după ce un om murise în acea cabină.

17.

Până să ajungă acasă se făcuse deja prea târziu ca să mai iasă cu Paola și cu copiii la cină în oraș așa cum promisese; în plus, în timp ce urca scările, simți mirosul amestecat de usturoi și salvie.

Intrând în apartament rămase o clipă dezorientat când auzi vocea Flaviei Petrelli, vocea pe care o auzise interpretând-o pe Violetta cu douăzeci de minute în urmă, cântând la el în sufragerie finalul celui de-al doilea act. Făcu doi pași, brusc și complet involuntar, înainte să-și aducă aminte că spectacolul era transmis în direct în seara aceea. Paola nu era o mare iubitoare de operă și probabil că se uita ca să își dea seama care dintre soliști era criminalul. Și era sigur că de aceeași curiozitate sufereau multe alte milioane de telespectatori din întreaga Italie.

Din sufragerie auzi vocea fiicei lui, Chiara, strigând: „A venit *papà”,* acoperită de Violetta care îl implora pe Alfredo să o părăsească pentru totdeauna.

Intră în sufragerie tocmai când tenorul îi arunca Flaviei Petrelli în față un teanc de bani de hârtie. Ea se prăbuși în genunchi cu grație, scăldată în lacrimi. Tatăl lui Alfredo traversă scena în grabă ca să-l mustre, iar Chiara întrebă:

— De ce a făcut asta, *papà*? Credeam că o iubește.

Și-a ridicat nasul din ceea ce părea a fi tema de la matematică, s-a uitat la el și când nu a primit niciun răspuns, a repetat întrebarea:

— De ce a făcut asta?

— Credea că se vede cu un alt bărbat, a fost cel mai bun răspuns la care s-a putut gândi Brunetti.

— Și de ce ar conta? Nu-i ca și cum ar fi căsătoriți.

— *Ciao,* Guido, îi strigă Paola din bucătărie.

— Deci, insistă Chiara. De ce este supărat?

Brunetti se băgă în fața ei și dădu volumul televizorului mai încet, întrebându-se ce anume îi făcea pe toți adolescenții să fie surzi. Își dădu seama, din felul în care își ținea stiloul în față și-l agita în aer, că nu avea nicio intenție să renunțe la întrebare. Se hotărî să facă un compromis.

— Trăiau împreună, nu?

— Da; și ce dacă?

— Păi, când doi oameni trăiesc împreună, de obicei nu mai ies și cu alții.

— Dar ea nu ieșea cu nimeni. A făcut ce-a făcut doar ca să-l facă să creadă asta.

— Probabil că a crezut-o și a devenit gelos.

— N-are niciun motiv să fie gelos. Ea chiar îl iubește. Oricine își poate da seama. E un idiot. În plus, sunt banii ei, nu-i așa?

— Hmm, trase el de timp, încercând să-și amintească intriga *Traviatei.*

— De ce nu s-a dus să-și ia o slujbă? Atâta timp cât trăiește pe spinarea ei, atunci ea are dreptul să facă ce vrea.

Publicul din sală se dezlănțui într-un ropot de aplauze.

— Lucrurile nu stau întotdeauna așa, scumpa mea.

— Da, dar uneori stau așa, nu, *papà*? De ce nu? Cum e cu majoritatea prietenilor mei, dacă mamele lor nu muncesc, cum face *mamma,* atunci tații lor hotărăsc întotdeauna totul – unde se duc în vacanță, totul. Și unii dintre ei au chiar și amante. Această ultimă remarcă o rosti mai puțin sigură, mai degrabă ca o întrebare decât ca o afirmație. Și pot să facă asta pentru că ei aduc banii, așa că au dreptul să spună tuturor ce trebuie să facă.

Nici măcar Paola, se gândi el, nu ar fi reușit să descrie mai concis sistemul capitalist. De fapt în ceea ce spunea Chiara se vedea clar influența Paolei.

— Lucrurile nu sunt atât de simple, draga mea, spuse el, lărgindu-și nodul la cravată. Chiara, nu vrei să fii tu un înger bun și milos și să te duci la bucătărie să-i aduci sărmanului tău tată un pahar cu vin?

— Sigur. Își aruncă stiloul pe masă, mai mult decât dispusă să renunțe la subiect. Alb sau roșu?

— Vezi dacă e vreo sticlă de Prosecco. Dacă nu, atunci adu-mi ce crezi tu că mi-ar plăcea. În jargonul familiei, asta se traducea prin ce vin voia ea să guste.

Se așeză încet pe canapea, își aruncă pantofii pe jos și își ridică picioarele pe măsuța joasă. Ascultă cum un prezentator informa publicul, mai degrabă fără rost, despre evenimentele din ultimele zile. Tonul setos, macabru al bărbatului făcea ca tot ceea ce spunea să sune a ceva dintr-o operă din cele realiste, sângeroase.

Chiara reveni în cameră. Era înaltă, cu o înfățișare complet lipsită de grație. De la două camere distanță putea să-și dea seama când era rândul ei să spele vasele după trosnetele și pocnetele care răsunau în toată casa. Dar era drăguță, cu siguranță avea să devină o frumusețe, cu ochii distanțați și un puf moale în spatele urechilor care îi topea inima de înduioșare de fiecare dată când vedea lumina căzând pe el.

— Fragolino, spuse ea din spatele lui și-i întinse un pahar, reușind să nu verse decât o picătură și asta pe podea. Pot să iau și eu o gură? *Mamma* nu a vrut să-l deschidă. Pentru că nu mai e decât o sticlă în afară de asta, dar i-am spus că ești foarte obosit, așa că a zis că e în regulă. Înainte să apuce să-i dea voie, îi luă înapoi paharul și sorbi din el. Cum se face că vinul miroase a căpșuni, *papà*? Cum se făcea că atunci când copiii te iubeau, știai tot, iar când erau supărați pe tine, nu știai nimic?

— E datorită strugurilor. Miros a căpșuni, așa că și vinul miroase la fel. Mirosi, după care gustă adevărul a ceea ce spusese. Îți faci temele?

— Da, la matematică, spuse ea, rostind cuvântul cu un entuziasm care îl lăsă complet perplex. Acesta, îi veni lui în minte, era copilul care îi explica extrasele de cont la fiecare trei luni și care avea de gând să încerce să-i completeze declarația de impozit în luna mai.

— Ce fel de matematică? întrebă el prefăcându-se interesat.

— Oh, nu ai pricepe tu, *papà.* Apoi, cu viteza luminii: Când ai de gând să-mi cumperi un computer?

— Când o să câștig la loto.

Avea motive să creadă că socrul lui urma să-i dea Chiarei un laptop de Crăciun și îi displăcea acest fapt.

— Oh, *papà,* mereu spui așa. Se așeză în fața lui, își trânti picioarele pe masă între ei și-și lipi tălpile de tălpile lui. Împinse ușor cu un picior. Maria Rinaldi are unul și la fel și Fabrizio, iar eu n-o să fiu niciodată bună la școală, cu adevărat bună, până nu am și eu unul.

— Mi se pare că te descurci perfect cu creionul.

— Normal că pot, dar îmi ia o veșnicie.

— Nu e mai bine pentru creier dacă-l pui la treabă, în loc să lași o mașină să facă asta?

— Asta-i o prostie, *papà.* Creierul nu e un mușchi. Am învățat asta la biologie. În plus, tu nu te duci pe jos până în partea cealaltă a orașului ca să capeți o informație, dacă poți să pui mâna pe telefon s-o afli. O împinse și el cu piciorul, dar nu răspunse. Ei bine, nu-i așa, *papà*?

— Și ce ai face cu tot timpul pe care l-ai câștiga dacă ai avea un computer?

— Aș rezolva probleme mai complicate. Și nu îmi face *mie* treaba*, papà,* serios. Doar că o face mai repede. Nu e decât o mașină care adună și scade de un milion de ori mai repede decât noi.

— Ai idee cât costă așa ceva?

— Sigur; un Toshiba din ăla mic așa cum vreau eu e două milioane.

Din fericire, Paola intră în cameră tocmai atunci, altfel ar fi trebuit să-i spună Chiarei câte șanse avea să primească un computer de la el. Pentru că asta ar fi putut-o face să aducă vorba despre bunicul ei, a fost de două ori mai fericit să o vadă pe Paola. Intră aducând sticla de Fragolino și un al doilea pahar. În același timp încetară și vocile care sporovăiau la televizor și începu preludiul celui de-al treilea act.

Paola puse sticla jos și se așeză pe brațul canapelei, lângă el. Pe ecran se ridică cortina, dezvăluind o cameră goală. Era greu să o recunoști pe Flavia Petrelli, pe care o văzuse în toată frumusețea ei în urmă cu ceva mai mult de o oră, în persoana acelei femei fragile strânsă sub șal care zăcea pe divan, cu o mână atârnându-i fără vlagă la podea. Arăta mai degrabă ca *signora* Santina decât ca o curtezană de renume. Cearcănele negre de la ochi, amăreala gurii făcute pungă exprimau convingător boala și disperarea. Până și vocea, când o rugă pe Annina să dea puținii bani pe care îi avea săracilor, era pierită, încărcată de durere și de deznădejde.

— E foarte bună, spuse Paola. Brunetti îi făcu semn să tacă. Urmăriră cu atenție.

— Iar el este un prost, adăugă Chiara când îl văzu pe Alfredo intrând furtunos în cameră și luând-o în brațe.

— Ssst, îi șoptiră amândoi.

Chiara își mută atenția la calculele ei, bombănind: „Un idiot”, suficient de tare cât să o audă părinții.

Brunetti urmări cum chipul lui Petrelli se umple de extaz când își revede iubitul, îl urmări cum se aprinde de bucurie autentică. Împreună puseră la cale un viitor de care nu aveau să se bucure niciodată, iar vocea ei se schimbă; Brunetti auzi cum își recapătă puterea și claritatea.

Fericirea îi dădea forța să se ridice în picioare, să-și ridice brațele către ceruri.

— Simt cum am renăscut, strigă ea, după care imediat se prăbuși fără suflare, cum se întâmplă la operă.

— Eu, una, tot cred că e un idiot, insistă Chiara când îl auzi pe Alfredo cântându-și suferința, acompaniat de aplauzele frenetice ale publicului. Chiar dacă ea ar rămâne în viață, din ce-ar trăi amândoi? Ea ar trebui să se întoarcă la ce făcea înainte să-l întâlnească?

Brunetti nu voia să știe cât de mult înțelegea fiica lui din genul ăsta de lucruri. Terminându-și de spus părerea, Chiara mâzgăli un șir lung de numere în partea de jos a paginii, își strecură foaia în cartea de matematică și o închise brusc.

— Habar n-aveam că e atât de bună, spuse Paola cu o voce plină de respect, ignorând cu desăvârșire comentariile fiicei ei. Ce fel de persoană este?

Era o întrebare tipică pentru ea. Implicarea femeii într-o crimă nu fusese îndeajuns cât să-i stârnească interesul Paolei, nu până nu a avut dovada talentului ei ca interpretă.

— E doar o solistă, spuse el pe un ton ce sugera că nu contează.

— Da, și Reagan a fost doar un actor, spuse Paola. Ce fel de persoană este?

— Este arogantă, îi e frică că o să-și piardă copiii și se îmbracă mult în maro.

— Hai să mâncăm, spuse Chiara. Mor de foame.

— Atunci du-te și pune masa și venim și noi într-un minut.

Chiara se ridică încet de pe scaun în semn de protest și porni spre bucătărie, însă nu înainte de a comenta:

— Și acum presupun că o să-l faci pe *papà* să-ți spună cum e cu adevărat, iar eu o să pierd toate chestiile interesante, cum se întâmplă mereu.

Unul din marile ofuri ale Chiarei era că niciodată nu reușea să obțină de la tatăl ei informații pe care să le folosească la școală ca să își crească popularitatea.

— Mă întreb, spuse Paola turnând vin în ambele pahare, cum a învățat să joace așa. Am avut o mătușă care a murit acum mulți ani de TBC, când eram copil, și încă îmi aduc aminte cum arăta, cum dădea din mâini agitată, așa cum a făcut și *ea* pe scenă, cum și le frângea și le mișca neîncetat în poală. Apoi, cu francheța-i caracteristică: Crezi că ea a făcut-o?

Brunetti ridică din umeri.

— Se prea poate. Toată lumea se agită să-mi dea impresia că e întruchiparea spiritului latin, toată numai foc și pasiune, gata să-ți înfigă un cuțit între coaste în clipa în care ai jignit-o cu vreun cuvânt. Dar ai văzut-o cât de bine poate să joace, așa că nu ai de unde să știi că nu e rece și calculată și perfect capabilă să fi comis fapta așa cum a fost comisă. Și este inteligentă, cred.

— Și prietena ei?

— Americanca?

— Da.

— Nu știu cum e ea. Mi-a spus că Petrelli s-a dus să-l vadă după primul act, dar nu au făcut decât să se certe.

— În legătură cu ce?

— El o tot amenința că o să-i scrie fostului soț despre relația cu Brett.

Dacă Paola rămase surprinsă de faptul că îi spusese pe nume, nu arătă acest lucru.

— Au copii?

— Da. Doi.

— Atunci e o amenințare serioasă. Și cum rămâne cu ea, cu Brett, cum i-ai zis tu. E posibil s-o fi făcut ea?

— Nu, nu prea cred. Relația asta nu-i intră pe primul plan în viață. Sau nu e dispusă să o lase să fie așa. Nu, e puțin probabil.

— Tot nu mi-ai spus despre Petrelli.

— Haide, Paola, știi că mereu o dau în bară când încerc să mă ghidez după intuiție, când merg prea departe cu bănuielile sau mă grăbesc să

suspectez. Nu știu prea multe despre ea. Singurul lucru pe care-l știu este că sigur are legătură cu trecutul lui.

— Bine atunci, spuse ea, arătându-se dispusă să nu mai insiste. Hai să mâncăm. Am făcut pui cu anghinare și am și o sticlă de Soave.

— Slavă cerului, spuse el ridicându-se în picioare și trăgând-o după el de pe brațul canapelei. Se duseră împreună la bucătărie.

Ca de obicei, cu o clipă înainte să se pună mâncarea pe masă și să se apuce de mâncat, Raffaele, fiul cel mare și moștenitorul lui Brunetti, apăru din camera lui. Avea cincisprezece ani, era înalt pentru vârsta lui și semăna cu Brunetti atât la înfățișare, cât și la gesturi. În toate celelalte privințe nu semăna cu nimeni din familie și cu siguranță că ar fi negat posibilitatea de a semăna cu oricine, viu sau mort, la comportament. Descoperise singur că lumea este coruptă, că sistemul este injust și că cei de la putere nu erau interesați decât de putere. Pentru că era primul care descoperise vreodată acest lucru cu atâta convingere și inocență, insista să-și manifeste disprețul absolut față de toți cei care nu avuseseră norocul să aibă parte de limpezimea viziunii sale. Evident că aici intra și familia lui, posibil cu excepția Chiarei, pe care o ierta de vreo vină socială pentru că era mică și pentru că se putea baza pe ea că îi dă jumătate din banii pe care îi primeau lunar de la părinți. Bunicul lui, din câte se părea, reușise și el să scape ca prin urechile acului, nimeni nu înțelegea cum.

Mergea la un *liceo* de filologie, care se presupunea că îl pregătește pentru universitate, dar avusese rezultate proaste în ultimul an, așa că în ultima vreme începuse să vorbească despre renunțat la școală, din moment ce „învățământul este doar o altă parte a sistemului menită să-i oprime pe muncitori”. Nici nu avea vreo intenție să-și caute de lucru în eventualitatea în care

renunța la școală, pentru că asta nu l-ar fi făcut decât o victimă a „sistemului care îi oprimă pe muncitori”. Prin urmare, ca să evite oprimarea, avea să refuze să-și găsească o slujbă. Brunetti se gândea că simplitatea raționamentului lui Raffaele era absolut iezuită.

Raffaele se trânti pe scaun, proptindu-se cu coatele de masă. Brunetti îl întrebă ce mai face, acesta fiind încă un subiect care nu isca discuții.

— OK.

— Dă-mi pâinea, Raffi, zise Chiara.

— Nu mânca usturoi, Chiara. O să duhnești zile în șir spuse Paola.

— Puiul e excelent, zise Brunetti. Să deschid a doua sticlă de vin?

— Da, vorbi Chiara, întinzându-și paharul. Încă nu l-am gustat.

Brunetti luă din frigider a doua sticlă și o deschise. Dădu roată mesei turnând fiecăruia în pahar. Când ajunse în spatele fiului său și se aplecă să toarne vinul își puse o mână pe umărul acestuia. Raffaele își mișcă umărul ca să-i evite mâna, după care își schimbă gestul, făcându-l să pară o încercare de a ajunge la anghinare, din care nu mânca niciodată.

— Ce-avem la desert? întrebă Chiara.

— Fructe.

— Nicio prăjitură?

— Purceluș, spuse Raffaele, dar era o caracterizare, nu o critică.

— Vreți să jucăm Monopoly după cină? întrebă Paola. Înainte să apuce copiii să spună ceva, le stabili condițiile: Numai dacă v-ați terminat temele.

— Eu mi-am terminat-o, spuse Chiara.

— Și eu, minți Raffaele.

— Eu sunt banca, insistă Chiara.

— Purceluș burghez, se corectă Raffaele.

— Voi doi spălați vasele, ordonă Paola, și după aceea ne jucăm. Când deschiseră gura să

protesteze, le spuse pe un ton categoric: Nimeni nu joacă Monopoly la masa asta până nu dispar vasele de pe ea, spălate și puse la locul lor în dulap. Când Raffaele deschise gura să comenteze, se întoarse spre el: Și dacă asta ți se pare o chestie burgheză, ghinionul tău. Și să mănânci pui e o chestie burgheză și nu te-am auzit plângându-te de pui. Așa că spălați vasele și ne jucăm.

Pe Brunetti nu înceta să-l uimească cum putea să folosească acest ton cu Raffaele și reușea să scape basma curată. De fiecare dată când încerca el să-și certe fiul, scena se sfârșea cu trântit de uși și mutre îmbufnate care țineau zile în șir. Știind bine că i se închisese gura, Raffaele își manifestă supărarea înșfăcând farfuriile de pe masă și trântindu-le pe suportul de lângă chiuvetă. Brunetti și-o manifestă pe a lui luându-și sticla de vin și paharul în sufragerie, unde așteptă inevitabilele pocnete și trosnete prin care copiii își arătau supunerea.

— Cel puțin nu construiește bombe în camera lui, spuse Paola ca o consolare, când i se alătură în sufragerie.

Din bucătărie auziră zgomotele surde care sugerau că Raffaele era cel care spăla vasele și clinchetele stridente care o indicau pe Chiara ca fiind cea responsabilă cu ștersul și așezarea farfuriilor la loc. Din când în când se auzeau și râsete puternice.

— Crezi că o să fie bine? întrebă el.

— Atâta timp cât încă reușește să-l facă să râdă, presupun că nu trebuie să ne facem griji. Nu i-ar face niciodată vreun rău Chiarei și mă îndoiesc că ar arunca pe careva în aer. Brunetti nu era sigur de cum trebuia asta să-i aline grija față de fiu, dar era dispus să accepte observația ca atare.

Chiara băgă un cap în cameră și strigă:

— Raffi a scos jocul. Haideți să-i dăm drumul

Când intră cu Paola în bucătărie, tabla de Monopoly era la mijloc pe masă și Chiara, așa cum

insistase, era banca, împărțind deja teancurile mici de bani. După cum se stabilise de comun acord, Paola nu avea voie să fie banca pentru că fusese prinsă furând de prea multe ori de-a lungul anilor. Raffaele, fără îndoială îngrijorat că dacă accepta acest rol putea fi acuzat de zgârcenie, refuza. Iar Brunetti avea destule bătăi de cap încercând să se concentreze asupra jocului, ca să-și mai asume și responsabilitatea de a fi bancher, așa că o lăsau întotdeauna pe Chiara, care era încântată să numere, să adune, să plătească și să facă tranzacții.

Aruncară cu zarurile ca să stabilească cine este primul. Raffaele pierdu și ajunse să arunce ultimul, iar toți ceilalți începură jocul cu o strângere de inimă. Obsesia băiatului de a câștiga la acest joc îl îngrozea pe Brunetti și adeseori juca prost numai ca să-i dea fiului său toate șansele.

După o jumătate de oră Chiara avea verdele în totalitate: Via Roma, Corso Impero și Largo Augusto. Raffaele avea două căsuțe roșii și îi mai trebuia doar Via Marco Polo, care era la Brunetti, ca să-și completeze și el setul. Patru tururi mai târziu, Brunetti se lăsă convins să-și vândă proprietatea roșie lui Raffaele pentru Acquedotto și cincizeci de mii de lire. După cum hotărâseră în familie, nimeni nu avea voie să comenteze, dar asta nu o opri pe Chiara să-i ardă un picior fratelui ei pe sub masă.

Raffaele, după cum era de așteptat, protestă în fața unei asemenea nedreptăți.

— Termină, Chiara. Dacă vrea să facă o afacere proastă, lasă-l s-o facă. Asta venea din partea băiatului care voia să răstoarne întregul sistem capitalist.

Brunetti îi dădu cartonașele și urmări cum Raffaele își construiește imediat hoteluri pe toate cele trei proprietăți. În timp ce Raffaele era ocupat cu asta, asigurându-se că primește restul corect de la Chiara, Brunetti remarcă cum Paola trage către ea, calmă, un teanc mic de bancnote de zece mii de

lire din bancă. Privi spre el, își dădu seama că o văzuse cum fură de la propriii ei copii și îi adresă un zâmbet strălucitor. Polițist, însurat cu o hoață, având o maniacă a computerelor și un anarhist drept copii.

La turul următor, nimeri la unul din hotelurile lui Raffaele și trebui să-i dea tot ce avea. Paola descoperi brusc că are suficienți bani ca să-și construiască șase hoteluri, dar cel puțin avu bunul-simț să-i evite privirea când întinse banii bancherului.

Se lăsă pe spate în scaun și urmări cum jocul se îndreaptă către sfârșitul acum inevitabil, odată ce pierduse în fața lui Raffaele tot ce avea. Cotul Paolei începu să se apropie încet de teancul de bancnote de zece mii de lire, dar o privire de gheață din partea Chiarei o opri. Chiara, la rândul ei, nu reuși să-l convingă pe Raffaele să-i vândă Parco della Vittoria, ateriză pe hotelurile roșii de două ori la rând și dădu faliment. Paola mai rezistă încă două ture înainte să nimerească la hotelul de pe Viale Constantino și să nu mai aibă cu ce să plătească.

Jocul se încheie. Raffaele se transformă imediat din conducătorul de succes al unui imperiu în dușmanul nemulțumit al clasei conducătoare; Chiara se duse să dea o raită prin frigider; iar Paola căscă și spuse că era timpul să se ducă la culcare. Brunetti o urmă în hol, meditând la felul în care *il commissario* de poliție al Celei Mai Liniștite Republici petrecuse încă o seară urmărind cu înverșunare persoana care se făcea vinovată de moartea celui mai renumit muzician al secolului.

18.

Michele telefonă la unu, trezindu-l pe Brunetti dintr-un somn agitat și confuz. Răspunse când telefonul suna a patra oară și-și spuse numele.

— Guido, sunt Michele.

— Michele, repetă el stupid, încercând să-și aducă aminte dacă știe vreun Michele. Făcu un efort să deschidă ochii și-și aminti. Michele. Michele, ce bine. Mă bucur că ai sunat. Aprinse veioza de pe noptieră și se ridică în capul oaselor, rezemându-se de tăblia de la pat. Paola dormea dusă lângă el.

— Am vorbit cu tata și și-a amintit totul.

— Și?

— A fost exact cum ai spus tu: dacă era ceva de știut, atunci el trebuie să știe.

— Nu te mai bucura atâta și povestește-mi.

— Au existat zvonuri despre Wellauer și sora care cânta operă, Clemenza. *Papà* nu-și amintea exact unde, dar bănuia că trebuie să fi început în Germania, unde cânta cu el. Cică a avut loc o scenă între soție și La Santina, la o petrecere după un spectacol. S-au insultat una pe cealaltă și Wellauer a plecat. Michele făcu o pauză de efect. Cu La Santina. După spectacole, tata crede că se întâmpla prin ’37 sau ’38, Santina a venit aici, la Roma, iar Wellauer s-a dus să se ocupe de muzica de-acasă. Indiferent cât era de proastă. Michele începu să râdă la propria glumă. Brunetti se abținu.

— Dar se pare că apoi a reușit să-și rezolve problemele cu soția. *Papà* sugera că au fost o grămadă de probleme de rezolvat, și atunci, și mai târziu.

— Așa stăteau lucrurile? întrebă Brunetti.

— Da; *papà* spune că era dintre cei mai răi. Sau cei mai buni, depinde cum pui problema. Au

divorțat după război.

— Din cauza lucrurilor de genul ăsta?

— *Papà* nu era sigur. Însă pare a fi explicația corectă. Sau poate din cauză că a luat partea cui nu trebuia.

— Și apoi ce s-a întâmplat când Santina s-a întors în Italia?

— A venit și el ca să dirijeze *Norma,* spectacolul la care ea a refuzat să cânte. Știi de asta?

— Da. Aflase din dosarul pe care i-l dăduse Miotti, cel cu copiile xerox ale unor articole tăiate dintr-o serie de ziare de la Roma și Veneția vechi de câteva zeci de ani.

— Au găsit o altă soprană și Wellauer a triumfat.

— Și mai departe, ce s-a întâmplat? A continuat să se vadă cu el?

— La punctul ăsta lucrurile devin neclare, a zis *papà.* Unii spun că au rămas împreună pentru o vreme după aceea. Alții spun că a terminat-o cu ea imediat ce nu a mai cântat.

— Și cu surorile cum stă treaba?

— Se pare că atunci când Clemenza a încetat să mai cânte, Wellauer a pus laba pe altă soră. Michele nu era renumit pentru delicatețea cu care se exprima, mai ales când vorbea despre femei.

— Și după aceea?

— Relația a durat o vreme. După aceea s-a petrecut ceea ce pe atunci se numea „o operație ilegală”. Ușor de făcut, chiar și atunci, a zis tata, dacă știai pe cine trebuie. Iar Wellauer avea relații. Nimeni n-a aflat prea multe atunci, însă femeia a murit. Se poate să nu fi fost copilul lui, dar se pare că lumea așa a crezut la vremea respectivă.

— Și apoi?

— Păi, a murit, după cum spuneam. Nu s-a publicat niciodată nimic despre asta, evident. Nu puteai să scrii despre așa ceva pe vremea aia. Cât despre cauza morții, s-a scris în ziare că a fost „o

îmbolnăvire subită”. Ei, presupun că asta a fost, într-un sens.

— Și cealaltă soră?

— *Papà* crede că s-a mutat în Argentina, chiar la sfârșitul războiului ori imediat după. Crede că se poate să fi murit acolo, dar ani buni mai târziu. Vrei să se intereseze *papà*?

— Nu, Michele. Ea nu contează. Și Clemenza?

— A încercat să revină pe scenă după război, dar nu mai avea aceeași voce. Așa că a încetat să mai cânte. *Papà* crede că locuiește acolo la voi. E adevărat?

— Da. Am vorbit cu ea. Și altceva nu și-a mai amintit tatăl tău?

— Doar că l-a cunoscut pe Wellauer la un moment dat, acum vreo cincisprezece ani. Nu i-a plăcut de el, dar nu a putut să-mi spună exact de ce. Pur și simplu nu i-a plăcut.

Brunetti auzi cum tonul lui Michele se schimbă din cel al unui prieten în cel de jurnalist.

— Te ajută în vreun fel ce ți-am povestit, Guido?

— Nu știu, Michele. Voiam doar să-mi fac o idee despre ce fel de persoană era și voiam să aflu despre Santina.

— Ei, acum știi, îi răspunse Michele pe un ton abrupt. Simțise polițistul din Brunetti la ultimul răspuns.

— Michele, ascultă, s-ar putea să însemne ceva, dar nu știu încă.

— Bine, bine. Dacă e, e. Nu îi stătea în fire să ceară o favoare.

— Dacă se dovedește de folos, te sun, Michele.

— Sigur, sigur; așa să faci, Guido. E târziu și sunt sigur că vrei să te culci la loc. Sună-mă dacă ai nevoie de altceva, bine?

— Promit. Și mulțumesc, Michele. Te rog, mulțumește-i tatălui tău din partea mea.

— El e cel care-ți mulțumește. Asta l-a făcut să se simtă din nou important. Noapte bună, Guido.

Înainte ca Brunetti să mai apuce să spună ceva, legătura fusese întreruptă. Stinse lumina și se strecură sub pătură, conștient acum de cât de frig era în cameră. În întuneric singurul lucru pe care îl vedea era fotografia din camera Clemenzei Santina, acel V aranjat cu grijă în care pozaseră cele trei surori. Una din ele murise din cauza lui Wellauer și o alta își ratase poate cariera ca urmare a faptului că îl cunoscuse. Doar cea mai mică scăpase de el – și trebuise să se ducă tocmai în Argentina ca să reușească.

19.

A doua zi dis-de-dimineață Brunetti intră pe tăcute în bucătărie, cu mult înainte ca Paola să se trezească și, fără să fie pe deplin conștient de mișcările sale, puse cafeaua la fiert. Se duse apoi la baie, își dădu cu apă pe față și se șterse cu prosopul, evitând privirea omului din oglindă. Până nu își bea cafeaua, nu avea încredere în nimeni.

Se întoarse la bucătărie tocmai când cafeaua începea să dea pe dinafară. Nici măcar nu se deranjă să înjure, înhăță doar ibricul de pe foc și stinse dintr-o mișcare aragazul. Își turnă cafea în cană, adăugă trei cuburi de zahăr și ieși cu cană cu tot afară pe balcon, care dădea spre apus, sperând ca răcoarea dimineții să-l trezească de-a binelea, dacă nu reușea cafeaua.

Cu un început de barbă, ciufulit, rămase în picioare pe balcon, privind în zare unde se vedeau Dolomiții. Probabil că plouase cu găleata în timpul nopții, pentru că munții își făcuseră brusc apariția, furișându-se mai aproape în întuneric și acum erau în mod miraculos vizibili în aerul rece. Aveau să-și facă bagajele și să se facă nevăzuți înainte de lăsarea serii, forțați să dispară de valurile de fum ce se revărsau fără încetare dinspre fabricile de pe continent sau de valurile de umiditate care se strecurau dinspre lagună.

Din stânga începură să bată clopotele de la San Paolo, anunțând slujba de la șase și jumătate. Dedesubt, la casa de pe partea cealaltă a străzii se dădură brusc la o parte perdelele și un bărbat gol apăru la fereastră, fără să aibă habar de prezența lui Brunetti, care îl urmărea de deasupra. Dintr-odată bărbatului îi mai crescură două mâini cu unghii roșii, care îl cuprinseră de la spate. Bărbatul

zâmbi, se dădu înapoi de la fereastră și trase perdelele la loc.

Brunetti simți că începe să i se facă frig de la răcoarea dimineții și se întoarse înapoi în bucătărie, bucuros de căldura de acolo și de prezența Paolei, care era acum așezată la masă arătând mult mai drăguță decât avea oricine dreptul să arate înainte de nouă dimineața.

Îi spuse veselă bună dimineața; el îi răspunse mormăind. Își puse cana goală în chiuvetă și luă o a doua, aceasta umplută cu lapte fierbinte, pe care Paola o pusese pe tăblia din bucătărie pentru el. Prima cană începuse să-l apropie de umanitate; cea de-a doua avea poate să ducă treaba la bun sfârșit.

— Michele te-a sunat azi-noapte?

— Îhî. Își frecă fața; mai bău din cafea. Paola trase spre ea o revistă de la capătul mesei și începu să o răsfoiască, sorbind din cana ei. Nu era nici șapte și ea se uita la sacouri Giorgio Armani. Dădu o pagină. El se scărpină pe umăr. Timpul trecu.

— Michele te-a sunat azi-noapte?

— Da. Încântată că a scos de la el un cuvânt, nu îl mai întrebă nimic.

— Mi-a povestit despre Wellauer și Santina.

— Cu cât timp în urmă s-a întâmplat asta?

— Acum vreo patruzeci de ani, după război. Nu, chiar înainte, deci mai degrabă acum vreo cincizeci de ani.

— Ce s-a întâmplat?

— A lăsat-o însărcinată pe o soră de-a ei, care a murit în urma avortului.

— Bătrâna ți-a povestit așa ceva?

— N-a scos nicio vorbă.

— Și ce-ai de gând să faci?

— O să trebuiască să vorbesc din nou cu ea.

— În dimineața asta?

— Nu; trebuie să mă duc la *Questura.* Poate după-amiază sau mâine. Își dădu seama cât de reticent era la ideea de a se reîntoarce la frigul și mizeria de-acolo.

— Dacă te duci, pune-ți pantofii maro.

L-ar fi ajutat să se apere de frig; dar nimic nu putea să-l apere, nici pe el și nici pe altcineva, de mizerie.

— Da, mulțumesc, spuse el. Vrei să faci tu prima duș? o întrebă, amintindu-și că avea ore devreme în dimineața aceea.

— Nu, du-te tu. Eu termin aici și mai fac niște cafea.

Trecând pe lângă ea, se aplecă să o sărute pe creștet, întrebându-se cum reușea să rămână amabilă, chiar prietenoasă, cu toate mormăielile pe care i le arunca el dimineața. Îi mirosi șamponul cu aromă de flori și observă că avea părul vag înspicat chiar deasupra tâmplei. Nu mai observase asta până atunci și se aplecă să o sărute din nou acolo, înfiorându-se la gândul fragilității acestei femei.

Când ajunse la birou, adună toate ziarele și rapoartele privind moartea dirijorului care se strânseseră pe masă și începu să le parcurgă din nou, pe unele pentru a treia sau a patra oară. Traducerile rapoartelor de la nemți erau înfiorătoare. Atenția obsesivă la detalii – cum se vedea din lista cu lucrurile furate de la Wellauer din casă cu ocazia celor două spargeri – făcea din ele un model perfect de eficiență tipic germană. Lipsa aproape cu desăvârșire a oricăror informații privind activitățile dirijorului, personale sau profesionale, din timpul războiului, dovedea capacitatea din nou tipic germană de a da adevărul la o parte, prin simpla lui ignorare. Având în vedere cine se afla la conducerea Austriei în prezent, Brunetti trebuia să recunoască față de sine că era o tactică ce se bucura de un remarcabil succes.

Wellauer fusese cel care descoperise cadavrul celei de-a doua soții. Aceasta își sunase o prietenă cu puțin înainte să coboare la subsol ca să se spânzure și o invitase pe femeie la o cafea, un

amestec de macabru și monden care îl deranja pe Brunetti de fiecare dată când citea raportul. Întârziind, femeia ajunsese doar după ce Wellauer descoperise cadavrul soției și sunase la poliție. Asta însemna că putea foarte bine să fi găsit și ceva lăsat de ea – un bilet sau o scrisoare – și s-o fi distrus.

Paola îi dăduse în acea dimineață numărul lui Padovani și îi spusese că ziaristul avea de gând să se întoarcă la Roma în ziua următoare. Știind că poate trece masa în cont la „cheltuieli de interogare a unui martor", Brunetti îl sună pe Padovani și-l invită la prânz la Galleggiante, un restaurant care îi plăcea lui Brunetti, dar la care rareori își permitea să meargă. Padovani se arătă de acord să se întâlnească cu el acolo la ora unu.

Sună la departamentul de traduceri și ceru să i se trimită sus persoana care era specializată în germană. Când aceasta sosi, o tânără pe care o salutase de mai multe ori pe scări sau pe coridoarele din clădire, îi spuse că voia să sune la Berlin și că era posibil să aibă nevoie de ajutorul ei, dacă cel cu care vorbea nu știa nici engleză, nici italiană.

Formă numărul pe care i-l dăduse *signora* Wellauer. Telefonul sună de patru ori înainte să răspundă o voce de femeie care îi spuse scurt – i se părea că vocile nemților întotdeauna sunau așa – „Steinbrunner". Comisarul îi întinse telefonul traducătoarei și reuși să înțeleagă suficient din ceea ce spuse aceasta ca să tragă concluzia că doctorul era la birou, nu acasă, unde sunase folosind numărul dat. Îi făcu semn traducătoarei să sune la celălalt număr, ascultă în timp ce aceasta explică cine este și de ce sună. Ridică mâna, indicându-i să aștepte și înclină din cap către el. Apoi îi întinse receptorul și el se gândi că se întâmplase o minune și doctorul Steinbrunner răspunsese la telefon în italiană. În loc de vocea cuiva, auzi o melodie potolită, inofensivă venind

de peste Alpi pe cheltuiala Veneției. Îi dădu înapoi receptorul și o urmări cum bate ritmul în aer, în timp ce așteptau.

Brusc apropie receptorul mai mult de ureche și spuse ceva în germană. Mai rosti câteva propoziții, după care îi spuse lui Brunetti:

— Secretara lui ne face legătura. Spune că vorbește engleză. Vreți să vorbiți dumneavoastră atunci?

Aprobă din cap, îi luă telefonul din mână, dar îi făcu semn să stea:

— Așteptați să vedem dacă engleza lui e la fel de bună ca germana dumneavoastră.

Înainte să apuce să termine propoziția, auzi o voce gravă la capătul celălalt al firului spunând:

— Doctorul Erich Steinbrunner la telefon. Cu cine vorbesc, vă rog?

Brunetti se prezentă și-i făcu semn traducătoarei că poate să plece. Înainte să iasă, aceasta se aplecă peste birou și împinse către el un caiet și un creion.

— Da, *commissario,* cu ce vă pot ajuta?

— Investighez moartea maestrului Wellauer și am aflat de la văduva acestuia că erați foarte buni prieteni.

— Da, eram. Soția mea și cu mine eram prieteni cu el de foarte mulți ani. Moartea lui ne-a îndurerat pe amândoi.

— Nu mă îndoiesc de acest lucru, domnule doctor.

— Am vrut să vin la înmormântare, dar soția mea este foarte bolnavă, nu poate călători și nu am vrut să o las singură.

— Sunt sigur că *signora* Wellauer a înțeles, spuse el, surprins de universalitatea platitudinilor.

— Am vorbit cu Elizabeth, spuse doctorul. Pare să facă față bine situației.

Încurajat de ceva din tonul lui, Brunetti spuse:

— Părea cumva… Nu prea știu cum să explic asta. A fost oarecum reticentă când am zis că vreau să vă sun, domnule doctor. Când nu primi niciun

răspuns, adăugă: Poate că e prea devreme să vrea să-și amintească de vremurile fericite.

— Da, se prea poate, răspunse doctorul sec, lăsând să se vadă clar că nu credea asta.

— Domnule doctor, pot să vă pun niște întrebări?

— Desigur.

— Am examinat agenda maestrului și am văzut că în ultimele luni de viață s-a întâlnit frecvent cu dumneavoastră și cu soția dumneavoastră.

— Da, am luat cina de trei sau patru ori.

— Dar au fost și alte ocazii când numai numele dumneavoastră era trecut, domnule doctor, dimineața la prima oră. După oră, m-am gândit că trebuie să fi fost o vizită în interes profesional – vreau să spun că probabil v-a făcut o vizită pentru că avea nevoie de un doctor, nu ca prieten. Întrebă cam tardiv: Domnule doctor, puteți să-mi spuneți dacă sunteți… Se opri, nedorind să-l jignească întrebându-l dacă era generalist și spuse: îmi pare rău, am uitat cuvântul în engleză. Îmi puteți spune ce specializare aveți?

— Nas, urechi și gât. Dar mai ales gât. Așa l-am întâlnit pe Helmut cu mulți ani în urmă. Cu mulți ani în urmă. Vocea îi deveni mai caldă când spuse asta. Aici în Germania sunt cunoscut drept „doctorul cântăreților”.

Chiar părea surprins că trebuie să explice asta cuiva?

— Acesta este motivul pentru care a venit la dumneavoastră, pentru că unul din soliștii lui avea probleme? Sau avea el personal probleme cu vocea?

— Nu avea nicio problemă cu gâtul sau cu vocea. Prima dată, m-a rugat să ne întâlnim să luăm micul dejun împreună, asta ca să discute cu mine despre unul din soliștii lui.

— Dar după aceea, domnule doctor, mai erau și alte întâlniri notate în agendă.

— Da, l-am mai văzut de două ori. A venit la birou și m-a rugat să-i fac un control. Și apoi, o săptămână mai târziu, i-am dat rezultatul.

— Ați fi dispus să-mi spuneți care a fost rezultatul?

— Înainte să fac asta, îmi puteți spune de ce credeți că este important?

— Se pare că maestrul era profund preocupat, îngrijorat de ceva. Am aflat asta de la lumea cu care am vorbit aici. Așa că încerc să aflu care era problema – orice se poate să-i fi afectat starea sufletească.

— Mă tem că nu văd legătura, spuse doctorul.

— Domnule doctor, încerc să aflu cât pot de multe despre starea lui de sănătate. Rețineți, orice aflu m-ar putea ajuta să-l găsesc pe cel care se face vinovat de moartea lui și să mă asigur că este pedepsit.

Paola îi spusese de mai multe ori că singurul mod în care puteai să convingi un neamț să vorbească era să invoci legea. Viteza cu care îi răspunse doctorul îi dovedi că avea dreptate.

— În acest caz, sunt dispus să vă ajut.

— Ce fel de control i-ați făcut?

— După cum am spus, nu avea probleme cu gâtul sau cu vocea. Vederea era perfectă. Suferea însă de o ușoară pierdere a auzului și ăsta a fost motivul pentru care mi-a cerut să-l examinez.

— Și care a fost rezultatul, domnule doctor?

— După cum am spus, o ușoară pierdere a auzului. Minimă. Ceva la care te poți aștepta la un om de vârsta lui. Se corectă imediat: De vârsta noastră.

— Când l-ați examinat, domnule doctor? Datele trecute aici sunt din octombrie.

— Da, atunci cândva. Ar trebui să mă uit prin fișe ca să vă dau datele exacte, dar în perioada aceea s-a întâmplat.

— Și vă aduceți aminte rezultatul exact?

— Nu, nu mi-l amintesc. Dar pierderea era sigur mai mică de zece la sută, altfel mi-aș fi amintit.

— Și asta trece drept o deteriorare semnificativă, domnule doctor?

— Nu.

— E evidentă?

— Evidentă?

— I-ar fi creat probleme la dirijat?

— Exact asta voia să știe și Helmut. I-am spus că nu are nici pe departe de-a face cu asta, că abia puteai să măsori deteriorarea. M-a crezut. Dar în aceeași dimineață, am avut alte vești pentru el și acele vești l-au îngrijorat.

— Ce anume?

— Trimisese la mine o solistă tânără pentru că avea probleme cu vocea. Am descoperit că avea noduli pe corzile vocale care trebuiau operați. I-am spus lui Helmut că abia după șase luni putea să cânte din nou. Plănuise să o pună să cânte cu el în primăvara asta la München, dar nu mai era posibil…

— Vă mai amintiți și altceva?

— Nu, nimic special. Mi-a spus că o să ne vedem când se întorc de la Veneția, dar m-am gândit că se referă la ieșirile noastre în patru.

Brunetti îi detectă o vagă ezitare în voce și-l întrebă:

— Altceva, domnule doctor?

— M-a întrebat dacă puteam să-i recomand pe cineva la Veneția. Ca doctor. I-am spus să nu reacționeze prostește, că e sănătos ca un cal. Dacă se îmbolnăvea, cei de la operă aveau să-i găsească cel mai bun doctor cu putință. Dar a insistat, a vrut să știe dacă exista cineva pe care puteam să i-l recomand.

— Un specialist?

— Da. În cele din urmă i-am dat numele unui doctor cu care m-am consultat de câteva ori. Predă la Universitatea din Padova.

— Și cum se numește, domnule doctor?

— Valerio Treponti. Are și un cabinet particular în oraș, dar nu am numărul lui. Helmut nu mi l-a cerut, a părut să se mulțumească doar cu numele.

— Vă aduceți aminte dacă și-a notat numele?

— Nu, nu și l-a notat. De fapt, la momentul respectiv, m-am gândit doar că este încăpățânat. În plus, ne întâlniserăm ca să discutăm despre solistă.

— O ultimă întrebare, domnule doctor.

— Da?

— În ultima perioadă când v-ați întâlnit, ați observat vreo schimbare la el, vreun semn că l-ar fi preocupat sau îngrijorat ceva?

Răspunsul doctorului veni după o lungă pauză.

— E posibil să fi fost ceva, dar nu știu ce anume.

— L-ați întrebat despre asta?

— Lui Helmut nu îi punea nimeni astfel de întrebări.

Brunetti se abținu să comenteze că doi oameni care erau prieteni de mai bine de patruzeci de ani uneori se întrebau și așa ceva. În loc de asta, zise:

— Aveți vreo idee ce putea fi?

Urmă o pauză la fel de lungă ca și prima dată.

— M-am gândit că trebuie să aibă legătură cu Elizabeth. De asta nu am deschis discuția față de Helmut. Era foarte sensibil la orice discuție despre ea, despre diferența de vârstă dintre ei. Dar cred că puteți s-o întrebați pe ea, *commissario.*

— Da, domnule doctor. Așa intenționez să fac.

— Bun. Mai e și altceva? Dacă nu, chiar trebuie să mă întorc la pacienții mei.

— Nu, nimic altceva. A fost foarte amabil din partea dumneavoastră că ați acceptat să vorbiți cu mine. M-ați ajutat foarte mult.

— Sper. Sper că îl veți descoperi pe vinovat și va fi pedepsit.

— Am să fac tot ce-mi stă în putință, domnule doctor, spuse Brunetti politicos, omițând să menționeze că nu era interesat decât de prima parte și că nu îi păsa deloc de a doua. Dar poate că

nemții aveau o perspectivă diferită asupra lucrurilor de felul ăsta.

Imediat ce închise, sună la informații și ceru numărul doctorului Valerio Treponti din Padova. Când sună la biroul doctorului, i se spuse că Treponti era ocupat cu un pacient și că nu putea veni la telefon. Brunetti explică cine era, menționă că era urgent și-i spuse recepționerei că rămâne la aparat. În timp ce aștepta, Brunetti răsfoi ziarele din acea dimineață. Moartea lui Wellauer dispăruse din principalele ziare naționale; era prezentă încă în *Il Gazzettino,* pe a doua pagină a secțiunii a doua, deoarece conservatorul urma să introducă o bursă pe domeniul muzical ce avea să-i poarte numele.

Se auzi un clic pe fir și apoi o voce sonoră, gravă:

— Treponti.

— Domnule doctor, sunt *commissario* Brunetti de la poliția din Veneția.

— Am fost informat. Ce doriți?

— Aș vrea să știu dacă în ultima lună ați avut ca pacient un om în vârstă, înalt, care vorbea italiană, o italiană foarte bună, dar cu accent german.

— Cât de bătrân?

— În jur de șaptezeci de ani.

— Vă referiți la austriac. Cum se numea? Doerr? Da, așa e, Hilmar Doerr. Dar nu era neamț; era austriac. Până la urmă e același lucru. Ce doriți să știți despre el?

— Puteți să mi-l descrieți, domnule doctor?

— Sunteți sigur că e important? Am șase pacienți în sala de așteptare și trebuie să ajung la spital într-o oră.

— Puteți să mi-l descrieți, domnule doctor?

— N-am făcut deja asta? Înalt, ochi albaștri, în jur de șaizeci de ani.

— Când l-ați văzut?

În fundal la celălalt capăt al liniei, Brunetti auzi o altă voce spunând ceva. Apoi dispăru orice sunet

când doctorul acoperi receptorul. Trecu un minut, după care reveni la telefon, părând și mai grăbit, și mai lipsit de răbdare.

— *Commissario,* nu pot să vorbesc cu dumneavoastră acum. Am lucruri importante de făcut.

Brunetti trecu cu vederea remarca și întrebă:

— Ați putea să mă primiți azi, domnule doctor, dacă vin la cabinet la dumneavoastră?

— La cinci după-amiază azi. Vă stau la dispoziție douăzeci de minute. Poftim.

Închise înainte ca Brunetti să apuce să-l întrebe care e adresa. Plin de răbdare, făcând un efort să rămână calm, formă din nou numărul și o întrebă pe femeia care răspunse dacă îi poate da adresa de la cabinetul doctorului. Când aceasta i-o dictă, Brunetti îi mulțumi cu politețe exagerată și închise.

Se așeză și se gândi la cel mai simplu mod de a ajunge la Padova. Patta, știa bine, nu ar fi avut nicio problemă să-i pună la dispoziție o mașină, un șofer și poate și doi polițiști pe motocicletă drept escortă, în eventualitatea în care erau prea mulți teroriști pe autostradă în acea zi. Gradul lui Brunetti îi dădea dreptul la o mașină, dar din dorința de a economisi timp, sună la gară și întrebă când plecau trenurile de după-amiază spre Padova. Dacă lua expresul de Milano avea să ajungă acolo suficient de devreme cât să aibă timp să fie la cabinetul doctorului înainte de cinci. Va trebui să se ducă direct la gară după ce lua prânzul cu Padovani.

20.

Când Brunetti ajunse la restaurant, Padovani îl aștepta înăuntru. Ziaristul stătea în picioare între bar și vitrina cu antreuri: melci, sepie, creveți. Și-au strâns scurt mâinile și au fost conduși la masă de *signora* Antonia, chelnerița voluptuoasă care domnea peste acest mic regat. Odată așezați, amânară să discute despre crimă și bârfe, sfătuindu-se cu *signora* Antonia în legătură cu prânzul. Deși exista un meniu scris, puțini dintre clienții obișnuiți se deranjau să-l consulte; mulți nici măcar nu văzuseră cum arată. Selecțiile și specialitățile din acea zi erau listate în memoria Antoniei. Le prezentă rapid întregul meniu, deși Brunetti știa că asta era doar ei o formalitate. Apoi ea hotărî repede că ceea ce doreau ei să mănânce era *antipasto di mare, risotto* cu creveți și *branzino* la grătar, care, îi asigură ea, sosise proaspăt de la piața de pește în acea dimineață. Padovani o întrebă dacă ar putea, desigur, dacă și *signora* era de aceeași părere, să servească și o salată verde. Ea tratā întrebarea cu atenția cuvenită, se arătă de acord și apoi îi anunță că vor dori să servească un vin alb, vinul casei, pe care plecă să-l aducă.

După ce sosi vinul și li se turnă primul pahar, Brunetti îl întrebă pe Padovani câte treburi mai avea de rezolvat înainte să părăsească Veneția. Criticul îi spuse că avea de scris niște recenzii la două vernisaje, unul în Treviso și celălalt la Milano, dar că probabil avea să le facă la telefon.

— Le dictezi la telefon? întrebă Brunetti.

— Ah, nu, răspunse Padovani, rupând o grisină în două și mâncând jumătate. Compun recenziile la telefon.

— Recenzii de artă? întrebă Brunetti. La niște picturi?

— Desigur, răspunse Padovani. Doar nu te aștepți să-mi pierd timpul ducându-mă să văd porcăriile alea, nu? Observând că Brunetti îl privește nedumerit, explică: Cunosc lucrările ambilor pictori și sunt complet lipsite de valoare. Amândoi au închiriat galeriile și amândoi o să-și trimită prietenii să le cumpere tablourile. E vorba de o pictoriță, soția unui avocat din Milano, iar celălalt este fiul unui neurochirurg din Treviso care are cea mai scumpă clinică particulară din zonă. Amândoi au prea mult timp liber și nu au nimic de făcut, așa că s-au hotărât să se facă artiști. Rosti ultimul cuvânt cu un dispreț fățiș.

Padovani se întrerupse un moment și se lăsă pe spate în scaun zâmbindu-i larg *signorei* Antonia, când aceasta le așeză dinainte farfuriile lunguiețe cu antreuri.

— Și ce fel de recenzii le scrii?

— Ah, depinde, spuse Padovani, înfigându-și furculița într-o bucată zdravănă de caracatiță. Despre fiul doctorului o să spun că dă dovadă de „o ignoranță desăvârșită în ceea ce privește culoarea și linia”. Dar avocatul este prieten cu unul din directorii de la ziar, așa că nevastă-sa „face dovada unui control desăvârșit asupra compoziției și a desenului”, când de fapt nu e în stare să deseneze un pătrat, fără să-l facă să arate ca un triunghi.

— Și nu te deranjează asta? întrebă Brunetti.

— Ce să mă deranjeze – că scriu ce nu cred? întrebă Padovani, rupând o altă grisină în două.

— Da.

— La început cred că m-a deranjat. Dar apoi mi-am dat seama că era singurul mod prin care puteam să capăt libertatea de-a scrie recenziile care mă interesează cu adevărat. Îi văzu privirea lui Brunetti și zâmbi. Ei, hai, Guido, nu-mi spune că nu ai trecut niciodată cu vederea o dovadă sau că nu ai scris un raport în așa fel încât să sugerezi altceva decât ce reieșea din dovezi.

Înainte să apuce să răspundă, Antonia reveni la masă. Padovani luă și ultimul crevete de pe farfurie și îi zâmbi.

— Delicios, *signora.* Aceasta îi luă farfuria, apoi și pe-a lui Brunetti.

Se întoarse imediat cu *risotto-ul* apetisant aburind în farfurie. Când îl văzu pe Padovani că întinde mâna după sare, îi spuse:

— Are deja suficientă sare.

Acesta își retrase mâna ca ars și-și luă furculița.

— Dar, hai, Guido, nu m-ai invitat aici – pe cheltuiala primăriei, sper – ca să discutăm despre evoluția carierei mele și nici ca să îmi examinezi conștiința. Ai spus că vrei mai multe informații.

— Aș vrea să știu ce-ai mai aflat despre *signora* Santina.

Padovani scoase delicat din gură o coajă mică de la crevete, o puse pe marginea farfuriei și spuse:

— Mă tem atunci că o să trebuiască să-mi plătesc singur masa.

— De ce?

— Pentru că nu mai am să-ți dau nicio informație despre ea. Narciso tocmai ieșea când l-am sunat și nu a avut timp decât să-mi dea adresa. Așa că tot ce știu ți-am spus în seara aia. Îmi pare rău.

Brunetti găsi lipsită de tact remarca acestuia cum că trebuie să-și plătească singur masa.

— Ei, atunci poate mai bine să-mi povestești despre câțiva dintre ceilalți.

— Mărturisesc, Guido, că mi-am făcut temele. Am sunat la un număr de prieteni, de aici și de la Milano și Roma și nu trebuie decât să spui un nume, iar eu o să mă transform într-un adevărat izvor de informații.

— Flavia Petrelli?

— Ah, divina Flavia. Își bagă furculița plină de *risotto* în gură și îl declară excelent. Fără îndoială că o să vrei să afli și despre la fel de divina domnișoară Lynch, presupun?

— Aș vrea să aflu tot ce știi despre oricare dintre ele.

Padovani mai mâncă un pic din *risotto,* apoi îl dădu la o parte.

— Vrei să mă întrebi tu ceva anume sau vrei pur și simplu să sporovăiesc eu?

— Cred că sporovăială ar merge cel mai bine.

— Da. Fără îndoială. Mi s-a spus asta de multe ori. Sorbi din vin și începu: Nu-mi amintesc unde a studiat Flavia. Poate la Roma. În orice caz, neprevăzutul s-a întâmplat și în ultimul moment a fost rugată să o înlocuiască pe Caballé, eterna bolnavă. A făcut asta, criticii au intrat într-o frenezie și ea a devenit faimoasă peste noapte. Se întinse și-i atinse lui Brunetti mâna cu un deget. M-am gândit, ca să te impresionez, să împart povestea în două: partea profesională și cea privată. Brunetti încuviință din cap.

— Asta a fost, practic, partea profesională. A fost faimoasă și a rămas faimoasă. Rămâne faimoasă. Sorbi din nou din vin, după care își mai turnă în pahar.

— Acum pe partea personală. Intră în scenă soțul. Ea cânta la *Liceo* în Barcelona, la doi sau trei ani după succesul de la Roma. El era un nume important în Spania. Plastic, fabrici, cred; oricum, ceva extrem de plictisitor, dar foarte profitabil. În orice caz, o grămadă de bani, o grămadă de prieteni cu case imense și nume importante. O iubire ca-n povești, ghirlande de flori, camioane de flori oriunde se ducea să cânte, bijuterii, toate tentațiile obișnuite și La Petrelli – care este, între noi fie spus, doar o țărăncuță simplă dintr-un târg de lângă Trento – s-a îndrăgostit de el și s-a căsătorit cu el. Și cu fabricile lui, și cu plasticele, și cu prietenii lui importanți.

Sosi Antonia și le luă farfuriile din față, clar nemulțumită de faptul că a lui Padovani era încă pe jumătate plină.

— A continuat să cânte; a continuat să-și răspândească faima. Iar lui părea să-i placă să călătorească cu ea, îi plăcea să fie soțul latin al faimoasei dive, să cunoască oameni mai renumiți, să-și vadă poza în ziare – toate chestiile de care au nevoie cei din clasa lui. Apoi au venit copiii, dar ea a continuat să cânte și să fie din ce în ce mai faimoasă. Însă curând a devenit evident că lucrurile nu mai erau la fel de idilice ca odinioară. Și-a anulat un spectacol, apoi încă unul. La scurt timp a încetat să mai cânte timp de un an, s-a întors în Spania cu el. Și nu a mai cântat.

Antonia aduse la masă o tavă lungă din metal pe care era peștele. Îl așeză pe o măsuță de servit lângă ei și le tăie cu pricepere două porții din peștele alb și fraged. Le puse porțiile în față:

— Sper să vă placă.

Cei doi își aruncară o privire unul celuilalt, acceptând amenințarea în tăcere.

— Mulțumim, *signora,* spuse Padovani. Aș putea să vă rog să-mi aduceți salata verde?

— După ce terminați peștele, spuse ea și se întoarse la bucătărie. Acesta, se forță Brunetti să-și reamintească, era unul din cele mai bune restaurante din oraș.

Padovani gustă de câteva ori din pește.

— Și apoi a revenit, la fel de brusc cum a dispărut, iar vocea în timpul cât nu a cântat în public i-a crescut, a devenit mai degrabă ca vocea pe care o are acum, limpede și puternică. Dar soțul nu se mai arăta la vedere și după o vreme s-au separat în liniște, apoi au divorțat în și mai mare liniște, divorț pe care ea l-a obținut aici și după aceea, când a devenit posibil, în Spania.

— Care a fost motivul divorțului?

Padovani ridică mâna a mustrare.

— Toate la timpul lor. Vreau ca povestea să sune și să curgă ca romanele secolului al nouăsprezecelea. Așadar a început să cânte din nou, Flavia noastră, și după cum am mai spus, a

fost mai minunată ca nicicând. Dar nu o vedeam niciodată. Nici la cine, nici la petreceri, nici la spectacolele celorlalți soliști. Devenise un fel de sihastru, locuia retrasă cu copiii ei la Milano, unde cânta în mod regulat. Se aplecă peste masă. Ei, crește suspansul?

— Chinuitor de încet, spuse Brunetti și mai luă o gură din pește. Și cu divorțul cum rămâne?

Padovani izbucni în râs.

— M-a avertizat Paola în legătură cu asta, că ești ca un dihor. Bine, bine, îți spun adevărul. Dar din păcate, așa cum se întâmplă de obicei, adevărul e chiar anost. Se pare că o bătea, destul de des și destul de rău. Mă gândesc că asta era ideea lui despre cum își tratează un soț soția. Ridică din umeri. Eu n-am de unde să știu.

— Dar ea a fost cea care a plecat? întrebă Brunetti.

— Nu până nu a băgat-o în spital. Chiar și în Spania lumea trage linie la asta. S-a dus la ambasada italiană cu copiii. Fără bani și fără pașapoarte. Ambasadorul nostru din acea vreme, ca toți ceilalți, era un lingău și a încercat să o trimită înapoi la soț. Însă nevastă-sa, o siciliancă – și să nu aud vreun cuvânt împotriva lor – a intrat ca o furtună la consulat și a stat acolo lângă ei, până le-au făcut trei pașapoarte, după care i-a dus pe Flavia și pe copii cu mașina la aeroport, unde a cumpărat trei bilete la clasa întâi pentru Milano pe cheltuiala ambasadei și a așteptat cu ei până a plecat avionul. Se pare că o văzuse pe Flavia cântând *Odabella* cu trei ani în urmă și s-a gândit că îi datorează măcar atât.

Brunetti se trezi întrebându-se cât din ce auzea putea fi relevant pentru moartea lui Wellauer și, suspicios din cauza ironiei din glasul lui Padovani, se întrebă în ce măsură era adevărat ce auzea.

Ca și cum i-ar fi citit gândurile, Padovani se aplecă în față și spuse:

— E adevărat. Crede-mă.

— Cum ai aflat toate astea?

— Guido, ești polițist de destul de multă vreme ca să știi că atunci când ajungi o persoană cu un anumit grad de faimă nu mai există secrete în ceea ce te privește.

Brunetti îi zâmbi arătându-se de acord și Padovani continuă:

— Acum ajungem la partea interesantă, reîntoarcerea la viață a eroinei noastre. Iar motivul, ca mai totdeauna în astfel de povești, este dragostea. Sau, în orice caz, adăugă el după ce reflectă o clipă, pasiunea.

Conștient de încântarea evidentă cu care își spunea povestea, Brunetti se gândi să se răzbune spunându-i Antoniei că Padovani nu-și mâncase tot peștele, ci îl ascunsese în șervet.

— Perioada ei de izolare a durat aproape trei ani. După asta au urmat o serie de, să zicem, legături. Prima a fost cu un tenor cu care s-a întâmplat să cânte. Un tenor foarte prost, dar, spre norocul ei, un bărbat foarte drăguț. Din nefericire pentru ea, avea o soție la fel de drăguță, la care s-a întors foarte repede. După aceea s-au perindat rapid – începu să îi înșire pe degete – un bariton, un alt tenor, un balerin sau poate că era regizorul, un doctor care se pare că s-a strecurat pe nevăzute și, în cele din urmă, minunea minunilor, un contratenor. Și apoi, pe cât de repede a început totul, pe atât de repede a încetat.

La fel făcu și Padovani când Antonia îi așeză dinainte salata. Acesta o asezonă, punând foarte mult oțet, după gustul lui Brunetti.

— Nu a mai fost văzută cu nimeni cam un an. Și brusc *l'americana* a apărut în peisaj părând s-o fi cucerit pe divina Flavia. Simțind curiozitatea lui Brunetti, îl întrebă: O cunoști?

— Da.

— Și ce părere ai despre ea?

— Îmi place.

— Și mie, se arătă de acord Padovani. Chestia asta dintre ea și Flavia nu are niciun sens.

Brunetti se simțea prost să-și arate curiozitatea, așa că nu îi ceru lui Padovani să dezvolte subiectul.

Însă nu era cazul să-l roage să facă acest lucru.

— S-au întâlnit cam acum trei ani, cu ocazia expoziției chinezești. Au fost văzute împreună de câteva ori după aceea luând masa, ducându-se la teatru, dar apoi *l'americana* a trebuit să se întoarcă în China.

Din vocea lui Padovani pieri orice urmă de șiretenie sfioasă:

— I-am citit cărțile despre arta chineză, cele două care au fost traduse în italiană și cea scurtă în engleză. Dacă nu este cel mai de seamă arheolog din domeniu la această oră, o să fie cât de curând. Nu înțeleg ce vede la Flavia căci Flavia, cât de genială ar fi, e în realitate o scârbă.

— Dar cu dragostea cum rămâne? întrebă Brunetti după care își corectă întrebarea cum făcuse și Padovani: Sau cu pasiunea?

— Asta merge la cele ca Flavia; nu o ține departe de muncă. Dar cealaltă are pe mână una din cele mai importante descoperiri arheologice din epoca noastră și cred că are mintea și priceperea să… Padovani se opri brusc, își luă paharul de pe masă și-l goli. Scuză-mă. Rareori mă ambalez așa. Probabil că am fost influențat de impunătoarea Antonia.

Deși știa că nu are nicio legătură cu ancheta, Brunetti nu se putu abține să nu întrebe:

— Este prima, ăăă, iubită pe care a avut-o Petrelli?

— Nu prea cred, dar celelalte nu au fost decât niște relații trecătoare.

— Și asta? E diferită?

— Pentru care dintre ele?

— Pentru amândouă.

— Din moment ce durează de trei ani, aș zice că da, e serioasă. Pentru amândouă. Padovani luă și ultima frunză de salată de pe fundul castronului și spuse: Poate că nu sunt corect față de Flavia. O costă foarte mult relația asta.

— În ce sens?

— Există un număr foarte mare de lesbiene printre soliste, explică el. În mod ciudat, majoritatea par a fi mezzosoprane. Dar asta nu contează. Problema e că sunt mult mai puțin tolerate decât colegii lor care se întâmplă să fie homosexuali. Așa că niciuna dintre ele nu îndrăznește să spună adevărul despre viața personală și majoritatea sunt foarte discrete, alegând să-și deghizeze iubita în secretară sau impresar. Dar Flavia nu prea poate să o deghizeze pe Brett în ceva. Așa că se bârfește și sunt sigur că există și o grămadă de priviri și șușoteli când intră undeva împreună.

Brunetti nu trebuia decât să-și amintească de tonul lui *il portiere* ca să știe cât adevăr era în ce auzea.

— Ai fost la apartamentul lor de aici?

— Ce luminatoare, spuse Padovani și amândoi izbucniră în râs.

— Cum a reușit? întrebă Brunetti, căruia nu i se dăduse aprobarea să-și instaleze termopane.

— Familia ei e una din acele familii americane vechi care și-a făcut banii furând acum mai bine de un secol și prin urmare acum este respectabilă. Apartamentul i-a fost lăsat de un unchi, care cred că l-a câștigat la cărți acum vreo cincizeci de ani. Cât despre ferestre, povestea e că a încercat să angajeze pe cineva să le instaleze, dar nimeni nu a vrut să ridice un deget fără aprobare. Așa că, în cele din urmă, pur și simplu s-a urcat ea pe acoperiș, a scos șindrilele, a tăiat niște găuri în acoperiș și a instalat cadrele.

— N-a văzut-o nimeni?

În Veneția ajungea să lovești cu un ciocan în peretele exterior al unei clădiri ca toți din casele din zonă să pună mâna pe telefon să reclame. N-a sunat nimeni la poliție?

— Ai văzut cât este de înaltă. Nimeni dintre cei care au văzut-o cocoțată acolo sus nu și-a dat seama exact ce face și au presupus că pur și simplu verifică acoperișul sau repară vreo șindrilă.

— Și-apoi ce s-a întâmplat?

— Odată ce a instalat ferestrele, a sunat la biroul arhitecților orașului și le-a spus ce a făcut. Le-a cerut să trimită pe cineva până la ea ca să-i spună cât trebuie să plătească amendă.

— Și? se minună Brunetti, uimit că un străin putea să vină cu o soluție atât de tipic italienească.

— La câteva luni mai târziu asta au și făcut. Dar când au ajuns acolo și au văzut cât de bine fusese făcută treaba, nu au crezut-o când le-a spus că a făcut totul singură și au insistat să le dea numele „complicilor". Le-a repetat că a făcut totul singură și ei tot nu au crezut-o. În cele din urmă a pus mâna pe telefon și a sunat la biroul primarului, cerând să vorbească cu „Lucio". Asta de față cu doi arhitecți de la primărie care stăteau în picioare lângă ea, cu riglele în mână. A schimbat câteva cuvinte cu „Lucio" și i-a pasat telefonul unuia dintre ei, spunându-i că primarul vrea să discute ceva cu el. Padovani maimuțări toată scena, sfârșind prin a trece un telefon invizibil peste masă. Așa că primarul le-a spus două vorbe și aceștia au ieșit pe acoperiș și au măsurat luminatoarele, au calculat amenda, iar ea i-a trimis înapoi la birou cu un cec în mână.

Brunetti își lăsă capul pe spate râzând atât de tare, încât lumea care stătea la celelalte mese începu să se uite la ei.

— Stai așa că istoria devine și mai tare, spuse Padovani. Cecul a fost întocmit ca să poată fi încasat în numerar și nu a primit niciodată vreo confirmare că amenda a fost plătită. Și mi s-a spus

că planurile casei care se află la primărie au fost schimbate și conțin acum și luminatoarele. Râseră împreună la această victorie a ingeniozității împotriva autorităților.

— De unde are toți banii ăștia? întrebă Brunetti.

— Oh, Doamne, cine știe? De unde vin banii americanilor? Din oțel. Căi ferate. Știi cum merge treaba acolo. Nu contează dacă omori sau jefuiești pe cineva ca să-i obții. Șmecheria e să-i ții o sută de ani și după aia devii aristocrat.

— Și este vreo diferență față de ce se întâmplă aici? întrebă Brunetti.

— Bineînțeles, explică Padovani zâmbind. Aici trebuie să-i ținem cinci sute de ani înainte să devenim aristocrați. Și mai e o diferență. În Italia trebuie să te îmbraci bine. În America e greu să spui care sunt milionarii și care sunt servitorii. Amintindu-și de cizmele lui Brett, Brunetti încercă să obiecteze. Dar nu aveai cum să-l mai oprești pe Padovani, care se dezlănțuise din nou. Au ei o revistă. Nu-mi aduc aminte care, dar în fiecare an publică o listă cu cei mai bogați oameni din America. Doar numele și de unde le vin banii. Cred că probabil se tem să le publice toate fotografiile. Cele care sunt publicate sunt îndeajuns să te facă să crezi că banii sunt sursa tuturor relelor sau cel puțin a prostului gust. Femeile arată toate ca și cum au fost atârnate deasupra focului ca să se usuce. Iar bărbații, Doamne iartă-mă, bărbații. Dumnezeule, cine îi îmbracă? Crezi că *mănâncă* plastic?

Brunetti nu apucă să răspundă căci Antonia reveni la masă. Îi întrebă dacă doreau să servească fructe sau desert. Răspunseră amândoi agitați că sar peste desert și vor în loc de asta cafea. Nu îi plăcu răspunsul lor, însă luă și ultimele farfurii de pe masă.

— Dar ca să-ți răspund la întrebare, spuse Padovani după ce plecă femeia. Nu știu de unde provin banii, dar se pare că nu au capăt. Unchiul ei

s-a arătat foarte generos față de mai multe spitale și organizații de caritate din oraș, iar ea pare să facă același lucru, deși majoritatea banilor pe care îi dă sunt în mod expres pentru restaurări.

— Atunci așa se explică ajutorul din partea lui „Lucio”.

— Evident.

— Și ce știi despre viața ei privată?

Padovani îi aruncă o privire ciudată, căci își dăduse de mult seama cât de puțin relevante erau aceste informații pentru ancheta privind moartea lui Wellauer. Dar ăsta nu era un motiv suficient ca să-l oprească să povestească ce știa. La urma urmei, cel mai mare farmec al bârfei era desăvârșita ei inutilitate.

— Foarte puține. Adică nimeni nu știe prea multe cu certitudine. Se pare că dintotdeauna a avut această orientare, dar nu se știe aproape nimic despre viața ei personală înainte să vină aici.

— Care s-a întâmplat când?

— Acum vreo șapte ani. Adică atunci s-a stabilit aici permanent. A petrecut ani de zile aici cu unchiul ei, când era mică.

— Asta explică de ce vorbește ca venețienii.

Padovani izbucni în râs.

— E ciudat s-o auzi vorbită de cineva care nu e de-al nostru, nu?

— Da.

În acel moment Antonia se întoarse cu cafelele, aducând și două pahărele de *grappa* care, le spuse ea, erau din partea casei. Deși niciunul dintre ei nu avea chef să bea lichidul înțepător, îl sorbiră prefăcându-se entuziaști și lăudându-i calitatea. Aceasta plecă bănuitoare și Brunetti o văzu cum se întoarce să se uite la ei din ușa de la bucătărie, ca și cum s-ar fi așteptat să îl toarne în pantofi.

— Și ce mai știi despre viața ei privată? întrebă Brunetti, cu o curiozitate sinceră.

— O ține foarte privată, cred. Am un prieten la New York care a mers la școală cu ea. La Harvard,

bineînțeles. Apoi la Yale. După care s-a dus în Taiwan și apoi pe continent. A fost unul dintre primii arheologi din Occident care au ajuns acolo. Prin ’83 sau ’84, cred. Deja își scrisese prima carte, cât timp a stat în Taiwan.

— Nu e prea tânără ca să fi făcut toate astea?

— Da, presupun că este. Dar este foarte, foarte bună.

Antonia trecu pe lângă ei, ducând cafele la masa vecină și Brunetti îi făcu semn să le facă nota. Ea încuviință din cap.

— Sper ca o parte din ce ți-am povestit să se dovedească de folos, spuse Padovani, vorbind serios.

— Și eu sper, răspunse Brunetti, nedorind să admită că, de fapt, nu prea era cazul și nedorind nici să accepte că era pur și simplu curios în legătură cu cele două femei.

— Dacă mai pot să te ajut cu ceva, te rog, sună-mă, spuse Padovani, după care adăugă: Am putea să venim din nou aici. Dar dacă facem asta, te rog insistent să aduci cu tine doi dintre cei mai mari polițiști ca să mă apere de… Ah, *signora* Antonia, spuse el degajat când aceasta veni la masa lor și puse nota pe masă în fața lui Brunetti. Mâncarea a fost absolut divină și sperăm să revenim cât mai curând posibil.

Efectul acestei lingușeli îl lăsă pe Brunetti fără glas. Pentru prima dată în acea după-amiază Antonia le zâmbi, luminându-se la față de plăcere și scoțând la iveală două gropițe adânci de fiecare parte a gurii și un șir de dinți perfecți, strălucitori. Brunetti îl invidie pe Padovani pentru tactica lui; s-ar dovedi neprețuită în interogarea suspecților.

21.

Trenul intercity își croi încet drum peste autostrada care lega Veneția de continent și curând după aceea trecea deja prin dreapta ororii industriale care era Marghera. Ca un om care nu se poate abține să nu-și zgândăre cu limba un dinte care îl doare, Brunetti nu reuși să evite pădurea de macarale și coșuri de fum și duhoarea aerului poluat care se revărsa peste apele lagunei, spre orașul pe care tocmai îl părăsise.

Imediat ce trecu de Mestre, dezastrul industrial era înlocuit de câmpurile pustiite de iarnă, însă peisajul în ansamblu nu se îmbunătățea prea mult. După seceta devastatoare de peste vară, majoritatea câmpurilor rămăseseră acoperite de porumb nerecoltat, care se dovedise a fi prea costisitor de irigat și prea uscat ca să fie cules.

Trenul avea o întârziere de numai zece minute, așa că ajunse la timp la întâlnirea cu doctorul, al cărui cabinet se afla într-o clădire modernă, aproape de universitate. Pentru că era venețian, Brunetti nu se gândi să ia liftul, ci urcă scările până la etajul al treilea. Când deschise ușa cabinetului, nu găsi pe nimeni în sala de așteptare, cu excepția unei femei în uniformă albă, așezată la un birou.

— Domnul doctor vă poate primi acum, spuse ea când îl văzu intrând, fără să se deranjeze să întrebe cine este. Era chiar așa de evident? se întrebă din nou Brunetti.

Doctorul Treponti era un bărbat micuț și îngrijit, cu o barbă scurtă, neagră și ochi căprui ușor măriți de ochelarii cu lentile groase de pe nas. Avea obrajii plini și întinși ca ai unei veverițe și o burtică precum un marsupiu. Nu îi zâmbi lui Brunetti când intră, dar îi întinse mâna. Arătând

spre un scaun din fața biroului, așteptă până ce Brunetti luă loc, înainte să se așeze și el pe scaunul lui, după care îl întrebă:

— Ce anume ați dori să aflați?

Brunetti scoase o fotografie de-a dirijorului pe care o ținea într-un buzunar interior și i-o întinse doctorului.

— Acesta este bărbatul care a venit la dumneavoastră? Cel despre care ați spus că este austriac?

Doctorul luă fotografia, o studie rapid și i-o dădu înapoi lui Brunetti.

— Da, acesta este.

— De ce a venit să vă vadă, domnule doctor?

— Nu aveți de gând să-mi spuneți cine este? Dacă asta privește poliția și dacă numele lui nu este Hilmar Doerr?

Brunetti era uimit că cineva putea să trăiască în Italia și totuși să nu fi aflat despre moartea dirijorului, dar nu spuse decât:

— Am să vă răspund la toate astea după ce îmi povestiți tot ce știți despre el, domnule doctor. Înainte ca celălalt să apuce să obiecteze, adăugă: Nu vreau ca lucrurile pe care mi le spuneți să fie influențate de aceste informații.

— Nu e o treabă politică, nu? întrebă doctorul cu neîncrederea profundă pe care numai italienii o puteau exprima printr-o asemenea întrebare.

— Nu, nu are de-a face cu politica. Aveți cuvântul meu.

Oricât de suspectă i se păru doctorului acea asigurare, se arătă de acord:

— Foarte bine. Deschise dosarul maroniu de pe birou și spuse: O s-o rog pe asistentă să vă facă o copie mai târziu.

— Mulțumesc, domnule doctor.

— După cum am mai spus, mi-a zis că se numește Hilmar Doerr și că este din Austria, dar că locuiește la Veneția. Pentru că nu era înscris în sistemul de sănătate italian, a venit la mine în

calitate de pacient privat. Nu am avut niciun motiv să nu-l cred.

În timp ce vorbea, doctorul studia însemnările de pe hârtia liniată din fața lui. Brunetti putea să vadă cât de îngrijit fuseseră făcute chiar dacă le citea invers.

— Mi-a spus că în ultimele luni suferise o deteriorare a auzului și m-a rugat să-i fac un control. Asta se întâmpla, spuse doctorul întorcându-se la prima pagină și verificând data, pe trei noiembrie. I-am făcut testele obișnuite și am descoperit că se produsese, așa cum spusese, o deteriorare semnificativă a auzului. Anticipă întrebarea lui Brunetti și-i răspunse: Am estimat că mai avea șaizeci sau șaptezeci la sută din capacitatea auditivă. Ce m-a nedumerit a fost că mi-a spus că nu mai avusese probleme cu auzul înainte; problemele apăruseră brusc în ultima lună sau ceva de genul ăsta.

— Și asta e ceva obișnuit la un om de vârsta lui?

— Mi-a spus că are șaizeci și doi de ani. Presupun că și asta este o minciună? Dacă mi-ați spune ce vârstă avea în realitate, poate aș reuși să vă răspund mai bine la întrebare.

— Avea șaptezeci și patru de ani.

Când îl auzi, doctorul Treponti reveni la copertă, tăie ceva și corectă deasupra.

— Nu cred că asta schimbă cu ceva situația, spuse el, cel puțin nu în mod substanțial. Vătămarea s-a produs brusc și, pentru că au fost afectate țesuturile nervoase, era ireversibilă.

— Sunteți sigur de asta, domnule doctor?

Nici nu se deranjă să răspundă.

— Din cauza deteriorării, i-am sugerat să revină după două săptămâni, când am repetat testele și am descoperit că deteriorarea se agravase și mai mult. Și era la fel de ireversibilă.

— Cât de mult?

— Aș zice, spuse el aruncând din nou un ochi peste cifrele notate în fișă, cu încă zece la sută.

Poate puțin mai mult.

— Și ați putut să-l ajutați?

— I-am sugerat să poarte unul din noile modele de aparate auditive. Am sperat – nu am crezut asta cu adevărat – că o să-l ajute.

— Și l-a ajutat?

— Nu știu.

— Poftim?

— Nu s-a mai întors la cabinet.

Brunetti își făcu în minte niște calcule. A doua vizită avusese loc la mult timp după ce începuseră repetițiile pentru spectacol.

— Îmi puteți da mai multe detalii despre acest aparat auditiv?

— E foarte mic, fixat pe o pereche de ochelari cu lentile normale sau prescrise de doctor. Funcționează pe principiul… Se opri. Nu înțeleg de ce contează asta.

În loc să-i explice de ce, Brunetti îl întrebă:

— E ceva ce l-ar fi putut ajuta?

— Greu de spus. O mare parte din ceea ce auzim nu auzim cu urechile. Văzând că Brunetti îl privește nedumerit, îi explică: Citim pe buze foarte mult, umplem spațiile goale folosindu-ne de cuvintele pe care le auzim. Când oamenii poartă asemenea aparate auditive, înseamnă că au recunoscut în sfârșit că au o problemă cu auzul. Așa că toate celelalte simțuri încep să lucreze mai intens, încercând să recupereze semnalele și mesajele omise și pentru că singurul lucru care a fost adăugat este aparatul auditiv, cred că aparatul este cel care îi ajută, când de fapt tot ce se întâmplă în realitate e că propriile lor simțuri lucrează la maximum ca să compenseze pentru urechi, care nu mai funcționează la fel de bine.

— Și așa s-a întâmplat în cazul acesta?

— După cum v-am mai spus, nu sunt sigur. Când i-am fixat aparatul, la a doua vizită, a insistat că aude mai bine. Mi-a răspuns mai corect la întrebări, dar toată lumea face așa, indiferent dacă

există sau nu vreo ameliorare fizică. Stau în fața lor, le adresez întrebările uitându-mă direct la ei, mă văd. La teste, când aud vocile la cască și nu există niciun fel de semnale vizuale, rareori se observă vreo ameliorare, nu numai în cazuri cum era al lui.

Brunetti medită la toate acestea, după care întrebă:

— Domnule doctor, ați spus că atunci când s-a prezentat pentru a doua consultație, se produsese deja o pierdere și mai gravă a auzului. Aveți idee ce ar fi putut cauza o asemenea deteriorare atât de bruscă?

Era clar din zâmbetul pe care i-l adresă că se așteptase la această întrebare. Își împleti degetele în fața lui, cum făceau doctorii în telenovelele de la televizor.

— S-ar putea să fi fost vârsta, dar asta nu ar explica cu adevărat o deteriorare atât de bruscă cum a suferit el. S-ar putea să fi fost o infecție bruscă la ureche, dar atunci ar fi existat mai mult ca sigur dureri, iar el nu s-a plâns de nimic, sau pierderi de echilibru și mi-a spus că nu i s-a întâmplat așa ceva. O altă cauză posibilă ar fi fost folosirea neîntreruptă de diuretice, dar mi-a zis că nu ia așa ceva.

— Ați discutat toate astea cu el, domnule doctor?

— Bineînțeles că da. S-a arătat mai îngrijorat decât orice alt pacient pe care l-am avut vreodată și, fiindu-mi pacient, era dreptul lui să știe.

— Desigur.

Împăcat, doctorul continuă:

— O altă posibilă cauză pe care am menționat-o au fost antibioticele. A părut interesat de această posibilitate, așa că i-am explicat că doza trebuia să fie foarte mare.

— Antibioticele? întrebă Brunetti.

— Da. Unul din efectele secundare, nu obișnuite, dar posibile, este vătămarea nervului

auditiv. Dar după cum am spus deja, doza ar trebui să fie masivă. L-am întrebat dacă ia așa ceva și mi-a spus că nu. Așa că după ce am eliminat toate aceste posibilități, singura explicație rezonabilă a fost vârsta lui înaintată. Ca doctor, nu am fost mulțumit de această explicație și nici acum nu sunt mulțumit de ea. Se uită la calendar. Dacă aș putea să îl văd acum… a trecut suficient timp, cât să pot să verific deteriorarea. Dacă a continuat în același ritm pe care l-am observat la ultima consultație, acum ar fi aproape complet surd. Evident, doar dacă nu am greșit și a fost doar o infecție pe care nu am observat-o sau care nu a apărut la testele pe care i le-am făcut. Închise dosarul și întrebă: Există vreo șansă să revină pentru o nouă consultație?

— A murit, spuse Brunetti scurt.

Privirea doctorului nu trădă nicio reacție.

— Îmi puteți spune care a fost cauza morții? întrebă el, după care se grăbi să explice: Aș vrea să știu în caz că a fost vreo infecție pe care nu am depistat-o.

— A fost otrăvit.

— Otrăvit, repetă doctorul și adăugă: înțeleg, înțeleg. Se gândi la asta și apoi întrebă cu o sfială ciudată, recunoscând că Brunetti era acum cel în avantaj: Și cu ce otravă, dacă îmi permiteți să vă întreb?

— Cianură.

— Oh. Păru dezamăgit.

— Contează, domnule doctor?

— Dacă ar fi fost arsenic, s-ar fi produs o deteriorare a auzului de genul celei de care părea să sufere. Asta dacă i s-ar fi administrat de-a lungul unei perioade lungi de timp. Dar cianură… Nu, nu cred. Se gândi o clipă la asta, deschise dosarul, făcu o însemnare scurtă, după care trasă apăsat o linie orizontală sub ceea ce scrisese. S-a făcut vreo autopsie? Cred că este obligatoriu în asemenea cazuri.

— Da.

— Și s-a observat ceva, apropo de auz?

— Nu cred că s-a verificat asta în mod special.

— Păcat, spuse doctorul, după care se corectă: Dar probabil că nu s-ar fi descoperit nimic. Închise ochii și Brunetti și-l imagină răsfoind manuale, oprindu-se din când în când să citească un pasaj cu mai multă atenție. În cele din urmă, îi deschise și se uită la Brunetti: Nu, nu ar fi fost ceva evident.

Brunetti se ridică în picioare.

— Dacă ați putea ruga asistenta să-mi facă o copie a dosarului, domnule doctor, nu vă mai răpesc din timp.

— Da, desigur, spuse doctorul ridicându-se în picioare și urmându-l pe Brunetti la ușă. În sala de așteptare îi dădu asistentei dosarul și o rugă să facă o copie pentru *commissario,* după care se întoarse spre unul din pacienții care apăruseră cât vorbise cu Brunetti și spuse:

— *Signora* Mosca, puteți intra acum. Îl salută pe Brunetti cu o înclinare din cap și intră în birou după femeie, închizând ușa în urma lui.

Asistenta se întoarse și-i dădu o copie a dosarului, caldă încă, așa cum ieșise din copiator. El îi mulțumi și plecă. În lift, pe care își aminti să-l folosească, deschise dosarul și citi ultima însemnare: „Pacient decedat în urma otrăvirii cu cianură. Rezultatele tratamentului propus rămân necunoscute”.

22.

Ajunse acasă înainte de ora opt, însă descoperi că Paola ieșise cu copiii la film. Îi lăsase un mesaj în care îl informa că îl căutase la telefon o femeie, de două ori în acea după-amiază, dar că nu-și dăduse numele. Dădu o raită prin frigider, găsind doar salam și brânză și o pungă de plastic în care erau niște măsline negre. Le scoase pe toate din frigider și le puse pe masă, după care se duse la dulap de unde își luă o sticlă de vin roșu și un pahar. Băgă o măslină în gură, își turnă un pahar cu vin, apoi scuipă sâmburele în pumn și bău. Se uită în jur, căutând un loc unde să-l pună în timp ce mâncă o alta. Și încă una. În cele din urmă aruncă sâmburii în coșul de gunoi de sub chiuvetă.

Își tăie două felii de pâine, puse niște salam între ele și-și mai turnă un pahar cu vin. Pe masă era ediția săptămânală din *Epoca,* pe care Paola o citise probabil la masă. Se așeză, deschise revista și mușcă din sendviș. Și atunci sună telefonul.

Mestecând se duse alene în sufragerie, sperând că o să înceteze să sune până ajunge la el. Când sună a șaptea oară, ridică receptorul și-și spuse numele.

— Bună. Brett la telefon, spuse ea repede. Îmi pare rău că te sun acasă, dar aș vrea să vorbesc cu tine. Dacă se poate.

— E ceva important? întrebă el, știind că așa trebuie să fie dacă suna, dar sperând totuși că nu este.

— Da. E în legătură cu Flavia. Se aștepta și la asta. A primit o scrisoare de la avocat. Nu era nevoie s-o întrebe de la care avocat. Și am discutat despre cearta pe care a avut-o cu el.

El trebuie să fi fost Wellauer. Brunetti știa că ar trebui să se ofere să se întâlnească cu ea, dar nu

găsi energia necesară să facă acest lucru.

— Guido, mai ești acolo? îi citi încordarea din voce, după cum îi citi și efortul de a rămâne calmă.

— Da. Unde ești?

— Acasă. Dar nu ne putem vedea aici. La acest punct își pierdu vocea și el se trezi brusc că vrea foarte tare s-o vadă.

— Brett, ascultă-mă. Știi barul Giro's, cel de lângă Santa Marina?

— Da.

— Ne vedem acolo într-un sfert de oră.

— Mulțumesc, Guido.

— Un sfert de oră, repetă el și închise. Mâzgăli un mesaj pentru Paola, spunând că trebuie să iasă și-și mâncă restul de sendviș, în timp ce cobora scările.

Giro's era un bar întunecat și plin de fum, unul din puținele locuri din oraș care rămâneau deschise după zece seara. Conducerea barului tocmai se schimbase cu câteva luni în urmă și noii proprietari făcuseră tot ce le stătuse în putință să-l mai înfrumusețeze, adăugându-i perdele albe și muzică șic. Însă tot nu reușise să devină un bar la modă și în același timp încetase să mai fie o cârciumă locală unde prietenii se întâlneau pentru o cafea sau ceva de băut. Nu avea nici clasă, nici farmec, doar vinuri mai scumpe decât făceau și prea mult fum.

Când intră, o văzu așezată la o masă în spate, privind spre ușă și fiind la rândul ei privită de cei trei sau patru tineri care stăteau în picioare la bar și beau vin roșu din pahare mici, discutând pe un ton menit să-i ajungă la urechi și s-o impresioneze. Îi simți cum îl urmăresc cu privirea în timp ce se îndrepta spre masa ei. Căldura cu care îi zâmbi îl făcu să se bucure că a venit.

— Mulțumesc, spuse ea simplu.

— Povestește-mi despre scrisoare.

Coborî privirea uitându-se la masă, pe care își ținea mâinile cu palmele în jos, și nu le mișcă cât

timp vorbi:

— E de la un avocat din Milano, același care a pledat împotriva ei la divorț. Spune că a primit informații cum că Flavia duce „o viață imorală și denaturată” – acestea au fost cuvintele exacte. Mi-a arătat scrisoarea. „O viață imorală și denaturată.” Se uită în sus la el și zâmbi. Presupun că asta se referă la mine, nu? Ridică o mână, măturând aerul. Nu-mi vine să cred, spuse ea clătinând din cap. A spus că urmează să intenteze proces împotriva ei și să ceară… or să ceară custodia copiilor în favoarea tatălui lor. Asta a fost o înștiințare oficială despre intențiile lor. Făcu o pauză și-și acoperi ochii cu mâna. Ne anunță oficial. Își coborî mâna la gură, acoperind-o ca și cum ar fi blocat cuvintele înăuntru. Nu, nu pe noi, doar pe Flavia. Doar pe ea – că au de gând să reintenteze proces.

Brunetti simți chelnerul venind din spate și-i făcu semn cu mâna, enervat, să plece. Când acesta se îndepărtă suficient cât să nu mai audă, o întrebă:

— Și altceva?

Făcu o încercare; o vedea cum încearcă să scoată cuvintele pe gură, dar nu putea. Se uită în sus la el și-i zâmbi agitată, exact cum zâmbea Chiara după ce făcea o boacănă și trebuia să recunoască asta în fața lui.

Bombăni ceva, lăsând capul în jos.

— Ce-ai spus, Brett? Nu te-am auzit.

Se uită la masă.

— A trebuit să spun cuiva. Nu aveam cui altcuiva.

— N-ai găsit pe nimeni altcineva?

Își petrecuse o mare parte din viață în acest oraș și nu avea pe nimeni căruia să-i povestească toate astea, doar pe polițistul care trebuia să descopere dacă iubea o criminală?

— Pe nimeni?

— N-am povestit nimănui despre Flavia, spuse ea, de data asta uitându-se țintă spre el. A zis că nu vrea să dea ocazia să se bârfească, că i-ar putea

afecta cariera. Nu am povestit nimănui niciodată despre ea. Despre noi.

Brunetti își aminti în acel moment cum îi povestise Padovani despre clipa în care Paola se îndrăgostise de el, despre cum le tot povestea prietenilor ei și nu vorbea decât despre asta. Lumea îi îngăduise nu numai să se bucure, ci să-și împărtășească bucuria și altora. Iar femeia aceasta era îndrăgostită, fără nicio urmă de îndoială, de trei ani, și nu spusese nimănui. Cu excepția lui. Unui polițist.

— Numele tău apare în scrisoare?

Clătină din cap.

— Și Flavia? Ce-a spus?

Mușcându-și buzele, își ridică o mână și și-o îndreptă spre inimă.

— Te consideră pe tine vinovată?

Ca și Chiara, încuviință din cap și își șterse nasul cu mâna. Când și-o retrase, văzu că lucea umedă. Brunetti își scoase batista și i-o oferi. O acceptă, dar păru că nu are habar ce trebuie să facă cu ea, așa că rămase cu ea în mână în timp ce lacrimile îi șiroiau pe față și îi curgea nasul. Simțindu-se destul de stânjenit, dar amintindu-și că la urma urmei era tată, luă batista și îi șterse fața cu ea. Ea tresări trăgându-se spre spate pe scaun și îi luă batista din mână. Își șterse fața, își suflă nasul și o puse în buzunar, a doua batistă pe care Brunetti o pierdea în săptămâna aceea.

— A spus că e vina mea, că nu s-ar fi întâmplat nimic dacă nu aș fi fost eu. Vocea îi era încordată și răgușită. Se strâmbă. Și cel mai groaznic e că-i adevărat. Știu că nu acesta e adevărul adevărat, dar nu pot să demonstrez că nu e adevărat la modul cum o spune ea.

— S-a menționat în scrisoare de unde aveau informația?

— Nu. Dar trebuie să fi venit de la Wellauer.

— Foarte bine.

Se uită la el surprinsă.

— Cum poate să fie asta bine? Avocatul a zis că o să depună plângere. Asta ar face ca totul să devină public.

— Brett, spuse el pe un ton calm și uniform. Gândește-te puțin. Dacă martorul lor e Wellauer, ar trebui să depună mărturie. Și chiar dacă ar fi fost încă în viață, nu s-ar fi lăsat niciodată târât în așa ceva. E doar o amenințare.

— Dar totuși, dacă depun plângere…

— Tot ce încearcă să facă e să vă sperie. Și uite cât de bine a reușit. Niciun tribunal, nici măcar în Italia, nu o să accepte un zvon drept dovadă și asta e tot ce reprezintă scrisoarea aia, dacă nu există și persoana care a scris-o, ca să depună mărturie. O urmări cum cântărește ce aude. Nu există nicio dovadă, nu?

— Ce înțelegi prin dovadă?

— Scrisori. Nu știu. Discuții.

— Nu, nu există nimic de genul ăsta. Nu am scris niciodată nimic, nici măcar din China. Iar Flavia e mereu prea ocupată ca să scrie.

— Și prietenii ei? Știu?

— Nu știu. Nu e ceva de care să îți facă plăcere să vorbești.

— Atunci nu cred că ai de ce să îți faci griji.

Încercă să zâmbească, încercă să se convingă că el reușise cumva să o aducă din pragul disperării la liman.

— Serios?

— Serios, spuse el și zâmbi. Îmi petrec o groază de timp printre avocați și tot ce încearcă ăsta să facă e să vă sperie și să vă amenințe.

— Ei bine, începu ea cu un râset care dădu în sughiț, cu siguranță că i-a reușit. Apoi adăugă, în surdină: Ticălosul.

Când o auzi, Brunetti se gândi că putea acum să comande două păhărele de coniac, pe care chelnerul se grăbi să le aducă. Când sosiră băuturile ea spuse:

— S-a purtat îngrozitor.

El luă o înghițitură și o așteptă să continue:

— A spus niște lucruri oribile.

— Toți facem asta uneori.

— Eu nu, răspunse ea imediat și Brunetti bănui că într-adevăr așa era, că ea folosea limba numai ca pe o unealtă nu și ca pe o armă.

— O să uite, Brett. Lumea care spune asemenea lucruri uită întotdeauna.

Ea ridică din umeri, sugerând că nu are nicio importanță. Ea clar nu avea să uite.

— Ce-ai de gând să faci? o întrebă, sincer interesat să audă ce răspunde.

— Mă duc acasă. Să văd dacă e acolo. Să văd ce se întâmplă.

Își dădu seama că nici măcar nu se deranjase vreodată să afle dacă Petrelli avea propria ei casă în oraș, nu pornise niciodată o anchetă privind comportamentul ei, nici înainte, nici după moartea lui Wellauer. Chiar așa de ușor era să fie indus în eroare? Era oare chiar atât de diferit de restul bărbaților care, dacă le arătai un chip drăguț, plângeai puțin în fața lor, păreai să fii inteligentă și sinceră, pur și simplu eliminau posibilitatea că ai fi putut să omori un om sau că ai putea să iubești pe cineva care a făcut asta?

Rămase îngrozit de ușurința cu care îl dezarmase această femeie. Scoase niște bancnote din buzunar și le aruncă pe masă.

— Da, e o idee bună, spuse el în cele din urmă, împingându-și scaunul spre spate și ridicându-se în picioare.

Îi surprinse nesiguranța bruscă, când îl văzu cum se schimbă atât de rapid dintr-un prieten într-un străin. Nici măcar asta nu putea să facă bine.

— Hai să mergem, te conduc până la Santi Giovanni e Paolo.

Afară, pentru că era noapte și pentru că ăsta îi era obiceiul, o luă de braț în timp ce mergeau. Niciunul nu spuse nimic. Era conștient că are alături o femeie, era conștient de arcul mai larg al

șoldului ei, de cât de plăcut era să o simtă cum se lipește de el când treceau pe lângă lume pe străzile înguste. Își dădu seama de toate acestea în timp ce o conducea acasă la iubita ei.

Își spuseră la revedere sub statuia lui Colleoni, nimic mai mult, doar un simplu la revedere.

23.

Brunetti străbătu drumul înapoi spre casă prin orașul tăcut, deranjat de ceea ce auzise. Credea că știe ceva despre dragoste, după ce învățase asta împreună cu Paola. Atunci chiar era atât de conservator, încât dragostea acestei femei – căci nu exista îndoială că era dragoste – trebuia să-i rămână străină numai pentru că nu se conforma ideilor lui? Ignoră toate acestea, considerându-le o dovadă de sentimentalism exagerat, și se concentră în schimb asupra întrebării pe care și-o pusese la bar: dacă afecțiunea lui pentru această femeie, atracția pe care o simțea față de ceva din ea îl îndepărtase de ceea ce trebuia să facă. Flavia Petrelli pur și simplu nu părea a fi genul care să omoare cu sânge rece. Nu avea nicio îndoială că într-un moment de enervare sau de pasiune era capabilă să omoare; majoritatea oamenilor sunt așa. În ceea ce o privea, ar fi fost un cuțit între coaste sau un brânci în jos pe scări, nu o otravă administrată cu răceală, aproape fără niciun sentiment.

Atunci cine era vinovatul? Sora din Argentina? Se întorsese și se răzbunase pentru moartea surorii mai mari? După ce așteptase aproape jumătate de secol? Ideea era ridicolă.

Atunci cine? Nu regizorul, Santore. Nu doar din cauză că îi anulase un contract unui prieten. Santore avea probabil suficiente relații, după o viață petrecută în lumea operei, ca să-i găsească prietenului său un loc unde să cânte, chiar dacă talentul lui era dintre cele mai modeste. Și chiar dacă nu avea nicio urmă de talent.

Atunci mai rămânea văduva, dar instinctul îi spunea lui Brunetti că suferința ei era reală și că lipsa ei de interes față de aflarea vinovatului nu

avea nimic de-a face cu dorința de a se proteja pe sine. Cel mult, dorea să-l protejeze pe cel mort și asta îl conducea pe Brunetti la punctul de la care plecase, la nevoia și dorința de a afla mai multe despre trecutul acestuia, despre caracterul său, despre crăpătura din armura lui de rectitudine morală care ar fi putut determina pe cineva să-i pună otravă în cafea.

Pe Brunetti îl deranja faptul că nu îl plăcea pe Wellauer, că nu simțea nicio urmă din compasiunea și furia pe care le avea de obicei față de cei cărora li se răpise viața. Nu putea să scape de convingerea că – nu putea exprima asta mai clar – Wellauer fusese cumva implicat în propria sa moarte. Pufni; fiecare este implicat în propria lui moarte. Dar oricât încerca, gândul nu-l părăsea și nici nu se limpezea, așa că tot căuta acel amănunt care ar fi putut duce la moartea acestuia și tot nu reușea să-l descopere.

A doua zi, dimineața se arătă la fel de mohorâtă ca și dispoziția lui. Peste noapte apăruse o ceață groasă, însă nu rătăcind dinspre mare, ci furișându-se dinspre apele pe care era construit orașul. Când păși afară pe ușa din față, fuioare reci de negură îi învăluiră chipul și i se încolăciră în jurul gâtului. Nu vedea clar decât la câțiva metri în față, după care imaginile se tulburau; clădirile se iveau ici și colo de parcă ele și nu ceața erau cele care se mișcau și se mutau din loc. Fantome învăluite într-un nimb cenușiu apos treceau pe lângă el pe stradă, plutind imateriale. Dacă se întorcea să le urmărească cu privirea le vedea dispărând, înghițite de pâcla deasă care năpădise străzile înguste și se așternuse peste ape ca un blestem. Instinctul și o lungă experiență îi spuseră că nu avea să circule nicio barcă pe Canal Grande; ceața era mult prea deasă. Înainta ca un orb, lăsându-și picioarele să-l conducă, bazându-se pe familiaritatea sa cu podurile, străzile și coturile ca

să ajungă la Zattere, unde atât șalupa 8, cât și 5 opreau în drum spre Giudecca.

Programul fusese redus, iar ambarcațiunile, rupte de orice orar, răsăreau la întâmplare din norii de ceață, cu luminile de pe acoperiș învârtindu-se. Așteptă un sfert de oră până când șalupa 5 se ivi din depărtare, după care se lovi greoaie de debarcader, legănându-l și făcând câțiva oameni să-și piardă echilibrul și să intre unii într-alții. Doar radarul mai rămânea să fie martor la traversare; oamenii, zgribuliți în cabină, erau orbi precum cârtițele în nisip.

Când coborî de pe șalupă, Brunetti nu avu de ales decât să meargă drept înainte până ce aproape că atinse fațadele clădirilor înșirate de-a lungul cheiului. Ținându-se la distanță de un braț de ele, înaintă în direcția unde știa că trebuie să fie bolta. Când ajunse la o deschizătură în fațadă, intră pe acolo fără să fie sigur că aceasta era Corte Mosca. Nu putea să citească numele, deși era vopsit pe perete la doar un picior deasupra capului.

Umezeala făcuse și mai pregnant mirosul de urină de pisică, iar frigul îl făcea mai ascuțit. Plantele moarte din curte zăceau acum sub o pătură de negură. Bătu la ușă, bătu din nou mai tare și o auzi strigând de pe partea cealaltă:

— Cine este?

— *Commissario* Brunetti.

Din nou auzi scrâșnetul prelung, strident al metalului când aceasta trase zăvoarele grele de la ușă. Trase ușa spre ea. Umezeala crescută o obligă să o smucească puternic în sus când era deschisă pe jumătate ca să nu se împiedice de podeaua înclinată. Încă avea pardesiul pe ea, deși de data aceasta era închis până la gât; nu se obosi să-l întrebe ce dorea. Se dădu un pas înapoi cât să-l lase să intre, după care trânti ușa după el. Din nou o închise cu toate zăvoarele înainte să se întoarcă să-l conducă în jos pe holul îngust. Ajunși în bucătărie, el se duse să se așeze lângă plită, iar ea

se opri să împingă cu piciorul zdrențele de la baza ușii.

Apoi merse cu pași târșâiți până la jilț și se prăbuși în el, îmbrățișată imediat de șalurile și păturile care o așteptau.

— Te-ai întors.

— Da.

— Ce dorești?

— Ce-am vrut și ultima oară.

— Ce anume? Sunt femeie bătrână și nu-mi aduc aminte. Licărul de inteligență din privire sugera altceva.

— Aș dori niște informații despre sora dumneavoastră.

Fără să se obosească să-l întrebe la care dintre ele se referea, spuse:

— Ce vrei să știi?

— Nu vreau să vă amintiți de suferința dumneavoastră, dar trebuie să aflu mai multe despre Wellauer ca să înțeleg de ce a murit.

— Și dacă a meritat să moară?

— *Signora,* toți meritățm să murim, dar nimeni nu ar trebui să ajungă să decidă în contul nostru când se întâmplă asta.

— Vai, vai. Chicoti sec. Ești un adevărat iezuit, nu? Și cine a hotărât când să moară soră-mea? Și cine a hotărât cum? La fel de brusc cum apăruse, furia îi pieri și îl întrebă: Ce vrei să știi?

— Știu de aventura dumneavoastră cu el. Știu că s-a spus că a fost tatăl copilului surorii dumneavoastră. Și știu că ea a murit la Roma în 1939.

— Nu a murit pur și simplu. A sângerat până a murit, spuse ea pe un ton la fel de sumbru ca sângele și moartea. A sângerat până a murit într-o cameră de hotel, camera în care a dus-o el după avort și unde nu s-a mai întors s-o viziteze. Suferința vârstei se luptă cu suferința provocată de amintiri. Când au găsit-o murise deja de o zi. Poate de două. Și a mai durat o zi până am aflat despre

asta. Eram sub arest la domiciliu, dar au venit prietenii și mi-au povestit. Am plecat de-acasă. A trebuit să lovesc un polițist ca să reușesc să plec, l-am doborât la pământ și l-am lovit cu picioarele în față ca să scap. Dar am plecat. Și niciunul dintre ei, niciunul dintre cei care m-au văzut lovindu-l nu s-a oprit să-l ajute. M-am dus cu prietenii mei. În locul în care era ea. Toate aranjamentele necesare fuseseră făcute deja și am îngropat-o în aceeași zi. Nu a venit niciun preot la înmormântare, din cauza felului în care a murit, așa că am îngropat-o pur și simplu. Mormântul era foarte mic. Vocea îi pieri, înghițită de puterea amintirilor.

Mai fusese martor la așa ceva și în trecut și de aceea a avut inspirația să rămână tăcut. Cuvintele începuseră să se reverse acum și nu mai avea cum să le oprească până nu le rostea pe toate și se elibera de ele. Aștepta răbdător, trăind acum trecutul împreună cu ea.

— Am îmbrăcat-o toată în alb. Și apoi am îngropat-o în acel mormânt micuț. În acea groapă mică. M-am întors acasă după înmormântare și m-au arestat. Dar din moment ce eram deja arestată, nu a mai contat. I-am întrebat despre polițist și mi-au spus că era bine. I-am cerut scuze când l-am văzut mai târziu. După război, când aliații erau în oraș, s-a ascuns în pivnița mea timp de o lună, până a venit mama și l-a luat de-acolo. Nu aveam niciun motiv să-mi displacă sau să vreau să-i fac vreun rău.

— Cum s-a întâmplat?

Privi spre el confuză, sincer nedumerită.

— Cu sora dumneavoastră și cu Wellauer?

Își umezi buzele și se uită lung la mâinile ei noduroase care abia se vedeau de sub șaluri.

— Eu le-am făcut cunoștință. Auzise de cum începusem să cânt, așa că atunci când ele au venit în Germania ca să mă vadă cântând, m-a rugat să îl prezint Clarei și Camillei.

— Aveați o relație cu el pe-atunci?

— Vrei să spui dacă îmi era amant?

— Da.

— Da, era. Totul a început imediat ce m-am dus acolo ca să cânt.

— Și aventura cu sora dumneavoastră?

Își săltă capul pe spate, atât de brusc, de parcă o lovise. Se aplecă în față și Brunetti se gândi că urma să-l lovească. În loc de asta, îl scuipă. O pată de salivă apoasă îi ateriză pe coapsă și i se afundă încet în materialul pantalonilor. Era mult prea surprins ca să o șteargă.

— Fir-ai al dracului. Sunteți toți la fel. Tot la fel, țipă ea cu o voce spartă, isterică. Vă uitați la ceva și nu vedeți decât mizeria pe care vreți s-o vedeți. Vocea îi crescu în intensitate și ea repetă batjocoritoare ce spusese el mai înainte: „Aventura lui cu sora mea. Aventura lui". Se aplecă și mai aproape de el, cu ochii mijiți de ură și șopti: Sora mea avea doisprezece ani. Doisprezece ani. Am îngropat-o în rochia de la prima sfântă împărtășanie. Era încă așa de mică. Era o fetiță. A violat-o, domnule polițist. Nu a avut o aventură cu sora mea. A violat-o. Și prima oară, și în toate celelalte dăți când a amenințat-o, a amenințat-o că îmi spune cât de rea a fost. Și apoi, când a rămas însărcinată, ne-a trimis pe amândouă înapoi la Roma. Iar eu nu am știut nimic despre asta. Pentru că încă era amantul meu. Făcea dragoste cu mine și apoi o viola pe sora mea mai mică. Înțelegi acum, domnule polițist, de ce mă bucur că a murit și de ce spun că a meritat să moară?

Fața i se schimbase de furia pe care o purtase în ea timp de jumătate de secol.

— Vrei să afli tot, domnule polițist?

Brunetti încuviință din cap, înțelegând, în sfârșit.

— S-a întors la Roma ca să dirijeze *Norma,* în care cântam eu. Și ea i-a spus că e însărcinată. Era prea speriată ca să ne spună nouă, se temea prea tare că o să-i spunem ce fetiță rea a fost. Așa că el

a aranjat avortul, a dus-o acolo, a dus-o la acel hotel. Și a lăsat-o acolo și ea a sângerat până a murit. Și când a murit, nu avea decât doisprezece ani.

Îi văzu mâna ieșind de sub șaluri și pături, o văzu ridicându-se spre el. Nu făcu decât să-și miște capul și ea rată lovitura. Asta o înfurie și-și trânti mâna noduroasă de brațul de lemn al jilțului, țipând de durere.

Apoi se repezi de pe scaun, făcând ca șalurile și păturile să alunece la podea.

— Afară din casa mea, porcule. Porcule.

Brunetti sări ca să o evite, se împiedică de piciorul scaunului și ieși împleticindu-se pe hol înaintea ei. Ea rămase cu mâna înălțată în aer și el fugi de urletele ei furioase. Ea se opri gâfâind, în timp ce el bâjbâia la ușă luptându-se să tragă zăvoarele. În curte continuă să o audă țipând la el, la Wellauer, la lume. Trânti ușa și o închise cu zăvoarele, dar nu încetă să țipe. El rămase tremurând în ceață, zguduit de furia pe care i-o trezise. Făcu un efort să respire adânc ca să uite de acea primă clipă când simțise o adevărată frică față de femeie, frică de puterea cutremurătoare a amintirilor care o făcuseră să se ridice de pe scaun și să se repeadă la el.

24.

A avut de așteptat aproape o jumătate de oră la debarcader și până să sosească șalupa înghețase de-a binelea. Nu se înregistrase nicio schimbare în atmosferă, așa că pe parcursul călătoriei peste *laguna* până la San Zaccaria rămase zgribulit în cabina abia încălzită, uitându-se la albeața umedă care se agăța de geamurile aburite. Odată ajuns la *Questura,* se duse în birou, ignorându-i pe cei câțiva care îl salutară. Intră și închise ușa după el, dar nu își scoase haina, așteptând să-i iasă frigul din oase. O mulțime de imagini îi năpădiră mintea. O văzu pe bătrână, cu toată furia ei, țipând în timp ce-l urmărea pe holul plin de igrasie, le văzu pe cele trei surori așezate în acel V artistic și o văzu și pe fetiță, moartă, întinsă în rochia ei de la prima sfântă împărtășanie. Și văzu totul, văzu schema, văzu planul. Își scoase în cele din urmă haina și o aruncă pe spătarul unui scaun. Se duse la birou și începu să caute prin hârtiile împrăștiate pe toată masa. Puse deoparte dosarele și mapele, căutând până găsi raportul cu coperte verzi în care era rezultatul autopsiei.

Pe a doua pagină găsi ceea ce își amintea că trebuie să fie acolo: Rizzardi făcuse o însemnare despre micile vânătăi de pe braț și fesă, trecându-le doar ca „urme de hemoragie subcutanată, cauza necunoscută”.

Niciunul dintre doctorii cu care vorbise nu menționase să-i fi făcut lui Wellauer vreo injecție. Dar un bărbat care era însurat cu un medic nu avea nevoie să facă o programare ca să i se facă o injecție. Și, se gândi Brunetti, nici el nu avea nevoie să stabilească o întâlnire ca să vorbească cu ea.

Reveni la grămada de hârtii, găsi raportul poliției germane și-l citi până găsi amănuntul care nu îi dăduse pace. Primul soț al lui Elizabeth Wellauer, tatăl Alexandrei, nu numai că preda la Universitatea din Heidelberg, dar era și președinte al Departamentului de Farmacologie. Femeia se oprise să-l vadă în drum spre Veneția.

•

— Da, spuse Elizabeth Wellauer deschizându-i ușa.

— Din nou îmi cer scuze că vă deranjez, *signora,* dar am informații noi și aș vrea să vă mai pun niște întrebări.

— Despre ce? întrebă ea, fără să deschidă ușa mai larg.

— Despre rezultatele autopsiei soțului dumneavoastră, explică el, sigur că era îndeajuns ca să-i permită să intre.

Ea deschise ușa cu o mișcare bruscă, lipsită de grație și se dădu la o parte. Îl conduse în tăcere până în camera unde mai discutaseră de două ori înainte și-l pofti să se așeze pe scaunul pe care îl considera deja al lui. O așteptă să-și aprindă o țigară, un gest atât de obișnuit la ea, încât acum aproape că nu îi dădu atenție.

— Când a făcut autopsia, începu el fără nicio introducere, medicul legist a spus că a găsit urme de vânătăi pe corpul soțului dumneavoastră care puteau fi rezultatul unor injecții. Același lucru este menționat și în raport. Se opri, dându-i ocazia să-i ofere o explicație. Când nu primi niciuna, continuă: Doctorul Rizzardi a spus că puteau fi orice fel de injecții: droguri, antibiotice, vitamine. A spus că dispunerea vânătăilor excludea posibilitatea ca soțul dumneavoastră să și le fi făcut singur – era dreptaci, nu?

— Da.

— Vânătăile de pe braț erau pe partea dreaptă, așa că nu se poate să-și fi făcut singur injecțiile. Își îngădui o mică pauză. Asta dacă au fost injecții. Se

opri din nou. *Signora,* i-ați făcut soțului aceste injecții?

Nu îi răspunse, așa că întrebă din nou:

— *Signora,* i-ați făcut soțului aceste injecții? Niciun răspuns. *Signora,* înțelegeți întrebarea? I-ați făcut soțului aceste injecții?

— Erau vitamine, răspunse ea într-un târziu.

— Ce fel de vitamine?

— B12.

— De unde le-ați luat? De la fostul soț?

Întrebarea o surprinse în mod evident. Clătină din cap negând vehement.

— Nu, el n-a avut nimic de-a face cu asta. Am scris o rețetă pentru ele când eram încă la Berlin. Helmut se plângea că se simte obosit, așa că i-am sugerat să facă o serie de injecții cu B12. Mai făcuse asta în trecut și îl ajutaseră atunci.

— Cu cât timp în urmă i-ați făcut aceste injecții, *signora*?

— Nu-mi amintesc precis. Acum vreo șase săptămâni.

— Și a fost mai bine?

— Poftim?

— Soțul dumneavoastră. A fost mai bine în urma acestor injecții? Au avut efectul scontat?

Se uită la el iritată când rosti a doua întrebare, dar răspunse calmă:

— Nu, nu au părut să-l ajute. Așa că după ce i-am făcut vreo șase sau șapte am hotărât să nu le mai fac.

— Dumneavoastră ați hotărât asta sau soțul dumneavoastră, *signora*?

— Ce importanță are cine? N-au funcționat, așa că nu le-a mai făcut.

— Cred că are o foarte mare importanță, *signora,* cine a hotărât să le pună capăt. Și cred că știți bine asta.

— Atunci presupun că el a hotărât asta.

— Unde vi s-a eliberat rețeta? Aici în Italia?

— Nu, nu am licență să practic medicina aici. S-a întâmplat la Berlin, înainte să venim aici.

— Înțeleg. Atunci cu siguranță că a fost înregistrată la farmacie.

— Da, presupun că da. Dar nu îmi amintesc de unde le-am luat.

— Vreți să spuneți că doar ați scris o rețetă și ați ales o farmacie la întâmplare?

— Da.

— De cât timp locuiți la Berlin, *signora*?

— De zece ani. Nu văd de ce ar conta asta.

— Pentru că mi se pare ciudat ca un doctor să locuiască într-un oraș de zece ani și să nu aibă o farmacie anume de la care să se aprovizioneze. Sau că maestrul nu avea o farmacie la care mergea de obicei.

Răspunsul veni cu doar o secundă mai târziu decât trebuia:

— Avea o farmacie. Amândoi aveam. Dar în ziua aceea nu eram acasă când am scris rețeta, așa că m-am dus la prima farmacie care mi-a ieșit în cale și i-am rugat să mi-o elibereze.

— Dar nu se poate să nu vă amintiți unde era. Nu a trecut așa de mult timp de-atunci.

Se uită afară pe fereastră, concentrându-se, încercând să-și amintească. Se întoarse spre el și-i spuse:

— Îmi pare rău, dar nu-mi aduc aminte unde era.

— Nu contează, *signora,* spuse el desconsiderând întrebarea. Sunt sigur că poliția din Berlin va fi în stare să o găsească. Se uită țintă la el când îl auzi, surprinsă sau ceva mai mult de-atât. Și sunt sigur că or să fie în stare să afle și ce fel de rețetă era, pentru ce fel de – se opri doar o clipă înainte să rostească ultimul cuvânt – vitamine.

Deși țigara ei încă ardea în scrumieră, întinse mâna după pachet, după care schimbă mișcarea și începu să-l răsucească cu degetul, descriind cu precizie de fiecare dată un sfert de arc de cerc.

— Ce-ați zice să ne oprim? întrebă ea pe un ton neutru. Nu mi-au plăcut niciodată jocurile și nici dumneavoastră nu vă pricepeți foarte bine la ele.

De-a lungul anilor, văzuse întâmplându-se așa ceva de mai multe ori de cât putea număra, văzuse oamenii ajungând la acel punct peste care nu puteau trece, punctul la care, indiferent cât de reticenți erau, spuneau adevărul. Ca un oraș asediat: întâi cădea apărarea exterioară, apoi urma prima retragere, prima concesie în fața inamicului care se apropia. În funcție de apărător, lupta se desfășura rapid sau încet, împiedicându-se la un parapet sau altul; putea exista și o contraofensivă sau putea să nu existe niciuna. Dar prima mișcare era mereu aceeași, eliberarea aproape cu ușurare de minciună care conducea în cele din urmă la deschiderea porților către adevăr.

— Nu au fost niciun fel de vitamine. Știți asta, nu? întrebă ea.

El încuviință din cap.

— Și știți ce a fost?

— Nu, nu știu ce a fost, nu precis. Dar cred că a fost un antibiotic. Nu știu care, dar nu cred că asta contează.

— Nu, nu contează. Se uită drept la el cu un zâmbet șters, a cărui tristețe i se opri în privire. Netilmicină. Cred că ăsta e numele sub care se vinde aici în Italia. Rețeta a fost eliberată de farmacia Ritter, cam la trei străzi de intrarea de la grădina zoologică. Nu ar trebui să aveți probleme să o găsiți.

— Ce i-ați spus soțului dumneavoastră că erau?

— Așa cum v-am spus, B12.

— Câte injecții i-ați făcut?

— Șase, la interval de șase zile.

— Și cât timp a trecut până să înceapă să le observe efectul?

— Câteva săptămâni. Nu prea vorbeam la vremea respectivă, dar continua să mă considere medicul lui, așa că la început m-a întrebat despre

oboseala pe care o simțea. Și apoi m-a întrebat despre auz.

— Și ce i-ați spus?

— I-am amintit ce vârstă avea și apoi i-am spus că ar putea fi un efect secundar temporar de la vitamine. Asta a fost o prostie din partea mea. Am cărți de medicină în casă și s-ar fi putut duce foarte ușor să verifice ce îi spun.

— Și a făcut asta?

— Nu, nu a făcut-o. Avea încredere în mine. Eram medicul lui, înțelegeți.

— Atunci cum a aflat? Sau cum a început să bănuiască?

— S-a dus și a vorbit cu Erich. Știți asta, altfel nu ați fi aici punând aceste întrebări. Și după ce am ajuns aici, a început să poarte acei ochelari pe care era fixat aparatul auditiv, așa că am știut că trebuie să se fi dus la un alt doctor. Când i-am sugerat să mai facă o injecție, a refuzat. Știa deja atunci, dar nu știu cum a aflat. De la celălalt doctor? întrebă ea.

Din nou, el încuviință din cap.

Ea îi zâmbi tristă.

— Și apoi ce s-a întâmplat, *signora*?

— Am venit aici când încă urma tratamentul. De fapt, i-am făcut ultima injecție în camera asta. Chiar și atunci e posibil să fi știut, dar refuza să creadă, închise ochii și se frecă cu mâinile pe față. E foarte complicat să-mi dau seama când anume a aflat totul.

— Dar când v-ați dat seama, în cele din urmă, că știe?

— Trebuie să fi fost acum vreo două săptămâni, într-un fel sunt surprinsă că i-a luat atâta timp, dar cumva este explicabil – pentru că ne-am iubit așa de mult. Se uită la el când spuse asta. Știa cât de mult l-am iubit. Așa că nu i-a venit să creadă că-i pot face așa ceva. Zâmbi cu amărăciune. Au existat momente, după ce am început, când nu îmi venea

nici mie să cred, când îmi aminteam ce mult l-am iubit.

— Când v-ați dat seama că știe ce injecții îi făceați?

— Eram aici într-o seară și citeam. Nu mă dusesem la repetiții în ziua aceea, așa cum făceam de obicei. Mă durea prea tare să ascult muzica, acordurile greșite, intrările care veneau fie prea devreme, fie prea târziu și să știu că eu făcusem asta, ca și cum i-aș fi luat bagheta din mână și aș fi agitat-o nebunește prin aer.

Se opri ca și cum ar fi auzit acordurile muzicii discordante de la repetiții.

— Eram aici și citeam sau încercam să citesc și l-am auzit… Se uită spre Brunetti când se referi la el și spuse ca un actor care făcea un comentariu într-o sală plină: „Dumnezeule, e greu să eviți acest cuvânt, nu?”, și apoi se întoarse la rolul ei. Sosise devreme, se întorsese devreme de la operă. L-am auzit venind pe hol și apoi deschizând ușa. Avea încă haina pe el și ținea în mână partitura de la *Traviata.* Era una din operele lui favorite. Îi plăcea nespus să o dirijeze. A intrat și pur și simplu a rămas în picioare acolo, spuse ea arătând spre un loc unde nu stătea nimeni acum. S-a uitat la mine și m-a întrebat: „Tu ai făcut asta, nu-i așa?”. Continuă să se uite spre ușă, așteptându-se să audă din nou acele cuvinte.

— I-ați răspuns?

— Măcar atâta îi datoram, nu? întrebă ea pe un ton calm și rațional. Da, i-am spus că eu făcusem asta.

— Și ce-a făcut?

— A plecat. Nu de acasă, doar din cameră. Și apoi am reușit să nu ne mai vedem până la premieră.

— V-a amenințat în vreun fel? A spus că se duce la poliție? Că o să vă pedepsească?

Păru sincer nedumerită de întrebare.

— La ce i-ar fi folosit? Dacă ați vorbit cu doctorul, știți că deteriorarea era permanentă. Poliția nu putea face nimic, nimeni nu mai putea face nimic ca să-i redea auzul. Și nu avea cum să mă pedepsească. Se opri din vorbit cât să-și aprindă o țigară. Decât făcând ceea ce a făcut, spuse ea.

— Și ce anume a făcut? întrebă Brunetti.

Îl mustră direct.

— Dacă știți atât de multe câte păreți să știți, atunci trebuie să știți și asta.

El îi susținu privirea, păstrându-și fața lipsită de expresie.

— Mai am totuși două întrebări, *signora.* Prima este o întrebare sinceră pe care o pun din ignoranță. Cea de-a doua e mai simplă și cred că știu deja răspunsul.

— Atunci începeți cu a doua, spuse ea.

— Are legătură cu soțul dumneavoastră. De ce ar încerca să vă pedepsească în acest fel?

— Prin „acest fel" vă referiți la faptul că a făcut să arate ca și cum l-aș fi omorât?

— Da.

O urmări cum încearcă să vorbească, văzu cum își pune cuvintele cap la cap și apoi le văzu dispărând, uitate. În cele din urmă spuse cu o voce scăzută:

— Se considera deasupra legii, deasupra legii pe care noi toți ceilalți trebuie s-o urmăm. Cred că era convins că geniul lui îi dădea această putere, acest drept. Și Dumnezeu știe că toți l-am încurajat să creadă asta. L-am transformat într-un zeu al muzicii, i-am căzut la picioare și l-am venerat. Se opri și se uită spre el. Mă scuzați; nu v-am răspuns la întrebare. Voiați să știți dacă era capabil să încerce să mă facă să par vinovată. Dar vedeți, spuse ridicându-și mâinile spre el ca și cum ar fi încercat să extragă la modul fizic înțelegerea din el, eram vinovată. Așa că avea dreptul să-mi facă astă. Ar fi fost mai puțin groaznic dacă aș fi

încercat să-l omor; asta nu ar fi întinat cu nimic zeul.

Se opri, dar Brunetti nu comentă.

— Încerc să vă explic cum ar fi văzut el situația, îl știam atât de bine, știam ce simte, cum gândește. Din nou se opri, după care continuă în încercarea de a-l face să înțeleagă. Mi s-a întâmplat ceva ciudat după ce a murit și am început să-mi dau seama cât de atent a fost, cum m-a invitat să merg cu el, cum m-a lăsat să intru în cabină. Mi s-a părut și atunci, și mi se pare și acum, că a avut dreptul să facă ce-a făcut, să mă pedepsească. Într-un fel, el era muzica lui. Și am omorât asta, în loc să-l omor pe el. Era mort. Înainte să moară, era deja mort. I-am omorât spiritul. Am văzut asta la repetiții, când se uita peste ochelari și încerca să audă, cu aparatul acela inutil, ce se întâmplă cu muzica. Și nu putea să audă. Nu putea să audă. Clătina din cap la ceva ce nu înțelegea. Nu a fost nevoie să mă pedepsească, domnule Brunetti. Asta se petrecuse deja. Trăiam deja în iad.

Își împleti degetele în poală și continuă:

— Apoi, în seara premierei, mi-a spus ce avea de gând să facă. Când citi surpriza pe chipul lui Brunetti, îi explică: Nu, nu mi-a spus, nu așa, nu clar. Nu mi-am dat seama la momentul respectiv.

— Asta s-a întâmplat când v-ați dus în culise? întrebă Brunetti.

— Da.

— Ce s-a întâmplat?

— La început nu a spus nimic, când m-a văzut în prag. Doar s-a uitat la mine. Dar apoi probabil că a văzut pe cineva pe hol în spatele meu. Poate s-a gândit că se îndrepta spre cabină. Își plecă capul epuizată. Nu știu. Tot ce mi-a spus a fost ceva ce a sunat ca și cum repetase replica: ce spune Tosca atunci când vede trupul lui Cavaradossi – *Finire così, finire così.* Nu am înțeles atunci – „să se încheie așa, să se încheie așa" – dar ar fi trebuit să înțeleg. El a spus asta chiar înainte să se sinucidă,

dar nu am înțeles. Nu atunci. Brunetti rămase surprins să o vadă zâmbind aproape amuzată. Îi stătea în fire asta, să fie dramatic și în ultimul moment. De fapt, melodramatic. Mai târziu, am fost surprinsă că ultimele lui cuvinte au fost dintr-o operă de-a lui Puccini. Se uită la el serioasă. Sper că nu o să vi se pară ciudat. Dar m-am gândit că și-ar dori ca lumea să-și amintească de el citându-l pe Mozart. Sau pe Wagner.

Comisarul o urmărea cum se luptă să nu se lase copleșită de isterie. Se ridică în picioare și se duse până la un dulap așezat între două ferestre și-i turnă un pahar mic cu coniac. Rămase în picioare o clipă, cu paharul în mână, și privi în zare la clopotnița bazilicii San Marco. Apoi reveni la ea și-i întinse paharul.

Fără să-și dea seama exact ce este, îl luă și sorbi din el. El se întoarse la fereastră și continuă să contemple clopotnița. Când se asigură că era neschimbată, își reluă locul în fața ei.

— Vreți să-mi spuneți de ce ați făcut-o, *signora*?

Rămase sincer surprinsă.

— M-aș fi gândit că dacă ați fost suficient de deștept ca să vă dați seama cum am făcut-o, atunci ați înțeles și de ce.

El clătină din cap.

— Nu vă spun ce cred, pentru că, dacă nu am dreptate, am să-i întinez amintirea. Chiar în momentul în care rostea aceste cuvinte își dădu seama cât de mult suna și replica lui ca un libret din Puccini.

— Înseamnă că înțelegeți cu adevărat, nu-i așa? întrebă ea și se aplecă înainte ca să pună pe masă paharul încă plin lângă pachetul de țigări.

— Are legătură cu fiica dumneavoastră, *signora*?

Ea își mușcă buza de sus și înclină din cap atât de imperceptibil, că aproape nu o observă. Când dădu drumul la buză, Brunetti văzu că era albă acolo unde o mușcase. Întinse mâna spre țigări, și-

o retrase, își împreună mâinile și spuse pe un ton atât de scăzut încât trebui să se aplece spre ea ca s-o audă:

— Habar n-am avut, și clătină din cap la gândul unei asemenea orori. Alex nu e un copil cu înclinații muzicale. Nici măcar nu știa cine e când am început să mă văd cu el. Când i-am spus că vreau să mă căsătoresc cu el, a părut interesată. Apoi, când i-am spus că are o fermă și cai, a devenit foarte interesată. De altceva nu îi păsa decât de cai, ca eroinele din cărțile englezești pentru copii. De cai și de cărți despre cai.

Avea unsprezece ani când ne-am căsătorit. S-au înțeles bine. După ce a aflat cine e – cred că trebuie să-i fi spus colegii la școală – a părut puțin speriată de el, dar i-a trecut. Helmut se înțelegea foarte bine cu copiii. Se opri și făcu o grimasă, când sesiză ironia grotescă a ceea ce tocmai spusese.

Și apoi… Și apoi… Și apoi, repetă, incapabilă să scape din plasa amintirilor. Vara asta a trebuit să mă întorc la Budapesta. Ca s-o văd pe mama, care nu se simțea bine. Helmut a spus că totul o să fie în ordine cât sunt plecată. Am luat un taxi și m-am dus la aeroport. Dar aeroportul era închis. Nu-mi aduc aminte de ce. O grevă. Sau probleme cu ofițerii de la vamă. Se uită la el atunci. Nu contează de fapt de ce era închis, nu?

— Nu, *signora.*

— A fost o întârziere lungă, de mai bine de o oră, și apoi am fost informați că nu mai zbura niciun avion până a doua zi dimineața. Așa că am luat un alt taxi și m-am dus acasă. Nu era foarte târziu, nici măcar miezul nopții, și nu m-am obosit să-l sun și să-i spun că mă întorc. Am ajuns acasă și am descuiat singură ușa. Nu era nicio lumină aprinsă, așa că am urcat la etaj. Alex a avut dintotdeauna probleme cu somnul și m-am dus să văd ce face. Da, să văd ce face. Se uită la el cu o față lipsită de expresie.

Când am ajuns în capul scărilor, am auzit-o. Am crezut că are un coșmar. Nu țipa, doar scotea niște sunete. Ca un animal. Doar niște sunete. Nimic mai mult. Și m-am dus la ea în cameră. El era acolo. Cu ea.

Acum vine partea ciudată, spuse ea destul de calmă, de parcă îi împărtășea un mister și-i cerea părerea despre el. Nu-mi aduc aminte ce s-a întâmplat. Nu, știu că a plecat, dar nu-mi aduc aminte ce i-am spus sau ce mi-a spus el mie. Am stat cu Alex în noaptea aia.

Mai încolo, la câteva zile mai încolo, mi-a povestit că Alex avusese un coșmar, continuă ea, râzând dezgustată, în semn că nu credea o iotă. Asta e tot ce-a spus. Nu am vorbit niciodată despre asta. Am trimis-o pe Alex la bunici. Ca să meargă la școală acolo. Și nu am vorbit niciodată despre asta. Oh, cât de moderni eram, cât de civilizați. Evident, am încetat să mai dormim împreună și am încetat să mai petrecem timp împreună. Iar Alex a plecat.

— Bunicii știu ce s-a întâmplat?

Clătină repede din cap.

— Nu; le-am spus ce-am spus tuturor, că nu voiam să-și întrerupă școala când veneam la Veneția.

— Când v-ați hotărât… să faceți ce-ați făcut? întrebă Brunetti.

Ea ridică din umeri.

— Nu știu. Într-o bună zi m-am trezit că am această idee în cap. Singurul lucru care era cu adevărat important pentru el, singurul lucru pe care îl iubea era muzica lui, așa că m-am hotărât că acela era lucrul pe care urma să i-l iau. La momentul respectiv, mi s-a părut corect.

— Și acum?

Se gândi îndelung înainte să răspundă:

— Da, mi se pare în continuare corect. Tot ce s-a întâmplat mi se pare corect. Dar nu asta e ideea, nu?

În ceea ce-l privea, nu exista nicio idee. Nicio idee, niciun mesaj și nicio lecție. Nu exista decât răutatea omului și nenorocirea îngrozitoare pe care o provoca.

Vocea îi sună brusc obosită.

— Ce urmează să se întâmple acum?

— Nu știu, răspunse el sincer. Aveți idee de unde a făcut rost de cianură?

Ea ridică din umeri, ca și cum nu găsea că această întrebare ar avea vreo relevanță.

— Putea s-o ia de oriunde, spuse ea. Are un prieten care este chimist sau poate de la unul din prietenii de pe vremuri. Când văzu că Brunetti o privește nedumerit, îi explică: din timpul războiului. Și-a făcut o mulțime de prieteni printre cei de la putere atunci și mulți dintre ei sunt acum oameni importanți.

— Atunci zvonurile despre el sunt adevărate?

— Nu știu. Înainte să ne căsătorim, mi-a spus că sunt numai minciuni și l-am crezut. Acum nu mai cred asta. Spuse acest lucru cu amărăciune, după care se forță să se întoarcă la explicația inițială. Nu știu de unde a făcut rost de ea, dar știu că nu ar fi fost o problemă s-o obțină. Zâmbetul trist îi reveni. Și eu aveam acces la ea, desigur. Știa asta.

— Acces? Cum?

— Nu am venit aici împreună. Nu voiam să călătorim împreună. M-am oprit la Heidelberg pentru două zile, pe drum încoace, ca să mă întâlnesc cu fostul meu soț. Care, își aminti Brunetti, preda farmacologie.

— Maestrul știa că ați fost acolo?

Ea încuviință din cap.

— Am rămas prietenă cu primul meu soț și avem niște proprietăți comune.

— Lui i-ați povestit ce s-a întâmplat?

— Bineînțeles că nu, spuse ea ridicând pentru prima oară vocea.

— Unde v-ați întâlnit cu el?

— La universitate. M-am întâlnit cu el la laborator. Lucrează la un nou medicament care reduce efectele bolii Parkinson. Mi-a arătat laboratorul și după aceea am luat prânzul împreună.

— Maestrul știa asta?

Ea ridică din umeri.

— Nu știu. Mă gândesc că e posibil să-i fi spus. Probabil că i-am spus. Găseam cu greu ceva de discutat. Acesta era un subiect neutru, așa că ne-am bucurat că putem discuta despre el.

— Ați discutat vreodată cu maestrul despre ce s-a întâmplat?

Nu găsi curajul să-l întrebe la ce se referea; știa deja:

— Nu.

— Ați vorbit vreodată despre viitor? Despre ce urma să faceți?

— Nu, nu direct.

— Ce vreți să spuneți?

— Într-o zi, când eu tocmai mă întorsesem acasă și el urma să plece la repetiții, mi-a spus: „Așteaptă să termin cu *Traviata”*. M-am gândit că se referă la faptul că o să putem să ne hotărâm atunci ce facem. Dar eram deja decisă să-l părăsesc. Scrisesem la două spitale, unul din Budapesta și altul în Augsburg și vorbisem și cu fostul meu soț să mă ajute să-mi găsesc ceva la un spital.

Oricum se punea problema, își dădu seama Brunetti, era prinsă în cursă. Existau dovezi că își făcuse planuri de viitor separate, chiar înainte ca el să moară. Iar acum era văduvă și fabulos de bogată. Și dacă povestea fiicei ei devenea publică, existau dovezi că se oprise pe drum să vorbească cu tatăl fetei, un om care sigur avea acces la otrava care îl omorâse pe maestru.

Niciun judecător italian nu avea să condamne o femeie pentru ce făcuse, nu dacă îi explica ce se întâmplase cu fiica ei. Ținând cont de dovezile pe

care le avea Brunetti – mărturia *signorei* Santina despre sora ei, discuțiile cu doctorii, chiar și sinuciderea soției la momentul când fiica lor avea doisprezece ani – nu exista tribunal în Italia care să o condamne pentru crimă. Dar toate acestea depindeau de mărturia unei fete, depindeau de Alex, fata cea înaltă, care iubea caii și care era încă un copil.

Brunetti știa bine că femeia din fața lui nu avea s-o lase vreodată să depună o asemenea mărturie, indiferent de consecințele pe care le-ar fi suportat, dacă nu făcea acest lucru. Mai mult, știa că nici el nu ar fi îngăduit să se întâmple asta.

Și fără mărturia fiicei? Exista răceala evidentă dintre ei, posibilitatea de a obține otrava fără probleme, prezența ei în cabină în acea seară, în deplin contrast cu ceea ce făceau de obicei. Toate acestea păreau să susțină un adevăr. Dacă era acuzată numai că i-a făcut injecții care știa că îi vor distruge auzul, avea să scape de acuzația de crimă, însă acest scenariu nu mergea decât dacă se menționa numele fiicei sale. El știa prea bine că așa ceva nici nu intra în discuție.

— Înainte să moară, înainte să se întâmple toate astea, începu el, lăsând-o pe ea să interpreteze ce însemnau „toate astea”, soțul dumneavoastră a vorbit despre vârsta lui; se temea de un declin fizic?

Păstră o vreme tăcerea înainte să-i răspundă, încurcată de lipsa de relevanță a întrebării:

— Da, am vorbit despre asta. Nu des, doar o dată sau de două ori. O dată, după ce am băut mai mult decât trebuia, am discutat despre asta cu Erich și Hedwig.

— Și ce-au spus?

— Dacă îmi amintesc corect, Erich a fost cel care a comentat. A spus că dacă pe viitor se întâmpla ceva care să nu-i mai permită să muncească – nu doar să-l împiedice să opereze, dar, ei bine, să-l împiedice să mai fie cum era, să

funcționeze, a spus că din moment ce e doctor, va ști cum să aibă grijă singur de el însuși.

Era foarte târziu și eram cu toții obosiți, așa că poate de-asta discuția a fost mai serioasă decât trebuia. Erich a spus asta și apoi Helmut a spus că îl înțelege perfect și că și el ar face la fel.

— Credeți că doctorul Steinbrunner și-ar aminti de această discuție?

— Cred că da. S-a petrecut, doar, în vara asta. În seara aniversării noastre.

— Soțul dumneavoastră v-a zis vreodată ceva mai clar de atât? înainte ca ea să apuce să răspundă, el completă întrebarea: Când era altă lume de față?

— Vreți să spuneți cu martori?

El încuviință din cap.

— Nu, nu-mi amintesc de așa ceva. Dar în seara aceea discuția a fost atât de serioasă, că ne-a fost tuturor clar ce voiau să spună.

— Prietenii dumneavoastră își vor aminti de discuție, în sensul în care v-o amintiți dumneavoastră?

— Da, cred că da. Nu cred că mă plac, nu în calitate de soție a lui Helmut. După ce spuse asta, se uită la el brusc cu ochii măriți de spaimă: Credeți că știau?

Brunetti clătină din cap, sperând s-o convingă că nu, nu știau, nu aveau cum să știe așa ceva despre el și să păstreze tăcerea. Însă nu avea motive să creadă asta. Ocoli întrebarea și spuse:

— Vă mai amintiți vreo altă ocazie când soțul dumneavoastră a discutat acest subiect?

— Există niște scrisori pe care mi le-a trimis înainte să ne căsătorim.

— Și ce spunea în ele?

— Glumea, încercând să desconsidere diferența de vârstă dintre noi. Spunea că nicicând nu aveam să fiu împovărată de un soț bătrân și neajutorat, că o să aibă el grijă să nu se întâmple asta vreodată.

— Mai aveți acele scrisori?

Ea își plecă capul și șopti:

— Da. Mai am încă tot ce mi-a dat vreodată, toate scrisorile pe care mi le-a trimis.

— Tot nu înțeleg cum ați putut face așa ceva, spuse el, nu șocat sau furios; pur și simplu nedumerit.

— Nici eu nu mai știu. M-am gândit la asta atât de mult, încât probabil că am inventat noi motive, noi justificări. Ca să-l pedepsesc? Sau poate că am vrut să-l slăbesc atât de mult, încât să depindă în totalitate de mine. Sau poate am știut că asta o să-l oblige să facă ce-a făcut. Pur și simplu nu mai știu și nu cred c-o să înțeleg vreodată de ce. Crezu că terminase, însă ea adăugă cu o voce de gheață: Dar mă bucur că am făcut-o și aș face-o din nou.

Brunetti își mută privirea de la ea atunci. Pentru că nu era avocat, nu avea idee cum se clasa fapta. Atac? Furt? Dacă furi auzul unui om, ce îi furi? Iar fărădelegea era mai gravă dacă pentru acel om auzul conta mai mult decât pentru alții?

— *Signora,* credeți că v-a invitat în culise ca să dea impresia că l-ați omorât?

— Nu știu, dar e posibil. El credea în dreptate. Dar dacă voia asta, ar fi putut să aranjeze lucrurile, în așa fel încât să fie mult mai rău pentru mine. M-am tot gândit la asta din noaptea aceea. Poate că a lăsat lucrurile să decurgă așa, ca să nu fiu vreodată sigură de intențiile lui. Și astfel nu s-ar face vinovat de ce mi se întâmplă din cauza asta. Îi zâmbi șters. Era un om foarte complicat.

Brunetti se aplecă spre ea și-i puse o mână pe braț:

— *Signora,* ascultați cu foarte mare atenție cum a decurs această discuție, spuse el, hotărându-se, gândindu-se ia Chiara, apoi hotărându-se din nou. Am discutat despre cum soțul dumneavoastră v-a mărturisit că se teme că surzește.

Luată prin surprindere, începu să protesteze.

— Dar…

Îi tăie vorba înainte să mai apuce să adauge și altceva:

— Despre cum v-a povestit despre surzenie, despre cum se temea de așa ceva. Că s-a dus la prietenul lui, Erich, în Germania și apoi la un alt doctor la Padova și că amândoi i-au spus că surzește. Că asta îi explică purtarea de aici, depresia evidentă. Și că mi-ați spus că vă temeți că s-a sinucis când și-a dat seama că s-a terminat cu cariera lui, că nu mai are niciun viitor în muzică. Vocea îi suna la fel de obosită cum se și simțea.

Când începu să obiecteze, îi spuse doar:

— *Signora,* singura persoană care ar avea de suferit din cauza adevărului ar fi și singura persoană care este complet inocentă în toată povestea asta.

Adevărul cuvintelor sale o amuți.

— Și cum fac toate astea?

Nu avea idee cum s-o sfătuiască, ținând cont că nu mai ajutase până atunci niciun infractor să-și inventeze un alibi sau să nege dovezile care-l făceau vinovat.

— Ce contează este că mi-ați povestit despre surzenie. Totul decurge de aici. Se uită la el, în continuare nedumerită, iar el îi vorbi ca unui copil prost care refuză să priceapă lecția.

— Mi-ați spus asta a doua oară când am vorbit, în dimineața când ne-am întâlnit aici. Mi-ați spus că avusese probleme serioase cu auzul și că vorbise cu prietenul lui, Erich. Ea începu să obiecteze și el simți că îi vine să o scuture – cât de înceată la minte era! V-a spus și că s-a dus la un alt doctor. Toate astea se vor regăsi în raportul despre întâlnirea noastră.

— De ce faceți asta? întrebă ea în cele din urmă.

Îi desconsideră întrebarea printr-un gest.

— De ce faceți asta? repetă ea.

— Pentru că nu l-ați omorât.

— Și cu restul cum rămâne? Cu ce i-am făcut?

— Nu aveți cum să fiți pedepsită pentru asta fără să o pedepsiți și pe fiica dumneavoastră și mai mult.

Ea se crispă în fața acestui adevăr.

— Ce altceva mai trebuie să fac? întrebă dându-i acum ascultare.

— Nu sunt încă sigur. Amintiți-vă doar că am vorbit despre asta în prima dimineață, când am venit aici să vă văd.

Deschise gura să spună ceva și apoi se opri.

— Ce este? întrebă el.

— Nimic, nimic.

Se ridică brusc în picioare. Îl deranja faptul că stătea aici și uneltea.

— Atunci asta e tot. Îmi închipui că va trebui să depuneți mărturie la anchetă, când o să aibă loc.

— O să fiți acolo?

— Da. Până atunci îmi voi fi prezentat deja raportul și concluzia.

— Și cum va suna aceasta?

— Va fi adevărul, *signora.*

Îi răspunse cu o voce uniformă.

— Nu mai știu care este adevărul.

— Am să-i spun lui *il procuratore* că ancheta a scos la iveală faptul că soțul dumneavoastră s-a sinucis, când și-a dat seama că surzește. Așa cum s-a și întâmplat.

— Da, îl imită ea. Așa cum s-a și întâmplat.

O lăsă singură în camera unde îi făcuse soțului ei ultima injecție.

25.

A doua zi de dimineață la ora opt, așa cum i se ordonase, Brunetti așeză raportul pe biroul lui Patta, unde rămase până când șeful lui ajunse la muncă, la puțin timp după ora unsprezece. Când, după ce dădu trei telefoane în interes personal și citi ziarul financiar, *il vice-questore* se hotărî să citească raportul, găsi că era atât interesant, cât și instructiv:

Rezultatele anchetei m-au condus la concluzia că maestrul Helmut Wellauer s-a sinucis din cauza deteriorării accelerate a auzului.

1. În ultimele luni, auzul i s-a deteriorat până la punctul la care mai avea mai puțin de patruzeci la sută din capacitatea normală. (Vedeți atașate interviurile cu dr. Steinbrunner și dr. Treponti; vedeți atașată și fișa medicală.)

2. Această deteriorare a auzului a avut drept urmare incapacitatea crescândă de a-și desfășura profesia de dirijor. (Vedeți atașate interviurile cu prof. Rezzonico și *signore* Traverso.)

3. Maestrul se afla într-o stare de depresie. (Vedeți atașate interviurile cu *signora* Wellauer și *signorina* Breddes.)

4. Avea acces la otrava folosită. (Vedeți atașate

interviurile cu *signora* Wellauer și dr. Steinbrunner.)

5. Era un fapt cunoscut că agrea ideea sinuciderii în cazul în care ajungea la punctul în care nu mai putea să-și desfășoare profesia de muzician. (Vedeți atașat interviul prin telefon cu dr. Steinbrunner. Corespondența personală urmează să sosească din Germania.)

Date fiind dovezile copleșitoare, la care se adaugă excluderea logică a suspecților care ar fi putut avea motiv sau ocazie să comită crima, nu pot decât să trag concluzia că maestrul a acceptat sinuciderea ca o alternativă la surzenie.

Cu respect,
Guido Brunetti
Commissario de poliție

— Am bănuit asta de la bun început, bineînțeles, îi spuse Patta lui Brunetti, care se conformase cererii superiorului de a se prezenta în biroul acestuia pentru a discuta cazul. Dar nu am vrut să menționez nimic despre asta de la început și astfel să-ți afectez ancheta.

— Ați dat dovadă de foarte multă generozitate, domnule, spuse Brunetti. Și de o foarte mare inteligență. Contemplă fațada bisericii San Lorenzo, din care vedea o parte pe lângă umărul superiorului.

— Era de neconceput ca cineva care iubea muzica să facă un asemenea lucru. Era evident că Patta se includea și pe sine în această categorie. Soția lui spune aici… începu el, uitându-se în raport – Brunetti studie de data aceasta micul ac de

cravată cu diamant, în formă de trandafir, pe care Patta îl purta la cravata roșie – că era „vizibil tulburat”. Această mențiune îl convinse pe Brunetti că Patta citise cu adevărat raportul, un eveniment de o raritate nemaiîntâlnită. Oricât de revoltător ar fi comportamentul acelor două femei, continuă Patta strâmbându-se dezgustat de ceva ce nu apărea în raport, este puțin probabil ca vreuna din ele să aibă profilul psihologic al unui criminal. Iar văduva – imposibil, chiar dacă este străină. Apoi, deși Brunetti nu îl rugase să clarifice această remarcă, Patta îi explică: Nicio femeie care este mamă nu ar fi putut da dovadă de atâta sânge rece. Au un instinct care le împiedică să facă asemenea lucruri.

Zâmbi încântat de istețimea percepțiilor sale și Brunetti zâmbi și el, încântat să-l audă.

— Iau astăzi prânzul cu primarul, spuse Patta cu o nepăsare studiată care făcea ca acest eveniment să pară la ordinea zilei, și am să-i explic rezultatele anchetei noastre.

Auzind pluralul, Brunetti nu avu nicio îndoială că până se făcea ora prânzului, ancheta avea să revină la singular, însă nu la persoana a treia.

— Mai aveți nevoie de mine, domnule? întrebă politicos.

Patta ridică privirea de la raport, pe care se părea că îl învață pe de rost.

— Nu, nu, poți să pleci.

— Și pe *procuratore*? Îl veți informa tot dumneavoastră? întrebă Brunetti, sperând ca Patta să insiste și asupra acestui lucru, adăugând astfel puterea poziției sale la recomandarea de neîncepere a urmăririi penale care urma să-i fie făcută președintelui completului de judecată.

— Da, mă ocup eu de asta. Brunetti îl urmări pe Patta cum cântărește șansele de a-l invita și pe judecător la masă cu primarul și-l văzu respingând ideea. O să mă ocup de asta când mă întorc de la

prânz cu Domnia Sa. Asta, medită Brunetti, avea să-i dea ocazia să joace două scene.

Brunetti se ridică în picioare.

— Atunci mă întorc la mine în birou, domnule.

— Da, da, murmură Patta absent, citind în continuare pagina din fața lui. Și *commissario,* îl strigă Patta după ce se întoarse.

— Da, domnule, spuse Brunetti întorcându-se din nou și zâmbind în timp ce stabilea condițiile pentru pariul din acea zi.

— Mulțumesc pentru ajutor.

— Cu plăcere, domnule, spuse el, gândindu-se că o duzină de trandafiri roșii avea să fie îndeajuns.

•

Șapte luni mai târziu, sosi la *Questura* o scrisoare pe numele lui Brunetti. Îi atraseră atenția timbrele, două dreptunghiuri liliachii cu o urmă fină de caligrafie pe margini. Dedesubtul fiecăruia scria: Republica Populară Chineză. Nu cunoștea pe nimeni acolo.

Nu găsi adresa expeditorului pe plic. Îl deschise rupându-l și din el alunecă un polaroid al unei coroane incrustate cu bijuterii. Îi lipsea o scară de comparație, dar dacă ar fi fost creată pentru a fi purtată de un om, atunci pietrele care înconjurau nestemata din centru trebuie să fi fost de mărimea oului de porumbel. Rubine? Nicio altă piatră care îi trecu prin minte nu aducea la culoare cu sângele. Piatra centrală, uriașă și tăiată pătrat, nu putea fi decât un diamant.

Se uită pe spatele fotografiei și citi: „Aceasta este o fărâmă din frumusețea la care m-am întors”. Semnat, „B. Lynch”. Nu mai era niciun alt mesaj. Nu mai era nimic în plic.

[1] A nasty piece of work (engl.) (n.t.).

Table of Contents

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.

Table of Contents

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.

Table of Contents

1. 9
2. 15
3. 35
4. 43
5. 54
6. 58
7. 66
8. 76
9. 88
10. 101
11. 108
12. 122
13. 149
14. 160
15. 171
16. 194
17. 208
18. 220
19. 224
20. 235
21. 248
22. 255
23. 262
24. 269
25. 288